

145887

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSMANI,
ORTA ÖĞRETİMDE KAMU REFORMU EKSENİNDE
MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN TESPİTLER VE ÖNERİLER**

Danışman

PROF. DR. ŞERAFETTİN SEVİM

Hazırlayan

MÜKERREM ATALAY

0191013158

- 145887 -

Kütahya – 2004

**TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİM
KURUMLARININ FİNANSMANI, ORTA
ÖĞRETİMDE KAMU REFORMU EKSENİNDE
MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN TESPİTLER
VE ÖNERİLER
(Yüksek Lisans Tezi)**

Mükerrem ATALAY

Kütahya - 2004

KABUL VE ONAY

Mükerrem ATALAY'ın hazırladığı "Türkiye'de Orta Öğretim Kurumlarının Finansmanı, Orta Öğretimde Kamu Reformu Ekseninde Muhasebe Sistemine İlişkin Tespitler Ve Öneriler" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğin ilgili maddelerine göre değerlendirilip kabul edilmiştir.

22/11/2004

Tez Jürisi

Prof. Dr. Şerafettin SEVİM (Danışman)

Prof. Dr. Hüseyin ERGİN

Yrd. Doç. Dr. Aytunga OĞUZ

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Orta Öğretim Kurumlarının Finansmanı, Orta Öğretimde Kamu Reformu Ekseninde Muhasebe Sistemine İlişkin Tespitler Ve Öneriler” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22.11.2004

Mükerrem ATALAY

ÖZGEÇMİŞ

27 Haziran 1979 tarihinde doğan araştırmacı Mükerrerem ATALAY, 1985 yılında başladığı ilk öğrenimini Bucak Atatürk İlkokulu'nda tamamladıktan sonra Ticaret Meslek Lisesi'ne devam ederek orta öğretimini 1996 yılında bitirdi. Aynı yıl Dumlupınar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'nde lisans öğrenimine başlamış ve 2000 yılında bu öğrenimini tamamlamıştır. 2001 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı'nda yüksek lisans derslerine başlamıştır. 03 Eylül 2002 tarihinde Dumlupınar Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlayan araştırmacı, halen bu üniversitede görevine devam etmektedir.

ÖZET

Bu çalışmanın konusu, kamu reformu ekseninde Türkiye’de orta öğretim kurumlarının finansal yapısının incelenerek kaynak sorununun vurgulanması ve bu sorunun çözüm yollarının belirlenmesidir. Bu konu kapsamında amaç, devlet orta öğretim kurumlarına ayrılan finansal kaynakları arttırmak ve arttırılan finansal kaynakların etkin yönetimini gerçekleştirecek önerileri kamu reformu ekseninde geliştirmektir. Çalışmada bir kamu hizmeti olarak eğitimin seçilmesinin nedeni, ülkenin insan kaynaklarının gelişiminde eğitim kurumlarından orta öğretim kurumlarının önemli olduğudur.

Bu çalışmada, literatür incelemesiyle, Türkiye’de parasız eğitim adı altında devletin eğitim hizmetlerine yeterince finansal kaynak ayırmadığı belirlenmiş ve kaynak yetersizliğinin neden olduğu sorunlara dikkat çekilmiştir. Görüşme yöntemi ile de, bir devlet ve bir özel orta öğretim kurumunun finansal yapıları incelenmiştir. Uygulamada, devlete ait orta öğretim kurumuna ayrılan finansal kaynakların yetersiz olduğu OECD ülkeleri, bazı gelişmiş ülkeler ve özel orta öğretim kurumları ile karşılaştırılarak ortaya konulmuştur.

Devlet orta öğretim kurumlarının finansal kaynak yetersizliği sorununun çözümüne yönelik olarak, kamu mali ve idari reformu ekseninde orta öğretim kurumlarında öğrenci başına ayrılan finansal kaynağın OECD ülkeleri ortalamasına çıkarılmasına değinilmiş ya da özel orta öğretim kurumlarındaki bir öğrenci maliyeti kadar kaynağın ayrılması gerektiği vurgulanmıştır.

Kaynakların etkin kullanılmaması sorununun çözümüne yönelik olarak, devlet orta öğretim kurumlarına ayrılan finansal kaynakların ölçülmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik bir muhasebe sisteminin kurulması gerektiği önerilmiştir. Önerilen muhasebe sistemi, her bir eğitim kurumunun kendisine tahsis edilen kaynakların etkin kullanılmasını sağlamada önemli bir araç olacaktır. Bu sistem, uzun vadede Türkiye’de orta öğretim kurumlarının finansman sorunlarının çözümüne büyük katkı sağlayacaktır.

ABSTRACT

The subject-matter of this study is to elaborate the financial structure of the secondary school institutions and single out the source problem and emphasize the ways of solutions. In this context, the aim is to increase the financial sources allocated for these institutions and develop the efficient usage of the financial sources allocated for these institutions. Why we select the education as a public service is its significance in the improving of the human resources within education institutions.

In this study, it is stated that the state could not allocate enough source for the education service for the sake of free-charge education and the problem emerging from the lack of resources has been mentioned with the method of literature survey. With the method of interview, the financial structures of one public and one private secondary school has been studied. In the application, the lack of resources and its inefficiency has been proved by the comparison of OECD countries.

As a solution for the problem of resources in the state secondary school institutions, the financial divide should be increased to the average of OECD countries within the context of the public financial and executive reform attempts or in the proportion of a student within any private sector cost.

The problem resulting from the insufficiency and inefficiency of the resources, the accounting system pertaining with the measurement and assessment of the financial resources has been proposed. The proposed accounting system would be an effective tool for the efficient use of the allocated resources for any education institution. This system will provide great solution for the financial problem of these institutions within Turkey for a longer period.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TABLOLAR.....	xiv
ŞEKİLLER.....	xv
KISALTMALAR.....	xvi
TEZ HAKKINDA.....	xvii

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMİN FİNANSMANI VE TÜRKİYE'DE PARASIZ EĞİTİM

1.1. EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖĞELERİ.....	2
1.1.1. Eğitim Sisteminin Hedefleri.....	2
1.1.2. Eğitim Sisteminin Girdileri.....	3
1.1.3. Eğitim Sisteminin İşleyişi.....	3
1.1.4. Eğitim Sisteminin Çıktıları.....	4
1.1.5. Eğitim Sisteminin Öğeleri Temelinde Türkiye'deki Eğitim Sisteminin Eksiklik ve Aksaklıklarının Giderilmesine Yönelik Öneriler.....	4
1.2. BAZI GELİŞMİŞ ÜLKELERDE EĞİTİMİN FİNANSMANI.....	7
1.2.1. ABD'de Eğitimin Finansmanı.....	7
1.2.2. Japonya'da Eğitimin Finansmanı.....	8
1.2.3. Fransa'da Eğitimin Finansmanı.....	8
1.2.4. İngiltere'de Eğitimin Finansmanı.....	9
1.3. TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN FİNANSMANI.....	11
1.3.1. Türkiye'de Eğitimin Finansmanı.....	12
1.3.1.1. Doğrudan Finansman.....	12
1.3.1.2. Kısmi Finansman.....	12
1.3.1.3. Dolaylı Finansman.....	12
1.3.1.4. Serbest Piyasa Modeline Göre Finansman.....	13
1.3.1.5. Borçlanma Yöntemi.....	13

1.3.2. Türkiye’de Eğitimin Finansman Kaynakları	13
1.3.3. Türkiye’de Eğitimin Finansal Kaynak Sorunları	14
1.3.4. Türkiye’de Eğitimde Finansal Kaynak Politikaları	14
1.4. TÜRKİYE’DE PARASIZ EĞİTİM SORUNU	16
1.4.1. Parasız Eğitim Sorununun Tanımı.....	17
1.4.2. Eğitimin Parasız Olma Sorununun Nedenleri	20
1.4.2.1. Siyasi Karar Organlarının Parasız Eğitime Bakış Açılarının Eğitimin Finansmanına Etkisi.....	21
1.4.2.2. Sosyal Devlet Anlayışına Göre Eğitimin Finansmanı	22
1.4.3. Eğitimin Parasının Nereden Karşılanaacağı Sorunu	23
1.4.3.1. Eğitimin Parasının Devlet Tarafından Karşılanaması	24
1.4.3.2. Eğitimin Parasının Hizmeti Alan Bireyler Tarafından Karşılanaması	25

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞİŞEN EĞİTİM EKONOMİSİ PARALELİNDE TÜRKİYE’DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL YAPISININ KRİTİĞİ

2.1. TÜRKİYE’DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI	30
2.1.1. Kamu Orta Öğretim Kurumları	30
2.1.1.1. Genel Liseler.....	31
2.1.1.2. Mesleki ve Teknik Liseler	31
2.1.2. Özel Orta Öğretim Kurumları	31
2.2. TÜRKİYE’DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ BÜTÇESİ, FİNANSMANI VE FİNANSAL KAYNAKLARI.....	32
2.2.1. Orta Öğretim Kurumları Bütçesi	32
2.2.2. Orta Öğretimin Finansmanı	35
2.2.3. Orta Öğretim Kurumlarının Finansal Kaynakları.....	38
2.2.3.1. Genel Bütçe Payları	40
2.2.3.2. Okul Koruma Derneklerinin Gelirleri	40
2.2.3.3. Döner Sermaye İşletmeleri	40
2.2.3.4. Bağışlar	41

2.2.3.5. Öğrenci Katılım Payları.....	41
2.2.3.6. Diğer Kaynaklar.....	41
2.2.4. Özel Orta Öğretim Kurumları Finansal Kaynaklarının Kamu Orta Öğretim Kurumları Finansal Kaynaklarından Farkları.....	43
2.2.4.1. Vergi Muafiyeti	44
2.2.4.2. Teşvik Tedbirleri	44
2.2.4.3. Diğer Kaynaklar.....	45
2.3. TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİMDE FİNANSAL KAYNAK DAĞITIMI	46
2.3.1. Orta Öğretim Hizmet Giderleri	47
2.3.1.1. Orta Öğretim Hizmet Giderlerini Kısıtlayan ve Artıran Unsurlar	48
2.3.1.2. Orta Öğretim Hizmetlerinin Giderlerini Belirleyen Tahmin Yöntemleri	49
2.3.1.2.1 Cari Tahmin Yöntemleri.....	49
2.3.1.2.2. Yatırım Harcamalarının Tahmini.....	49
2.3.2. Orta Öğretimde Finansal Kaynak Dağıtımını Etkileyen Unsurlar	50
2.3.3. Orta Öğretimde Finansal Kaynak Dağıtımı.....	50
2.3.3.1. Kamu Orta Öğretim Kurumlarında Finansal Kaynak Dağıtımı .51	
2.3.3.2. Özel Orta Öğretim Kurumlarında Finansal Kaynak Dağıtımı....51	
2.4. BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞTE TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN DEĞİŞEN EKONOMİSİ	52
2.4.1. Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Kavramının Etkilediği Alan.....	53
2.4.1.1. Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Kavramına Dayalı İnsan Sermayesi Teorisi	54
2.4.1.1.1. Bilginin Maliyeti.....	55
2.4.1.1.2. Bilginin Kullanımı	55
2.4.1.2. Bilgi Toplumu Geçiş Sürecinde Türkiye'de Orta Öğretimin Parasız Olmasının Sorunları	56
2.4.2. Eğitimin Yeni Ekonomisi ve Yeni Boyutları	57
2.4.2.1. Eğitimin Yeni Ekonomisi	58
2.4.2.2. Eğitimin Yeni Boyutları	59
2.4.2.2.1. Bilgi Sektörünün Oluşması.....	60

2.4.2.2.2. İnsan Ögesinin Ön Plana Çıkması	60
2.4.2.2.3. Eğitim Teknolojisinin Değişmesi	63
2.4.2.2.4. Yatırım Kompozisyonunun Değişmesi.....	65
2.4.2.3. Eğitimin Yeni Ekonomisine ve Yeni Boyutlarına Paralel Olarak Eğitim Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması	67

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

BİR DEVLET VE BİR ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN MEVCUT FİNANSAL YAPISININ İNCELENMESİ

3.1. BİR DEVLET ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN MEVCUT FİNANSAL YAPISININ İNCELENMESİ	71
3.1.1. Devlet Orta Öğretim Kurumuna İlişkin Genel Bilgiler.....	71
3.1.2. Devlet Orta Öğretim Kurumunun Mevcut Finansal Kaynaklarının Belirlenmesi.....	73
3.1.3. Devlet Orta Öğretim Kurumunun Finansal Kaynaklarının Dağıtımı	76
3.1.4. Devlet Orta Öğretim Kurumlarında Mevcut Finansal Kaynakların Dağıtımının Gerçekleştirilmesini Sağlayan Muhasebe Sistemi	77
3.1.5. Devlet Orta Öğretim Kurumu Yönetiminin Finansal Kaynak Bulma Konusundaki Sorunları ve Çözüm Önerileri	80
3.2. BİR ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN MEVCUT FİNANSAL YAPISININ İNCELENMESİ	81
3.2.1. Özel Orta Öğretim Kurumuna İlişkin Genel Bilgiler	81
3.2.2. Özel Orta Öğretim Kurumunun Mevcut Finansal Kaynaklarının Belirlenmesi.....	83
3.2.3. Özel Orta Öğretim Kurumunun Finansal Kaynaklarının Dağıtımı	85
3.2.4. Özel Orta Öğretim Kurumlarında Mevcut Finansal Kaynakların Dağıtımının Gerçekleştirilmesini Sağlayan Muhasebe Sistemi	86
3.2.5. Özel Orta Öğretim Kurumu Yönetiminin Finansal Kaynak Bulma Konusundaki Sorunları ve Çözüm Önerileri	88

3.3. BİR DEVLET VE BİR ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN FİNANSAL YAPILARININ VE MUHASEBE SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI KRİTİĞİ	89
3.3.1. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumlarının Genel Bilgilerinin Karşılaştırmalı Kritiği.....	89
3.3.2. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumlarının Mevcut Finansal Kaynaklarının Karşılaştırmalı Kritiği.....	90
3.3.3. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumlarının Finansal Kaynak Dağıtımının Karşılaştırmalı Kritiği	95
3.3.4. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumları İçin Muhasebe Sisteminin Kritiği	101
3.4. OECD ÜLKELERİNE GÖRE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI İÇİN ÖĞRENCİ BAŞINA HARCAMA TUTARININ BELİRLENMESİ.....	102
3.4.1. OECD Ülkelerine Göre Türkiye'deki Orta Öğretim Kurumlarında Öğrenci Başına Harcanan Tutar	102
3.4.2. Türkiye'de Orta Öğretim Kurumları İçin Öğrenci Başına Harcama Tutarının Belirlenmesi.....	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU EKSENİNDE MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN TESPİTLER VE ÖNERİLER

4.1. KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNUNUN KAMU KURUMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	110
4.2. KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNUNUN EĞİTİM KURUMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	111
4.2.1. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Eğitim Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi	111
4.2.1.1. Eğitim Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması.....	111
4.2.1.2. Eğitimde Yerelleşme	112
4.2.1.3. Eğitimde Özelleştirme	113

4.2.2. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Muhasebe Sisteminin Eğitim Kurumları Açısından Değerlendirilmesi	113
4.2.2.1. Muhasebe Sisteminin Amacı	115
4.2.2.2. İç Kontrol Sistemi.....	115
4.2.2.2.1. İç Kontrol Sisteminin Amacı	116
4.2.2.2.2. İç Kontrol Sisteminin Yapısı Ve İşleyişi	116
4.2.2.2.2.1. Harcama Öncesi Kontrol.....	117
4.2.2.2.2.2. Mali Hizmetler Birimi.....	117
4.2.2.2.2.3. Muhasebe Hizmetleri	118
4.2.2.2.2.4. İç Denetim.....	118
4.2.2.3. Dış Denetim Sistemi	118
4.2.3. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Muhasebe Açısından Yaratacağı Sorunlar	120
4.2.3.1. Performans Ölçmedeki Olası Sorunlar	120
4.2.3.2. Hesap verme ve Raporlamadaki Olası Sorunlar.....	121
4.2.3.3. Envanter Kayıtlarındaki Olası Sorunlar.....	122
4.2.3.4. Bütçeleme Sistemindeki Olası Sorunlar	122
4.3. ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA MUHASEBE SİSTEMİNİN ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ.....	125
4.3.1. Orta Öğretimde Muhasebe Sisteminin Önemi	125
4.3.2. Orta Öğretimde Muhasebe Sisteminin İşlevleri	126
4.3.2.1. Ölçme İşlevi.....	127
4.3.2.2. Değerlendirme İşlevi	128
4.3.2.3. Geliştirme İşlevi.....	129
4.4. ORTA ÖĞRETİMDE KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU EKSENİNDE MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN TESPİTLER	129
4.4.1. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde İç Denetim Sistemi	130
4.4.1.1. Orta Öğretim Kurumlarında Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde İç Kontrol Sisteminin Amacı ve Yararı	132
4.4.1.2. Orta Öğretim Kurumlarında Kamu Mali Reform Ekseninde İç Kontrol Süreci.....	132

4.4.1.2.1. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Harcama Öncesi Kontrol Süreci.....	133
4.4.1.2.2. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Mali Hizmetler Birimi	133
4.4.1.2.3. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Muhasebe Hizmetleri Birimi	134
4.4.2. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Dış Denetim Sistemi.....	135
4.5. ORTA ÖĞRETİMDE KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU EKSENİNDE MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN ÖNERİLER	137
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	139
EKLER.....	144
KAYNAKÇA.....	164
DİZİN.....	175

TABLOLAR

Sayfa No

Tablo 2.1.Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi	33
Tablo 2.2.MEB Bütçe Ödeneklerinin Ödenek Türlerine Göre Dağılımı ve Artış Oranları.....	35
Tablo 2.3.GSMH Ve Konsolide Bütçe İçindeki MEB Bütçesinin Payları	37
Tablo 2.4.Eğitime Yapılan Kamu Harcamaları (GSYİH' nin Yüzdesi Olarak, 2000 yılı)	62
Tablo 2.5.Orta Öğretimde Okullaşma Oranları, 1997 yılı	69
Tablo 3.1.Devlet Orta Öğretim Kurumu İçin Genel Veriler	72
Tablo 3.2.Devlet Orta Öğretim Kurumu Aylık Gider Türleri.....	75
Tablo 3.3.Özel Orta Öğretim Kurumuna Ait Genel Veriler.....	82
Tablo 3.4.Özel Orta Öğretim Kurumunun Aylık Gider Türleri	84
Tablo 3.5.Devlet Orta Öğretim Kurumu ve Özel Orta Öğretim Kurumunun Aylık Gider Türleri.....	91
Tablo 3.6.Eğitim Seviyeleri İle Kamu Ve Özel Eğitim Kurumlarının Öğrenci Başına Harcamaları	98
Tablo 3.7.Eğitim Kademeleri İtibariyle Öğrenci Başına Yapılan Harcamalar	100
Tablo 3.8.GSYİH'e Orantılı Olarak Eğitim Kurumlarının Harcama Yüzdesi.....	103
Tablo 3.9.Eğitim Seviyesine Göre Öğrenci Başına ABD Doları Cinsinden Harcama (Kamu ve Özel).....	104
Tablo 3.10.1999 Yılı İtibarı İle Kamu Ve Özel Kuruluşların Öğrenci Başına Yaptığı Yıllık Harcama Miktarı Ve GSYİH'nin Yüzdesel Olarak Oranı.....	106

ŞEKİLLER**Sayfa No**

Şekil 1.1.OECD Ülkelerinde Yüksek Eğitim İçin Yapılan Kamu Ve Özel Harcamaları	11
Şekil 2.1.2000 Yılı MEB Bütçesi Ödeneklerinin Dağılımı.....	34
Şekil 2.2.GSMH ve Konsolide Bütçe içindeki MEB Bütçesinin Yüzdesel Oranları.....	38
Şekil 2.3.Yıllara Göre Konsolide Bütçe Yatırım Ödeneginden MEB Yatırımlarına Ayrılan Pay.....	43
Şekil 3.1.OECD Ülkelerinden Bazılarındaki Eğitime Yapılan Genel Ve Yatırım Harcamalar	99

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.k.	: Adı Geçen Kanun
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
Çev.	: Çeviren
DPT	: Devlet Planla Teşkilatı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
s.	: Sayfa
s.s.	: Sayfa Sırası

TEZ HAKKINDA

Çalışmanın Önemi

Eğitim sektörü, ülkelerin kalkınmalarında önemli bir dinamizm olmaya devam etmekte, ekonomisi değişmekte, talebi artmakta, buna karşılık kamu hizmeti olarak kamu otoritelerinin yeterince kaynak ayıramadığı bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla burada iki husus önem arz etmektedir. Bunlar:

1. Eğitim hizmetlerine yeterli kaynak ayrılmaması,
2. Ayrılan kaynakların etkin kullanılmamasıdır.

Bu iki konuda Türkiye’de eğitim sektörü açısından büyük önem taşımakta ve eğitim yönetimi gündemini oluşturmaktadır. Bazı kaynaklara göre, yeterli kaynak ayrıldığı belirtilmesine rağmen etkin kullanılmadığı konusunda sorunlar yaşandığı ifade edilmektedir.

Türkiye’deki eğitim kurumlarından orta öğretim kurumları, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi konusunda eğitim sisteminin önemli bir basamağını oluşturmaktadır. 21. yüzyıl bilgi toplumuna geçişle birlikte, eğitimin ekonomisi değişmiştir. Bu nedenle değişen eğitim ekonomisi paralelinde orta öğretim kurumlarının finansmanı yeniden irdelenmelidir.

Son günlerde kamu hizmetlerinin istenilen seviyeye ulaşması için gündeme Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanun’u getirilmiştir. Bu kanun ile eğitim hizmetlerine hem daha fazla kaynak ayrılması, hem de ayrılan kaynakların daha etkin kullanılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Bu bağlamda;

1. Ülkeler açısından eğitimin önemi,
2. Eğitime yeterli kaynak ayrılması,
3. Kamu kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması önem kazanmıştır.

Bu açıdan, Türkiye’de orta öğretim kurumlarının finansmanı ve orta öğretimde Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanun’u ekseninde muhasebe sistemine ilişkin tespitler ve öneriler önem taşımaktadır.

Çalışmanın Amacı

Kamu hizmetleri, dünyada gittikçe talebi artan, ekonomisi değişen hizmetlerdir. Ama bu hizmetler, hizmeti yerine getirmekle yükümlü olan devletin, yeterince finansal kaynak ayıramadığı hizmetlerdir. Türkiye’de özellikle eğitim hizmetleri devletin yeterince finansal kaynak ayıramadığı, bunun yanında ayrılan finansal kaynakların etkin kullanımı konusunda önemli sorunların olduğu bir kamu hizmetidir. Bu bakış açısı ile çalışmanın ana amacı:

• Türkiye’de orta öğretime ayrılan finansal kaynakların günümüz eğitim ekonomisi ile irdelenerek, orta öğretime ayrılan finansal kaynakların yetersizliğine dikkat çekmektir. Bu bağlamda Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanun’u ekseninde eğitime ayrılan finansal kaynakların etkin dağıtılmasını ve kullanılmasını sağlayacak muhasebe sistemine ilişkin önerilerde bulunmaktadır.

Buna bağlı olarak da çalışmanın alt amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz.

- 21. yüzyıl bilgi toplumuna geçiş sürecinde eğitim ekonomisindeki değişiklikleri belirtmek, Türkiye’de parasız eğitim kavramının yanlış algılandığına dikkat çekmek,
- Bir devlet ve bir özel orta öğretim kurumunun finansal kaynaklarını karşılaştırarak devlet orta öğretim kurumunun finansal kaynaklarının yetersiz olduğuna dikkat çekmek ve arttırılmasına yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Çalışmada Ele Alınan Problem

21. Yüzyıl bilgi toplumuna geçişte eğitimin ekonomisi değişmiştir. Değişen eğitim ekonomisi paralelinde eğitim kurumlarında teknolojinin gerektirdiği şekilde bir değişiklik yapılması zorunlu olmuştur. Fakat orta öğretim kurumları bu değişiklikleri bünyelerine yansıtabilecek yeterli finansal kaynaklara sahip değildir. Bunun yanında yetersiz olan finansal kaynakların etkin bir şekilde dağılımı gerçekleştirilememektedir.

Çalışmanın Hipotezi

Bu çalışma bir hipotetik çalışma değil, uygulamanın incelenmesi ve bu inceleme sonucunda bazı tespitler yapmaya yöneliktir. Bu çalışmada orta öğretim kurumlarının finansal kaynaklarının yetersizliği ortaya konulmuş ve bu finansal kaynakların etkin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Yetersiz olan bu finansal kaynakların arttırılmasına yönelik olarak öğrenci başına maliyetlemelerin yapılarak Yeni Kamu Mali Yönetimi Ve

Kontrol Kanunu ekseninde bir muhasebe sisteminin geliştirilmesi önerilmiştir. Bununla ilgili olarak özel ve kamu orta öğretim kurumlarından birer örnek seçilerek durum tespiti yapılmıştır.

Çalışmanın Varsayımı

Bu çalışmada orta öğretim kurumlarının nitelikli insan gücü yetiştirme konusunda önemli bir basamak olduğu varsayılmıştır.

Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışmada, eğitim kurumlarının okul öncesinden üniversiteye kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsadığı belirlenmiştir. Bu bakımdan bu çalışmadaki incelemelerde eğitim kurumlarından orta öğretim kurumları ele alınmıştır.

Orta öğretim kurumlarında öğrenci başına ayrılan finansal kaynağı tespit etmek ve özel -devlet orta öğretim kurumu olarak kıyaslayabilmek için Kütahya ilinde faaliyet gösteren orta öğretim kurumlarından bir devlet (Ali Güral Lisesi) ve bir özel (Konuralp Lisesi) orta öğretim kurumu ele alınarak uygulamanın incelemesi bu okullar üzerinde yapılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Yukarıda belirtilen amaç ve kapsam çerçevesinde bu çalışmada kullanılan yöntemler; Literatür Tarama ve Görüşme Yöntemidir.

“Görüşme toplumbilimcilerin sık sık başvurdukları bir tekniktir. Bilgi almamak kişilerle karşılıklı konuşma şeklinde yapılır. Yüz yüze bir ilişkiye dayanması, verilerin elde edilmesinde açıklık ve kesinlik kazandırır. Konuyu daha fazla aydınlatmak için yeni sorular sorma olanağı vardır. Bununla birlikte, kendisiyle görüşülen kişinin inanç, düşünce ve değer yargıları dolayısıyla sonuçlarda bir ölçüde sapma olasılığı ortaya çıkabilir. Bir araştırma tekniği olarak görüşmeye daha önceden hazırlanan bir soru kılavuzu ile başlamakta yarar vardır.” (Seyidoğlu, 2000, s.36.)

- Literatür Tarama:

- T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığından taranan makale ve tebliğler,
- Yüksek Öğretim Kurumu Dokümantasyon Merkezinde kayıtlı olan tezler,
- Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan dergiler,

- Liberal Düşünce Topluluğunca yayınlanan dergiler,
- Dumlupınar Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezinden taranan kitap, makale ve dergiler,
- Resmi gazete, tebliğler ve kanunlar,
- Konuyla ilgili Internet siteleri taranmıştır.

- Görüşme Yöntemi: Kütahya ilindeki orta öğretim kurumları hakkındaki genel bilgiler için,

- İl Milli Eğitim Müdürlüğü; Müdür Vekili Recep İNCE
- Defterdarlık; Defterdar Süleyman TOYAN
- İl Özel İdare; Bütçe Şube Müdürü Halil İbrahim ACAR, Gelir Şube Müdürü Ali YÜCEL

Orta öğretim kurumu olarak faaliyet gösteren

- Özel öğretim kurumu; Özel Konuralp Lisesi; Muhasebe Müdürü Nusret TAŞDEMİR, Müdür Yardımcısı İsmail TUNÇ
- Kamu öğretim kurumu; Ali Gural Lisesi; Müdür Baş Yardımcısı Bedirhan KAYA

ile görüşülmüştür.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, eğitimin ülkenin, toplumun ve bireyin gelişmesinde önemli bir unsur olduğuna dikkat çekmek için eğitim sisteminin öğelerine yer verilmiştir. Ülkelerin gelişmesinde önemli bir unsur olan eğitime Türkiye’de ne kadar finansal kaynak ayrıldığını belirtmek için Türkiye’de eğitim sisteminin finansmanına değinilmiştir. Parasız eğitim kavramı adı altında devletin eğitime yeterince finansal kaynak ayıramadığına dikkat çekmek için de parasız eğitim kavramı tanımlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, nitelikli insan gücü yetiştirilmesi konusunda orta öğretim kurumlarının eğitimin önemli bir basamağı olduğuna dikkat çekmek için Türkiye’de orta öğretim kurumları ve orta öğretim kurumlarının finansal yapısı ele

alınmıştır. 21. yüzyılda eğitimin önemine ve eğitime ayrılan finansal kaynakların yetersizliğine dikkat çekmek için de bilgi toplumuna geçişte eğitimin değişen ekonomisi incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, mevcut uygulamanın belirlenmesi için bir devlet ve bir özel orta öğretim kurumunun finansal yapısı karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, orta öğretim kurumlarına ayrılan finansal kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak üzere tespitlerde bulunulmuştur. Bunu gerçekleştirebilmek için Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanun'u ekseninde orta öğretim kurumlarına ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik muhasebe sistemi kurulmasına ilişkin öneriler getirilmiştir.

TEZ METNİ

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMİN FİNANSMANI VE TÜRKİYE'DE PARASIZ EĞİTİM

1.1. EĞİTİM SİSTEMİNİN ÖĞELERİ

Eğitim-Öğretim sistemleri sosyal sistemler olarak nitelendirilmektedir. Çünkü bu sistemlerin temellerini, kişilerin rol davranışları, bu davranışları tanımlayan ve yaptırıcı kurallar ve bu kuralların dayalı olduğu değerler oluşturmaktadır.

Eğitim-Öğretim sistemleri, bireyleri toplumdaki genel ve özel rollere hazırlayarak toplumun devam etmesini sağlamaktadırlar. Ayrıca yeni bilgiler ve hüneler yaratarak toplumun değişen koşullara uyumunu kolaylaştırmaktadırlar¹.

Eğitim-Öğretim sistemleri toplumların geleceğini belirlemede, planlamada ve varlıklarını sürdürmelerinde büyük öneme sahip bir unsurdur. Bu nedenle her eğitim-öğretim sistemini oluşturan öğeler mevcuttur.

1.1.1. Eğitim Sisteminin Hedefleri

Sistemlerin çoğunun, özellikle formal eğitim-öğretim sistemlerinin, çoğu kez birbirleriyle yarışan çeşitli hedefleri vardır. Bu nedenle karar mekanizmaları bir öncelikler dizisi oluşturmaya durumdadırlar².

Eğitim-öğretim sisteminin temel hedefleri aşağıda belirtilmiştir.

¹ Ziya Bursalıoğlu, *Eğitimde Yönetimi Anlamak ve Sistemi Çözümlemek*, Ankara, Pegem A Yayıncılık, Mayıs 2000, s.4.

² Tayfun Ak, "Türk Eğitim Sisteminin Ekonomik Analizi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997, s.37.

- İnsanları toplumun istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte yetiştirmek³,
- Vatandaşlarının ve toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak, birlik ve bütünlük içinde, topyekün kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak⁴,
- Yeni nesillere ortak değerler ve politik bilinç kazandırmak⁵,
- Bireyi toplumsallaştırmak, kültürel kalıtımın gelecekteki temsilcisi olarak bireyin kültürüne ve toplumuna sahip çıkmasını sağlamaktır⁶.

1.1.2. Eğitim Sisteminin Girdileri

Sistemin girdileri, sistemin işleyişini sağlamak için gerekli olan çeşitli kaynak ve unsurlar oluşturmaktadır. Bu kaynaklar öğrenci, öğretmen, yönetici, eğitim-öğretim materyalleri, fiziki tesisler, makine-teçhizat ve çok çeşitli araç - gereçlerdir⁷.

Öğretmen ve öğretim elemanları, eğitim-öğretimde kullanılan diğer personel, öğrenciler, binalar ve diğer araç-gereçler eğitim-öğretim hizmetindeki girdileri oluşturmaktadır. Fakat bu girdilere öğrencilerin kırtasiye, barınma ve ulaşım gibi diğer harcamaların eklenmesi gerekir⁸.

1.1.3. Eğitim Sisteminin İşleyişi

Bir eğitim-öğretim sistemi, uygun teknoloji, uygun öğretim yöntemleri, etkili bir örgütsel yapı, lojistik destek düzenlemeleri ve sistemin pek çok parçasının uyumlu çalışması için yönetsel hazırlığa sahip olmalıdır. Bunun yanında bu sistem için, eğitim-öğretim sisteminin hedefleri ile öğrencilerin ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçları giderecek kaynakların kullanımı ile müfredat programlarının ilişkilendirilmesi de gereklidir. İşte tüm bunlar bir eğitim-öğretim sisteminin işleyişi için gerekli argümanlardır⁹.

³ Halil Taş, "Toplam Kalite Yönetimi Kuramının Eğitim Bilimlerine Katkısı", <http://yayim.gov.tr/yayimlar/145/tas.htm>, (09.09.2003).

⁴ Özcan Demirel, Karşılaştırmalı Eğitim, Pegem A Yayıncılık, Ankara, Nisan 2000, s.11.

⁵ Ziya Bursahoğlu, a.g.e., s.97.

⁶ Fevzi Uluğ, Eğitimde Grup Süreçleri, TODAİE yayınları, Ankara, Eylül 1999, s.12.

⁷ Tayfun Ak, a.g.e., s.39.

⁸ Ramazan Kılınc, "İktisadi Açından Eğitim", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:3 Sayı:5, 2001, s.92.

⁹ A.g.e., s.39.

1.1.4. Eğitim Sisteminin Çıktıları

Eğitim-öğretim sisteminin nihai amacı sadece eğitimsel çıktılar elde etmek değildir. Eğitimsel çıktılar elde etmenin yanında öğrenme sonuçlarının kullanımından uzun vadeli sonuçlar elde etmektir. Eğitim-öğretim sisteminin çıktılarını ikiye ayırmak suretiyle incelemek mümkündür. Bu çıktılar bireysel ve toplumsal açıdan değerlendirilir. Bireyler yaşam boyu yüksek bir kazanç ve daha iyi bir işe sahip olarak sosyal ve kültürel çevrelerini genişleterek yarar sağlarlar¹⁰. Bunlar, belirli bir meslek sahibi olmak, daha fazla gelir elde etmek ve bir toplumsal statü kazanmak olarak nitelendirilebilir. Bu bakımdan eğitim-öğretim hizmetlerinin faydası bölünebilir ve belirli bir fiyat karşılığı pazarlanabilir olmaktadır. İlerleyen bölümlerde bu konu daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Fakat, bir toplumda eğitim-öğretim hizmetlerinden yararlanmış insanların çoğunlukta olmasının ortaya çıkaracağı toplumsal yararlar bölünemez özelliğindedir ve bu durumda eğitim-öğretim hizmetlerinin yarı kamusal bir hizmet olma özelliğini vurgulamaktadır¹¹.

Toplumlar ise daha iyi bir yaşam standardı ve refah bir toplum seviyesine ulaşarak yarar sağlarlar¹². Eğitim-öğretimin toplumsal yaşamı gerek ekonomik, gerekse diğer yönlerden etkilediği bilinmektedir. Bununla birlikte özellikle ekonomik açıdan eğitim-öğretimin ne ölçüde ve hangi yolla ne yönde etkide bulunduğu henüz tam olarak tanımlanabilmiş ve açıklanabilmiş değildir. Kişilerin ve devletlerin eğitim-öğretim için harcama yapmalarının en önemli nedeni olarak gelecekte daha yüksek bir gelir düzeyine ulaşmak istemeleri gösterilmektedir. Eğitim-öğretim harcamaları hem kişisel hem de ulusal düzeyde bir yatırım harcaması olarak görülmektedir.¹³

1.1.5. Eğitim Sisteminin Öğeleri Temelinde Türkiye'deki Eğitim Sisteminin Eksiklik ve Aksaklıklarının Giderilmesine Yönelik Öneriler

Yukarıda değinildiği üzere eğitim-öğretim sistemleri ülkelerin toplumsal açıdan kalkınmalarını sağlayan önemli bir basamaktır. Fakat Türkiye'de eğitim-öğretim ne yazık ki gerektiği kadar önemsenmemektedir. Bu durum eğitim-öğretim sisteminin

¹⁰ a.g.e., s.38.

¹¹ Zühra Yıldız, "Türkiye'de Kamu Harcamaları Açısından Mesleki Teknik Orta Öğretimin Gelişimi", Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı:1-2, Güz 1997, s.59.

¹² Ramazan Kılıç a.g.e., s.38., Engin Ataç, Türkiye'de Eğitim Hizmetlerinin Kamu Harcamaları Açısından Analizi, E.İ.T.İ. Akademisi Basımevi, Eskişehir, 1979, s.96.

¹³ Hasan İbiş, "Eğitim-Gelir İlişkisi", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993, s. 2.

hedefleri açısından son derece önemli bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye’de yeterince önemsemediğimiz eğitim-öğretim sisteminin birçok eksik ve aksak yönleri mevcuttur. Aşağıda bu eksiklik ve aksaklıkları giderecek bir takım yöntemler sunulmaktadır. Bu eksiklik ve aksaklıkların giderilmesine yönelik getirilen öneriler çerçevesinde Türkiye’deki eğitim-öğretim sisteminin sorunları daha net ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’deki eğitim-öğretim sisteminin tamamen ortadan kaldırılıp yerine başka bir sistem getirilmesine gerek yoktur. Bunun yerine eksiklikler doldurularak, aksaklıklar giderilerek sistemde bazı değişiklikler yapılabilir. Bu değişiklikleri şu şekilde sıralayabiliriz¹⁴:

- Paralı orta öğretim kurumlarının sayısı yükseltilebilir. Bunun sayesinde rekabet ortamı oluşur, eğitim-öğretim veren öğretmen kalitesi artar. Kullanılan araç-gereç teknolojisi yükselir. Eğitim-öğretim sisteminde ezbercilikten uzak sorunlara çözüm getirebilen bireyler yetiştirilebilir.

- Okul müfredatları ile üniversiteye giriş müfredatları uyumsuzluğu ortadan kaldırılabilir. Bunun sonucu olarak ek maliyet (bireylere) olan dershanelere gereksinim azalır. Böylelikle kırsal ve kentsel bölgelerdeki eğitim-öğretim adaletsizliği ortadan kalkmış olabilir.

- Üniversite sınavlarına girişteki orta öğretim başarı puanları standartlaştırılabilir. Özel ve kamu orta öğretim kurumları ayrımı ortadan kaldırılarak tüm orta öğretim kurumları tek bir çatı altında toplanır. Buna bağlı olarak orta öğretim başarı puanı tek düze indirilmiş olur.

- Zorunlu ilköğretim çağında yeteneği ve kabiliyeti olan öğrenciler tespit edilerek ülkenin vasıflı ara eleman ihtiyacını karşılamak üzere yetenek ve kabiliyetlerine göre meslek liselerinde ilgili bölümlere yerleştirilmeleri sağlanmalıdır. Böylelikle meslek liselerinde eğitim-öğretim alan bu öğrencilerin beceri ve kabiliyetlerini en yüksek performansla sergileyebilen vasıflı elemanlar olarak yetiştirilmesi sağlanabilir.

- Devlet üzerindeki yükün hafifletilebilmesi için orta öğretim kurumlarının ya özelleştirilmesi ya da finansal kaynak sorunlarının çözüme ulaştırılabilmesi için halkın

¹⁴ A.g.m., s.3.

eğitim-öğretim hizmet alımına katkılarının sağlanması gerekmektedir. Nitekim bugün özel okullarda yönetici, öğretmen ve hizmetli olarak 55 bin kişi istihdam edilmektedir. Bu durum devletin bordolu memur sayısını azaltarak finansal yükünü hafifletmiştir¹⁵.

• Eğitim-öğretime ayrılan finansal kaynaklar belli bir kriter karşılığında dağıtılmalıdır. Eğer herhangi bir kriter mevcut değilse alışveriş mantığındaki aç gözlülük gibi (parasız eğitim-öğretim) eğitim-öğretim hizmetini satın alan bireyler bu hizmeti pahalıya satın almak zorunda kalırlar. Örneğin finansal kaynakların tahsisi bu hizmeti sunan kişilere başarılarının karşılığı ya da bilime yaptıkları orijinal katkıları sonucunda dağıtılmalıdır¹⁶. Bu durumda orta öğretim kurumlarının özelleşmesine gerek kalmadan mevcut finansal kaynaklar arttırılarak ve bu finansal kaynakların dağıtımı etkinleştirilerek kamu orta öğretim kurumlarındaki başarı oranı da arttırılabilir.

• Anadolu Lisesi modelinin başarılı olduğuna ilişkin yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Bu okul mezunlarının üniversite giriş sınavlarında genel lise mezunlarına göre çok daha başarılı oldukları doğrudur. Ancak bu başarının modelle ilişkilendirilmesi tartışmalıdır. Çünkü sözü edilen okullara sınavla ve hedef kitlenin yüzde 5'ini oluşturan öğrenci gurubu alınmaktadır. Bu okullara devam eden öğrencilere veli ilgisi göreceli olarak daha yüksektir. Ayrıca bu okulların öğretmen tayininde ve ödeneklerde kayırıldığı da bilinmektedir. Anadolu liselerini diğer liselerden daha başarılı kılacak bu kadar önemli faktör var iken, başarının modelin ürünü olduğunu savunmak mümkün görülmemektedir¹⁷.

• Eğitim-öğretimdeki organizasyonsuzluğa bir çözüm bulacak ve bilgi toplumunu hazırlayacak bir eğitim-öğretim sisteminin acilen oluşturulması gerekmektedir. Bunun için eğitim-öğretimde değişikliğe gidilerek ilk ve orta öğretimde illerde en büyük mülki amirin başkanlığında bir yönetim kurulu tarafından mahalli olarak eğitim-öğretimin yerinden yönetilmesi sistemine geçilmesinin eğitim-öğretimde kaliteyi artıracığı düşünülmektedir. Bunun için mahalli idarelerin ve velilerin eğitim-öğretime katılması sağlanmalıdır. Bu işbirliği eğitim-öğretim meselesine daha köklü

¹⁵ Rahim Er, "Türkiye'de Eğitim Kalitesi", <http://www.ozelokullardernegi.org.tr/haber082.htm>, (01.09.2003).

¹⁶ Murat Çokgezen, "Herkes Bedava Eğitim, Bedava Sağlık", <http://mimoza.marmara.edu.tr/mcokgez/makaleler/egitim.htm>, (03.09.2003). s.3.

¹⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT 2576 - ÖİK: 589, s.44.

çözümler getirecektir. Böyle bir uygulama, eğitim-öğretimin genel bütçe içindeki payının rasyonel kullanılmasını sağlarken velinin eğitim-öğretime katılması dolayısıyla öğretmen-veli-öğrenci ilişkisinin artmasına sebebiyet verecektir. Eğitim-öğretime ekonomik çözüm getirmek için velilerle birlikte mahalli idarelerden belediyeler ve il özel idareleri okullara kendi bütçelerinden katkıda bulunmalıdırlar. Mahalli olarak belediyelerin, özel idarenin, velilerin ve vatandaşların mali katkısı ile yürütülecek eğitim-öğretimin kalitesi artacağı gibi velilerin katkıları ile yapılacak bir eğitim-öğretimin denetlenmesi de gerçekleştirilmiş olacaktır¹⁸.

1.2. BAZI GELİŞMİŞ ÜLKELERDE EĞİTİMİN FİNANSMANI

Türkiye'deki eğitim-öğretime ayrılan finansal kaynakların yetersizliğine dikkat çekmek için gelişmiş ülkelerden olan ABD, Japonya, Fransa ve İngiltere'deki eğitim-öğretim finansmanının incelenmesi gerekmektedir. Çünkü bu ülkeler, teknolojik gelişmelerini tamamlamış, gelir seviyesi ve yaşam standardı yüksek olan ülkelerdir. Eğitim-öğretim sisteminin hedeflerinde belirtildiği üzere eğitim-öğretim sistemleri ülkelerin kalkınmalarını sağlamada önemli bir basamaktır.

1.2.1. ABD'de Eğitimin Finansmanı

ABD, eğitim-öğretim için yapılan ulusal harcamaların ulusal gelir içindeki payı açısından dünyada ilk sıradadır. GSMH'nin %5.3'ü ve genel bütçenin de %12,4'ü eğitim-öğretim harcamalarına ayrılmaktadır. Dünya nüfusunun %6'sı ABD'de yaşamasına rağmen dünyadaki eğitim-öğretim harcamalarının %25'i ABD'de yapılmaktadır. Eğitim-öğretim kurumlarının finansmanı genel olarak federal, eyalet ve bölge olmak üzere üç kaynaktan karşılanmaktadır. Bu üç ayrı birim sadece devlete ait olan okulları değil, aynı zamanda paralı okulları da belli bir oranda finanse etmektedir. Eğitim-öğretim kurumlarının yaptığı harcamaların, bu üçlü sistem dışında karşılandığı kaynaklardan birini öğrencilerden alınan harçlar oluşturmaktadır. Eğitim-öğretimin ücretli olması sadece paralı okullara özgü bir durum olmayıp, devlet okullarında da belli oranlarda öğrenim harcı alınmaktadır. Bu üçlü sistemin eğitim-öğretim için yapmış olduğu harcama oranları yıllar için farklılık gösterse de genel olarak şu şekildedir: %8-10'u federal hükümet, %45-55 arası eyalet hükümeti ve %40-50 arasında bölge yönetimi

¹⁸ Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/>,(22.01.2004), s.s.4-5.

tarafından karşılanmaktadır. Eyalet ve bölge idareleri eğitim-öğretim için ayrılan kaynağı değişik vergilendirme yollarıyla oluşturmaktadırlar. Eğitim-öğretim bütçesi yerel düzeyde mülk vergisinden, eyalet düzeyinde satış ve gelir vergisinden sağlanan kaynaklardan meydana gelmektedir. Bu sistem içerisinde okulların finanse edilmesinde dört çeşit model kullanılmaktadır¹⁹:

- Öğrenci sayısını temel alan Flant Grant Model,
- Her öğrenci başına minimum harcamayı esas alan Foundation Plan,
- Okul harcamalarının belirli bir oranını karşılayan Power Equalization Plan,
- Öğrenci özelliğini (özürlü) esas alan Weighted Atudent Plan.

1.2.2. Japonya'da Eğitimin Finansmanı

Japonya'da eğitim-öğretim %47.3'lük kısmı ulusal hükümet, %28.1'lik kısmı valilikler, %24.6'lık kısmı yerel yönetim tarafından finanse edilmektedir. Başka bir sınıflandırmaya göre ise eğitim-öğretim harcamalarının %61.7'si kamu, %38.3'ü özel sektör harcamalarından oluşmaktadır. Ulusal gelirin %7.2'si, hükümet harcamalarının %9.2'si, bölge harcamalarının da %23.6'sı eğitim-öğretim için ayrılmaktadır²⁰.

1.2.3. Fransa'da Eğitimin Finansmanı

Fransa'da, eğitim-öğretim harcamaları merkezi hükümet, Department (Mahalli Hükümet Birimleri) ve Commune'ler (Mahalli Seviyede Sayıları 38000 olan Birimler) tarafından karşılanmaktadır. Merkezi hükümet, ilk ve orta dereceli okullar ile öğretmen okullarında çalışan bütün öğretmenlerin aylıklarını verir, binaların bakım masraflarını karşılar ve fakir Commune'lere özel yardımlar yapar. Bunlar olağan harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Olağanüstü harcamalara gelince, merkezi hükümet Department'lerin ve Commune'lerin okul binaları yapmak üzere ödünç aldıkları paranın faizini almamaktadırlar. Department'ler öğretmen okulları için Commune'ler de ilkokullar için arsa bulmakta ve bina yaptırmaktadır. Merkezi hükümet gerekli gördüğü takdirde Department'lere ve Commune'lere ek ödemeler yapabilmektedir²¹.

¹⁹ İrfan Erdoğan, Çağdaş Eğitim Sistemleri, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2. basım, 1997., s.s. 79-81.

²⁰ İrfan Erdoğan, a.g.e., s.125.

²¹ A.g.e., s.135.

1.2.4. İngiltere’de Eğitimin Finansmanı

İngiltere’de eğitim-öğretim harcamalarının yaklaşık %60’ı devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu ödenek, Bölge Eğitim İdareleri’ne merkezi hükümet tarafından doğrudan verilmektedir. Eğitim-öğretim harcamalarının geriye kalanı, mahalli vergilendirme yoluyla Bölge Eğitim İdareleri’nce sağlanır. Merkezi hükümet tarafından Bölge Eğitim İdareleri’ne ayrılan ödenekler, yapılan toplam masraflara göre değil, onaylanmış harcamaların yüzdesine göre belirlenmektedir. Eğitim-öğretime yapılan yatırımların üçte ikisi devlet tarafından karşılanırken üçte biride mahalli düzeyde mükelleflerden sağlanmaktadır. Mahalli düzeyde mükelleflerden karşılanan yatırımların finansmanı bina ve arazi vergilerinden toplanan paralardan oluşmaktadır²².

Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye ile gelişmiş ülkelerde (A.B.D., Japonya, Fransa ve İngiltere’de) eğitim-öğretimin finansmanında farklılıklar vardır. Tüm bu ülkeler OECD’ a üye ülkelerdir. Dolayısıyla OECD ülkeleri açısından eğitim-öğretimin finansmanının incelenmesi bize daha net bilgiler verecektir.

Genel olarak eğitim-öğretim için yapılan harcamalar ekonomik ilerlemeye doğru bir yatırım, üretimde artışa, bireysel ve sosyal kalkınmaya yapılan harcamalar olarak değerlendirilir. Karşılaştırmalı bilgilerin olduğu OECD ülkelerinin 7’sinde eğitim-öğretim için kamu ve özel harcamalar oldukça artmakta, gerçekte, bu artış milli varlık içindeki artıştan daha fazla olmaktadır²³.

Bu artış Avustralya, Danimarka ve İspanya’da % 20’nin üzerinde İrlanda’da ise %40’ın üzerindedir. Diğer taraftan Finlandiya ve Macaristan’da bir azalma görülmektedir. Bunun yanında bu ülkelerde, eğitim-öğretim kurumları için yapılan harcamalarda, öğrencilerin ve ailelerinin yaptığı bağışlarda bir artış vardır (İtalya ve Macaristan hariç)²⁴.

OECD ülkeleri tek bir parça olarak bakıldığında, eğitim-öğretim için toplam milli gelirlerinin yaklaşık %6.1 harcamaktadırlar (1997). OECD ülkelerinin bir çoğunda eğitim-öğretim harcamalarının önemli bir miktarı devlet tarafından yapılan harcamalardan oluşmaktadır. Bunun dışında eğitim-öğretim harcamalarının ana kaynağı

²² A.g.e., s.161.

²³ “Education In OECD Countries”, <http://www.meb.gov.tr/stats/apk2001ing/educationinOECD.htm> , 10.12.2003.

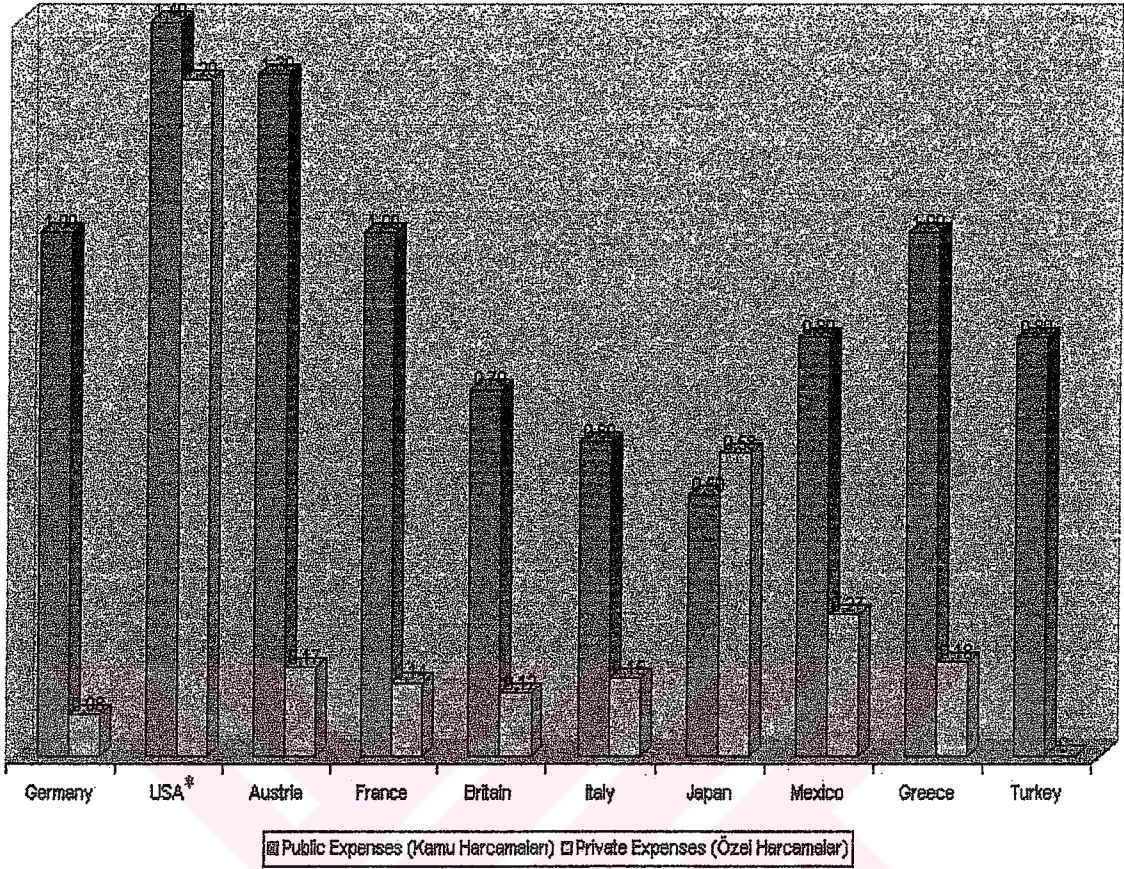
²⁴ A.g.m.

devlet kaynakları olmasına rağmen özel girişimler ve aile katkıları da önemli bir yer teşkil etmeye başlamıştır²⁵. Bu bağlamda özellikle ilk ve orta öğretimde eğitim-öğretim için yapılan harcamalarda Türkiye’de henüz öğrenci ve ailelerinin katkılarının etkililiğinden bahsetmek güçtür.

OECD ülkelerindeki eğitimin kamu harcamaları (eğitime ayrılan paylar) yanında özel (teşebbüsler, aile katkıları gibi) harcamalar da yapılmaktadır. Şekil 1.’den de görüleceği üzere Türkiye eğitim için özel harcama yapmamıştır. OECD ortalamasına göre yüksek öğretim kurumları için yapılan devlet harcamalarının milli gelirlerindeki oranı % 1’dir. Amerika’da Özel harcamalarda devlet harcamaları gibi yüksek öğretim için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

²⁵ a.g.m.

Şekil 1.1. OECD Ülkelerinde Yüksek Eğitim İçin Yapılan Kamu Ve Özel Harcamaları

(*) Ortaöğretim sonrası-üniversiteden önceki eğitim dahil değildir.
 Kaynak : OECD, Education at a Glance OECD Indicators (Paris: OECD, 2000),
<http://www.meb.gov.tr/stats/apk2001ing.htm>. (10.12.2003).

1.3. TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN FİNANSMANI

Eğitim hizmetleri hiçbir zaman ekonomik anlamda maliyeti esas alarak satışa sunulmamıştır²⁶. Bu durum eğitim kavramının “Parasız Eğitim ” şeklinde günümüze kadar anılmasına neden olmuştur. Eğitim hizmetleri dünyanın en pahalı hizmetleri arasındadır. Bu bağlamda böyle bir kavramın kullanılması yanlıştır. Eğitim hizmetleri devlet tarafından finanse edilmektedir. Geçmişten günümüze kadar yanlış olarak süre gelen “Parasız Eğitim ” kavramı devletin eğitim hizmetlerine ayırmış olduğu finansal kaynakların etkin kullanılamaması sonucunu doğurmuştur. Bu yüzden Türkiye’de eğitim sisteminin finansmanı dar boğaza düşmüştür. Aşağıda Türkiye’de eğitim sisteminin finansmanı genel anlamda incelenecektir.

²⁶ Mahmut Adem, “Planlama Açısından Türk Eğitiminin Ekonomik Ve Politik Sorunları”, Eğitim Planlaması Seminer Notları, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 1974,s.13.

1.3.1. Türkiye’de Eğitimin Finansmanı

Eğitim hizmetleri sadece sosyal bir hizmet olarak kabul edilirse finansmanı vergiler yoluyla sağlanır. Bir karma hizmet olarak düşünülürse tüketiciler bu hizmetin “özel kısmı” kadar olan bölümünün finansmanına katılmaktadırlar²⁷. Eğitimin finansman türleri şunlardır:

1.3.1.1. Doğrudan Finansman

Bu finansman türünde eğitim hizmetleri sosyal hizmet yani kamusal hizmetler niteliğindedir. Sosyal harcamaların tümünün devletçe finanse edilmesinden dolayı doğrudan finansman türünde eğitim hizmetlerinin tümünün devlet tarafından vergilerle karşılanacağı kabul görmüştür²⁸. Yani “parasız eğitim” kavramının hakim olduğu finansman türüdür.

1.3.1.2. Kısmi Finansman

Eğitim hizmetleri yarı kamusal hizmet olarak nitelendirilmektedir. Yani eğitim hizmetlerinin karma bir hizmet olduğu kabul edilmektedir. Bu durumda eğitim hizmetleri için yapılan harcamalar sosyal harcama olarak düşünülmektedir. Buna bağlı olarak sosyal harcama olarak düşünülen eğitim hizmetlerinin bir kısmı veya tamamı ücretlendirilerek, harç yada resimlerle hizmetten yararlananlardan alınması sağlanacaktır²⁹.

1.3.1.3. Dolaylı Finansman

Doğrudan finansman ve kısmi finansman biçimlerinde devlet eğitim hizmetleri üzerinde etkin olmaktadır. Dolaylı finansmanda, eğitim hizmetleri kamu yada özel kesimce üstlenilebilir. Burada devletin üstlenmiş olduğu görev ise, öğrencilere eğitim hizmetlerini satın alabilmeleri için kredi veya hibe biçiminde transfer yöntemleri sunmaktır³⁰.

²⁷ Muhsin Hesapçoğlu - Handan Özcan, “Türkiye’de Eğitimin Finansmanı Ve Özel Okullar Sorunu”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı:7, 1995, s.150-151.

²⁸ İlker Keskin, “Türkiye’de Eğitimin Kamu-Ekonomi Politikası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2001, s. 49-50 ; Muhsin Hesapçoğlu – Handan Özcan, a.g.m. s. 150.

²⁹ Muhsin Hesapçoğlu – Handan Özcan, a.g.m. s. 150.

³⁰ İlker Keskin, a.g.e. s. 49.

1.3.1.4.Serbest Piyasa Modeline Göre Finansman

Bu sistemde eğitim hizmetleri özel hizmet olarak kabul edilmektedir. Böyle özel hizmetlerin tüketimi sırasında hangi özel kişi fayda sağlıyorsa bu malın finansmanına doğrudan o kişi katılmak durumundadır. Böylelikle satın alınacak eğitim hizmeti ve bu hizmeti alacak kişiler piyasa mekanizmaları tarafından en iyi şekilde belirlenecektir³¹.

1.3.1.5.Borçlanma Yöntemi

Bu yöntem daha çok yüksek öğretimin finansmanı için geçerli bir durumdur. Bu durumda öğrenim gören öğrenciler mezuniyet sonrasında ödenmek üzere eğitim maliyetini karşılayabilmek için kısmen ya da tamamen finansman kurumlarından borç almak durumundadırlar³².

Türkiye’de devletin finansman biçimi doğrudan finansman biçimidir. Yani Türkiye’de eğitim vergilerle finanse edilmektedir³³. Bu durumda Türkiye’de eğitimin finansmanı genel olarak devlet tarafından sağlanmaktadır³⁴.

1.3.2. Türkiye’de Eğitimin Finansman Kaynakları

Türkiye’de eğitime ayrılan kaynakları şu şekilde özetleyebiliriz:

- 222 sayılı yasa gereğince il özel idarelerinin gelirlerinin en az %20’sinin, köy bütçelerinin en az %10’unun ilköğretime ayrılması bunun yanında vakıf gelirlerinden ayrılacak gelirler eğitimin finansman kaynaklarındandır,
- 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi kanununun 32. maddesi ile kurulan Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonundan elde edilen gelirler eğitimin finansman kaynaklarındandır,
- 3418 sayılı Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri kanununun öngördüğü fon gelirlerinin %52’si eğitimin finansman kaynaklarındandır,
- Yüksek Öğretim Kurumu öğrencilerinden alınan Cari Hizmet ve Maliyet Katkı Payları eğitimin finansman kaynaklarındandır,

³¹ Muhsin Hesapçıoğlu – Handan Özcan, a.g.m., s. 151.

³² A.g.m., s.151.

³³ İlker Keskin, a.g.e., s.50.

³⁴ Saliha Arslan, “Ankara İlindeki Ortaöğretim Okullarının Özel Gelir Kaynakları”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 13.

- Dernekler Kanunu Hükümlerine göre kurulan Okul Koruma Dernekleri vasıtasıyla elde edilen gelirler eğitimin finansman kaynaklarındandır,
- Her kademedeki döner sermaye gelirleri eğitimin finansman kaynaklarındandır,
- Halkın bağış ve katkıları eğitimin finansman kaynaklarındandır,
- Çeşitli eğitim projeleri için sağlanan dış kaynaklı krediler eğitimin finansman kaynaklarındandır³⁵.

Yukarıda Türkiye’de eğitimin finansman kaynakları belirtilmiştir.

1.3.3. Türkiye’de Eğitimin Finansal Kaynak Sorunları

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine ayrılan ödeneklerin genel bütçedeki payının gelişmiş ülkelere göre düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum eğitimin finansal kaynak sıkıntısının temelini oluşturmaktadır³⁶. Buradan hareket edilerek bu çalışma ele alınmıştır.

Türkiye’deki eğitim alanındaki finansal kaynak sorunları eğitim sistemini okul yapımından ders araç gereçlerine, araştırma ve geliştirmeden formal eğitime kadar her alana olumsuz bir şekilde etki etmektedir³⁷. Bu sorunları giderebilmek amacıyla zaman zaman finansal kaynak politikaları geliştirilmiştir. Bu politikaların ne derece uygulandığı ise kesin olarak bilinmemektedir.

1.3.4. Türkiye’de Eğitimde Finansal Kaynak Politikaları

Eğitim sistemindeki finansal kaynakların yetersizliğinden dolayı birtakım finansal kaynak politikaları geliştirilmiştir. Bunlar:

- Konsolide bütçeden eğitime ayrılan ortalama payın her yıl en az %20 dolayında tutulması,
- Özel idarelerden ilköğretim için ayrılan %20’lik payın artırılması için mevzuat değişikliğinin yapılması,
- Belediye gelirlerden en az %10 oranında Milli eğitime pay ayrılması için gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması,

³⁵ İlker Keskin, a.g.e., s.51.

³⁶ XII. Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, (Eğitim Finansmanı), Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara, 1989, s.461.

³⁷ Salih Ekinci, “Eğitimde Parasal Kaynak Sorunu”, Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı Dergisi, Sayı:35, Nisan- Mayıs-Haziran 1996, s.19.

- Orta ve yüksek öğretimde öğrencilerin eğitim-öğretim harcamalarına katılımının sağlanması ancak ödeme gücü yeterli olmayan öğrenciler için burs ve kredi olanaklarının geliştirilmesi,
- Döner sermayelerin iyileştirilmesi ve uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanmalı, böylelikle de karını kendi bünyesinde hemen kullanılabilir hale getirilebilmesi,
- Milli Eğitim Vakfı vakıf şirketleri kurarak üretici bir hüviyete kavuşturulmalı, sağlanan kaynaklarla eğitim-öğretim hizmetlerinin yaygınlaştırılması,
- Okulların her türlü bağış, kurs gelirleri, kantin gelirleri ve diğer benzeri mahalli gelirlerin toplanacağı ve yine aynı okulda kullanılacak şekilde bir mekanizmanın geliştirilebilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,
- TRT'nin reklam gelirlerine eğitim payı ilave edilerek eğitime dağıtılması,
- Özel kurs ve dershanelerden belli bir oranda pay alınmasının sağlanması, eğitim-öğretimle ilgili finansal kaynak politikalarıdır³⁸.

Bunların dışında şunları eklemekte yarar vardır;

Eğitimde nitelik geliştirmede, finansman kaynaklarının yeterliliği, etkili kullanımı ve öğretmenlerin daha nitelikli hale getirilmesinde hizmet içi eğitim ve ücret politikaları sistemin nitelik boyutunun geliştirilmesi için gereklidir. Bu amaçla;

- Eğitime GSMH'dan fazla pay ayrılmalıdır.
- Eğitime ayrılan kaynakların çeşitlendirilmesine devam edilmelidir.
- Eğitim kurumlarının optimum maliyete göre harcama yapmaları sağlanmalıdır.
- Eğitim yöneticileri, mutlaka kaynak kullanımında etkinliğin artırılması konusunda yetiştirilmelidirler.
- Kaynak kullanımında okullar ve yöreler arası dengesizlikler giderilmelidir.
- Ayrılan finansman kaynaklarının etkili kullanımının sağlanmasına yönelik yönetim ve organizasyonda ortaya çıkan darboğazlar giderilmelidir.
- Okul ve eğitim kurumlarının mimari projeleri, bölgesel ve iklimsel özellikler ile eğitimdeki en son gelişmeleri dikkate alacak şekilde geliştirilmelidir.
- Kaynak kullanımı, salt altyapının tamamlanmasına yönelik değil, aynı zamanda modern araç-gereç satın alımı, ihtiyaçlarla uyumlu eğitim-öğretim programlarının üretilmesi, öğrenciler için sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler ile öğretmen ücretlerinin iyileştirilmesi için de kullanılmalıdır.
- Öğretmen ücretlerinde iyileştirmeler yapılmalıdır
- Öğretmenler için hizmet içi eğitim-öğretimler periyodik hale getirilmeli, lojman, sosyal tesis, tatil yapma gibi imkanları artırılmalıdır.
- Öğretmen çocuklarına yönelik burs sistemi yaygınlaştırılmalıdır.
- Başarılı gençlerin öğretmenlik mesleğine çekilmesi amacıyla geliştirilen politikalara devam edilmelidir.

³⁸ XII. Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, a.g.e. s.463-464.

- Ders sayısı azalan veya program değişikliği nedeni ile dersleri kaldırılan genel kültür dersi öğretmenlerinin bilgisayar destekli eğitim-öğretim projesine görev alabilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğretmenlik mesleğinin tekrar eski statüsüne kavuşturulmasına yönelik çalışmalar süratle tamamlanmalıdır..
- Öğretmenlere dergi ve mesleki yayın satın almaları amacıyla yılda iki defa "yayın yardımı" yapılmalıdır.
- Yarışma ve ödül sistemi ile öğretmenlerin ders programları üretmeleri teşvik edilmeli, başarılı bulunan ve yeni gelişmeleri izleyen programlar yürürlüğe konulmalıdır.
- Yabancı dil öğretmenlerinin en az 10 yılda bir dış ülkelere bir iki aylığına gönderilerek, hizmet içi eğitim programları ile pratik yapmaları ve mesleki gelişmeleri yerinde izlemeleri sağlanmalıdır. Böylece etkili bir yabancı dil öğretimi verilemeyen okullarımızda kaynakların maliyet-etkinlik ilişkisi kurularak harcanmasına özen gösterilmelidir³⁹.

1.4. TÜRKİYE'DE PARASIZ EĞİTİM SORUNU

Dünyanın her yerinde en pahalı hizmet eğitim hizmetidir. Eğer bir eğitim hizmeti alınıyorsa bunun bir parasının olması kadar daha doğal bir şey yoktur⁴⁰. Bugün Türkiye'de sosyal devlet anlayışı çerçevesinde parasız eğitim verildiği zannedilmektedir⁴¹. Verilen bu parasız eğitim bireyler tarafından yanlış algılanmaktadır. Bu durum şunu göstermektedir ki; aslında farkında olmadan bireyler eğitim hizmetinin maliyetini maddi ve manevi olarak ödemektedirler. Devletin topluma sağladığı eğitim bu bağlamda dolaylı yönden paralı eğitimidir denilebilir. Ancak bu para, özel okullar ile karşılaştırıldığında eğitim yüksek standartlarının altında kalmaktadır. Eğitimin devlet tarafından sağlanmasının şaşırtıcı yönü birey başına düşen harcama miktarının devlet okullarında özel eğitim kurumlarına kıyasla daha yüksek olmasına karşılık eğitim seviyesinin devlet eğitim kurumlarında daha düşük olduğunun tespit edilmesidir⁴².

Devlet eğitim kurumlarında finansal kaynakların etkin dağıtımını gerçekleştirecek bir mekanizma, bir sistem mevcut değildir. Özel eğitim kurumlarının üniversiteye girişteki başarıları ekonomiye bağlı kaliteli eğitim olan reel bir bulgudur.

³⁹ İsmail Bircan, "Eğitimde Nitelik Geliştirme" Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu, Eğitimde Nitelik Geliştirmede Finansman Ve Ücret Politikaları, s.s. 137-138, İstanbul, Kültür Koleji Genel Müdürlüğü, 1991.

⁴⁰ M. Fevzi Başaran, "Bedava", Çağdaş Eğitim Aylık Eğitim-Öğretim Dergisi, 20 (211), Haziran 1995, s. 45.

⁴¹ Talip Apaydın, "Paralı Eğitim Derken", Cumhuriyet Gazetesi, s. 2, 21 Şubat 1996.

⁴² John Lott, Çev: Metin Meriç, "Eğitim Niçin Devlet Tarafından Sunulmaktadır? Eleştirel Bir Çalışma", <http://www.canaktan.org/ekonomi/ozelleştirme/kamu-ekonomisi-genişleme/meric-lott.education.htm>, s.1. (03.09.2003).

Özel eğitim kurumlarının, böyle bir duruma gelmesindeki neden elinde bulundurduğu finansal kaynakları, hizmeti satın alanın isteklerine göre yönlendirmesinden kaynaklanmaktadır⁴³. Bu durum özel eğitim kurumlarının işletme mantığı ile çalıştığı ve finansal kaynakların etkin kullanabilecek sistemlerin olduğunun bir göstergesidir.

1980’li yıllarda özel dershanelere, özel orta öğretim kurumlarına olan talepler artmıştır⁴⁴. Çünkü özel öğretim kurumları sayesinde bu hizmeti satın alan bireyler kamu ve özel eğitim kurumları tarafından sunulan eğitimin kalitesinin farkına varmışlardır. Eğitim sürecindeki bu aşamalardan sonra sürekli ve giderek bir ayıklanma, dışlanma hasıl olmuştur. Devletin bu ayıklanmayı ve dışlanmayı ortadan kaldıracı önlemler alma yerine bunu artırıcı bir işlev üstlenmesi durumunda devlet “paran kadar oku, paran kadar yaşa” zihniyetine bürünmüştür⁴⁵.

1.4.1. Parasız Eğitim Sorununun Tanımı

Dünya ile barışmak, dünya ile rekabet edebilmek ve çağdaş yaşamı kucaklayabilmek için esas olan insana değer vermektir⁴⁶. Olguların en başında gelen insan unsurunun çağdaş yaşamı kucaklayabilmesi ve ülkelerin dünya ülkeleri ile rekabeti sağlayabilmeleri için insan eğitimine önem vermeleri gerekmektedir. Parasız eğitim kavramı çerçevesinde Türkiye’deki kaynak sıkıntısının en büyük nedeni yetersiz eğitimden kaynaklanan niteliksiz insan kaynağı sorunudur. Oysaki kalıcı çağdaşlığı yakalamanın yolu eğitim sisteminden geçmektedir. Bu bağlamda eğitim sistemlerinin amaçları teknolojiyi yakalayan ve teknolojiyi iyi kullanabilen insan gücünü yetiştirmek olmalıdır.

Türkiye’de mevcut eğitim sistemi büyük ölçüde kamunun egemenliğindedir. Bu hizmetin büyük bir kısmı hem devlet tarafından üretilmekte hem de devlet tarafından finanse edilmektedir. Bu durum bu hizmetlerin bireyler tarafından “Parasız” olarak algılanmasına neden olmaktadır⁴⁷. Parasız olarak algılanan eğitim Türkiye’de özellikle nitelikli insan gücü yetiştirme konusunda büyük sorunlara neden olmaktadır.

⁴³ A.g.m., s. 2

⁴⁴ Yusuf Ekinci, “Ekonomik Değişme Sürecinde Eğitim”, Karınca Kooperatif Postası, 60. yıl, sayı: 691, Temmuz 1994., s. 43.

⁴⁵ Mustafa Altıntaş, “Paralı Eğitim”, Siyah Beyaz, (10555), 22 Şubat 1996, s.9.

⁴⁶ Cüneyt Ülsever, “Paralı Eğitim” Liberal Düşünce Topluluğu, Sayı:2, 1996, s.44.

⁴⁷ Murat Çokgezen, a.g.m., s.5.

Türkiye’de mevcut eğitim sistemi, mezun olan her öğrenciyi yükseköğretime devam etmeye zorladığından orta öğretimden mezun olan öğrenciler üniversite önünde yığılmalara sebebiyet vermektedir. Üniversiteleşme oranı nüfus artış hızına uygun olarak artış gösterememekte, üniversitelere girmek isteyen öğrenciler ortaöğretim sonrası birkaç yıl hazırlık kurslarına devam ederek üniversite sınavlarıyla şanslarını denemektedirler. Bu durum ülke ekonomisinde kaynak ve zaman israfına sebep olduğu gibi toplumda sosyal ve psikolojik sıkıntılara da neden olmaktadır⁴⁸. Bu bağlamda orta öğretim sistemimizde yetiştirilen öğrencilerin geleceğe garanti altında bakamamasının nedeni eğitim sistemindeki yetersizliğe dayanmaktadır.

Türkiye’de parasız eğitim sistemine göz atmak gerekirse; Türkiye’de sekiz yıllık zorunlu eğitimden sonra üç yıllık lise eğitimi başlamaktadır. Bu sürecin amacı öğrenciyi üniversiteye hazırlamak yada teknik lise yaşantısından sonra direkt iş hayatı içerisine sokmaktır⁴⁹. Lise eğitiminden sonra üniversiteye girmek isteyen öğrencilerin lise ders müfredatları ile üniversiteye giriş sınavlarının müfredatlarının birbiri ile örtüşmemesinin en büyük nedeni eğitim sistemindeki aksaklıklardır. Nitekim bu aksaklıkların en büyüğünü de devlet bütçesinin her geçen yıl büyümesine rağmen eğitim hizmetlerine ayrılan bütçenin her yıl biraz daha azalması oluşturmaktadır⁵⁰. Diğer bir aksaklıkta liseye giden her öğrencinin üniversiteye gitmesi gerektiği anlayışıdır. Bu sorun meslek liseleri sayesinde çözüme kavuşabilecektir. Nitelikli ve vasıflı ara eleman yetiştirebilmek için meslek liselerinin eğitim standardının yükseltilmesi gerekmektedir⁵¹.

Türkiye bir sosyal devlettir. Bu sosyal devlet olmanın verdiği anlayışa karşıt olarak da yine Türkiye’de özel eğitim sistemine bakış açısı günümüzde özel eğitimin gerekli olduğunu kalkınma planları ile göstermeye başlamıştır. 5 yıllık kalkınma planları çerçevesinde özel eğitime geçiş süreci şu şekilde özetlenebilir⁵²:

1968-1972 dönemini kapsayan 2. 5 yıllık kalkınma planında özel okullar ek kapasite oluşturan birer kurum olarak görülmüştür. Ama bunun yanında, özel okulların

⁴⁸ Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumunu, a.g.m., s.7.

⁴⁹ Esra Özdemir, “Türk Eğitim Sistemi Ve Sorunları”, <http://www.ingilish.com/es9.htm>, s.1.(03.09.2003).

⁵⁰ Talip Apaydın, a.g.m., s.2.

⁵¹ Esra Özdemir, a.g.m., s.2.

⁵² Necdet Özkaya, “Tarihin Süzgecinde Özel Eğitim”, Yeni Türkiye, Sayı 2, Şubat 1996.,s.s.238-239.

düşük nitelikte hizmet verdikleri için kamu eğitim kurumlarının niteliğini ve kapasitesini düşüreceğinden de endişe edilmekteydi.

1973-1977 dönemini kapsayan 3. 5 yıllık kalkınma planında sadece okul öncesi eğitim özel sektör tarafından yürütülmek üzere teşvik edilmiştir.

1979-1983 dönemini kapsayan 4. 5 yıllık kalkınma planında özel eğitim kurumlarına yönelik eleştiriler olmuştur. Özel eğitim kurumlarında meydana gelen artış 3. plan döneminde eğitimin dengeli ve verimli bir şekilde yaygınlaştırılacağı kanaatine varılmıştır.

1985-1989 dönemini kapsayan 5. 5 yıllık kalkınma planında özel eğitim kurumları ile ilgili somut ifadeler yer almıştır. Planda özel eğitim kurumlarının teşvik edilerek denetim mekanizmasının geliştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacağı kanaatine varılmıştır. Cumhuriyet tarihinde ilk defa özel eğitim kurumlarının teşvik edilmesi gündeme gelmiştir.

1990-1994 dönemini kapsayan 6. 5 yıllık kalkınma planında özel eğitim kurumlarının eğitim sistemini geliştirecek kurum olduğu fark edilmeye başlanmıştır. Bu durumda bu planın en önemli özelliğini oluşturmaktadır. Bunun içinde kamu eğitim kurumlarının da bunlara benzetilmesi gerektiği düşünülmüştür.

1996-2000 dönemini kapsayan 7. 5 yıllık kalkınma planında devlet gözetiminde özel eğitim sunan kesimin eğitime yatırım yapmasını teşvik edilmesi, özel eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin eğitim harcamalarının bir kısmının vergi iadesi, muafiyet, burs ve benzeri yollarla sübvansede edilmesi gerektiği önerilmiştir.

2001-2005 dönemini kapsayan 8. 5 yıllık kalkınma planında da özel öğretim sayısal veriler tespit edilerek bir kez daha desteklenmiştir. Bu durumda şu şekilde belirtilmiştir; 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 59.374 kamu ve özel okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında toplam 12,7 milyon öğrenci ve 484.089 öğretmen bulunmaktadır. Öğretim gören bu öğrencilerden 246.514'ü özel örgün eğitim kurumlarına devam etmektedir. Ayrıca, 6.531 kamu ve özel çıraklık ve yaygın eğitim kurumunda yaklaşık 3 milyon kişiye eğitim hizmeti verilmiştir. Bütün eğitim

kademelerinde özel öğretim kurumlarının payının artırılması gereğinin önemini koruduğu belirtilerek özel öğretim teşvik edilmektedir⁵³.

1968' den 2005 yılına kadar hazırlanan kalkınma planlarında özel eğitime yönelmenin ne kadar destekleyici olduğu görülmektedir. Sosyal devlet anlayışında bile olsa eğitimin tek bir mekanizma tarafından üstlenilmesi problemlili ve şartları ağır bir durum teşkil etmektedir.

Dünya standartlarının sosyal ve politik parametrelerine dayanarak sosyal devlet olma anlayışı içerisinde dünya ile barışmak, eğitim rekabetini yakalayabilmek ve teknolojiyi kullanabilmek, topluma özgüveni olan, demokratik, sağlıklı, yerinde kararlar alan bireyler yetiştirmek için eğitimin finansmanına katılımın sağlanması gerekmektedir.

Sosyal devlet olma sorununu çözmek için eğitim hizmetlerinin ekonomik alanda oluşturduğu, serbest piyasa ekonomisi içerisindeki fiyatlar belirlenmelidir. Bu alanlarda önce fiyatı oluşturmak sonra bunun kimlerin ödeyip ödemeyeceğine karar vermek gerekmektedir. Eğitimde çağdaş dünyanın kalıcı bireylerini yaratabilmek, finansal kaynak sorununu çözmek ve ihtiyaç sahibinin eğitim hizmetini satın almasını koruyabilmek, paralı eğitimde etkinliği ve verimliliği arttırabilmek için adem-i merkezi bir yapıya, rekabeti ve kaliteyi yükseltmek içinde özelleştirmeye acilen sosyal sorumluluk çerçevesinde geçmek gerekmektedir⁵⁴.

1.4.2. Eğitimin Parasız Olma Sorununun Nedenleri

Bilgi toplumuna geçiş süreci ile birlikte eğitimin ekonomisi değişmiş ve eğitim sistemlerinin ihtiyaçları artmıştır. Mevcut finansal kaynaklar ile yada finansman yapısı ile eğitimin gereklerini karşılamak mümkün değildir.

Çağdaş dünyanın üyesi olabilmek, çağdaş dünyanın üyeleri ile rekabet edebilmek için eğitim sisteminin gereklerinin karşılanarak kaliteli eğitim hizmetleri sunulması gerekmektedir. Bundan dolayı Türkiye'de eğitimin parasız olması bir sorundur. Bu sorunu oluşturan bazı nedenler vardır. Aşağıda bu nedenler ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁵³ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.94.

⁵⁴ Cüneyt Ülsever, Liberal Düşünce Topluluğu, a.g.m., s.s.45-48.

1.4.2.1. Siyasi Karar Organlarının Parasız Eğitime Bakış Açılarının Eğitimin Finansmanına Etkisi

Her seçim döneminde başa geçen her hükümetin sloganı parasız eğitimi yönündedir. Bunu yanında eğitime ayrılan payın arttırılacağı konusundaki politikacıların söylemleri farklı alanlara kaymıştır. Öğrenci sayıları artmış, sınıflar kalabalıklaşmış, öğretmenlerin sıkıntıları büyümüş, teknolojinin öngördüğü araç-gereç gereksinimleri artmış ve devlet okullarında verim düştükçe düşmüştür⁵⁵.

Bu söylemlerin her seferinde bu şekilde sonuçlanması eğitimin maliyetini maalesef yükseltmiştir. Yüksek maliyetler sonucunda parasız sunulan eğitim içinden çıkılmaz bir hal almıştır.

Devlet, geliştirilen politikalarla eğitimin finansal kaynaklarının belli bir oranını hizmeti satın alanlardan karşılanmasını talep etmeye başlamıştır. Çünkü eğitim hizmetinin toplumsal faydasının yanında bireysel faydasının olduğunu düşünmüş, bu hizmete “yarı kamusal hizmet” mantığı ile yaklaşmıştır⁵⁶.

Parasız eğitim sürecini tamamlamış bireyler; ezberci, sorgulamadan kabullenen, boyun eğen, aklına değil nakledilene güvenen, bilimsel yöntem yabancı olan, kul-köle üretimine kurgulanmış bireylerdir⁵⁷.

Parasız eğitim sistemimizin temel amacı niteliksiz insan gücünün yetişmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Oysa Türkiye’deki kaynakların temelini aktif insan gücü oluşturmaktadır. Bu durumda ise yukarıda belirtildiği üzere niteliksiz insan gücü kaynağı yetiştirmekten öteye bile gidilememiştir. Bunun en önemli göstergesi binlerce üniversite mezununun işsiz olarak ortalarda dolaşmasıdır. Parasız olan bu eğitim sistemimizdeki yüksek maliyet ülke ekonomisine yansımaktadır. Türkiye ekonomisinin dar boğazlarından biride budur.

⁵⁵ Talip Apaydın, a.g.m., s. 2.

⁵⁶ Mustafa Altıntaş, a.g.m., s.9.

⁵⁷ A.g.m., s.9.

1.4.2.2. Sosyal Devlet Anlayışına Göre Eğitimin Finansmanı

Sosyal Devlet; eğitimi devletin başta gelen ödevi sayar. Buna bağlı olarak tüm vatandaşların eşit imkanlar içerisinde, bilime dayalı, düşündüren, bilinçlendiren, yaratıcı, barışçı, laik ve demokratik eğitim görmesini hedefler⁵⁸.

Globalleşme süreci ve devletin işlevlerindeki değişmelerle birlikte devletin eğitime bakış açısı değişmiştir. Günümüzde “sosyal devlet” anlayışı geçerliğini kaybetmiş ve buna bağlı olarak devletin öncelikleri değişmiştir⁵⁹.

Eğitim, sosyal devlet anlayışında yetiştirme ve geliştirme olarak ifade edilir. Daha açık bir ifadeyle, yeni nesillerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerini sağlamak, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmektir. Aynı zamanda aldıkları bu eğitim donanımını yeni nesillere aktarmaktır.

Kötü amaçlara yönelik bir yetiştirme eylemine eğitim denilemez. Sosyal devlet anlayışı içerisinde yetişen nesiller ezberci eğitim sisteminde yetişen kişiler olmaktadır. Bu tür bireyler yanlış yönlendirmelere açık ve uygundur. Yine bu tür bireyler olaylar ve düşünceler arasında bağlantı kuramazlar, elde ettikleri bilgilerin nedenini araştırmazlar. Bu anlayış toplumunda fanatik bireylerin yetişmesine neden olur⁶⁰. Sosyal devletler eğitim hizmetini sunmayı kabul etmişler ancak bu hizmetin içeriğinin nasıl olacağı konusunda bir mutabakata varamamışlardır⁶¹.

Çağdaş dünyanın kalıcı bir üyesi olmanın en önemli yolu eğitimidir. Eğitimin dünya koşullarında birey yetiştirebilmesi için ötündeki en önemli engel finansal kaynak sorunudur.

Sosyal devlet anlayışında finansal kaynakların devlet tarafından dağıtılması anlayışı hakimdir. Sosyal devlet anlayışı içerisinde, eğitimin herkese eşit oranda ve en yüksek kalitede sunulması düşünülmektedir. Fakat sosyal devlet anlayışı içerisinde eğitim hizmeti parasızdır. Çünkü bir devletin sosyal devlet olma özelliğinde eğitim hizmetleri devlet tarafından karşılanmalı ve yine devlet tarafından finanse edilmelidir

⁵⁸ Hamza Yaman, “Eğitim Hakkı”, <http://www.turkhukuk sitesi.com/faq/egitim.shtml>, Eylül 2000, (03.09.2003).

⁵⁹ Demokratik Eğitim Kurultayı, Eğitim-Sen, Ankara, 1998, s. 204.

⁶⁰ Ali Günay, “Eğitim” Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl:3, Sayı:23, Ocak 2002, <http://www.meb.gov.tr>, (27.08.2003).

⁶¹ Hamza Yaman, a.g.m.

görüştü hakimdir⁶². Ancak bu durumda göz ardı edilen bir durum vardır. Buda aslında eğitim hizmetlerinin bir parası olduğunun ve bunun devlet tarafından, devletin yetersiz finansal kaynakları ile finanse edildiği konusudur. Fakat parasız olduğu düşünülen eğitim sisteminde bu hizmetten yararlananlar ne yazık ki bunu sorgulayamamaktadırlar. Bunun sonucunda kalitesiz eğitim sisteminin yetiştirdiği vasıfsız bireyler ortaya çıkmaktadır.

1.4.3. Eğitimin Parasının Nereden Karşılanaacağı Sorunu

Çağdaş yönetim usullerinin ortaya çıkması hizmetlerin arz şeklini etkilemiştir. Özel sektör uyguladığı yöntemlerle etkili, verimli ve rasyonel hizmet üretirken, devlet ve idare bu usullerin gerisinde kalmış, sorgulanmaya, zayıflamaya ve verimsiz hale gelmeye başlamıştır.

Eğitim hizmetlerinin sunumundaki idari zihniyet, iş görme usulü, bürokratik ve merkeziyetçi yaklaşım, etkin hizmet anlayışına engel olmaktadır. Sorunun kaynağı "tembel yada yetersiz insanlar" değil, yaratıcılığı engelleyen gereksiz aşırı kural ve yönetmeliklerdir. Günümüzde, teknolojik değişiklikler, ticaretin artışı, iletişimin hızlanması, dünya ölçeğinde rekabetin genişlemesi eğitim sistemlerinde köklü dönüşümlerin yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu değişme ölçüsünde, ülkelerin dünya ticaretinde rekabet edebilirliğinin sınırları da belirlenmektedir. Böylece, değişimin gerçekleşme başarısı esas itibarıyla eğitim sisteminin ve finansmanının yeniden yapılandırılması sonucunda ortaya çıkacaktır⁶³.

Eğitim hizmetleri tümüyle devlet tarafından finanse edilmiş "parasız" olarak tanımlanmıştır. Bu şekliyle sunulduğu zaman da eğitim hizmetinin bir parası vardır. Hizmetten yararlanabilmek için bu para ödenmelidir⁶⁴.

Eğitim sisteminin finanse edilmesi için bu hizmeti satan ve hizmeti alanlar arasında nasıl bir sistem oluşturulacağı çözümlenememiş bir sorundur. Yeni yüzyılın değişen şartlarına ayak uydurabilmek, öne çıkarttığı değerlere sahip çağdaş bir toplum olarak yaşayabilmek için sadece okur yazar olabilmek yeterli değildir.

⁶² Cüneyt Ülsever, a.g.m., s.47.

⁶³ Naci B. Muter-Ramazan Gökbunar, "21. Yüzyıla Doğru Türkiye'de Eğitim Hizmetlerinin Çağdaştırılması", <http://www.Canaktan.org/yonetim/toplamkalite/kamuda-toplamkalite/muteregitim-hizmetleri-kalite.pdf>, s.7. , (07.11.2003).

⁶⁴ L.İşıl Ünal, Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi, Epar Yayınları, Ankara, 1996., s.318.

Geçen yüzyılın son çeyreğinde meydana gelen hızlı değişim süreci bireyleri ve toplumları kontrol edemedikleri yönelimlere sürüklemiştir. Böylece günümüzün ve geleceğin bilgi toplumu oluşmaya başlamıştır. Bu oluşum, toplumu oluşturan bireyi bir taraftan merkezi konuma getirmiş diğer taraftan da bireyin demokratik sivil toplum örgütlerinin güçlenmesine katkıda bulunmasını sağlamıştır. Dolayısıyla 21.yüzyılda eğitimin önemi daha da artmıştır. Buda beraberinde rekabete dayalı yeni dünya düzeninde eğitime en fazla yatırım yapan ve eğitilmiş, öğretilmiş insan gücüne sahip ülkelere avantaj sağlayacaktır⁶⁵.

1.4.3.1.Eğitimin Parasının Devlet Tarafından Karşılanması

Eğitim sisteminin finanse edilmesinde devlet adeta yegane kaynaktır⁶⁶. Türkiye’de eğitim devlet tarafından vergiler yoluyla finanse edilmektedir⁶⁷. Fakat bu kaynakların eğitime aktarılmasında bir takım sorunlar mevcuttur. Çünkü Türkiye’de vergilerin tahsil edilmesi konusunda henüz yeteri kadar gelişmiş bir mekanizma mevcut değildir. Bütçeden her ne kadar eğitime ayrılan pay sabit tutulmuş olsa da nüfus artışı göz önünde bulundurulmadığından ve ayrılan finansal kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını denetleyen bir mekanizma olmadığından dolayı ayrılan pay yıllar itibariyle giderek azalmıştır.

Yukarıda değinilen durum sonucunda da daha az okul, daha az öğrenci, daha az öğretmen ve daha niteliksiz eğitim-öğretim sistemi oluşmaya başlamıştır. Eğitimin sayısal sorunu eğitim hakkından herkesin yararlanma sorunudur. Türkiye nüfus yönünden çocuklar ve gençler ülkesidir. Türkiye’de yaklaşık ilk ve orta öğretimde 15 milyon genç nüfus vardır. Buna karşın eğitim hakkından çocuklar, gençler tam anlamıyla yararlanamamaktadır⁶⁸. Çünkü Türkiye’de eğitime ayrılan finansal kaynaklar yetersiz, eğitimi talep edenlerin sayısı da bir o kadar fazladır.

Eğitimin toplam maliyeti kamusal ve özel eğitim harcamaları ile fırsat maliyetinin toplamı olarak ifade edilmektedir. Eğitim nedeni ile hem bireysel olarak

⁶⁵ Bekir Turgut, “Eğitimin Önemi Artarak Sürecektir” Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 03.09.2003.

⁶⁶ İrfan Erdoğan, a.g.e., s.198.

⁶⁷ Muhsin Hesapçioğlu - Handan Özcan, a.g.m., s.s.150-151.

⁶⁸ Mustafa Gazalci, “Eğitim, Eğitim, Eğitim....”, <http://www.gaziler.org.tr/eğitimeğitimeğitim.htm>, (03.09.2003).

hem de toplumsal olarak uğranılan gelir kayıplarının tümüne fırsat maliyeti denilmektedir⁶⁹.

Eğitim hizmetinden yararlanan her birey vazgeçtiği fırsat maliyeti sonucunda kazanmış olduğu gelirin olumsuz yönünü sorgulamalıdır. Eğitim hizmetini tamamlamış birey fırsat maliyetinin olumsuz yönünü görmemektedir.

Bunun yanı sıra devlet mutlaka eğitim hizmetini üretecekse akla hemen şu sorular gelmektedir:

- Devlet, okulları genel bütçeden hiçbir ciddi hesaba dayanmadan finanse ederek mi yoksa her okulu bir işletme gibi düşünüp, birim öğrenci maliyetlerini hesaplayarak mı bu hizmeti üretmelerini sağlayacak?
- Devlet, ödeme gücü olmayan bireylere parasız eğitim hizmeti sunacaksa, bunu okul açarak ve öğrencileri burada parasız okutarak mı yoksa, ödeme gücü olmayan öğrencilere parasal destek vererek, onların bu sübvansiyon ile kamusal veya özel sektörde istedikleri bir eğitim hizmetini almalarını mı sağlayacak?

Sonuç olarak eğitim hizmetleri kim tarafından üretilirse üretilsin her okul bir işletme olarak düşünülüp, her öğrencinin maliyet hesaplamaları yapılarak ve genel olarak işletmecilik prensipleri bu hizmetin üretilmesinde uygulanmalıdır. Her eğitim hizmetinin bir parası olmalıdır⁷⁰. Bu para eğitim hizmetini satın alanlarca yada üretenlerce (ister kamusal ister özel kuruluşlar) müşterek olarak karşılanmalıdır.

1.4.3.2. Eğitimin Parasız Hizmeti Alan Bireyler Tarafından Karşılanması

Eğitim sistemi içerisinde hizmeti alan bireylerin bir geleceğinin olması, dünya trendini yakalayabilmesi, kalıcı çağdaşlığa hakim olması için yetersiz kaynakları arttırmak ve mevcut olan kaynakları etkin bir şekilde kullanmanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun içinde herkesin eğitimin finansmanına katılımının sağlanması gerektiği düşüncesinde olunmalıdır⁷¹.

⁶⁹ Zühra Yıldız, "Eğitim Sürecinde Ortaya Çıkan Kayıpların Gerçek Maliyetlerin Hesaplanmasındaki Önemi", Milli Eğitim Dergisi, Sayı:147, <http://www.meb.gov.tr>, (27.08.2003).

⁷⁰ İsmail Köksal, "Eğitim Nasıl Bir Mal (Hizmet) dir?", Yeni Türkiye, Sayı 2, Şubat 1996., s.s. 271-272.

⁷¹ Cüneyt Ülsever, Liberal Düşünce Topluluğu, a.g.m., s.44.

Paralı eğitimin birçok sorunu beraberinde getirdiği, parasız eğitimi savunanlar tarafından gösterilmeye çalışılmıştır. Parasız eğitimi savunan kişiler bu sorunların başında iki önemli nokta olduğunu belirtmişlerdir.

- Paralı eğitimin; ödeme güçlüğü çeken (fakir) ailelerin çocuklarını bu sistemde nasıl okutacaklarıdır.
- Paralı eğitimde; finansal kaynakların kimler tarafından dağıtılacağı sorununun olduğunu vurgulamışlardır.

Oysa paralı eğitimi savunanlar yukarıda bahsedilen sorulara şu şekilde cevap vermektedirler: “Zenginler daha fazla vergi ödeyeceklerine göre, zenginler fakirlerin eğitim-öğretim masraflarını, ödeyecekleri vergileri ile karşılamaktadır.” Diğer soruya cevap ise; finansal kaynakların dağıtımı konusundadır. Buna da şu yanıtı vermişlerdir: “Eğitim hizmetini alan kişilerin direkt hizmete katılımları ile bu kaynak sorunu ortadan kalkacaktır”⁷². Bu durum parasız eğitim- sorunlarının kendileriyle çeliştiğinin bir göstergesidir.

Paralı eğitim modelinde finansal kaynakların dağıtımı şu şekilde olmaktadır: Tüm eğitim kurumları kendi içlerinde bir kar ve zarar merkezi haline getirilmelidir. Her yıl kıdemine ve belirlenen diğer kriterlere göre asgari öğretim ve yönetici maaşları, müfredat içeriği belirlenmelidir. Yeni okul ihtiyaçlarını tespit edilmeli, yeni okullar açılmalı, bu okullara yönetici tayin edilmeli, yöneticilerin özlük hakları takip edilmelidir. İhtiyaç sahiplerinin okul ücretlerinin belli bir kısmı burslarla, geriye kalan kısmı devlet tarafından sağlanmalıdır. Okullarda hizmeti alanların velilerinin bu hizmeti denetleyecek bir mekanizma kurmaları sağlanmalıdır. Okul ücretlerinden K.D.V. alınmamalı, tüm okul giderleri vergiden düşürülmelidir⁷³.

Eğitim sisteminin finanse edilmesi için ulusal düzeyde yeni bir vergi sistemi geliştirilmelidir. Geliştirilecek yeni sistem sadece eğitim hizmetinden yararlananları etkilemelidir. Bu amaçla eğitime veli ve çevrenin katkısı sağlanmalıdır. Bunun dışında okullar kendi imkanlarını kullanarak finansal kaynaklarını üretebilmelidir. Bu anlayış ilke edinildiğinde okullar ellerindeki eleman potansiyeli ve alan imkanlarıyla çok rahat gelir elde edebileceklerdir. Okulların asıl etkinliklerinin dışında, bu alana kurumsal bir şekilde yaklaşmaları mümkündür. Okullar ayrıca çevrede bulunan, özellikle kamuya ait

⁷² Cüneyt Ülsever, “Paralı Eğitim: Gelir Dağılımı ve Eğitimde Kalite”, <http://www.e-komunistdergi.com/makaleler/ulsever.htm>, (03.09.2003).

⁷³ Cüneyt Ülsever, “Liberal Düşünce Topluluğu”, a.g.m., s. 46

olan alanları kullanabilirler. Kamuya ait birçok alan, araç-gereç ve imkanlar atıl olduklarından dolayı okul tarafından kullanılabilir hale getirilebilir. Bu uygulama bir tür finansal kaynak üretme etkinliği olarak kabul edilebilir. Bütün bu saydıklarımız geliştirmekte olan ülkelerde parasız eğitimin aslında bir parasının olduğunun yani paralı eğitimin kaçınılmaz olduğunu bir göstergesidir⁷⁴.

1968'den günümüze kadar olan kalkınma planlarında paralı eğitimin teşvik edilmesi ve bu teşviklerin artırılması için bir çok gerekçe ileri sürülmüştür. Bu gerekçeler finansal kaynakların yetersizliği, devlet üzerinde yükün ağırlaşması, eğitimin kalitesinin düşmeye başlaması, istihdam alanlarının daralması ve buna bağlı olarak büyük bir işsiz genç potansiyelinin oluşmasıdır.

Ekonomik yönden paralı eğitimin gerekliliğini şu şekilde açıklanabilir, istihdam imkanı yanında paralı eğitim kurumları devlet bütçesine dolaylı yönden büyük katkı sağlamaktadır. Bu dolaylı katkının devlet bütçesinden aldığı yük ise devletin vermek mecburiyetinde olduğu eğitim hizmetinin finansmanının bir nebze de olsa azalmasına katkıda bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, 1992 genel bütçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na %14,6 oranında pay ayrılmıştır. Paralı eğitim kurumlarından, bu okulların kurucularının yaptığı harcamalarının genel bütçe içerisindeki payı ise %60,1'dir⁷⁵.

Genel olarak bakıldığında hem gelişmiş hem de geliştirmekte olan ülkelerde eğitim hizmetinin finansal kaynak dağıtımı iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi, eğitimin tamamen devlet bütçesindeki kamu kaynaklarından finanse edilmesidir. Bu yaklaşımda eğitimin devlet okullarında tamamen parasız olması ilkesi vardır. Eğitimin hiçbir kademesinde bireylerin katkısı yoktur. İkincisi, eğitimin tamamen eğitimden yaralanan bireylerce finanse edilmesidir. Bu yaklaşımda, ikinci olanak eğitimin devlet tarafından değil hizmetten faydalananlar tarafından finanse edilmesi hem bireysel gereksinimleri karşılar hem de istihdam alanlarının yaratılmasını sağlar⁷⁶.

Sonuç olarak eğitimde bugüne kadar kullanılan parasız eğitim kavramı yanlış bir kavramdır. Çünkü alınan tüm kademelerdeki eğitim hizmetleri parasız değil aksine parası devlet tarafından karşılanan kamu hizmetleridir. Devlet bu hizmeti bireylerden

⁷⁴ İrfan Erdoğan, a.g.e., s.s. 198-199.

⁷⁵ Necdet Özkaya, a.g.m., s.s. 237-238.

⁷⁶ Mehmet Durdu Karlı, "Eğitim Finansmanı Çerçevesinde Paralı Eğitim Ve Gençlik Tuzakları", Çağdaş Eğitim, Aylık Eğitim, Öğretim Dergisi, sayı: 22 (237), Kasım 1997, s. 17.

alınan vergiler yoluyla finanse etmektedir. Verginin birey üzerindeki psikolojik etkisinden dolayı, birey aslında kendisi tarafından finanse edilen bu hizmetin devlet tarafından sunulduğu yanılgısına düşmektedir. Dolayısıyla yararlandığı bu hizmetin sorgulayıcı ve denetleyicisi olamamaktadır. Oysa eğitimin finansmanının vergiler dışında bireylerden yada devletin yeni geliştireceği mekanizmalar yolu ile açıkça alınması hizmeti alan bireylerin hizmeti sorgulamalarını ve denetlemelerini sağlayacaktır.

Bu durumda paralı eğitimin yaygınlaşması hem devletin finansal açıdan rahatlaması hem de yeni kaynakların oluşmasına olanak sağlayacaktır. Eğitim sisteminde hizmeti alanların bir denetim mekanizması oluşturması hizmet kalitesini ve verimini yükseltecektir⁷⁷.

Eğitim talebi ve arzının türündeki farklılaşma ve çoğalma, eğitim-öğretim içeriklerinin ve hizmetlerinin arz-talep dengeleri içinde fiyatının belirleneceği ve alınıp satılabileceği bir yapıya bürünmesine neden olmaktadır. Eğitim hizmetinin sunulmasındaki küreselleşmeyi de göz önüne alarak, hizmet alınıp satılabilen yada ticari bir değer gibi el değiştiren ve işlem gören bir yapıya bürünecektir. Bu da bilgi çağına adını veren bilgi değerinin ticarileşmesine ve bilgi tabanlı ekonomik sistemlerin oluşmasına yol açacaktır⁷⁸.

Tüm yukarıda değinilen konular çerçevesinde eğitim hizmetinin kim tarafından finanse edileceği sorusunun en güzel yanıtı bu hizmetten faydalanan kesimin birebir katkıları sonucunda olmalıdır.

⁷⁷ İrfan Erdoğan, a.g.e., s. 200.

⁷⁸ Eğitim ve İnsan Kaynakları Paneli Ara Rapor, Bilim ve Teknoloji Stratejileri, Vizyon 2023, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/raporei.k.pdf>,(18.03.2004), s.18.,

İKİNCİ BÖLÜM

**DEĞİŞEN EĞİTİM EKONOMİSİ PARALELİNDE TÜRKİYE'DE ORTA
ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL YAPISININ KRİTİĞİ**

2.1. TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI

Orta öğretim; sekiz yıllık ilköğretimin ardından, en az üç yıllık genel, mesleki ve teknik öğretim veren kurumların tümünü kapsamaktadır. Sekiz yıllık ilköğretimi tamamlayan her öğrenci orta öğretimden yararlanabilmektedir⁷⁹.

Türkiye'de orta öğretim genel olarak 15-17 yaş grubunu içine alan, öğrencilere bir meslek edindirmeyi ve öğrencileri yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaç edinen eğitim devresidir. Türkiye'de orta öğretim kurumlarının ilk fonksiyonu bürokrasinin, sanayi kuruluşlarının, hizmet ve tarım sektörünün ihtiyacı olan elemanları yetiştirmek olup, bu elemanların bir yandan da halk kitleleri ile aydınlar arasındaki iletişimi sağlamada rol almalarına olanak sunmaktır. Orta öğretimin ikinci fonksiyonu ise yükseköğretim kurumlarına öğrenci hazırlamaktır⁸⁰. Türkiye'de ortaöğretim merkezi bir yapıya sahiptir ve M.E.B.'nce yürütülmektedir⁸¹.

2.1.1. Kamu Orta Öğretim Kurumları

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 26. maddesindeki tanıma göre, Orta öğretim, ilk öğretime dayalı, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü içine alır⁸². Türkiye'de kamu orta öğretim kurumları üçer ve dörter yıllık liselerden oluşmaktadır. Üçer yıllık liseler, Genel Lise ve Meslek

⁷⁹ Aysel Aktaş Eroğlu, "Türkiye'de Eğitime Ayrılan Kaynaklar ve İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001, s.40.

⁸⁰ Nurettin FİDAN-Münire ERDEN, *Eğitime Giriş*, Alkım Yayınevi, Ankara, s. 239., Özcan Demirel, a.g.e., s.29. ; Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.), *Resmî Gazete*. 14574; 24 Haziran 1973. ; İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, Feryal Matbaası, 2000, s.37.

⁸¹ Özcan Demirel, a.g.e., s.29.

⁸² Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.), *Resmî Gazete*. 14574; 24 Haziran 1973.

Liseleri gibi isimlendirilirken, dörter yıllık liseler Teknik Liseler olarak isimlendirilirler. Bu öğretim kademeleri özel okulların dışında parasızdır. Fakat, zorunlu değildir⁸³.

2.1.1.1. Genel Liseler

Bu tür liselerin öğretim programı, öğrencileri yüksek öğretime hazırlamaya yöneliktir. Bundan dolayı da genel liselere devam eden öğrenci sayısı da diğer liselere oranla daha yüksektir⁸⁴.

Resmi Liseler, Fen Liseleri, Öğretmen Liseleri, Çok Programlı Liseler, Anadolu Liseleri genel liseler kapsamındadır⁸⁵.

2.1.1.2. Mesleki ve Teknik Liseler

Bu tür liseler, hem iş ve meslek alanlarına eleman yetiştiren, hem de öğrencileri yükseköğretime hazırlayan orta öğretim kurumlarıdır⁸⁶.

Orta öğretim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri, toplumun ihtiyacı olan kalifiye elemanı yetiştirmektir⁸⁷. Her ne kadar günümüzde eski önemini kaybetmiş olsa da mesleki ve teknik liseler toplumun bu tür ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla kurulmuşlardır. Örneğin; Sağlık Meslek Liseleri, Kız Meslek Liseleri, Ticaret Meslek Liseleri ve Endüstri Meslek Liseleri gibi.

2.1.2. Özel Orta Öğretim Kurumları

Özel orta öğretim kurumları 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 1. maddesi gereğince açılan kurumlardandır. Özel öğretim kurumlarının tamamı Milli Eğitim Bakanlığının denetiminde ve gözetimindedirler. Bu kurumlar Milli Eğitiminin amaçları doğrultusunda eğitimin kalitesini yükseltmek, Milli Eğitim sisteminin gelişmesine fırsat ve imkan verecek yatırımlar ve hizmetler yapmak üzere gelir sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. Faaliyetlerini sadece gelir sağlamak amacıyla düzenleyemezler⁸⁸.

Özel öğretim kurumları aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir⁸⁹:

⁸³ Nurettin Fidan – Münire Erden, a.g.e., s.239.

⁸⁴ A.g.e., s. 240.

⁸⁵ Özcan Demirel, a.g.e., s. 30.

⁸⁶ A.g.e., s. 31. ; Nurettin Fidan-Münire Erden, a.g.e., s. 242-243.

⁸⁷ Nurettin Fidan-Münire Erden, a.g.e., s.240.

⁸⁸ Özel Öğretim Kurumları Kanunu (625 S.K.), Resmi Gazete. 12026; 18 Haziran 1965

⁸⁹ Necdet Özkaya, a.g.m., s.s.234-236.

1. Özel Okullar

a) Özel Türk Okulları

b) Özel Yabancı Okullar

2. Özel Dershaneler

3. Özel Kurslar

4. Öğrenci Etüt Eğitim Merkezi

5. Motorlu Taşıt Sürücü Kursları

Çalışmamız özel öğretim kurumlarından Özel Türk Okullarını kapsamaktadır.

2.2. TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ BÜTÇESİ, FİNANSMANI VE FİNANSAL KAYNAKLARI

2.2.1. Orta Öğretim Kurumları Bütçesi

Bir ülkede yapılan planlı eğitim sistemine, her türlü kaynaktan harcanacak para, o ülkenin gerçek eğitim sistemi bütçesini oluşturmaktadır. Burada her türlü kaynak ile kastedilen devletten, ailelerden, öğrencilerden ve diğer kuruluşlar tarafından eğitime yapılan tüm katkılardır. Fakat bu kaynaklardan yapılacak harcamaları önceden kestirmek; harcamaların yapılması sırasında da tespit etmek mümkün olmamaktadır. Bu yüzden, bir ülkenin eğitim bütçesi denildiğinde, daha önceden eğitime harcama yapmayı planlayan örgütlerin bütçelerine koydukları parasal değer toplamı anlaşılmaktadır. Türkiye'de eğitime harcama yapmayı planlayan örgütlerin bir çoğunu kamu kuruluşları, az bir kısmını da özel kuruluşlar oluşturmaktadır⁹⁰.

Orta öğretim kurumları da Türkiye'deki Milli Eğitim Sisteminin bir parçasını oluşturmuş olduğundan dolayı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olup MEB' in tabii olduğu bütçe sistemi olan genel bütçeye tabidir.

⁹⁰ İbrahim Ethem Başaran, a.g.e., s.157-158.

Tablo 2.1. Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI BÜTÇESİ

MİLYAR TL

KURULUŞ	2001 HARCAMASI	2002	2003 BÜTÇESİ	ARTIŞ ORANI (%)
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	4.046.306	7.749.991	10.179.997	31
PERSONEL	3.171.461	5.975.165	8.050.192	32
DİĞER CARİ	132.000	270.000	354.600	33
YATIRIM	616.255	1.281.690	1.479.050	34
TRANSFER	126.590	223.136	296.155	35
KONSOLİDE BÜTÇE HARCAMASI	48.359.962	98.071.000	147.230.170	36
GSMH	184.766.666	271.406.000	354.575.000	37
KONSOLİDE DİĞER CARİ HARCAMASI	4.749.780	7.792.000	9.280.000	38
MEB TOPLAM/KONSOLİDE BÜTÇE (%)	8,36	7,9	6,91	39
MEB TOPLAM/GSMH (%)	2,18	2,86	2,87	40
MEB DİĞER CARİ/KONSOLİDE BÜTÇE (%)	0,27	0,28	0,24	41
MEB DİĞER CARİ/GSMH (%)	0,07	0,1	0,1	42
MEB DİĞER CARİ/KONSOLİDE DİĞER CARİ (%)	2,77	2,77	2,77	43

Kaynak: TC Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004

Tablo 2.1.'de Milli Eğitim Bakanlığının 2001-2002 yılı harcamaları göz önüne alınarak 2003 yılı bütçesi belirlenmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere bütçeler geçmiş yılların harcamaları göz önünde bulundurulup o yılın harcaması tahmin edilerek hazırlanmaktadır⁹¹.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan bütün faaliyetleri, genel bütçeden Milli Eğitim Bakanlığı'na ayrılan pay ile doğrudan alakalıdır. Genel bütçeden milli eğitime ayrılan pay ne kadar artırılırsa, toplumun eğitim-öğretim ihtiyaçları, o oranda karşılanmış olacaktır.

MEB' e 2000 yılı bütçe tasarısı ile;

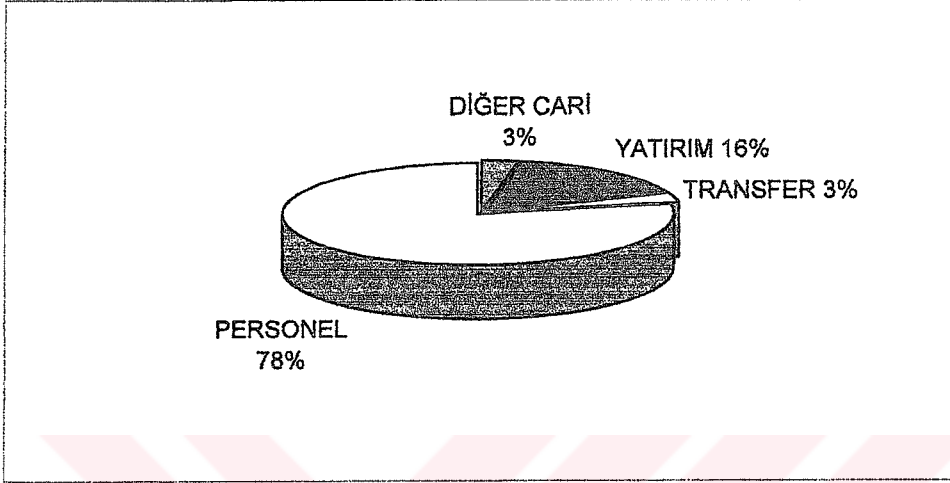
- Personel giderleri için : 2 katrilyon 613 trilyon 495 milyar lira
- Diğer cari giderler için : 106 trilyon 200 milyar lira
- Yatırımlar için : 530 trilyon 835 milyar lira

⁹¹ <http://www.meb.gov.tr/stats/apk2003/icindekilerSayısalVeriler2003.pdf>, s. 287., (24.12.2003).

- Transferler için : 99 trilyon 800 milyar lira

olmak üzere toplam 3 katrilyon 350 trilyon 330 milyar lira ödeneğin dağıtımının öngörüldüğü anlaşılmaktadır. (Şekil 2.1.)

Şekil 2.1. 2000 Yılı MEB Bütçesi Ödeneklerinin Dağılımı

Kaynak : <http://www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b10a.htm> (24.12.2003)

Buna göre 2000 mali yılı ödenekleri bir önceki yıla kıyaslandığında, personel ödeneklerinde % 59, diğer cari ödeneklerinde % 44, yatırım ödeneklerinde % 52, transfer ödeneklerinde % 49 olmak üzere toplam ödeneklerde % 57 artış meydana geldiği görülmektedir.

Öngörülen ödenekler genel olarak değerlendirildiğinde, MEB bütçesinin 2000 yılında GSMH' dan aldığı payın % 2.78 olduğu izlenmektedir.

Tablo 2.2. MEB Bütçe Ödeneklerinin Ödenek Türlerine Göre Dağılımı ve Artış Oranları

(Milyon TL)

ÖDENEK TÜRÜ	1997	Artış Oranı (%)	1998	Artış Oranı (%)	1999	Artış Oranı (%)	2000 Tasarı	Artış Oranı (%)
Personel	405 000 000	97	830 296 000	105	1 643 000 000	98	2 613 495 000	59
Diğer Cari	20 000 000	108	42 000 000	110	73 500 000	75	106 200 000	44
Yatırım	65 435 950	111	328 812 000	402	348 341 000	6	530 835 000	52
Transfer	21 798 495	81	42 000 000	92	66 967 500	59	99 800 000	49
TOPLAM	512 234 445	98	1 243 108 000	142	2 131 808 500	71	3 350 330 000	57

Kaynak : <http://www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b10a.htm> (24.12.2003)

2000 yılı yatırımları için öngörülen 530 trilyon 835 milyar lira ödeneğin (Tablo 2.2.);

- 71 trilyon 975 milyar lira etüt-proje hizmetleri,
- 94 milyar lira taşıt alımları,
- 81 trilyon 132 milyar lira makine-teçhizat alımları,
- 30 trilyon 716 milyar lira dış proje kredisi,
- 346 trilyon 918 milyar lira yapı-tesis ve büyük onarım giderleri

için kullanılması gerektiği tespit edilmiştir⁹².

2.2.2. Orta Öğretimin Finansmanı

Orta öğretim; ilköğretimden sonra, en az üç yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik orta öğretim kurumlarının tümünü içine almaktadır⁹³. Türkiye’de orta öğretimin finansmanının büyük bir kısmını devlet vergiler yoluyla finanse etmektedir. Vergi dışında, dış krediler de eğitimin finansmanı için kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye’de orta öğretimin finansmanını sağlamak için ayrılan kaynaklar sınırlı olup aynı zamanda yetersizdir. Orta öğretim zorunlu değildir. Fakat toplumun nitelikli insan

⁹² <http://www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b10a.htm>. 24.12.2003.

⁹³ İlker Keskin, a.g.e., s. 68.

gücünün yetişmesinde önemli bir eğitim kademesidir. İlköğretim ve orta öğretim kademeleri bireysel getirisi yüksek olan buna bağlı olarak toplumsal kazançlar açısından sosyallik özelliği yüksek olan eğitim kademeleridir. Bu özellik eğitimin devlet tarafından karşılanmasını gerekli kılmaktadır⁹⁴.

Günümüzde hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme ve izlenen enflasyonist politikalar neticesinde devlet, eğitimle ilgili görevlerini yeterince yerine getirememektedir⁹⁵. Nitekim Afrika ve Asya ülkeleri orta öğretim kademelerinde öğrenci başına eğitim harcamaları için geleceğe dair tekrarlayan harcamalara yönelik “Francophone Africa Model” ve “Anglophone Africa Model” olarak iki model geliştirilmiş ve bu modeller orta öğretim için gerekli harcamaların değerinin her yıl ortalama % 10 arttığını göstermiştir⁹⁶. Aşağıdaki tablodan (Tablo 2.3.) da anlaşılacağı üzere devletin eğitimin finansmanı için ayırmış olduğu bütçe kaynakları dahi yıllar itibariyle büyük farklılıklar göstermektedir⁹⁷.

⁹⁴ Saliha Arslan, a.g.e., s. 18.

⁹⁵ Burhanettin Dönmez, “Orta Öğretimde Bütçe Hizmetlerinin Yönetimi Ve Yöneticinin Rolü”, 6. Milli Eğitim Sempozyumu, Orta Öğretimde Yeni Yapılanma, s. 66., Ankara; Türk Yurdu, 1996.

⁹⁶ Keith M. Lewin, “The Costs of Secondary Schooling in Developing Countries; Patterns and Prospects”, Int. J. Educational Development, Cilt: 16, No: 4, 1996, U.K. , s.s. 377-378.

⁹⁷ <http://www.meb.gov.tr/stats/apk2003/icindekilerSayisalVeriler2003.pdf>, s. 289., (24.12.2003).

Tablo 2.3. GSMH Ve Konsolide Bütçe İçindeki MEB Bütçesinin Payları

GSMH VE KONSOLİDE BÜTÇE İÇİNDEKİ MEB BÜTÇESİNİN PAYLARI

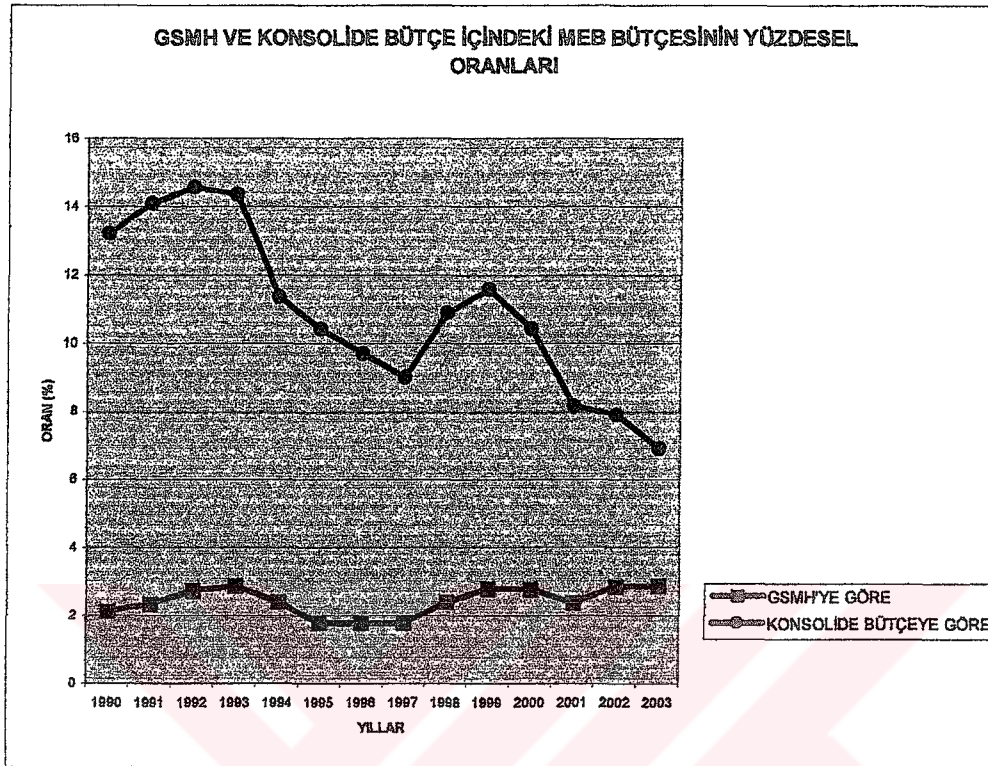
MİLYON TL

YILLAR	GSMH	KONSOLİDE BÜTÇE	MEB BÜTÇESİ(*)	MEB BÜTÇESİNİN GSMH'ya ORANI (%)	MEB BÜTÇESİNİN KONSOLİDE BÜTÇEYE ORANI (%)
1990	397.177.500	64.400.354	8.506.541	2,14	13,21
1991	634.392.800	105.987.150	14.943.536	2,36	14,10
1992	1.103.604.900	208.545.328	30.357.203	2,75	14,56
1993	1.997.322.600	400.710.000	57.506.445	2,88	14,35
1994	3.887.902.900	826.396.307	93.911.410	2,42	11,36
1995	7.854.887.200	1.341.978.053	139.706.629	1,78	10,41
1996	14.978.067.300	2.728.000.000	264.753.140	1,77	9,71
1997	29.393.262.100	5.815.100.000	523.683.445	1,78	9,01
1998	53.518.300.000	11.811.100.000	1.287.558.000	2,41	10,90
1999	78.282.967.000	18.933.100.000	2.191.808.500	2,8	11,58
2000	125.596.100.000	33.440.100.000	3.486.277.000	2,78	10,43
2001	176.484.000.000	51.543.000.000	4.209.905.625	2,39	8,17
2002	271.406.000.000	98.071.000.000	7.749.991.000	2,86	7,90
2003	354.575.000.000	147.230.170.000	10.179.997.000	2,87	6,91

Kaynak: TC Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Sayısal Veriler 2003-2004

Tablo 2.3. eğitime ayrılan GSMH ve Konsolide bütçe ödenekleri her yıl bir istikrarsızlık göstermektedir. Şekil 2.2'de bu durum grafiksel olarak ifade edilmektedir. Bu istikrarsızlığın temel nedeni eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin sayısı dikkate alınmadan, bütçe ödeneklerinin ve GSMH paylarının ayrılmasından kaynaklanmaktadır. Yani bu durum Türkiye'de, eğitim kurumlarında okuyan öğrenci başına finansal kaynak dağıtımının yapılmadığının bir göstergesidir.

Şekil 2.2. GSMH ve Konsolide Bütçe içindeki MEB Bütçesinin Yüzdesele Oranları

(*) 1995-2002 yılları arasındaki MEB yatırım ödeneğine ayrılan paylarda 3418 sayılı Kanun gelirleri dahildir.

Kaynak: MEB Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

2.2.3. Orta Öğretim Kurumlarının Finansal Kaynakları

Eğitim sistemindeki başarı bir ülkenin eğitime ayırabileceği kaynakları ve bu kaynakların rasyonel bir şekilde kullanımı ile yakından alakalıdır. Eğitimin finansmanı konusunda her zaman doğru olan bir yoldan söz etmek mümkün olmamaktadır.

Geçmişten günümüze kadar özellikle eğitimin finansmanı konusunda devlet, özel sektör ve ailenin yükü nasıl paylaşacağı tartışılan bir konudur. Bazı ülkelerde eğitim yarı kamusal bir hizmet olarak kabul edilmekte olup bu ülkelerde devlet eğitimin finansal yükünü özel sektörle paylaşmaktadır⁹⁸. Eğitimin yarı kamusal mal niteliği olarak düşütülmesinin belli başlı nedenleri vardır. Bunlar:

⁹⁸ Burhanettin Dönmez, a.g.m., s. 66.

- Eğitim hizmeti, herhangi bir özel hizmet gibi fiziki olarak birimlere bölünüp bireylere ayrı ayrı sunulabilmektedir,
- Eğitim hizmeti, bireylerin bu hizmetten yararlandığı ölçüde birimlere bölünüp fiyatlandırılabilir, fiyatlandırılabilir, fiyatlandırılabilir, fiyatlandırılabilir, fiyatlandırılabilir,
- Bir kişinin eğitim hizmetinden tüketimde bulunmasıyla, diğer kişinin payında azalma meydana gelebilmektedir,
- Tüm bunlara istinaden, eğitim hizmeti piyasa ekonomisi kurallarına göre, özel sahipliğindeki işletmelerce üretilmekte olup para karşılığı bireylere sunulabilmektedir.

Yukarıda sayılan nedenlere bağlı olarak eğitim hizmetleri kamusal hizmetlerin özellikleri olan, bölünmez fayda sağlama, fiyatlandırılmama ve tüketimde bireylerin birbirine rakip olmama şartlarının hiç birine sahip değildir⁹⁹. Bu nedenlerle dolay yarı kamusal hizmet özelliğini taşımaktadır.

Dünyada her aşamada ve her sektörde eğitim ön plana çıkmaktadır. Eğitimi devletin bir görevi olmaktan çıkararak yeni bir anlayış tarzı literatüre eğitim ekonomisi kavramının girmesini sağlamıştır¹⁰⁰. Eğitim ekonomisi;

İnsanların çeşitli tipteki eğitim hizmetlerini üretmek, bilgi, beceri, zeka ve güzel ahlakı geliştirmek ve bunları toplumdaki farklı gruplar arasında dağıtmak üzere kıt kaynakların kullanılmasıyla ilgili tercihlerini, eğitim hizmetlerinin planlamasını, finansmanını ve gelir dağılımı, refah artışı vb. perspektiflerinden eğitimin iktisadi değerini inceleyen bir iktisat disiplini¹⁰¹. Bu bağlamda hem öğrenci hem de öğretmen açısından ekonomik düzenlemeler eğitim öncesi ve servisi esnasında teşvik verici olabilir. Teşvik olarak, devletten yapılan ödenekler, yan harcamalara ilişkin ödenekler ve bağışlanabilir (uygun) krediler sıralanabilir¹⁰².

şeklinde tanımlanmaktadır.

⁹⁹ İsmail Köksal, a.g.m., s. 271.

¹⁰⁰ Mithat Melen, "Eğitim Ekonomisi ve Türkiye Gerçeği...", Finans Dünyası, Sayı 85, Ocak 1997., s. 80.,

¹⁰¹ http://www.sosyalsiyaset.com/documents/sozluk_e.htm, (11.02.2004).

¹⁰² Frances Kemmerer-Alan P. Wagner, "The Economics of Educational Reform", Economics of Education Review, Cilt: 4, No: 2, 1985, G.B., s. 116.

Tüm dünyada devletin kötü bir işletmeci olduğunun anlaşılması üzerine eğitim sisteminde özelleştirme girişimleri dünyaya paralel olarak Türkiye’de de görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de her derece ve türdeki özel öğretim kurumlarının sayısı hızla artma eğilimi göstermektedir. Örneğin, on yıllık periyotlar izlendiği takdirde 1985-1986 öğretim yılında 53 olan özel Türk liselerinin sayısı 1995-1996 öğretim yılında 285’e yükselmiştir. Bununla birlikte hala günümüzde mevcut sorunların büyüklüğü devletin ve özel kesimin eğitime aktardıkları kaynakların yeterli olmadığını göstermektedir. Bu kısımda orta öğretim kurumlarının mevcut finansal kaynaklarının neler olduğuna değinilecektir¹⁰³.

2.2.3.1. Genel Bütçe Payları

Her bütçe yılı için okullar tarafından ödenek istem çizelgesi doldurularak MEB’ e iletilmektedir. Bu çizelge okula ilişkin bina, derslik, şube, oda, sıra, öğretmen, öğrenci sayıları başta olmak üzere soruları içermektedir ve harcama kalemlerine göre ödenek talepleri yer almaktadır. Fakat bugüne kadar herhangi bir okula istem çizelgesinde belirtilen miktarda ödenek gönderildiği söylenememektedir. Genellikle kırtasiye, yakacak, ulaşım, elektrik, gibi bazı harcama kalemleri için istenenin çok altında ödenek gönderilebildiği gibi, bazı harcama kalemlerinden hiç ödenek gönderilmediği de olmaktadır. Aşağıda ise katma bütçeye ait gelir kaynakları ele alınmıştır.

2.2.3.2. Okul Koruma Derneklerinin Gelirleri

Bir çok okulda yönetmeliğe uygun olarak kurulan okul koruma dernekleri mevcuttur. Bu derneklerin amacı, okulun gelirlerine katkıda bulunmaktır. Fakat bu derneklerin gelirlerini elde etme biçimleri veliler ile okul yöneticileri arasında, elde edilen gelirlerin kullanılması da okul yönetimi ile koruma dernekleri arasında çeşitli sorunlara yol açabilmektedir.

2.2.3.3. Döner Sermaye İşletmeleri

Mesleki ve teknik eğitim veren bazı okullarda eğitim programının bir parçası olan uygulamalar için verilen paralar döner sermayeyi oluşturmaktadır. Bu paranın okulun programına uygun olarak bir üretimde kullanılması ve bu yolla okulda uygulanan program gereği öğrencilerin bilgi ve becerileri arttırılırken üretilen ürünün yada

¹⁰⁴ Burhanettin Dönmez, a.g.m., s. 66-68.

hizmetin satışından kar elde edilmesi gerekir. Bazı okullarda bu yolla elde edilen gelirin bir kısmı okulun diğer ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kullanılır. Fakat, döner sermaye limitlerinin düşüklüğü, okulların büyük bir kısmında kullanılan teknolojinin geriliği, okul çevre ilişkilerinin zayıflığı, döner sermaye mevzuatından kaynaklanan bürokratik engeller, müşteri ilişkileri, piyasa koşulları gibi nedenlerle döner sermayelerin yeterince verimli işletilmediği genel olarak kabul görmüş bir durumdur.

2.2.3.4. Bağışlar

Bağış, hiçbir makamın baskısı olmadan vatandaşların gönüllü olarak eğitim kurumlarına yapmış oldukları iktisadi anlamda değeri olan katkılardan oluşmaktadır. Genellikle bağışlar okul yaptırma, derslik yaptırma, arsa verme ve para ödeme şeklindedir. Okullardaki bağışların bağış tanımına uyduğu pek söylenemez. Her yıl okul kayıtlarında MEB velilerden zorla para alınmayacağını ilan etse de okul yöneticileri koruma derneklerinin makbuzlarını kullanarak bazen ikna yoluyla bazen de kayıt yapmama tehdidi ile para toplamaya devam etmektedirler. Böylelikle okulun giderlerinin önemli bir kısmı karşılanmış olmaktadır.

2.2.3.5. Öğrenci Katılım Payları

Bu kavram yüksek öğretim için kullanılmaya başlamış fakat kısa sürede parasız olarak bilinen devlet okullarında da uygulanmaya başlanmıştır. Bir çok ilde ve ilçede öğrenci velisinden toptan yada aylık taksitlerle katılım payı toplanmaktadır. Hatta bu konuyla ilgili yasal bir düzenleme olmamasına rağmen 1995 yılı içinde İstanbul Valiliği eğitime katkı paylarının toplanmasını sağlayabilmek için usul ve esasları belirten bir yönergeyi okullara göndermiştir.

2.2.3.6. Diğer Kaynaklar

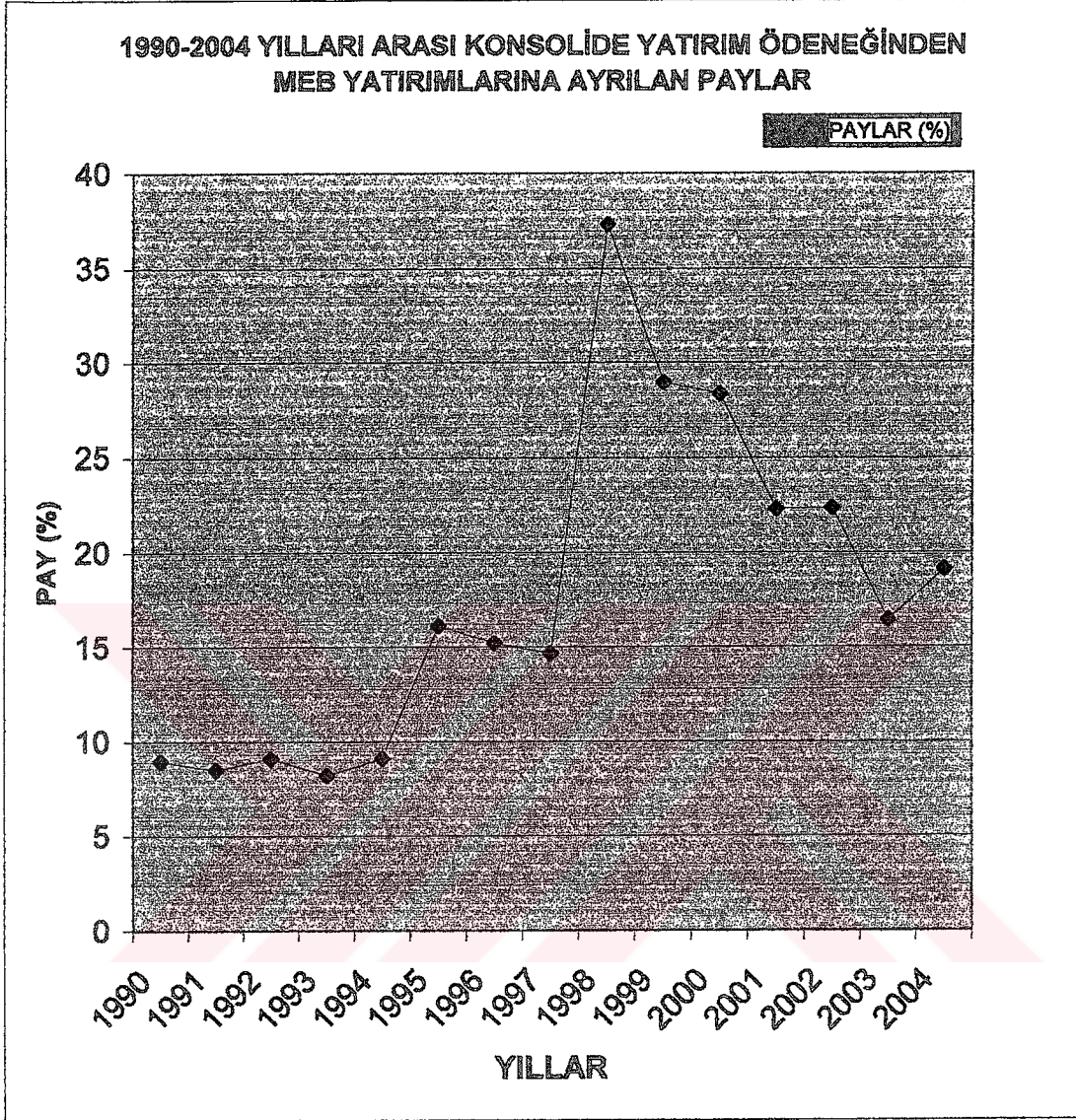
Bunlar, okulun düzenlediği temsil, yarışma, sergi gibi faaliyetlerden, kooperatif, kantin gibi satış yerlerinden ve satışı yapılabilen, öğrencilerin ürettikleri ürünlerden elde edilen gelirlere oluşmaktadır.

1990-2003 yılları itibarı ile genel bir değerlendirme yapıldığında eğitim için genel ve katma bütçelerinden ayrılan paylar Şekil 2.3.'de ki gibi bir dağılım göstermektedir. Konsolide bütçe yatırım ödeneğinden MEB yatırımlarına ayrılan paylar 1990-2003 yılları arasında inişli çıkışlı bir eğilim göstermiştir. Geçmiş dönemlerde

önerilmiş fakat uygulanmamış olan eğitime konsolide bütçeden en az %20 pay ayırma politikası, bu grafikten de anlaşılacağı üzere hiçbir zaman uygulanmamıştır . Çünkü 1990 yılından 1998 yılına kadar konsolide bütçeden MEB yatırımlarına ayrılan değerler %20'nin altında görülmektedir. 1998 den itibaren 2003 yılına kadar %20'lik değer in altına düşmemiştir ancak 2003 ve 2004'te tekrar %16,44 ve %19,10 ile %20'lik barajın altına düşmüştür. Zaten eğitim için ülke nüfusu ve öğrenci başına maliyetler düşünüldüğünde, konsolide bütçeden ayrılan %20'lik payın da az olduğu bariz bir gerçektir. Her ne kadar 1998 yılında büyük bir pay ayırımına gidilmişse de konsolide bütçeden yatırımlar için MEB yatırımlarına ayrılan payların eğitim,-öğretim için oldukça az ve önemi anlaşılmamış bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 2.3. Yıllara Göre Konsolide Bütçe Yatırım Ödeneğinden MEB Yatırımlarına Ayrılan Pay

(*) 1995-2002 yılları arasındaki MEB yatırım ödeneğine ayrılan paylarda 3418 sayılı Kanun gelirleri dahildir.

Kaynak: MEB Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

2.2.4. Özel Orta Öğretim Kurumları Finansal Kaynaklarının Kamu Orta Öğretim Kurumları Finansal Kaynaklarından Farkları

Her devlet duyduğu ihtiyaçlara cevap verecek bir eğitim sistemi geliştirmektedir. Bugün devletler, önemli eğitim veren ve bütçesine önemli katkılar sağlayan özel

okulların çalışmalarını desteklemekte ve bunların gelişmesi için teşvikler sunmaktadır¹⁰⁴.

İlk yıllarda özel öğretim kurumlarına resmi eğitim kurumlarının niteliğini düşürecek endişesiyle bakılmaktaydı. Bu yüzden devletin değişen eğitim politikaları sonucunda, 1985 tarihinden sonra teşvik edici kararlar alınmış ve yeni düzenlemeler yapılarak özel okulların bir çoğu örnek okul haline getirilmiştir. Bu teşvik tedbirlerini şu şekilde sıralamak mümkündür¹⁰⁵.

2.2.4.1. Vergi Muafiyeti

625 Sayılı Kanun'un 2843 ve 3035 sayılı kanunlarla değişik 3. maddesi ile özel okullara kalkınmada öncelikli yöreler beş yıl, diğer yerler ise bir yıl vergi muafiyeti ile desteklenmiştir. Vergi kanununda yapılan değişikliklerle bu süreler kalkınmada öncelikli yöreler için 10, diğer yerler için 5 yıl olarak değiştirilmiştir. Bunun dışında teşvikle ilgili mevzuatta yapılan değişikliklerle özel okul işletmeciliği teşvik kapsamına alınarak, düşük faizli kredilerden yararlanılmıştır. Vergi muafiyeti ile ilgili usul ve esaslar ise 193 sayılı kanuna 3239 sayılı kanunun 41. maddesiyle eklenen mükerrer 20. madde ile ve 522 sayılı kurumlar vergisi kanuna 3239 sayılı kanunun 74. maddesiyle eklenen 15 numaralı bendinde tespit edilmiştir. Diğer yandan eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerinde kullanılan yatırım malı, ham madde ve malzemeye 474 sayılı kanun ve program kararnamesi gereğince gümrük vergisi uygulanmaktadır. Tüm bunlara istinaden 2982 sayılı Konut İnşaatında ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim, Harç İstisna ve Muafliklarının Tanınması Hakkında Kanun'un uygulanması ile ilgili tebliğin (II-6) maddesinde belirtildiğine göre; okul, kütüphane, spor tesisleri, dini hizmetlerin ifasına ait ve halka açık ibadethane inşa edilmesi ve bunlar için arazi veya arsa tedariki vergi, resim ve harçtan muaf tutulmuştur. Kamu arazilerinin özel okul açacak gerçek yada tüzel kişilere kiralanabilmesine imkan verilmiştir.

2.2.4.2. Teşvik Tedbirleri

87/12016 sayılı 1987 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar'da Bakanlar Kurulu kararı ile değişiklik yapılarak özel önem

¹⁰⁴ Muhsin Hesapçoğlu – Handan Özcan, a.g.m. s.157.

¹⁰⁵ Necdet Özkaya , a.g.m., s.s.239-240. ; Muhsin Hesapçoğlu – Handan Özcan, a.g.m. s.s.160-161.

taşıyan sektörlerle eğitim yatırımları ilave edilmiştir. Teşvik belgesi dahilinde yapılacak yatırımlara bu esaslarda belirtilen hükümler çerçevesinde “Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu” kaynaklarından kredi sağlanmaktadır. Bu kredinin faiz oranları şu şekildedir:

- Birinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda %10,
- İkinci derecede kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda %15,
- Öncelikli normal yörelerde yapılacak yatırımlarda %20,
- Normal yörelerde yapılacak yatırımlarda %25,
- Gelişmiş yörelerde yapılacak yatırımlarda %30’ dur.

Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu kaynaklı krediler, 2 yıl ödemesiz toplam 5 yılda 4 eşit taksitle geri ödenmektedir. Faiz ödemeleri yılda bir kez dönem sonunda yapılmaktadır. Fakat, ödemesiz dönemde faiz işletilmemektedir.

2.2.4.3. Diğer Kaynaklar

Devlet, özel öğretim kurumlarına teşviklerin dışında mali yardım desteği de sağlamaktadır. 10 Mayıs 1985 tarihinde çıkarılan Özel Öğretim Kurumlarına Mali Yardım Yönetmeliğinin 6. maddesi gereğince,

“Yardım yapılmasına bakanlıkça karar verilen kurumlara; yatılı her öğrenci için, parasız yatılı bir öğrenciye Devletçe yapılan harcama kadar; gündüzlü her öğrenci için Devletçe ödenen burs miktarı kadar Bakanlıkça maddi yardımda bulunulabilir. Ancak bütçe ve mali imkanlar elvermediği takdirde yardım miktarı kurumun öğrenci sayısının tamamı yerine, yardıma ve korunmaya muhtaç çocukların sayısına göre hesap edilir.”

7. maddesi gereğince,

“Yardım yapılmasına Bakanlıkça karar verilen kurumlara gerekirse maddi yardım yerine resmi benzeri kurumlarda kullanılan araç-gereç ile öğrencilere gerekli olan kitap, defter, kalem, silgi, çanta, elbise, ayakkabı ve forma gibi yardımlarda da bulunabilir.”,

şeklindeki ifadelerle mali yardımın nitelikleri belirtilmiştir¹⁰⁶.

Özel öğretim kurumlarına mali yardım yönetmeliğinin 6. maddesinde yer alan “yardım yapılmasına bakanlıkça karar verilen kurumlar” ifadesi siyasi iktidar tarafından taraflı davranılabileceği tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Ayrıca yine devletin özel öğretim kurumlarında okuyan yatılı veya gündüzlü her öğrenci için ödenecek burs miktarının devletin mali imkanları ölçüsünde yerine getireceğini belirtmesiyle

¹⁰⁶ Özel Öğretim Kurumlarına Yapılacak Mali Yardım Yönetmeliği, Resmi Gazete. 18750: 10 Mayıs 1985.

kastedilende devletin bu konuda kendisini mali yükümlülük altına sokmaktan kaçındığının bir göstergesidir.

Özel öğretim kurumları maliyeti gerçek ve tüzel kişilerce karşılanan, denetimi ve gözetimi ise MEB'na ait olan kurumlardır. Özel okulların günün şartlarına, eğitim teknolojilerindeki değişime ve gelişmelere uygun kurumlar olması gerektiği Anayasada "özel ilk ve orta dereceli okullar ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir" şeklinde ifade edilmektedir¹⁰⁷. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere özel öğretim kurumları ve buna bağlı olan orta öğretim kurumları bir işletme mantığı ile çalışmaktadırlar.

625 Sayılı Kanunun 4. Maddesi gereğince;

"Özel Öğretim Kurumu açacak gerçek ve tüzel kişilerden istenecek en az ödenmiş sermaye ve diğer mali teminat şartları, yönetmelikle tespit edilir" ifadesiyle de finansal kaynaklarının temini ve tespitinde özel öğretim kurumunu açacak gerçek ve tüzel kişiler yükümlüdür¹⁰⁸. Bu durumda özel öğretim kurumları ve bunun yanında özel orta öğretim kurumlarının finansal kaynakları, kurumu açacak gerçek veya tüzel kişilerin kurumu açma anında işletmeye koymuş olduğu sermaye ve diğer maddi kaynaklardan da oluşmaktadır.

2.3. TÜRKİYE'DE ORTA ÖĞRETİMDE FİNANSAL KAYNAK DAĞITIMI

Devlet elindeki kaynakları çeşitli ihtiyaç ve hizmetler arasında paylaştırırken, hizmetlerin her biri için yapılan harcamadan toplum için en yüksek fayda veya verimi sağlamaya çalışmaktadır. Fakat ihtiyaçlar ve ihtiyaçların artış oranı göz önüne alınırsa, tüm hizmetler için ayrılan fonların yetersizliği ve daha fazla kaynak sağlayabilmek için hizmetlerin bir anlamda birbiriyle rekabet halinde olduğu görülmektedir. İşte devletin yürütülmesini üstlendiği eğitim hizmetlerine yeteri kadar veya diğer hizmetlere nazaran oransal olarak daha fazla kaynak sağlanması için, eğitim hizmetlerinin topluma azami faydayı sağlaması ve diğer hizmetlerden daha fazla verimli olması gerekmektedir¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Necdet Özkaya , a.g.m., s.236.

¹⁰⁸ Özel Öğretim Kurumları Kanunu (625 S.K.), Resmi Gazete. 12026; 18 Haziran 1965.

¹⁰⁹ Necdet Serin, Eğitim Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No:77, 2. Baskı, s.101., Ankara, Nisan 1979.

2.3.1. Orta Öğretim Hizmet Giderleri

Daha öncede değinildiği üzere öğrenci, öğretmen, yönetici kadro, bina ve diğer eğitim araç-gereçleri eğitim hizmetinin üretilmesinde gerekli olan temel girdileri oluşturmaktadır. Belli bir eğitim hizmetinin üretilmesinde kullanılan bu girdilerin miktarını sayılarıyla belirtmek mümkün olmakta fakat bu belirlemelere dayanarak karşılaştırma yapmak mümkün olmamaktadır. Bundan dolayı üretimde kullanılan girdiler ortak bir birim olan fiyatları veya para cinsinden değerleri ile ifade edilmektedir. Öğretmenler, yöneticiler, bina ve diğer araç-gereçler için yapılan harcamalar eğitimin girdisini ifade eder. Fakat bu şekilde elde edilecek rakama öğrencilerin harç, kitap, araç-gereç, ulaştırma gibi masrafları ve okul devam zorunluluğunun olması nedeni ile bir işte çalışamamaları sonucu ortaya çıkan gelir kaybı (fırsat maliyeti) ilave edilmemektedir. Bu durumda eğitimin iki tür maliyetinden söz edilebilmektedir. Bu durum toplumsal ve bireysel maliyet şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Eğitimin toplumsal maliyeti, eğitim hizmeti üretmek için kullanılan kaynakların diğer mal ve hizmetlerin üretilmesinde kullanılması durumunda toplumun sağlayacağı gelire eşit olan maliyet yani sosyal maliyettir.

Tüketici için eğitimin maliyeti, eğitim kurumuna yapılan ödemeleri, kitap, araç, gereç için yapılan harcamaları ve kaybedilen geliri içine alır. Eğer öğrenci gelir getiren bir işte çalışıyorsa, öğrencinin geliri mal üretimindeki katkısını ifade eder bu bağlamda da tüketicinin uğradığı gelir kaybı toplumsal maliyetin bir unsurunu oluşturmaktadır.

Eğitimi sunanlar açısından eğitimin maliyeti sermaye ve yönetici kadro için yapılan ödemelerdir. Bu da eğitimin toplumsal maliyetinin bir kısmını oluşturur. Ayrıca şunu da belirlemekte yarar vardır ki öğrencilerin eğitim kurumlarına yaptıkları ödemeler, toplumsal masraflara eklenmemektedir. Çünkü bu tür ödemeler personel hizmetleri ve sermaye malları için yapılan ödemelerin bir kısmını oluşturmaktadır. Tüm bu harcamaları sosyal maliyete ilave etmek çift saymaya yol açabilir. Sermaye, öğretmen ve yönetici hizmetlerinin sosyal maliyetinin istatistiki bakımdan değerlendirilmesi kolay fakat öğrencilerin yaptığı düşünülen harcamaları tespit etmek zordur¹¹⁰.

¹¹⁰ Necdet Serin, a.g.e., s.s.46-47.

2.3.1.1. Orta Öğretim Hizmet Giderlerini Kısıtlayan ve Artıran Unsurlar

Hiç kuşkusuz orta öğretim hizmetleri bir ülkenin insan gücünün niteliklerini belirleyen temel öğretim hizmetleridir. Çünkü orta öğretim kurumları ülkelerin nitelikli insan gücü, sanayi ve endüstri sektörünün kalifiye eleman ihtiyacını gidermek üzere kurulmuş olan öğretim kurumlarıdır. İşte tüm bu nedenlerden dolayı orta öğretim hizmet giderlerinin karşılanması ve maksimum yararın elde edilmesi, ülkenin üzerinde çok titiz çalışması gereken bir durumdur.

Türkiye’de orta öğretime ayrılan finansal kaynaklar yetersizdir. Bunun yanında orta öğretim kurumları yetersiz olan finansal kaynakları etkin bir şekilde kullanamamaktadır. Çünkü orta öğretim kurumlarında finansal kaynakların yönetimini sağlayacak ne bir muhasebe sistemi ne de bir yönetim sistemi vardır. Buna göre orta öğretim kurumlarında finansal kaynakların etkin kullanılmamasında, öğretim hizmet giderlerinin kısıtlanması ve artırılması önemli yer teşkil etmektedir.

Orta öğretim giderlerini etkileyen unsurlardan en önemlisi ülkenin milli geliri ve kişi başına düşen ortalama gelir seviyesidir. Kişi başına gerçek milli gelir miktarı arttıkça, öğretim amacına yönelik giderler de yükselmektedir. Diğer mal ve hizmetlere daha fazla harcama yapıldığı takdirde orta öğretim hizmetlerine ayrılacak pay daha küçük olmaktadır. Eğitim hizmetlerinde, özellikle yüksek öğrenim için harcanan kaynakların miktarı öğrenci başına düşen maliyete de bağlıdır¹¹¹. Orta öğretimde ise en azından kamu kurumları için böyle bir maliyetlendirme sisteminden söz edilememektedir. Bir ülkede öğrencilerin özel yada kamu orta öğretim kurumlarını tercihleri devletin orta öğretim hizmetleri için ayırmış olduğu giderleri artırıcı yada azaltıcı yönde etkilemektedir. Burada siyasi otoritelerin eğitim politikalarının önemli rolü bulunmaktadır. Çünkü siyasi otoritenin eğitim politikalarına yaklaşma biçimleri iktisadi gelişmeyi hızlandırıcı bir unsur olup olmamaları ve eğitimden sağlanan özel ve toplumsal faydayı ne şekilde değerlendirdiği ile ilişkilidir¹¹².

¹¹¹ Necdet Serin, a.g.e., s.s.104-105.

¹¹² A.g.e, s.s.104-105-106.

2.3.1.2. Orta Öğretim Hizmetlerinin Giderlerini Belirleyen Tahmin Yöntemleri

Yapılan araştırmalara göre, bir çok ülkede, eğitim giderlerinin GSMH' ye göre uzun dönemde daha hızlı arttığı gözlenmiştir. Bunun nedeni çeşitli araştırmalarda ve OECD yayınında belirtildiğine göre, eğitimin kısmen yetişmiş insan gücüne olan talebin artması, kısmen gelir artışına uygun olarak eğitim için gider eğiliminin yükselmesinin bir neticesidir¹¹³. Ancak Türkiye'de bu yaklaşımların tam tersi durum görülmektedir. Yukarıda verilen veri tablolarından da anlaşılacağı üzere son on yıla baktığımızda, personel, öğrenci sayıları ve okullaşma oranı artmakta olup MEB bütçesi/GSMH oranı çok önemli bir değişikliğe uğramamaktadır. Bu durum artan, personel, öğrenci ve okullaşma oranı, dikkate alındığında diğer ülkelerde yapılan araştırmaların sonucuna göre daha kötü bir durum sergilemektedir.

2.3.1.2.1 Cari Tahmin Yöntemleri

Orta öğretim hizmetlerinin genişlemesi sayısal olarak her yaş grubundaki öğrenci sayısı ile ifade edilmektedir. Orta öğretim giderlerini hesaplamak için tüm eğitim giderleri için geliştirilmiş olan tahmin usulleri mevcuttur¹¹⁴. Bu geliştirilmiş olan eğitim giderlerini hesaplama usulleri orta öğretim giderlerine uygulanabilir. Böylelikle bir devlet yada özel orta öğretim kurumunun giderlerini tahmin edebilmesi mümkün olabilmektedir.

2.3.1.2.2. Yatırım Harcamalarının Tahmini

Eğitim hizmetleri için yapılan her türlü cari harcamaların toplamına, bütün eğitim kademeleri için yapılan yatırım harcamalarının toplamı eklendiği takdirde, eğitim alanına yapılan veya yapılması gereken harcamaların tümü elde edilmiş olur¹¹⁵.

¹¹³ A.g.e., s. 106.

¹¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Necdet Serin, a.g.e., s.s. 106-108.

¹¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Necdet Serin, a.g.e., s.s. 108-110.

2.3.2. Orta Öğretimde Finansal Kaynak Dağıtımını Etkileyen Unsurlar

Orta öğretim kurumlarına duyulan talebin hızla artması eğitimi sunma sorumluluğu olan devleti zor duruma düşürmektedir. Çünkü eğitim hizmetinin sunulabilmesi için büyük miktarda finansal kaynak ayrılması gerekmektedir¹¹⁶.

Orta öğretimde finansal kaynak dağıtımını etkileyen unsurlar literatürlerde tam olarak belirtilememiştir. Fakat bu çalışmada elde edilen veriler sonucunda bu unsurları şu şekilde sıralamak mümkün olabilir. Orta öğretim kurumunun türü, öğrenci sayısı, eğitim-öğretim personeli sayısı, idari personel ve orta öğretim kurumunun bulunduğu ilin sosyo-ekonomik durumu.

2.3.3. Orta Öğretimde Finansal Kaynak Dağıtımı

Genel olarak eğitim sisteminde kademeler itibariyle bir finansal kaynak dağıtımından söz etmek mümkün değildir. Fakat tüm eğitim sistemi için önerilen finansal kaynak dağıtımı mevcuttur.

Orta öğretim kurumları için finansal kaynak dağıtımı tüm eğitim kurumlarında olduğu gibi gerçekleşmektedir. Bunun için genel anlamda eğitim kurumlarının finansal kaynaklarının dağıtımının nasıl gerçekleştiğinin bilinmesinin yararı olacaktır.

- Finansal kaynak dağıtımı belli plan ve program esaslarına uygun şekilde yapılmalıdır. Bütçe sistemi geliştirilmeli, ihtiyaçları doğru tespit edecek ve bu ihtiyaçları karşılayacak bir kaynak dağıtım mekanizması oluşturulmalıdır,
- Çeşitli kanunlarla öngörülen atıl durumdaki eğitim kaynaklarının etkin bir özendirme sistemi ile harekete geçirilmesi gerçekleştirilmelidir,
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığına ödenek aktararak kaynak kullanımı yerine, Bakanlık merkezi ve İl Millî Eğitim Gençlik ve Spor Müdürlükleri bünyesinde yatırım hizmetlerini yürütecek sayı ve nitelikte kadrolaşma sağlanmalı, kaynak bu yolla kullanılmalıdır. Ayrıca, bu konuda mevzuat değişikliği yapılmalıdır,
- 2886 sayılı Devlet ihale Kanununun 8. maddesinin (p) bendine bütün eğitim kurumlarının dahil edilerek kapsamın genişletilmesi suretiyle uygulamalara kolaylık ve işlerlik kazandırılmalıdır,
- Eğitim yatırımlarının ve eğitim finansmanının rasyonel planlanması ve gerçekleştirilmesi için mevcut stokun tespit edilmesi, değerlendirilmesi yapılmalı, eğitime yapılan yatırım ihtiyacı ve bunların yerel dağılımı tespit edilmelidir,
- Eğitim yatırımlarına yapılan harcamalara süreklilik ve istikrar kazandırılması için uzun vadeli bir maliyet planı hazırlanmalıdır,
- Öğretmen ve öğretim elemanları ile diğer personelin çalışma verimini ve etkinliğini artırmak üzere bütçelerden yeteri kadar ödenek

¹¹⁶ İrfan Erdoğan, a.g.e., s.200.

dağıtımının sağlanması gerçekleştirilmeli, bunun için öğretmen personel yasası ivedilikle çıkarılmalıdır¹¹⁷.

Eğitimde günümüzde yaşanan en büyük sıkıntı finansal kaynak sıkıntısıdır. Buna ek olarak da finansal kaynakların etkin kullanılmamasıdır. Eğitime finansal kaynak ayırmadaki bu günkü uygulamaların yetersiz kaldığı belirtilmektedir. Yeni alternatifleri ise şu şekilde sıralamak mümkün olmaktadır.

- Eğitim hedeflerini küçültmek
- Mevcut kaynaklara ek yeni finansal kaynaklar yaratmak,
- Mevcut kaynaklarına ek yeni gelir kaynakları bulmak,
- Sınırlı kaynakları daha etkin kullanmanın yollarını bulmak¹¹⁸.

2.3.3.1. Kamu Orta Öğretim Kurumlarında Finansal Kaynak Dağıtımı

Kamu orta öğretim kurumlarının hem istihdam edilen personel hem öğrenci sayısı yönünden büyük olmasına bağlı olarak bu orta öğretim kurumları için finansal kaynak dağıtımını o ölçüde artırmaktadır. Her ne kadar Türkiye’de orta öğretim kurumlarına ayrılan finansal kaynakların finansal yetersizliği göze çarpsa da , GSMH’ ye göre eğitime ayrılan pay Milli Savunma Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’na göre az değildir¹¹⁹. Ancak OECD ülkeleri içerisinde Türkiye’nin yeri yine alt sıralardadır¹²⁰. Bu durum eğitim için ayrılan ve Türkiye için yüksek olan bu payın büyük bir kısmını personel giderleri için harcanmış olması öğrenci başına ve eğitim öğretime yatırım için finansal kaynak dağıtımının yeterince yapılamadığının bir göstergesidir¹²¹. Yani eğitim için yapılan harcamaların büyük bir kısmının eğitimi geliştirmek için kullanılmamaktadır.

2.3.3.2. Özel Orta Öğretim Kurumlarında Finansal Kaynak Dağıtımı

Özel orta öğretim kurumları eğitim sektöründe bir rekabeti doğurmuştur. Rekabetin artması durumunda daha fazla eğitim hizmetleri sunulmaya başlamış,

¹¹⁷ XII. Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar, a.g.e. ,s.s.464-465.

¹¹⁸ Yüksel Kavak - Ergin Ekinci, “Eğitimin Finansmanı Sorunu ve Maliyetlerin Azaltılmasına İlişkin Alternatif Stratejiler” , Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 10, s.s. 65-73.

¹¹⁹ İrfan Erdoğan, a.g.e., s. 192.

¹²⁰ Mehmet Ali Kelleci, Bilgi Ekonomisi, İşgücü Piyasasının Temel Aktörleri Ve Eşitsizlik: Eğilimler, Roller, Fırsatlar Ve Riskler, Yayın No: DPT.2674, s.87. , Ekonomik Modeller Ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Stratejik Araştırmalar Dairesi, Temmuz 2003, [\(15.02.2004\)](http://ekutup.dpt.gov.tr/isgucu/kellecim/bilgieko.pdf).

¹²¹ İrfan Erdoğan, a.g.e., s. 193.

maliyetler azalmış ve nitelik artmıştır. Özel orta öğretim kurumlarının yaygınlaşması ile yeni kaynaklar eğitime hareketlilik kazandırmıştır. Çünkü özel orta öğretim kurumları kendi imkanlarını kullanarak ekstra kaynaklar yaratabilmektedirler. Böylelikle daha çok öğrenci merkezli düşünüp, öğrenci ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik finansal kaynak dağıtımını gerçekleştirmektedirler¹²².

2.4. BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞTE TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN DEĞİŞEN EKONOMİSİ

21. yüzyılda, bir çok alanda olduğu gibi eğitim alanında da yeni anlayışların hakimiyetini göstermesi beklenmektedir. Bir çok alanda etkisini gösterecek olan bu değişim okul anlayışında bir takım değişmelerin gerçekleşmesini zorunlu kılacaktır. Bu değişmelerin başında, dünyadaki globalleşmenin de etkisiyle yaratıcılığın ve katılımcılığın ön plana çıkmasını sağlayacak insan yeteneklerinin geliştirilmesi yer almaktadır¹²³.

O halde 21. yüzyılda okullar sadece eğitim alınan yerler olarak düşünülmemekte bireyin gelişmesi için sürekli olarak yeni bilgiler ve kazanımlar geliştirmekle yükümlü kurumlar olarak algılanmaktadır. Yani okullar, ülkenin kalkınmışlığına katkı sağlayan bireyleri yetiştireceğinden dolayı hesap vermek zorunluluğu olan kurumlar haline dönüşmektedir.

Dünyada her aşamada ve sektörde eğitim ön plana çıkmaktadır. Eğitimi devletin bir görevi olmaktan çıkararak yeni bir görüş literatüre eğitim ekonomisi kavramının girmesine neden olmuştur¹²⁴.

Kurumlar kendilerine bir bütçe ayırmadan işleyemezler. Eğitim ekonomisi kavramı bu nedenle gelişmiştir. Bütçeleri inceleme, eğitim çıktılarının değerlerini hesaplama, geleceğe ait tahminler yapma ihtiyacı bu bilim dalını ortaya çıkarmıştır¹²⁵. O halde eğitim ekonomisi, bir kurumun işlerliğini sağlayabilmesi için günün ekonomik koşullarında ona gerekli olan finansman kaynakları, araç-gereç teknolojileri ve eğitim süreci sonunda almış olduğu beşeri sermaye çıktısıdır şeklinde ifade edilebilir.

¹²² A.g.e., s.200.

¹²³ Hüseyin İzgar, "Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı", Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004, s.57.

¹²⁴ Mithat Melen, a.g.m., s. 80.

¹²⁵ Hüseyin İzgar-Musa Gürsel, Eğitim Bilimlerinin Gelişimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.44.

Bilgi günümüzde ülkelerin ekonomik başarısında giderek hayati önem kazanan ayrıcalıklı bir kaynak haline gelmiştir. Peter Drucker'a göre, "bilgi kavramının anlamında 250 yıl önce başlayan değişiklik, toplumu da ekonomiyi de değiştirmiştir... Günümüzde bilgi, anlamlı tek kaynaktır." Buna göre, doğal kaynaklar, emek ve sermayenin önemi ikinci plana düşmüş ve gerekli bilgi olduğu takdirde, tüm bunlar kolaylıkla sağlanabilir hale gelmiştir. Peter Drucker'ın vurguladığı bilginin yeni anlamı "işe yarayan, sosyal ve ekonomik sonuçlar getirebilen bilgidir"¹²⁶.

Günümüzde bilgi olmadan ekonomik başarı elde etmek imkansız hale gelmiştir. Dünyadaki globalleşme eğilimi sonucunda, tüm alanlarda artık, işgücü ve sermayenin bilgi karşısında pek bir önemi kalmamıştır. Gelişmiş ülkeler, gelişme süreçlerini bilgi toplumuna geçişle tamamlayarak, ekonomik yönden dünyada söz sahibi konumuna gelmişlerdir. Bilgi toplumuna geçiş eğitim gören bireylerden en etkin şekilde faydalanmayı sağlar.

2.4.1. Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Kavramının Etkilediği Alan

Bilgi toplumu ve bilgi ekonomisi gibi kavramların hayata girmesi, bilgi toplumunun yaratıcılıkla oluşan bir sistem olması, yaratıcılığında bilgiden yeni bilgi üretmek ve kullanmak anlamı taşıması da ülkelerin bilgi aktarımlarını sağlamadaki formal eğitim sistemlerini yakından ilgilendirmeye başlamıştır¹²⁷. Bu nedenle bilginin ve onu iletmekte kullanılan formal eğitim sistemlerin bütünüyle yeniden ele alınması gerekmektedir.

Türkiye açısından eğitim sisteminin temel taşlarından birini oluşturan orta öğretim kurumlarının yeniden yapılandırılması ve eğitim anlayışının değişen ekonomik koşullar ve globalleşme sürecinde üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Buda eğitime ayrılan finansal kaynakların artırılması ile olacaktır. Çünkü bilgi toplumuna geçiş, teknoloji üretimini beraberinde getirdiği için eğitimin ekonomisi değişmeye başlamıştır. Mevcut olan finansal kaynaklarda yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizlik günümüzde kabul edilmiş eksik eğitim sisteminin orta öğretimdeki başarısızlığını beraberinde getirerek yüksek okullarda tek tip yetişmiş bireyleri topluma katmıştır.

¹²⁶ Zeynep Düren, 2000' li Yıllarda Yönetim, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2000, s.s. 56-57.

¹²⁷ Peter F. Drucker, Çev:Belkıs Çorakçı, Kapitalist Ötesi Toplum, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1993., s.s. 283-284.

2.4.1.1. Bilgi Toplumu ve Bilgi Ekonomisi Kavramına Dayalı İnsan Sermayesi Teorisi

İnsan sermayesi teorisi, bireylerin yatırım konusunda kişisel davrandıklarını belirterek kişi kendine yapılan yatırımın getiri oranı ile nominal faiz oranına eşit oluncaya kadar yatırımını sürdürür. Yatırım süresince birey, insan sermayesi edinmenin doğrudan maliyetine ve alternatif maliyetine katlanır. Alternatif maliyet olarak bahsedilen kişinin eğitimi için sürdürdüğü zaman dilimidir¹²⁸. 21. yüzyılda vazgeçme maliyeti kişiler için ön plana çıkmış entelektüel sermaye adını almıştır.

Bugün Türkiye göz önünde bulundurulduğunda, üniversiteler bireylere iş bulma kapısı olarak lanse edilmektedir. Bu nedenle üniversiteye girişte başarılı olduğu düşünülen genel liseler ve Anadolu liselerine talep meslek liselerinden daha fazla olmaktadır.

Üniversite mezunlarımız göz önüne alındığı takdirde eğitim kurumlarının niteliksiz insan gücü yetiştirdiği bir gerçektir. Çünkü günümüzde 2 milyon üniversite mezunu işsizdir. Oysa, Türkiye için gerçekten bilgi üretebilen teknoloji geliştirebilen, orta öğretim kurumlarımız finansal açıdan güçlendirilirse, 2 milyon niteliksiz üniversite mezunu vermektense finansal açıdan güçlü okullarda öğrenim görmüş ve yeteneklerini ispatlamış bilgili bireylerin Türkiye'yi ekonomik anlamda kalkındıracağı bir gerçektir.

Nitekim bir orta öğretim kurumunun okul öğrencileri ile yaptığı üretim ve sonucunda aldığı başarı oldukça güncel bir haber olarak son günlerde medyaya yansımıştır. Bahsi geçen okul Samsun Atakum Endüstri Meslek Lisesi'dir ve öğrencileri, kendi yaptıkları ürünlerle okullarına 5 trilyon 800 milyar kazandırıp, devlete 1 trilyon vergi ödemişlerdir. Görüldüğü gibi elde edilen bu başarı, Türkiye'de bir çok üretici firmayı çok geride bırakmıştır¹²⁹.

Bunu yapmak için gerekli çözümü, öğrencileri hayatlarını kazanacakları biçimde yetiştirirken ortaya çıkacak ihtiyaçlarda görebilir. Çünkü Türkiye'de eğitim

¹²⁸ W. Theodore Schultz, "Investment In Human Capital", The Free Press, New York, 1971, s.s.62-71.

¹²⁹ İlhan Demircioğlu, Fabrika Gibi Meslek Lisesi, Sabah Gazetesi, s.14, 6 Nisan 2004.

sistemlerimiz hiçbir yönleri ile öğrencileri ilerde içinde yaşayacakları, çalışacakları ve etkili olacakları gerçekliğe hazırlanamamaktadırlar¹³⁰.

Devlet, orta öğretim kurumlarına finansal kaynak dağıtımını yaparken okullardaki öğrenci başına dağıtım yapmalıdır. Eğer ülke nüfusu göz önüne alındığında orta öğretimde okuyan genç nüfusumuzun fazla oluşu belirtilirse, bunun içinde, ek finansal kaynak yaratacak yeni sistemler geliştirilmelidir. Örneğin eğitimin parasının bir kısmının hizmetten yaralananlardan alınması gibi.

2.4.1.1.1. Bilginin Maliyeti

Bilgi edinmenin, kullanmanın ve bilgiyi yönetmenin hiç şüphesiz ki bir maliyeti vardır. Gelişmiş ülkelerin tümü ortalama olarak GSMH'nin beşte birini bilginin üretimi ve dağıtımında kullanmaktadırlar. ABD GSMH'nin %12'sini telekomünikasyon ve bilgi sektörlerine ayırmaktadır. Bu sektörler diğer sektörlerle nazaran artan bir hızla büyümektedir. Ancak soyut bir özelliğe sahip olan bu kaynağın maliyetini belirlemek oldukça güçtür. Çünkü, maliyet ve faydanın sayısallaştırılabilmesi için, maliyet/fayda analizine konu olan değer, somut olması gerekmektedir. Bilginin ekonomik olup olmadığının saptanması sürecinde maliyeti ile karşılaştırmaya tabi tutulacak bir başka değişkene gereksinim duyulmaktadır. Bilginin değeri, doğruluk, kolay ve hızlı zamanda elde edilebilme, ihtiyaçlara uygun olma gibi özelliklerle belirlenmektedir. Bilginin değeri en anlamlı bir biçimde bir karar bağlamında kullanıldığında açıklanabilmektedir. Bilgi, alınacak kararları ve yapılacak işleri etkilediği oranda değer kazanmaktadır. Bilginin ekonomik olması için, bilginin değerinin bilgi elde etme maliyetinden yüksek olması gerekmektedir¹³¹.

2.4.1.1.2. Bilginin Kullanımı

Son yıllarda bilgi, ekonominin en temel kaynağı olarak belirginleşmeye başlamıştır. Doğal kaynaklar, sermaye, girişimci ve emekten oluşan geleneksel üretim faktörleri, günümüzde ikincil öneme sahip olmuştur. Bu kaynakları belirli düzeyde bilgi sağlandığı müddetçe kolayca elde etme imkanı oluşabilmektedir. Bilgi dışındaki üretim faktörleri paylaşıldıkça azalmaktadır. Bilgi ise paylaşıldıkça çoğalmakta ve kendini

¹³⁰ Peter F. Drucker, Çev: Birtane Karanakçı, Yeni Gerçekler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Baskı, 1989., s. 251.

¹³¹ Adem Öğüt, Bilgi Çağında Yönetim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Kasım 2001, s.19.

böylelikle sürekli olarak yenilenmektedir. Ayrıca çağımızda teknoloji ve ihtiyaçlar bireyleri “hayat boyu öğrenmeye” doğru yönlendirmektedir¹³².

2.4.1.2. Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Türkiye’de Orta Öğretimin Parasız Olmasının Sorunları

Türkiye’de orta öğretim dönemi, ilköğretime dayalı en az üç yıllık öğrenim veren genel liseler ile mesleki ve teknik liseleri kapsamaktadır. Bu eğitimi satın alan bireylerin ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmesi konusunda yetersizlikler mevcuttur.

Bugünkü haliyle orta öğretim, dersane desteğiyle üniversite sınavlarına girebilmek için katılan bir “eğitim sürecine” dönüşmüştür. Çünkü üniversite mezunu öğrenciler hayatlarının en üretken, en enerjik yıllarını vererek aldıkları diplomaların arkasına bütüldü kalmaktadırlar. Ezbere ve genel bilgiye dayalı, beceri kazandırma yerine diploma kazandırmaya yönelik bir yapıya sahip olan eğitim sistemi işsizliği adeta beslemektedir. Her işi yapmak üzere eğitilmiş, genel bilgilerle donanmış kişiler doğal olarak her işi yapamamaktadırlar. Öğrenciler üniversite seçememekte, branş seçememekte, meslek seçememekte sadece diplomayı alabileceği bir okul seçmektedirler. Sınav endeksli eğitim sisteminde; neyin öğrenildiği, neyin öğrenilmediği, öğrenilenlerin nasıl öğrenildiği, öğrenilmeyen bilgilerin neden öğrenilmediği ise maalesef hiç önem arz etmemektedir¹³³.

Bilgi toplumunda olağanüstü hızla gelişen teknolojik ortamda, kamu ve özel kurum yönetimleri etkin, hızlı ve halkın desteğine sahip konuma gelmelidir. Bu bağlamda özel, kamusal kar yada kamu yararı amaçlı tüm organizasyonların çalışma biçimleri, strateji oluşturma tarzları, yönetim sistemleri ve yararlandıkları teknolojilerin değişmesi gerektiğine ilişkin anlayışlar önem kazanmak durumundadır¹³⁴.

Bilgi toplumu ile özel ve kamusal organizasyonlarda etkinlik ve verimlilik artışı beklentileri artmaktadır. Kurumsal etkinlik düzeyinin artırılmasında bilgi teknolojileri önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bilgi teknolojileri ve otomasyon, iyi eğitilmiş insan kaynaklarını ve ileri teknoloji düzeyine sahip ülkeleri büyüme ve

¹³² İsmail Hakkı Yücel, *Bilim Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumunu*, DPT Yayını, Ankara, 1997, s.33. ; Nevzat Köken, “Düşünme ve Eğitim”, *Eğitime İlişkin Çeşitlemeler-I*, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004, s.111.

¹³³ Naci B. Muter-Ramazan Gökbunar, “a.g.m., s.7.

¹³⁴ Adem Ögüt, a.g.e., s.s.39-40.

gelişmelerinin temel itici gücü durumuna getirmektedir. Böylelikle, büyüme, teknolojik gelişmeyi; teknolojik gelişme de yeniden büyümeye etkilemektedir¹³⁵.

Bilgi toplumunun zorunlu koşullarına uyum sağlama açısından, özel sektör organizasyonlarının, kamusal kurum ve kuruluşlara oranla daha etkin ve verimli oldukları kabul edilmektedir. Kamusal kurumlara karşı sergilenen yaygın güvensizlik ve halkın kuşkucu yaklaşımları, bilgi çağında kamu sektörünün yüz yüze olduğu en temel zorluklardır¹³⁶. Bu bağlamda bilgi teknolojilerine uygun yeniden yapılandırmaya yönelik bir değişim tüm kamu kurumlarında olduğu gibi kamu orta öğretim kurumlarında da gerekli duruma gelmiştir. Görülüyor ki “insan sermayesinin”, eğitim faaliyetlerinin denetlenmesi üç nedenden dolayı gereklidir¹³⁷.

- Eğitimin insan sermayesi üretim ünitesi olması gerekir.
- Eğitim sermayeye teknoloji üreterek, maliyet tasarrufu sağlama unsuru olmalıdır.
- Eğitimin toplumsal ideolojileri koruyan sağlama unsuru olmalıdır.

Bütün bu yukarıda belirtilen maddelerin çerçevesinde eğitim hizmetini alanların bunu sorgulayıcı olması gerekir. Bireyler; Anayasa'nın eşitlik ilkesi açısından eğitim hizmetinin devlet tarafından herkese parasız sunulmasına şartlanmıştır. Bu eğitim hizmetini satın alanların sorgulayabilmeleri içinde bu hizmetin ödenilen vergiler yoluyla devlet tarafından finanse edilmesini beklememeleri ve bu hizmetin finansmanına katkıda bulunmaları gerekmektedir¹³⁸.

2.4.2. Eğitimin Yeni Ekonomisi ve Yeni Boyutları

Bilgi toplumu; sosyal evrim çizgisinde sanayi toplumundan sonra gelinen, ekonomideki tüm ağırlığın hizmet sektörüne kaydığı, mesleki ve teknik araştırmacı

¹³⁵ Hasan Tekeli, “Sınırötesi Bütünleşmede Teknoloji, Emek ve Sermaye”, Yeni Türkiye, 21. Yüzyıl Özel Sayısı II, Ankara, Mart-Nisan 1998, s.979.

¹³⁶ The Office of State Printing, The Politics of Reinvention: Monopoly Versus Competition, The Public Innovator, USA, September 1994. at <http://www.clearlake.ibm.com>.(02.10.2003).

¹³⁷ İzzettin Önder, “Eğitim Üzerine”, (20.04.1999), <http://www.metu.ed.tr/home/wwwwoes/yaz2.html>, (01.09.2003).

¹³⁸ Cüneyt Ülsever, a.g.m., (03.09.2003).

sınıfın ön plana çıktığı, her türlü politika ve yeniliklerin ilmi bilgiden kaynaklandığı, entelektüel teknolojiye dayanan bir toplum safhası olarak ifade edilmektedir¹³⁹.

Eğitim ekonomisi; bireyin ve toplumun, para kullanarak ve para kullanmadan, kıt kaynakları, çeşitli tür eğitim ve yetiştirme etkinliklerini üretmek gününde veya gelecekte tüketmek üzere, toplumun çeşitli bireyleri ve grupları arasında dağıtma konusunda yaptıkları tercihleri inceleyen bir bilim dalı şeklinde ifade edilmektedir¹⁴⁰. Fakat bilgi toplumuna geçiş süreci ile birlikte eğitimin ekonomisi de tüm diğer bilim dalları gibi değişmeye başlamıştır.

2.4.2.1. Eğitimin Yeni Ekonomisi

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yaşanan teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler, tüm dünyayı değişim ve gelişim sürecinin içine sürüklemiştir. Bu değişim ve gelişmelerin en önemlileri toplumsal ve siyasal yaşamda olduğu kadar ekonomi ve yönetim alanında da gerçekleşmiştir.

Bilgi çağına geçiş, değişimler arasında en önemli unsurdur. Bilgi çağına en önemli özelliği, bilgi biriktirip depolamak değil, bilgiyi üretmek veya üretilmiş bilgiye en kolay ve hızlı biçimde ulaşmak olarak ortaya çıkmıştır. Bu bilgi kazanım savaşı, beraberinde yıkıcı bir rekabeti dünya piyasalarına taşımaya başlamıştır. Rekabette başarılı olabilmek için tüm dünyada, üründe, hizmette ve insan gücünde kalite büyük önem kazanmıştır.

Bu nedenle eğitim sistemleri, dünya ekonomisinde rekabet gücünü belirleyen en önemli kurumsal yapılardan birisi haline gelmeye başlamıştır. Dünya ekonomisinde hızlı teknolojik değişimin rekabet gücünü belirleyen en önemli etken olması, teknolojiyi üretebilen, yaratıcı insan yetiştiren ve yeni teknolojilerin hızla üretime uygulanmasını sağlayan nitelikli insanların eğitimine önem veren kurumların gereksinimini arttırmıştır¹⁴¹.

Bilgi toplumunda en önemli üretim faktörü bilgi olacaktır. İşgücünün niteliğinin yükseltilmesi ve gelişmiş bir iletişim altyapısına sahip olmanın önemi de artacaktır. Bu nedenle 21. yüzyılda gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine en büyük katkısı insan

¹³⁹ Himmet Karadal- Orhan Savaş "Bilgi Toplumu Süreçlerinin Geleneksel Maliyet Yönetimi Anlayışında Oluşturduğu Dönüşümler" <http://www.bilgiyoneti.org/cm/pages/>, (01.04.2004).

¹⁴⁰ L.İşıl Ünal, a.g.e., s.12.

¹⁴¹ Naci B. Muter-Ramazan Gökbunar, a.g.m., s.1.

kaynaklarına yapılan yatırımlar ve altyapının iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar oluşturacaktır¹⁴². Bu durum eğitim kurumları açısından ele alınacak olursa, eğitimin fiziksel ortamı sadece dersliklerden ibaret olmamalıdır. Çağdaş bir eğitim ortamı içerisinde personel, araç-gereç, özel düzenleme ve yaklaşımlar da yer almak durumundadır. Eğitim ergonomisi, sınıf mimarisi, sınıf içi özel düzenlemeler ve teknoloji kullanımı eğitim ortamının belirleyicileri arasında önemli bir yere sahiptir¹⁴³.

2.4.2.2. Eğitimin Yeni Boyutları

Gelişmiş ülkelerin tümünde ve Türkiye’de bütçeden önemli oranda bir pay eğitime (sağlık ve savunma hizmetleri baz alındığında) ayrılmaktadır¹⁴⁴. Bu gün eğitime yapılan harcamaların daha da arttığı hatta milli savunma harcamalarının üstüne çıktığı da göstergelerden açıkça anlaşılmaktadır¹⁴⁵. Ancak bu oran, bilgi toplumu olma yolundaki toplumların hedefe ulaşmasına yetmeyecek duruma gelmiştir. Bu nedenle eğitimde kalite ve nitelik açısından yüksek vasıflı insanların yetiştirilmesini sağlayacak yeni bir yapılanmaya gidilme zarureti vardır¹⁴⁶.

Bilgi toplumuna geçiş süreci ile birlikte eğitim sistemlerinin değişmesi kaçınılmazdır. Eğitim sistemleri bilgi üretebilen ve sunabilen bireyler yetiştirmek zorundadırlar. Bu durumda eğitimin ekonomisinin değişim sürecini başlatmaktadır. Yani 21.yüzyılda eğitimin ekonomisi değişmiş ve parasız eğitim kavramı ortadan kalkmış buna paralel olarak eğitim sisteminin yeni boyutları oluşmuştur.

Eğitim sistemleri; öğrenen, düşünen, yorumlayan, kendini yenileyebilen üretken, ekonomik, sosyal, kültürel seviyesi yüksek ve milli şahsiyete sahip insanlardan oluşan bir toplumu dünya milletler camiasına kazandırmalıdır. Bunun yanında eğitim toplum içinde üretilen ve itibar edilen kültür değerlerinin kuşaklar arasında geçişine de zemin hazırlamalıdır. 21. yüzyıla saygın bir toplum hazırlanması, eğitimde yeniden yapılanma ile gerçekleştirilebilir¹⁴⁷.

¹⁴² Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.2.

¹⁴³ A.Nilgün Canel, “Yeni Bir Döneme Başlangıç”, Sınıf Yönetimi, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004, s.9.

¹⁴⁴ Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumunu, a.g.m., s.6.

¹⁴⁵ Kemal Güven, “Eğitimin Toplumsal Temelleri”, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004, s.s.154-155.

¹⁴⁶ Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumunu, a.g.m., s.6.

¹⁴⁷ Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumunu, a.g.m., s.s.7-8.

Eğitim hizmetine karşı olan talepteki artış ve bu talebi oluşturan nũfustaki artışla paralel olarak, eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranı artmaktadır. Bu aynı zamanda eğitim hizmetinin nitel olarak gelişmesi sonucunda maliyetinin de artmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte eğitim harcamalarını finanse eden tek kurum devlet yada aile olmaktan çıkmakta, kũresel bazda özel sektrũn ve firmaların eğitime olan katkıları artmaktadır. Özellikle bilgi ağı ile özdeşleşmiş mal ve hizmetleri tũreten firmaların bu katkıları, diğer sektörlere kıyasla daha fazla olacaktır¹⁴⁸.

2.4.2.2.1. Bilgi Sektrũnũn Oluşması

Sanayi döneminde geçerli olan tarım-sanayi-hizmetler sektörleri ayrımı, bilgi çağında, tarım-sanayi-hizmetler-bilgi sektörleri ayrımına dnũřmektedir. Bilgi ağında, ũst yapı olarak bilgi sektrũ, bilgi-işlem ve iletişim donanım ve hizmetlerine bağlı olarak bilginin tũretim, tũketim, dağıtım, pazarlama gibi tũm işlevsel alanlardaki kullanımını kapsamaktadır¹⁴⁹.

Bilgi sektrũ, bilgi toplumunda bilginin tũretildiđi sektrdũr. Bilgi toplumunun altyapı alanında, bilgi teknolojileri ve sistemleri altyapısı ve bilgi akışı, ũst yapının analizinde ise, bilgi sektrũ farklı alanları temsil etmektedir¹⁵⁰.

2.4.2.2.2. İnsan gesinin n Plana ıkması

21. Yũzyıl bilginin elde edilmesinden ziyade en iyi şekilde kullanılmasının dönemi olacaktır. Bunun içinde çok iyi yetişmiş insan kaynaklarına gereksinim duyulacaktır. İnsan kaynağının geliştirilmesi yatırım yapılmasına bağlıdır. En bũyũk yatırım ise insan kaynaklarının eğitimine harcadıklarıdır. ũnkũ çok bũyũk rekabet dũzeylerine erişilen gelişmiş iş dũnyasında insanlar kendi eğitimlerine kendileri veya aileleri vasıtasıyla bũyũk harcamalar yapmaktadırlar. İřgũcũ piyasalarının gerçek anlamda kurulduğu ũlkelerde en değerli iki unsur olarak teknoloji ile onu tũreten ve kullanan insan göze arpmaktadır¹⁵¹.

¹⁴⁸ Eğitim ve İnsan Kaynakları Paneli Ara Rapor, Bilim ve Teknoloji Stratejileri, Vizyon 2023, a.g.m., s.18.

¹⁴⁹ Hũsnũ Erkan, Bilgi Toplumunu ve Ekonomik Gelişme, Tũrkiye İş Bankası Kũltũr Yayınları, No:326, 4. Baskı, Ankara, 1998, s.118.

¹⁵⁰ Mehmet zağlayan, Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim, Alfa Basım-Yayım Dağıtım, İstanbul, 1998, s.50.

¹⁵¹ Mithat Melen, a.g.m., s.80.

Bilgi toplumunda bilgi üreten olarak insana yapılan yatırım, insan kaynağına uygun organizasyon modelleri ve insan kaynağının geliştirilmesi oldukça önemli bir duruma gelmektedir. İnsan ve iş ilişkileri önemli değişimlere uğramakta, bilgi işi ile uğraşan insan kaynaklarının sayısı ve önemi giderek ve sürekli bir şekilde artmaktadır¹⁵².

Bu iki unsurun üretilmesini gerçekleştirecek olan kuşkusuz ülkelerin eğitim sistemlerini bilgi çağına gereklerine göre değiştirmeleri ve geliştirmeleridir. Türkiye açısından bu durumu değerlendirecek olursak; Türkiye’de milli gelirden eğitime ayrılan kaynaklar oldukça düşüktür. Örneğin, 2000 yılı itibarıyla eğitime yapılan toplam kamu harcamalarının milli gelirden aldığı pay yüzde 3,8 ile 48 ülke içinde 41’nci sıradadır (Tablo 2.4.). Dünyanın sayılı büyük ekonomilerinden biri olmayı hedefleyen bir ülke için bu oran oldukça düşüktür¹⁵³.

¹⁵² İlhami Fındıkçı, *Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme*, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, s.s.50-52.

¹⁵³ Mehmet Ali Kelleci, *a.g.e.*, s.85.

Tablo 2.4. Eğitime Yapılan Kamu Harcamaları (GSYİH' nin Yüzdesi Olarak, 2000 yılı)

SIRALAMA	ÜLKELER	YÜZDE
1	DANİMARKA	8,3
2	KANADA	8,3
3	İSRAİL	8,0
4	İSVEC	8,0
5	ABD	7,4
6	GÜNEY AFRİKA	7,3
7	YENİ ZELANDA	7,1
8	NORVEÇ	6,9
9	HOLLANDA	6,9
10	AVUSTRALYA	6,7
11	İSVİÇRE	6,7
12	İRLANDA	6,7
13	ESTONYA	6,4
14	İZLANDA	6,3
15	MACARİSTAN	6,3
16	AVUSTURYA	6,3
17	FRANSA	6,0
18	POLONYA	5,9
19	FİNLANDIYA	5,8
20	PORTEKİZ	5,6
21	SLOVENYA	5,4
22	BELÇİKA	5,2
23	LÜKSEMBURG	5,1
24	İTALYA	5,0
25	BREZİLYA	4,9
26	MEKSİKA	4,8
27	ALMANYA	4,6
28	İSPANYA	4,5
29	BİRLEŞİK KRALLIK	4,4
30	ÇEK CUMHURİYETİ	4,2
31	ŞİLİ	4,2
32	TAYVAN	4,2
33	MALEZYA	4,1
34	ARJANTİN	4,1
35	HONGKONG	4,1
36	TAYLAND	4,1
37	SİNGAPUR	4,0
38	SLOVAK CUMHURİYETİ	3,9
39	HİNDİSTAN	3,9
40	KOLOMBİYA	3,9
41	TÜRKİYE	3,8
42	KORE	3,7
43	JAPONYA	3,6
44	YUNANİSTAN	3,4
45	FİLİPİNLER	3,2
46	RUSYA	3,0
47	ÇİN	2,1
48	ENDONEZYA	0,1

Kaynak: <http://ekutup.dpt.gov.tr/isgucu/kellecim/bilgieko.pdf> (08.10.2003)

2.4.2.2.3. Eğitim Teknolojisinin Değişmesi

Bilgi ve iletişim teknolojileri, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan gelişmelerle ülkelerin rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla kullandıkları en önemli araç olma niteliğini kazanmış olmaktadır¹⁵⁴.

Bilgi toplumuna geçiş için sosyal teknoloji boyutunda bir teknolojik değişim zorunludur. Sosyal teknoloji, toplumun tüm katmanlarına nüfuz ederek onu başka bir sisteme dönüştürecek teknoloji türüdür. Günümüzde bilgi toplumlarının sosyal teknolojisi bilgisayar teknolojisidir¹⁵⁵.

Bilgi toplumu, genel anlamda, yoğun ve yaygın olarak kullanılan bilgisayar teknolojisi tarafından biçimlendirilmektedir. Bilgi toplumunda bilgisayarlar; bilgi üretme gücünü olağanüstü artırarak, bilginin kitlesel biçimde üretilmesini, işlenmesini, muhafaza edilmesini, dağıtılmasını ve tüketilmesini sağlamaktadır¹⁵⁶.

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında yeterli gelişme bu güne kadar sağlanamamıştır. İlköğretimden başlamak üzere eğitimin her kademesinde bilgisayarlı eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve müfredat programlarının yazılım programları olarak üretilmesi eğitim alanına teknolojinin girmesi anlamına gelmekte ve bireyleri bu konuda daha donanımlı yetiştirmek açısından önem taşımaktadır.

Herkese eğitim imkanı sunabilecek ortamın yaratılması, yükseköğretime geçişte yığılmaların önlenmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve etkin bir yönlendirme sisteminin kurulmasına ilişkin düzenlemeler tam anlamıyla gerçekleştirildiğinde bilgi toplumunun gerektirdiği şekilde "eğitilmiş insanlar" kazanılmış ve nitelikli insan gücü yetiştirilmiş olacaktır.

Orta öğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunması ve özellikle mesleki-teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi ile yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar önlenmiş olacaktır¹⁵⁷. Bu da ancak teknolojinin eğitim alanlarında kullanılması ile olacaktır. Tüm bunların gerçekleştirilmesi

¹⁵⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.90.

¹⁵⁵ Himmet Karadal- Orhan Savaş, a.g.m.

¹⁵⁶ Adem Ögüt, a.g.e., s.35.

¹⁵⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.95.

Bilgi toplumu aşağıdaki özellikleri taşımaktadır:

- Bilgi toplumunun simgesi, bilgisayara dayalı enformasyon şebekeleriyle veri bankalarından oluşan kamusal altyapıdır. Bu toplumun gelişme dinamiğini bilgisayar teknolojisi yönlendirir.
- Bilgi toplumunda hakim sektörler entelektüel sektörlerdir.
- Bilgi toplumunda sosyo-ekonomik sistem, altyapısının üstünlüğü ile kendini gösteren gönüllü bir sivil toplumdur oluşur.
- Bilgi toplumunun siyasal sistemi “katılımcı demokrasi” dir.
- Bilgi toplumu, büyük miktarda tüketim malı üreten tüketen sanayi toplumunun aksine, yüksek düzeyde kitlesel bilgi üreten toplumdur¹⁵⁸.

Bilgi ekonomisine dönüşüm sürecinde bireyler, çalışanlar, firmalar ve kamu kurum ve kuruluşları için beşeri sermayenin önemli unsurları olan eğitim, beceri kazandırma eğitimi ve yaşam boyu öğrenme kavramları giderek önem kazanacaktır¹⁵⁹.

1970’li yıllardan 2000’li yıllara kadar gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde yüksek ücretli işler vasıfsız beden işlerinde yoğunlaşmaktaydı. Fakat günümüzde yüksek ücretli yeni işlerin çoğunluğunu bilgi gerektiren işler oluşturmaktadır¹⁶⁰. Bu durum eğitim ile paralel olarak gelişen dünyada ekonominin değiştiğinin bir göstergesidir.

Bilginin durmadan çoğaldığı ve hızla eskidiği günümüzde; eğitim kurumları kitaplardan aktarılan bilgilerin öğrenilmesine ağırlık vermektedirler. Oysa eğitim hizmetini alan bireyler, kitle iletişim araçları yoluyla okulda öğrendiğinden çok daha fazla bilgi edinmekte, buna karşılık, onlara bu araçlardan faydalanmayı öğretmek üzere çok az girişimde bulunmaktadır¹⁶¹. Bu durum eğitim ekonomisinin değiştiğini gösteren en önemli göstergedir.

Eğitime yapılan harcamalar yanında diğer eğitim göstergeleri, Türkiye’nin insan kaynakları açısından gelişmiş ve birçok gelişmekte olan ülkenin oldukça gerisinde

¹⁵⁸ Himmet Karadal- Orhan Savaş, a.g.m.

¹⁵⁹ Mehmet Ali Kelleci, a.g.e., s.40.

¹⁶⁰ Peter F. Drucker, Çev: Fikret Üçcan, Gelecek İçin Yönetim, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 6.Basım, 2000, s.139.

¹⁶¹ Dpt: 2568, Öik: 584 Hayatboyu Eğitim Veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2001, <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik584.pdf>, s.3.

olduğunu göstermektedir. Örneğin, orta öğretimdeki okullaşma oranları açısından Türkiye yüzde 51 oranı ile 49 ülke içinde sadece Tayland ve Venezuela'nın önünde yer almaktadır (Tablo 2.5.)¹⁶². Bu değerler göz önüne alındığında, hızla gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmada eğitimin ekonomisinin değişmesine yönelik büyük atılımlar yapılmalıdır. Eğitimin değişen ekonomisini bilgi toplumuna geçiş süreci mutlak bir şekilde etkilemektedir. 21. yüzyıl bilgi toplumu çağıdır. Bu nedenle bilgi toplumu olma olgusuna erişmek için eğitimde en etkin ekonomik eylemler gerçekleştirilmelidir.

Bilgi toplumu olma amacı doğrultusunda bilimsel ve teknolojik gelişmeler sağlayarak uluslararası düzeyde rekabet gücü kazanmak esas teşkil etmektedir. Ekonomik ve sosyal gelişme ile büyümeyi etkileyen bilimsel ve teknolojik araştırma düzeyinin yükseltilmesi için gerekli fiziki, beşeri ve hukuki altyapı geliştirilmelidir. Buna paralel olarak insan gücü stratejik bir kaynak olarak değerlendirilmeli, eğitim politikaları hızla değişen teknolojilere uyum sağlayabilen, sorun giderici ve yaratıcı niteliklere sahip insan gücü yetiştirmeye yönelik amaçlar taşınmalıdır¹⁶³.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye'nin önünde, bilgi ekonomisine dönüşüm için kat etmesi gereken önemli mesafe olduğu görülmektedir. Romijn ve Türel'in ifade ettiği gibi, Türkiye'nin uzun dönemli rekabet gücü, ucuz, emek yoğun, düşük beceri gerektiren ürünler yerine, daha fazla yüksek beceri sahibi işgücü, bilim ve teknoloji yoğun, yüksek katma değerli mal ve hizmet üretmesine hayati bir şekilde bağlıdır. Bu türden bir dönüşüm, ülkenin teknoloji tabanına yapılacak önemli yatırımları gerekli kılmaktadır. Bu durum eğitime daha fazla para verilerek sağlanabilir. Türkiye ise, düşük eğitim standartları, becerili emek ve teknolojik altyapı yetersizliği sorunlarıyla karşı karşıyadır. En az bunlar kadar önemlisi, hala teknolojiye ilişkin konular ülke gündeminin ön sıralarında yer almamaktadır¹⁶⁴.

2.4.2.2.4. Yatırım Kompozisyonunun Değişmesi

Eğitim sistemi, sayı ve kalite yönünden ekonominin ve toplumun nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanmasını sağlayacak şekilde uyumlaştırılmalıdır. İşgücünün eğitim düzeyi uluslararası rekabet gücünü artıracak şekilde geliştirilmeli ve iş hayatı paralelinde sürekli eğitim imkanları güçlendirilmelidir. Mesleki teknik eğitim, örgün ve

¹⁶² Mehmet Ali Kelleci, a.g.e., s.86.

¹⁶³ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e.,s.153.

¹⁶⁴ Mehmet Ali Kelleci, a.g.e., s.97.

yaygın eğitim sistemi içinde esnek, dinamik ve iş hayatı ile sıkı ilişki içinde oluşturulmalıdır. Mesleki ve teknik eğitimin daha etkin ve verimli olabilmesi için çalışma hayatı ile işlevsel işbirliğine imkan verecek yeni kurumlaşma modelleri geliştirilmelidir. Eğitim imkanlarının sunulmasında geleneksel yöntemlerle sınırlı kalınmayarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımı yoluyla daha geniş hedef kitlelere eğitim götürecek programlar sağlanmalı, uzaktan eğitim uygulama ve imkanları yaygınlaştırılmalıdır¹⁶⁵.

Bilgi ekonomisiyle birlikte yatırımların kompozisyonu değişmektedir. Bu değişimin yönü, fiziki olandan fiziki olmayan yatırımlara doğrudur. Öğrenme süreci bilgi ekonomisinin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Öyle ki, bireylerin, firmaların, bölgelerin ve ulusal ekonomilerin öğrenme kapasitesine vurgu yapan bir öğrenen ekonomi tanımlaması yapılmaktadır¹⁶⁶.

Eğitimin her kademesinde fiziki altyapı ve insan gücü altyapısı eksiklikleri önemini korumaktadır. Eğitimde gerçekleştirilen iyileşmelere rağmen zorunlu temel eğitim süresi, mesleki eğitim ve orta öğretimdeki okullaşma oranlarında, işgücünün eğitim seviyesi ve niteliği bakımından Avrupa Birliği ülkelerinin gerisinde kalmıştır. Kalabalık sınıflarda eğitim, ikili eğitim, öğretmen sayısında yetersizlik ve dengesizlikler ve üniversite ötündeki aşırı yığılma devam etmektedir.

Gelişmiş ülkelerin refah düzeyine ulaşmak, büyük ölçüde Türkiye’de bilim ve teknoloji yeteneğinin artırılmasına bağlı bulunmaktadır. Bilim ve teknoloji kapasitesinin yükseltilmesi amacıyla Ar-Ge için ayrılan kaynakların artırılması, yeterli araştırmacı yetiştirilmesi ve bu faaliyetlerin eğitim ve sanayi politikaları ile uyumlu olarak desteklenmesi önem kazanmaktadır. Bilgi teknolojileri ülkelerin sahip oldukları nitelikli işgücü düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu potansiyeli harekete geçirememiş ülkelerde bilgi teknolojilerinden beklenen faydayı sağlamak mümkün olamamaktadır. Bu nedenle eğitim alanına yapılan yatırım, nitelikli insan gücü yetiştirilmesini sağlamak ve toplumların bilgi toplumu haline gelmesinde hayati bir önem arz etmektedir¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.106.

¹⁶⁶ Mehmet Ali Kelleci, a.g.e., s.102

¹⁶⁷ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.86.

2.4.2.3. Eğitimin Yeni Ekonomisine ve Yeni Boyutlarına Paralel Olarak Eğitim Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan gelişmelerle ülkelerin rekabet üstünlüğü sağlamak amacıyla kullandıkları en önemli araç olma niteliğini kazanmıştır belirtmiştir. Geleneksel tanımların ortadan kalkması anlamını taşıyan ve yakınsama olarak ifade edilen gelişmeler, bilgi teknolojilerinden eğitim kurumlarının da yararlanması zorunlu hale getirmiştir¹⁶⁸.

Bilgi toplumuna geçiş sürecinde, toplumu en yakından ilgilendiren bilgi teknolojilerin kullanılabilir hale getirilebilmesi için, öncelikle, eğitim kurumlarının yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Fakat Türkiye’de eğitim kurumlarına ayrılan finansal kaynakların yetersizliğinden dolayı böyle bir şeyden söz etmek bile oldukça güçtür.

Bu nedenle eğitim kurumlarının finansal kaynaklarının artırılmasına yönelik gerek hükümetler, gerek sivil toplum örgütleri gerekse eğitim hizmetinden doğrudan yararlananlar eğitime finansal kaynak yaratma konusunda atılımlar yapmalıdır. Çünkü bilgi toplumuna geçişle eğitimin ekonomisi değişmiş, değişen bu ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak içinde finansal kaynaklar oldukça yetersiz kalmıştır.

Eğitim girdi maliyetlerinin hızla arttığı, ‘tüketici’ istek ve beklentilerinin daha üst seviyelere tırmandığı, yüksek öğrenim görmek isteyen insan sayısının gittikçe arttığı; buna karşılık gerek insan kaynaklarının gerekse parasal ve fiziksel kaynakların oldukça yetersiz kaldığı bir ortamda eğitim kurumları ellerindeki kaynakları en etkili ve verimli biçimde kullanarak ‘en kaliteli’ hizmeti tüm ‘tüketicilere’, sunmak durumundadırlar¹⁶⁹.

Eğitim kurumlarının yeniden yapılandırılması ancak teknolojik gelişmelerin eğitim alanına aktarılması ile olabilecektir. Bu gelişme sürecinin aşamaları şu şekilde gerçekleştirilebilecektir:¹⁷⁰

- Eğitimin her kademesinde teknolojinin sağladığı imkanlardan özellikle bilgisayar teknolojilerinden azami ölçüde yararlanılacak şekilde, uzaktan

¹⁶⁸ A.g.e., s.90.

¹⁶⁹ Ömer Yağız, “Yüksek Öğrenim Kurumları ve Toplam Kalite Yönetimi”, ODTÜ Gelişme Dergisi, 24 (2), s.259., 1997.

¹⁷⁰ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, a.g.e., s.s.97-98.

eğitim ve ileri teknolojileri kullanan yeni eğitim yöntemlerinin uygulamaya konulması gerekecektir.

- İlköğretimin ilerleyen sınıflarından başlamak üzere, eğitimin her kademesinde Bilgisayar Destekli Rehberlik yoluyla öğrenciyi tanıma teknikleri ve yetenek ağırlıklı değerlendirmeye dayanan etkin bir yönlendirme sistemi kurularak daha kısa zamanda daha etkin sonuçlar elde edilebilecektir.
- Eğitim kurumlarının ihtiyaı olan öğretmenlik mesleği cazip hale getirilerek nitelikli ğretmen yetiştirilerek, bunların yurt genelinde dengeli dağılımı sağlanmalı ve hizmet içi eğitimleri özlük haklarına yansıtılmalıdır.
- Eğitimin her kademesinde ğretmen ihtiyaının karşılanabilmesi amacıyla sözleşmeli statüde eğitim-ğretim personeli istihdamı konusunda çalışmalar başlatılmalıdır.
- Eğitimin bütün kademelerinde yabancı dille ğretim yerine, kişilere yabancı dili en iyi şekilde öğretmek için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.
- Eğitim kurumlarının başarı değerlendirmesi için toplam kalite yönetimini de dikkate alan performans ölümüne dayalı bir model geliştirilmelidir.
- Eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen fiziki altyapı, donanım, müfredat, ğretmen istihdamı açısından eğitim kurumlarının yeterli düzeye getirilebilmesi için finansman imkanları geliştirilmelidir.
- Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı sağlanmalıdır.
- Kalabalık sınıfların mevcudu düşürülmeli ve ikili eğitim uygulaması azaltılmalıdır.

Tablo 2.5. Orta Öğretimde Okullaşma Oranları, 1997 yılı

SIRALAMA	ÜLKELER	YÜZDE
1	BELÇİKA	100,0
2	ÇEK CUMHURİYETİ	100,0
3	JAPONYA	100,0
4	KORE	100,0
5	HOLLANDA	100,0
6	İSVEÇ	100,0
7	FRANSA	99,0
8	İSVİÇRE	99,0
9	NORVEÇ	98,0
10	TAYVAN	97,2
11	AVUSTURYA	97,0
12	MACARİSTAN	97,0
13	AVUSTRALYA	96,0
14	ABD	96,0
15	KANADA	95,0
16	DANİMARKA	95,0
17	FİNLANDİYA	95,0
18	ALMANYA	95,0
19	İTALYA	95,0
20	RUSYA	95,0
21	İZLANDA	94,4
22	YENİ ZELANDA	93,0
23	İSPANYA	92,0
24	İNGİLTERE	92,0
25	YUNANİSTAN	91,0
26	İSRAİL	90,7
27	PORTEKİZ	90,0
28	SLOVENYA	89,0
29	POLONYA	87,0
30	ESTONYA	86,9
31	İRLANDA	86,0
32	ŞİLİ	85,0
33	HONGKONG	84,7
34	FİLİPİNLER	78,0
35	ARJANTİN	77,0
36	KOLOMBİYA	76,0
37	SİNGAPÜR	76,0
38	ÇİN	70,0
39	BREZİLYA	66,0
40	MEKSİKA	66,0
41	MALEZYA	64,0
42	GÜNEY KORE	59,0
43	HİNDİSTAN	57,8
44	ENDONEZYA	56,0
45	TÜRKİYE	54,4
46	VENEZUELLA	49,0
47	TAYLAND	48,0

Kaynak: <http://ekutup.dpt.gov.tr/isgucu/kellecim/bilgieko.pdf>. (08.10.2003).

ÜCÜNCÜBÖLÜM

**BİR DEVLET VE BİR ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN
MEVCUT FİNANSAL YAPISININ İNCELENMESİ**

3.1. BİR DEVLET ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN MEVCUT FİNANSAL YAPISININ İNCELENMESİ

Devlet orta öğretim kurumu yöneticilerine dört bölümden oluşan görüşme soruları yöneltilmiştir. Görüşme sorularının birinci bölümünde görüşülen orta öğretim kurumunun genel durumu hakkında bilgiler elde edilmiş, ikinci bölümünde devlet orta öğretim kurumunun finansal kaynakları belirlenmiş, üçüncü bölümde finansal kaynak dağıtımının nasıl yapıldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde de, devlet orta öğretim kurumlarına finansal kaynak bulma ve dağıtım konusunda neler yapılabileceği yöneticilerle tartışılmıştır. Bu görüşme sonuçlarına göre, devlet orta öğretim kurumunun genel profili şu şekildedir.

3.1.1. Devlet Orta Öğretim Kurumuna İlişkin Genel Bilgiler

Okul türü öğrencileri üniversiteye hazırlamada etkili olduğu düşünülen Anadolu Lisesi statüsündedir. Okuldaki öğretmen sayısı bir tanesi rehber öğretmen olmak üzere toplam 38 kişiden oluşmaktadır. Öğretmenlerin tamamı branş öğretmeni olup, tümü kendi branş derslerine girmektedirler. Yan branş derslerine giren öğretmen yoktur. Okulun öğrenci sayısı 583'tür. Yani ortalama 15 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. Derslikler 30'ar kişiliktir. Okulun öğrenci kapasitesi 600 kişidir. Aslında okul tam kapasite ile çalışmakta fakat üniversite sınavlarında girişteki orta öğretim başarı puanının düşmesinden dolayı nakil yolu ile azalmalar olmaktadır. Personel sayısı memur, teknik personel ve hizmetli grubu olarak toplam 12 kişidir. Tablo 3.1'de devlet orta öğretim kurumuna ait genel veriler görülmektedir. Tablo 3.1.'den de görüldüğü gibi ÖSS sınavına giren öğrenci sayısı 141 ve dört yıllık fakültelere yerleşen öğrenci sayısı

77'dir. Fakültelere yerleşen öğrenci sayısı bakımından %55'lik bir başarı oranı göze çarpmaktadır.

Tablo 3.1. Devlet Orta Öğretim Kurumu İçin Genel Veriler

::: DEVLET ORTA ÖĞRETİM KURUMU GENEL BİLGİLER :::			
Yerleşim Yeri	: Şehir	Açılış Yılı	: 1984
Öğretim Şekli	: Normal	Derslik Sayısı	: 20
1 Öğretmene Düşen Öğrenci	: 15,3	1 Dersliğe Düşen öğrenci	: 29,1
Kütüphane	: Var	Bilgisayar Laboratuvarı:	: Var
Dil Laboratuvarı	: Yok	Fizik Laboratuvarı	: Var
Kimya Laboratuvarı	: Var	Biyoloji Laboratuvarı	: Var
Kantin	: Var	Spor Salonu	: Var
Isınma Şekli	: Kaloriferli	Bina Durumu	: Karkas

::: PERSONEL BİLGİLERİ :::			
	Erkek	Kadın	Toplam
Öğretmen Sayısı:	20	17	37
Okul Öncesi Öğretmeni	0	0	0
Rehber Öğretmen	1	0	1
Toplam Öğretmen Sayısı	21	17	38
Vekil / Sözleşmeli Öğretmen	0	0	0
Sağlık Hizmetleri Personeli (S.H.S.)	0	0	0
Teknik Personel (T.H.S.)	1	0	1
Memur (G.İ.H.)	2	0	2
Hizmetli (Y.H.S.)	8	1	9

::: ÖĞRENCİ BİLGİLERİ :::				
	Şube Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
Yeni Kayıt	-	0	0	0
Okul Öncesi	0	0	0	0

9.Sınıf	5	72	77	149
10.Sınıf	5	60	47	107
11.Sınıf	7	90	83	173
12.Sınıf	0	0	0	0

::: BAŞARI DURUMU :::

ÖSS Sınavına Giren ve Fakülte ve Yüksek Okul Türlerine Göre Yerleştirilen Öğrenci Sayıları

	Erkek	Kız	Toplam
ÖSS Sınavına Giren Öğrenci Sayısı	75	66	141
4 Yıllık Fakültelere Yerleşen Öğrenci Sayısı	39	38	77
2 Yıllık Yüksek Okullara Yerleşen Öğrenci Sayısı	0	0	0
Açıköğretim Programlarına Yerleşen Öğrenci Sayısı	0	0	0
Sınavsız Geçiş MYO'larına Yerleşen Öğrenci Sayısı	0	0	0
Başarı Oranı Sınava Giren/Başarılı Olan	% 52	% 58	% 55

Kaynak : [http://www.kutahya.gov.tr/meb/apk/kurumsal.\(25.06.2004\)](http://www.kutahya.gov.tr/meb/apk/kurumsal.(25.06.2004)).

3.1.2. Devlet Orta Öğretim Kurumunun Mevcut Finansal Kaynaklarının Belirlenmesi

Öğrenci aileleri ekonomik yönden incelendiğinde genel olarak işçi ve memur sınıfı ağırlıklı olarak göze çarpmaktadır. Buna göre öğrenci ailelerinin gelir yönünden orta gelirli aileler grubuna girdiklerini söylenebilir. Türkiye genelindeki Anadolu Liselerinde de durum aynıdır. Okulun genel bütçe dışındaki gelir kaynakların gönüllü nakit bağışlar, fotokopi ve teksir paraları, halkın gönüllü olarak yaptığı ayni katkılar, yetiştirme kursu faaliyetleri, spor kolu parası, gece ve soysal etkinliklerden alınan paylar, kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni destekler oluşturmaktadır.

Okulun genel bütçe dışındaki gelir kaynakları içerisinde gönüllü nakit bağışların içerisinde , kayıt parası, diploma parası ve karne parası da alınmaktadır. En çok gelir getiren 5 kaynak ise şunlardır;

- Gönüllü Nakit Bağışlar : Bu bağışlar her yıl eğitim-öğretim yılının başında öğrenci kayıt esnasında, kayıt parası, karne parası ve diploma parası dahil edilerek öğrenci velilerinden gönüllü olarak alınmaktadır. Çünkü bu paraların toplanmasına yasalar izin vermemektedir. Velilerden ancak gönüllü bağış parası adı altında bu paralar toplanabilmektedir.
- Güral Ailesi'nden Alınan Nakdi Destekler : Ali Güral Lisesi Güral Ailesi'nden Ali Güral Bey'in adını aldığından dolayı Güral Ailesi Ali Güral Lisesi arasında manevi bir bağ vardır, buna istinaden Ali Güral Lisesi Yöneticileri Güral Ailesi tarafından aynı ve nakdi destek gördüklerini belirtmişlerdir.
- Spor Kolu Parası : Okullarda öğrencilerin spor kolu parası ödemesi yasal olarak desteklenmektedir. 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için öğrenci başına 2.500.000. TL spor kolu parası toplanmıştır.
- Fotokopi ve Teksir Paraları : Okulun içerisinde kooperatif olmadığı için yazılı soruları çoğaltılarak öğrencilere verilmektedir. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında öğrenci başına 8.000.000.TL fotokopi ve teksir parası toplanmıştır.
- Gece ve Başka Sosyal Faaliyetlerden Kalan Paylar : Gece ve başka sosyal faaliyetlerden ortalama bu yıl için 500.000.000. TL pay kalacağı düşünülmektedir.

Devlet orta öğretim kurumu yetkilileri hizmetten doğrudan yararlananların finansal katkılarının olması gerektiğini düşünmektedirler. Yetkililer eğitim-öğretim ücretinin tamamının öğrenci ailelerinden karşılanması gerektiği savındadırlar. Fakat burada öğrenci ailelerinin bu konu ile ilgili görüşe karşı koyabilecekleri düşünüldüğünden, devletin eğitim-öğretim ücretlerini kademeli olarak ailelere yansıtması gerektiği düşüncesindedirler. Fakir öğrencilerin çeşitli fonlar ile karşılıklı yada karşılıksız olarak desteklenebileceğini düşünmektedirler. Çalışkan öğrenciler için karşılıksız burs imkanlarının oluşturulması gerektiğini önermektedirler.

Devlet orta öğretim kurumunun gelirler bazında karşılanan ortalama aylık gider türleri Tablo 3.2.'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.2. Devlet Orta Öğretim Kurumu Aylık Gider Türleri

GİDER TÜRLERİ	GELİRLER BAZINDA KARŞILANAN GİDER MİKTARI (TL)	
	Genel Bütçe ve il Özel İdaresi	Özel Gelirler
1.Yakıt	1.000.000.000	150.000.000
2. Elektrik	1.750.000.000	
3.Su	530.000.000	
4.Haberleşme	50.000.000	75.000.000
5. Ek bina ve tesis yapımı		
6. Büyük bakım onarım		
7. Küçük bakım-onarım (tamirat, boya, badana vb.)		
8. Eğitim araçları (makine-teçhizat, harita, fen dolabı, sıra, sandalye vb.)		
9. Mobilya ve tefriş at		
10. Kırtasiye	400.000.000	200.000.000
11. Temizlik malzemeleri, Temizlik Şirketine Ödenenler (Varsa)	275.000.000	
12. Sosyal etkinlik masrafları (tiyatro, folklor,spor etkinlikleri, ağırlama vb.) idari giderler.	100.000.000	
13. Öğrencilere yapılan sosyal yardımlar		
14. Personel Gideri	4.000.000.000	
15. Öğretmen Gideri	34.000.000.000	
TOPLAM	42.105.000.000	425.000.000

Devlet orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerden gönüllü nakit bağıışı adı altında diploma parası, karne parası, bunun dışında spor kolu parası, fotokopi ve teksir parası alınmaktadır. 2003-2004 eğitim-öğretim yılında ;

Toplanan Para Türleri	Toplanan Para Miktarı(TL)
1. Gönüllü Nakit Bağışlar (Eğitime Katkı Payı)	8.000.000.000
2. Spor kolu parası	1.462.500.000
3. Fotokopi ve teksir	4.680.000.000
4. Sosyal Faaliyetler	500.000.000

Devlet orta öğretim kurumundaki koruma derneklerinin tümü 15 Mart 2004 tarihinden itibaren okul aile birliği adı altında işletilmeye başlatılmıştır. Okul aile birliği, koruma derneğinin ve milli eğitim vakfının tüm sorumluluklarını üstlenmiştir.

Okuldaki eski adıyla koruma dernekleri kamu kurumlarından ve öğrenci velilerinden alınan nakdi bağışlardan destek almaktadırlar.

Okulun gelir-giderlerini takip edebileceği bir muhasebe sistemi yoktur. Fakat koruma derneğinin gelir-giderlerini takip edebileceği bir muhasebe sistemi vardır. Dernek 2 yılda bir kongre düzenler. Yönetim kurulu genel kurula 2 yıl içinde yapılan gelir ve harcamalarının hepsinin hesabını yıllar itibarı ile verir. Aynı bir vergi numarası vardır. Dernek, dernekler kanununa tabi olduğu için emniyet tarafından, gelir-gider hesapları olduğu için maliye tarafından ve okulun adı altında faaliyetini yürüttüğü içinde milli eğitim müfettişleri tarafından denetlenmektedir.

3.1.3. Devlet Orta Öğretim Kurumunun Finansal Kaynaklarının Dağıtımı

Devlet orta öğretim kurumlarında devlet sınav kazanmış öğrencilere ayda öğrenci başına 20 milyon TL burs vermektedir. Devlet orta öğretim kurumunda bu yıl 26 öğrenciye burs verilmektedir. Devlet bu yıl için burslu öğrencilere ayda toplam 520.000.000TL para göndermektedir. Bunun için yasal bir zorunluluk vardır.

Devlet orta öğretim kurumlarında devlet öğrenci başına finansal kaynak ayırmamaktadır. Sadece sabit giderler olarak düşünülen elektrik, su, yakıt ve personel giderleri için bir yıl önceki bütçe değerlendirmesine göre okullara finansal kaynak dağıtımı yapılmaktadır. Bunu da direk okulların adı ile yapmaktadır. Bunun sebebi eskiden orta öğretim kurumları az olduğundan böyle bir sistem geliştirilmiştir. Finansal kaynakları belirlemede, bütçenin oluşturmasında şu süreçler takip edilmektedir. Okul bir önceki yılın personel sayılarını, öğrenci sayılarını ve yıllık giderlerini göz önüne alarak o yılın enflasyon oranı baz alınarak bir yıl sonraki tahmini bütçe %20-30 oranında yuvarlanarak maliyeye bildirilir. Geçmiş yılın bütçesi ile tahmin edilen bütçe miktarı milli eğitim bakanlığına gönderilir.

Devlet yukarıdaki verileri baz alarak bir yılda bir öğrenci için ne kadar harcama yapacağını önceden tahmin etmektedir. Çünkü o yıl için tahmin edilen miktar bazında okullara ödenek göndermektedir. Muhtemelen de gerçekleşen harcama miktarı ile tahmin edilen harcama miktarı birbirini tutmaktadır.

Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu henüz neticelenmediği için ve kurumlara yeterince bilgi verilmediği için finansal kaynakların nasıl olacağı açısından devlet orta öğretim kurumları yeterince bilgiye sahip değildirler.

3.1.4. Devlet Orta Öğretim Kurumlarında Mevcut Finansal Kaynakların Dağıtımının Gerçekleştirilmesini Sağlayan Muhasebe Sistemi

Devlet orta öğretim kurumlarında eğitimde yaşanan parasal kaynak sıkıntısı yüksek nüfus artış hızına bağlı olarak, eğitim talebindeki sürekli artışlara, bunun yanında da eğitime ayrılan kamu kaynaklarının yetersizliği ve bu kaynakların etkin kullanılamamasına da dayanmaktadır¹⁷¹. Bu kaynakların bu şekilde etkin kullanılamamasının nedeni, kamu orta öğretim kurumlarında ölçmeye dayalı bir muhasebe sisteminin geliştirilememesinden kaynaklanmaktadır.

Devletin Türkiye’de eğitimdeki finansman sorununu aşmak için başvurduğu kaynakların yetersiz kalması yada bu kaynakların bilinçsiz tüketimi kaynak sağlamada daha öncede değinildiği üzere alternatif çözümleri gündeme getirmiştir. Fakat bu çözümlerde zaman içerisinde etkisini yitirmiştir. Bu nedenle yeni çözüm arayışları içerisine girilmiştir. Bunların en başında tüm kamu kurumları için olduğu gibi orta öğretim kurumları içinde yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanununa göre kamu kurumlarına ilişkin kaynakların etkin dağıtımını sağlamaya ve yönetmeye yönelik muhasebe birimleri kurulması amaçlanmıştır. Kurulacak olan muhasebe birimiyle amaçlanan, bir denetim mekanizması oluşturmak aynı zamanda devlete olan sorumlulukların yerine getirilmesini sağlamak olacaktır.

Bugün Türkiye’de kamudaki tüm alanlarda olduğu gibi eğitim kurumlarında da iyi bir muhasebe sistemi mevcut değildir. Bu nedenle eğitime ayrılan finansal kaynakların yönetimi için iyi planlar yapılamamıştır. Bunun sonucu olarak eğitim için alınan uluslar arası dış krediler ise devletin dış borç yükünü artırmış, böylece eğitime daha az kaynak ayırarak, kaynakların başka alanlara aktarılmasına neden olmuştur¹⁷².

Eğitim planlamasında karar süreci ülkeden ülkeye çok farklılık göstermektedir. Örneğin küçük bir yerleşim biriminde ilköğretim ve orta öğretim yapılanmasından, eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesine, eğitimde bilgisayar uygulamasına kadar eğitim alanında düşünülebilecek tüm yeniliklerin her biri ayrı ayrı bir planlama kararı gerektirmektedir. Çünkü eğitimde her bir yenilik yeni giderlere yol açmaktadır. Bu nedenle eğitim sistemindeki en küçük bir değişiklik planlama karar sürecinin konusu

¹⁷¹ Saliha Arslan, a.g.e., s.13.

¹⁷² A.g.e., s.18.

olmaktadır. Eğitim planlamasının en başta gelen uğraş alanı ülkenin hangi tür düzeyde eğitim almış, ne miktar ve hangi nitelikte insan yetiştirmesi gerektiğinin belirlenmesidir¹⁷³.

Eğitim planlaması; amaçların ve var olan kaynakların belirlenmesini, çeşitli eylemlerin doğuracağı sonuçların çözümlenmesini, bu imkanlar arasındaki seçimi, belirli bir zaman içinde ulaşılacak hedeflerin belirlenmesini, seçilmiş politikayı uygulamak için en etkili araçların geliştirilmesini içermek¹⁷⁴, buna bağlı olarak ta ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik muhasebe sisteminin kurulmasını gerektirmektedir¹⁷⁵.

Yukarıda bahsedilen ölçmeye dayalı muhasebe sisteminde programların gerek uygulanmasında önceki durumu gerekse de, uygulamadan sonraki durumu analiz etmek suretiyle bir çeşit besleme görevi üstlenen değerlendirme yöntemi uygulanmalıdır. Tüm eğitim programları, bulunduğu kurumun isteklerini dikkate almak zorundadır. Bunun sonucunda eğitim yöntemlerinin seçimi ve düzenlenmesi gereklidir. Program geliştirme evresinin son aşaması ölçmeye ve değer biçmeye dayanan değerlendirmedir. Değerlendirme gerçek sonuçlarla beklenen sonuçlar arasında bir karşılaştırma yapmaya imkan verdiği gibi, gelecekteki etkinlikler için de, bir sonuca varmaya olanak sağlar¹⁷⁶.

Değerlendirme eğitim sisteminin sonucunda elde edilen çıktılar ile toplumun onlara ihtiyacı arasındaki ilişki dış verimliliği belirler. Eğitim sisteminin çıktısında kazandırılan davranış ile toplumun bu kişilerden bekledikleri davranış arasındaki ilişki nitel dış verimliliği belirlemektedir. Aynı şekilde nicel dış verimlilik eğitim sisteminin çıktısıyla ekonominin gereksinimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır¹⁷⁷.

Değerlendirmenin etkinliği açısından şu noktaların gerçekleşmesi gerekir¹⁷⁸:

- Değerlendirme, eğitim sürecinin bütünüleyici bir parçası olarak kabul edilmelidir.

¹⁷³ Mahmut Adem, "Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Alanındaki Gelişmeler", Eğitim Üç Aylık İlmî Dergi (6), Ekim-Kasım-Aralık, 1993, s.13.

¹⁷⁴ Bekir Türkmen-Muammer Ergün, " Türkiye'de Eğitimin Planlanması ve Sorunları" , Kastamonu Eğitim Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 4, Ekim 1997, s. 5.

¹⁷⁵ Şerafettin Sevim, Muhasebe Bilgi Sistemi, Dumlupınar Üniversitesi Yayın No:13, Kütahya, 2003, s.s.47-49.

¹⁷⁶ Mehmet A. Kısakürek, "Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi", Milli Produktivite Merkezi, Eğitimcilerin Eğitimi Semineri, Ankara, 1982, s.s. 2-5.

¹⁷⁷ Sudi Bülbül, " Eğitim Planlaması ve Harcamalar", Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1983, s. 642.

¹⁷⁸ Mehmet A. Kısakürek, a.g.m., s.6.

- Değerlendirmenin kesinlikle yapılabilmesi için programın ihtiyaçları ve standartları başlangıçta belirlenmelidir.
- Yönetici, uzman, öğretmen ve öğrencilerin hangi yöntemlerle değerlendirme yapılacağını bilmesi gereklidir.
- Değerlendirme, kurumsal bilgi kadar uygulamalı çalışmaları da kapsamalıdır.
- Değerlendirme, çeşitli aşamaları kapsayan bir yeterlilik ve süreklilik içinde yapılmalıdır.
- Değerlendirme tutarlı olmalıdır.
- Çok amaçlı yapılmalıdır.
- Geçerli olmalıdır.
- Objektif bir şekilde yapılmalıdır.

Eğitim sisteminde yeterlilik kavramı eldeki kaynakların en iyi verim alınacak şekilde kullanılması anlamındadır. Yani yeterlilik en az masraf ile en fazla verimi almak olarak tanımlanmaktadır¹⁷⁹. Bu durumda orta öğretim kurumlarının mevcut finansal kaynaklarını en iyi şekilde yönetebilecek bir muhasebe sistemi geliştirilmesine gerek duyulmaktadır.

Bugün dünyaya bakıldığında göze çarpan her yeni gelişme ve yenileşme çabası tüm ülkelerin eğitim sistemlerini yeniden ele almalarına ve sorgulamalarına neden olmaktadır. Örneğin toplam kalite kavramı, gelişen uluslararası rekabet, iş ve yönetme anlayışı tüm kurumlarda olduğu gibi eğitim kurumlarını da mükemmeli aramaya sevk etmiştir¹⁸⁰. Yenileşme, amaçlı, planlı, bir yapılanma şeklinde ifade edilmektedir. Orta öğretim kurumlarında yenileşme kavramı ise çevrenin değişen gereksinimlerini karşılamak için orta öğretim kurumlarını yeniden yapılanmak olarak tanımlanmaktadır¹⁸¹. Eğitimde yenileşme merkez ve taşra eğitim örgütlerinin desteğini almak durumundadır¹⁸². Çünkü eğitim alanında önemli değişme ve gelişmeler olmaktadır. Bilgisayarlar, okul-sanayi işbirliği, iş birliğine dayalı öğrenme, tam

¹⁷⁹ Sudi Bülbül, a.g.m. , s. 641.

¹⁸⁰ Servet Özdemir, *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*, Pegem-Önder Matbaacılık, Ankara, 1998, s. 64.

¹⁸¹ İbrahim Ethem Başaran, *Yönetimde İnsan İlişkileri*, Aydın Web Tesisleri, Ankara, 1998, s. 128.

¹⁸² İsmail Yapıcıer, "Eğitimde Yenileşme" *Bilim ve Aklın Aydınlanmasında Eğitim Dergisi*, Yıl:2, Sayı:16, Haziran 2001, <http://www.meb.gov.tr>, 27.08.2003.

öğrenme, özel eğitim, okulun yeniden yapılanması ve öğretim elamanlarının eğitimi alanında sürekli olarak değişmeler olmak durumundadır¹⁸³. Tüm bunlar mevcut finansal kaynakların etkinliğinin artırılması ve iyi yönetilmesi ile ilgili olup, orta öğretim kurumları için finansal kaynakların yönetimini ve denetimini sağlayacak bir muhasebe sisteminin gerekliliğini vurgulamaktadır.

3.1.5. Devlet Orta Öğretim Kurumu Yönetiminin Finansal Kaynak Bulma Konusundaki Sorunları ve Çözüm Önerileri

Okullarda sunulan eğitimin yetersizliğini devlet orta öğretim kurumu yöneticileri de kaynak yetersizliğine bağlamaktadırlar. Ek kaynak girişi sağlamak için yapılan eğitime katkı payı orta öğretim kurumlarına yapılmamaktadır. Her ne kadar bunlar eğitime ek kaynak girişi olarak düşünülse de bu şekilde kaynak sorununun çözüme ulaşacağına inanılmamaktadır. Ek kaynak girişi oluşturmak için devlet orta öğretim kurumu yöneticilerinin görüşü şu şekildedir;

- Eğitime katkı payı orta öğretim kurumlarına da yapılmalıdır.
- Döner sermaye olmalıdır. Gerçekten işletilebilen, varlık ve kaynak yaratabilen bir döner sermaye sistemi geliştirilmelidir.
- Öğrenci velilerinden eğitim hizmetinin parası alınmalıdır. Bu üniversitede olduğu gibi katkı payı adı altında alınabilir. Sınıf tekrarına kalan öğrencilerden her yıl artan oranda bir para alınmalıdır. Çünkü bu para caydırıcı özelliğe sahip olup öğrencinin kendi kendini denetleme mekanizmasını oluşturmasını sağlayacak, bu şekilde de bu durum okulun ve öğrencinin kendisinin başarı oranını arttıracaktır.
- Bunun yanında devlet yine finansal desteğini yapmalıdır.
- Devlet orta öğretim kurumlarındaki en büyük sıkıntılardan biride sınıfların kalabalıklığı ve öğretmen sayısının azlığıdır.

¹⁸³ Servet Özdemir, a.g.e., s.63.

3.2. BİR ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN MEVCUT FİNANSAL YAPISININ İNCELENMESİ

Özel orta öğretim kurumu yöneticilerine dört bölümden oluşan görüşme soruları yöneltilmiştir. Görüşme sorularının birinci bölümünde görüşülen orta öğretim kurumunun genel durumu hakkında bilgiler elde edilmiş, ikinci bölümünde özel orta öğretim kurumunun finansal kaynakları belirlenmiş, üçüncü bölümde finansal kaynak dağıtımının nasıl yapıldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde de, özel orta öğretim kurumlarına finansal kaynak bulma ve dağıtımı konusunda neler yapılabileceği yöneticilerle tartışılmıştır. Bu görüşme sonuçlarına göre, özel orta öğretim kurumunun genel durumu şu şekildedir.

3.2.1 Özel Orta Öğretim Kurumuna İlişkin Genel Bilgiler

Okul türü öğrencileri üniversiteye hazırlamada etkili olduğu düşünülen Anadolu Lisesi statüsündedir. Okuldaki öğretmen sayısı bir tanesi rehber öğretmen olmak üzere toplam 18 kişiden oluşmaktadır. Öğretmenlerin tamamı branş öğretmeni olup, tümü kendi branş derslerine girmektedirler. Yan branş derslerine giren öğretmen yoktur. Okulun öğrenci sayısı 237'dir. Yani ortalama 13 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. Derslikler ortalama 19'ar kişiliktir. Okulun öğrenci kapasitesi 300 kişidir. Okul tam kapasitenin altında çalışmaktadır. Özel orta öğretim kurumuna ait genel veriler Tablo 3.3'de görülmektedir. Tablo 3.3.'den de görüldüğü gibi ÖSS sınavına giren öğrenci sayısı 64 ve dört yıllık fakülteleere yerleşen öğrenci sayısı 47, iki yıllık yüksek okula yerleşen öğrenci sayısı 3'tür. Üniversiteye yerleşen öğrenci sayısı bakımından %78'lik bir başarı oranı göze çarpmaktadır.

Tablo 3.3. Özel Orta Öğretim Kurumuna Ait Genel Veriler

::: ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMU GENEL BİLGİLER :::			
Yeleşim Yeri	: Şehir	Açılış Yılı	: 2000
Öğretim Şekli	: Normal	Derslik Sayısı	: 12
1 Öğretmene Düşen Öğrenci	: 13,1	1 Dersliğe Düşen öğrenci	: 19,7
Kütüphane	: Var	Bilgisayar Laboratuvarı:	: Var
Dil Laboratuvarı	: Yok	Fizik Laboratuvarı	: Var
Kimya Laboratuvarı	: Var	Biyoloji Laboratuvarı	: Var
Kantin	: Var	Spor Salonu	: Var
Isınma Şekli	: Kaloriferli	Bina Durumu	: Karkas

::: PERSONEL BİLGİLERİ :::			
	Erkek	Kadın	Toplam
Öğretmen Sayısı:	9	8	17
Okul Öncesi Öğretmeni	0	0	0
Rehber Öğretmen	0	1	1
Toplam Öğretmen Sayısı	9	9	18
Vekil / Sözleşmeli Öğretmen	3	2	5
Sağlık Hizmetleri Personeli (S.H.S.)	0	0	0
Teknik Personel (T.H.S.)	0	0	0
Memur (G.İ.H.)	1	0	1
Hizmetli (Y.H.S.)	0	0	0

::: ÖĞRENCİ BİLGİLERİ :::				
	Şube Sayısı	Erkek	Kadın	Toplam
Yeni Kayıt	-	37	30	67
Okul Öncesi	0	0	0	0
Hazırlık Sınıfı	1	12	9	21
9.Sınıf	3	38	22	60

11.Sınıf	3	34	30	64
12.Sınıf	0	0	0	0

:: BAŞARI DURUMU ::

ÖSS Sınavına Giren ve Fakülte ve Yüksek Okul Türlerine Göre Yerleştirilen Öğrenci Sayıları			
	Erkek	Kız	Toplam
ÖSS Sınavına Giren Öğrenci Sayısı	34	30	64
4 Yıllık Fakülteleere Yerleşen Öğrenci Sayısı	24	23	47
2 Yıllık Yüksek Okullara Yerleşen Öğrenci Sayısı	3	0	3
Açıköğretim Programlarına Yerleşen Öğrenci Sayısı	0	0	0
Sınavsız Geçiş MYO'larına Yerleşen Öğrenci Sayısı	0	0	0
Başarı Oranı Sınava Giren/Başarılı Olan	% 79	% 77	% 78

Kaynak : [http://www.kutahya.gov.tr/meb/apk/kurumsal.\(25.08.2004\).](http://www.kutahya.gov.tr/meb/apk/kurumsal.(25.08.2004).)

3.2.2. Özel Orta Öğretim Kurumunun Mevcut Finansal Kaynaklarının Belirlenmesi

Öğrenci aileleri ekonomik yönden incelendiğinde genel olarak işçi - memur ve esnaf-işadamı sınıfı ağırlıklı olarak göze çarpmaktadır. Buna göre öğrenci ailelerinin gelir yönünden orta gelirli ve yüksek gelirli aileler grubuna girdiklerini söylenebilir. Okulun genel bütçe dışındaki gelir kaynakları sadece öğrencilerden eğitim-öğretim yılı başında alınan kayıt paralarıdır. Kayıt parası 2003-2004 eğitim-öğretim yılı içinde 3.500.000.000. TL olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerden genellikle belirlenen fiyat alınmakta fakat bazı istisnalar nedeniyle belirlenen fiyatın altında alındığı da olmaktadır. Örneğin; öğrenci başarılı ise %10 indirim, öğretmen çocuğu ise %10 indirim ve iki kardeş de aynı okulda okuyorsa öğrenci başına %5 indirim uygulanmaktadır.

Özel orta öğretim kurumu yetkilileri hizmetten doğrudan yararlananların finansal kaynakların yetersizliğine katkılarının olması gerektiğini düşünmektedirler. Yetkililer eğitim ücretinin tamamının öğrenci ailelerinden karşılanması gerektiği

savındadırlar. Halkın beklentisinin ise devletin eğitim ücretinin %50 sini karşılayabileceği düşüncesinde olduğunu belirtmişlerdir.

Özel orta öğretim kurumunun gelirler bazında karşılanan ortalama aylık gider türleri Tablo 3.4.'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.4. Özel Orta Öğretim Kurumunun Aylık Gider Türleri

GİDER TÜRLERİ	GELİRLER BAZINDA KARŞILANAN GİDER MİKTARI (TL)	
	İşletme Sermayesi	Kayıt Gelirleri
1. Yakıt	750.000.000	
2. Elektrik	500.000.000	
3. Su	500.000.000	
4. Haberleşme	500.000.000	
5. Ek bina ve tesis yapımı		
6. Büyük bakım onarım	500.000.000	
7. Küçük bakım-onarım (tamirat, boya, badana vb.)	50.000.000	
8. Eğitim araçları (makine-teçhizat, harita, fen dolabı, sıra, sandalye vb.)		1.000.000.000
9. Mobilya ve tefriş at		
10. Kırtasiye	250.000.000	
11. Temizlik malzemeleri, Temizlik Şirketine Ödenenler (Varsa)	100.000.000	
12. Sosyal etkinlik masrafları (tiyatro, folklor, spor etkinlikleri, ağırlama vb.) idari giderler.	50.000.000	
13. Öğrencilere yapılan sosyal yardımlar		
14. Personel Gideri	2.500.000.000	
15. Öğretmen Gideri	20.000.000.000	
TOPLAM	25.300.000.000	1.000.000.000

Yetkililer Öğrencilerden hiçbir suretle dönem içerisinde herhangi bir ad altında para toplamadıklarını beyan etmişlerdir.

Özel orta öğretim kurumu yöneticileri okul açısından yıllık eğitim ücretini hesaplamaktadırlar. Bunu da ilin sosyo-ekonomik durumunu göz önünde bulundurarak, giderleri ve enflasyon oranını da baz alarak belirlemektedirler.

Vergi muafiyetinden yararlanmadıklarını belirtmişler eğer vergi muafiyeti olmuş olsaydı öğrenci sayılarının %10 oranında artacağını belirtmişlerdir. Okullarında koruma

derneğinin olduğunu ve bunun kendi imkanları dahilinde desteklendiğini belirtmişlerdir. Genel bütçe dışındaki ve kendi işletme hesapları dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarından hiçbir destek almamaktadırlar.

Okulda gelir-giderlerin takip edilebileceği bir muhasebe sistemi vardır. Tek düzen hesap planı kullanılmaktadır. Bu hesap planından da 7/B kullanılmaktadır.

3.2.3. Özel Orta Öğretim Kurumunun Finansal Kaynaklarının Dağıtımı

Özel orta öğretim kurumunda alınan yıllık eğitim-öğretim ücreti ilin GSMH'den almış olduğu oran göz önüne alınarak, eğitim kurumunun bir yıl için yapacağı giderler ve enflasyon oranı tahmin edilerek hesaplanır. Özel öğretim kurumları yetkilileri daha çok öğrenci ücretlerini belirleme konusunda devlet tarafından sınırlandırıldıklarını düşünmektedirler. Eğer yasal bir sınırlandırma olmasaydı, ticari işletme mantığı ile çalıştıkları için kendi işletmelerinin karını düşünerek öğretmen ücretlerini ödeyeceklerini belirtmişlerdir. Yine yasal bir sınırlandırma olmasaydı 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için bir öğrenciden 4.000.000.000 TL eğitim-öğretim ücreti alacaklarını belirtmişlerdir.

Özel öğretim kurumu herhangi bir öğrenciye burs vermemektedir. Öğretmen maaşları milli eğitim mevzuatına göre belirlenmektedir. Çalışan öğretmenler en az bir yıl için sözleşmeli olarak alınmalı, sözleşme akti hazırlanırken öğretmenin girecek olduğu ders saati ve bu ders saatleri karşılığında alacak olduğu ücret Devlet Orta Öğretim kurumundaki bir öğretmenin aldığı maaştan az olmamak kaydı ile belirlenir. Ancak Özel orta öğretim kurumundaki öğretmen maaşlarının alınan veriler ışığında 1.000.000.000 TL'nin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Nitekim özel orta öğretim kurumunda şu anda 17 branş öğretmeni çalışmakta olup, bu öğretmenler ile rehber öğretmene ödenen aylık ücret toplamı 20.000.000.000 TL olarak belirlenmiştir.

Özel orta öğretim kurumu, yıl içerisinde öğrenci başına finansal kaynak dağıtımını yapmamakta fakat eğitim-öğretim yılının başında bir öğrenci için gerekli olan eğitim-öğretim araçlarını ve ihtiyaçlarını temin edebilmek için finansal kaynak dağıtımını öğrenci başına belirlemekte olup bunu da kayıt esnasında kayıt ücretine dahil ederek tahsil etmektedir. Bu nedenle bu yıl için öğrenci başına 3.500.000.000 TL eğitim-öğretim ücreti almıştır. Bu yıl için ortalama 2.500.000.000 TL civarındaki bir parayı öğrenci başına eğitim-öğretim gideri olarak ayırmıştır. Diğer kalan miktarı ise yine

öğrencilerin eğitim-öğretim araçlarını geliştirmek için kullanmışlardır. Yani bu kısımda dahil edilirse Özel orta öğretim kurumu öğrencilerden aldığı yıllık kayıt giderinin tamamını yine öğrencilere harcamaktadır.

Özel orta öğretim kurumu bir yılda bir öğrenci için ne kadar harcama yapacağını önceden tahmin etmektedir. Özel orta öğretim kurumu yetkilileri yıl sonunda tahmin edilen harcama miktarı ile gerçekleşen harcama miktarı birbirini tuttuğunu belirtmişlerdir.

Özel orta öğretim kurumu yetkilileri 1050 sayılı muhasebat kanununa göre muhasebe usul ve esasları açısından sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir. Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanununun özel orta öğretim kurumlarına kaynak dağıtım açısından hiçbir etki yaratmadığını düşünmektedirler. Yine kamu yönetimi mali reformuna göre özel orta öğretim kurumları için muhasebe sistemine ilişkin gelişmeler getirmediğini ve kendilerinin de bu konuyla ilgili bir önerilerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Özel orta öğretim kurumu yetkilileri devlet muhasebe sisteminin nakit esaslı muhasebe sisteminden tahakkuk esaslı muhasebe sistemine geçmesinin kendilerini herhangi bir şekilde etkilemediğini ve faydalı olup olmayacağı konusunda da fikir sahibi olmadıkları belirtmişlerdir.

3.2.4. Özel Orta Öğretim Kurumlarında Mevcut Finansal Kaynakların Dağıtımının Gerçekleştirilmesini Sağlayan Muhasebe Sistemi

Türkiye’de ekonomik şartlar her geçen gün biraz daha ağırlaşırken, eğitim talebinde bulunan nüfus da o oranda artmaktadır. Hükümetlerin eğitime gereken önemi vermedikleri, yeterince kaynak ayırmadıkları yada ayıramadıkları genel olarak bilinen ve eleştirilen bir konudur. Günümüzde, okullarımızın, özellikle orta öğretim kurumlarımızın velilerimizin yardımı olmaksızın asgari düzeyde de olsa bir eğitim hizmeti üretmelerine imkan yoktur. Bunun yanında eğitim için kullanılan her kaynağın etkili kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Kullanılan kaynağın etkililiği, yapılan planlar dahilinde okulun amacına hizmet etme derecesi ile ilişkilendirilir¹⁸⁴.

¹⁸⁴ Burhanettin Dönmez, a.g.m., s.s. 68-69.

Özel orta öğretim kurumlarının daha çok beşeri sermaye ürettiği kabul edilirse, teşvik edilen özel eğitim, mevcut devlet eğitiminden daha üstün konuma girdiği görülmektedir. Çünkü özel eğitimin beşeri sermayeye yapılan yatırımı devletin verdiği eğitimden daha az maliyetle, beşeri sermayeyi daha fazla arttırdığı bir gerçektir¹⁸⁵.

Tüm bu bilgiler ışığında özel orta öğretim kurumlarının bir ticari işletme mantığı ile işlemesi gereği sahip oldukları mevcut muhasebe sistemleri, bu kurumların finansal kaynaklarını etkili kullanmada, okulun önceliklerini belirlemede ve geleceğe yönelik planlar yapmada kısmen de olsa yardımcı olmaktadır. Nitekim bu çalışma için incelenmiş olunan özel orta öğretim kurumunda da, kurumun sahip olduğu muhasebe sisteminin işletmenin, geleceğini belirleme konusunda ve öğrencilerine daha kaliteli hizmetler sunabilme konusunda oldukça yararlı olduğu, bunun yanında da orta öğretim kurumları yetkililerine hazırlanan raporlar ışığında finansal kaynakların etkili kullanımını sağlamada etkili olduğu belirlenmiştir.

Bilginin üretildiği, öğrenildiği ve sunulduğu yerler olarak eğitim kurumları, bilgi toplumunun vazgeçilmez kurumlarıdır. Eğitim hizmetlerinin devlet okullarından başka, gönüllü kuruluşlar ve özel eğitim kurumlarının görevleri arasına girdiği, diplomanın pasaport gibi kısa bir dönem için (5-10 yıl) geçerli olacağı, sistemli bir tazelenmenin eğitimi alınmadan göreve devamın mümkün olamayacağı bir döneme girilmek üzere¹⁸⁶.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere ülkelerin bilgi toplumu sürecine girdikleri bir dönemde eğitim kurumlarının önemi giderek artmaktadır. Çünkü ülkelerin diplomalı işsiz yetiştirme yerine nitelikli insan gücü yetiştirme birimi hiç şüphesiz ki orta öğretim kurumlarıdır. İşte bu nedenlerden dolayı da kamu ve özel orta öğretim kurumlarının finansal kaynaklarını etkin kullanabilecekleri bir muhasebe sistemine ihtiyaçları bulunmaktadır. Her ne kadar özel orta öğretim kurumlarında şu an için yararlanılabilen bir muhasebe sistemi mevcut olsa da bu muhasebe sistemi orta öğretim kurumlarının kaynaklarını geliştirmeye yönelik değildir. Oysaki kurulacak olan muhasebe sisteminin geliştirmeye yönelik olması ile kamu yada özel tüm orta öğretim kurumları varlıklarını kaynaklara dönüştürme döngüsünü oluşturacak böylelikle de devletin üzerindeki

¹⁸⁵ John Lott, çev: Metin Meriç, a.g.m, s. 4.

¹⁸⁶ Nihat Bilgen, "21. Yüzyılda Eğitim ve Öğretmen", Sempozyum 96, Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme Ve İlerlemeler, 30 Eylül-4 Ekim 1996, s.5.

finansal kaynak yükü büyük oranda azalacak ve her kurum kendi kaynaklarını yaratarak ve bunları etkinleştirerek daha iyi hizmet üretecek, bu da topyekün kalkınmayı gerçekleştirmede önderlik edecektir.

Muhasebenin klasik işlevleri kaydetme, sınıflama, özetleme ve raporlama olarak tanımlanmaktadır. Ancak, son yıllarda yönetsel yaklaşımlar ve teknolojik alanlardaki gelişmeler sebebiyle, muhasebe sisteminin sağlayacağı verilerin sadece kayıt sürecinin devam ettirilmesi ve dönem sonu raporlarının hazırlanması için kullanılması anlayışı değişmektedir. Artık muhasebe, üst yönetim organlarına karar almada ve yönetsel kontrolün gerçekleştirilmesinde daha etkin bir araç konumunda algılanmaktadır.

Bu durum incelendiğinde, yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu ekseninde tüm kamu kurumlarına olduğu gibi orta öğretim kurumlarına da bir muhasebe sisteminin kurulup işletilmesi ve de geliştirilmesini gerekli kılmış, bunun da, tamamen tahakkuk ve “varlık – kaynak” yönetimi esaslarına dayalı olarak gerçekleşmesini öngörmüştür¹⁸⁷.

3.2.5. Özel Orta Öğretim Kurumu Yönetiminin Finansal Kaynak Bulma Konusundaki Sorunları ve Çözüm Önerileri

Özel orta öğretim kurumu yetkilileri de devletteki eğitimin yetersizliğini finansal kaynak yetersizliğine ve eldeki mevcut kaynakların da etkin şekilde kullanılmadığına bağlamaktadırlar. Kendilerinin de öğretmen ücretlerini ve öğrenci ücretlerini belirleme konularındaki yasal sınırlandırmalar olduğu için yine finansal kaynakların yetersizliğini düşünmektedirler. Fakat bugün için Kütahya ortamında finansal açıdan çok fazla sıkıntılarının olmadığını ve Kütahya için finansal kaynaklarının bugünün şartlarında kendilerine yettiğini ve bu bağlamda kaliteli eğitim sunduklarını belirtmişlerdir. Ek kaynak girişi sağlamak için yapılan eğitime katkı payının özel orta öğretim kurumları için yapılmadığını belirtmişlerdir. Özel orta öğretim kurumu yetkilileri eğitime katkı payının eğitime ek kaynak girişi sağlamadığını belirtmişlerdir. Bu şekilde kaynak sorununun çözüme ulaşacağına inanmamaktadırlar. Ek kaynak girişi oluşturmak için Özel orta öğretim kurumu yöneticilerinin görüşü şu şekildedir;

- Özel teşebbüslerin teşvik edilebileceğini böylelikle rekabet ortamının oluşacağını bunun da kaliteli eğitimi getireceğini belirtmişlerdir.

¹⁸⁷ Şerafettin Sevim, a.g.e, s.48.

- Devletin genel bütçeden eğitime daha fazla kaynak ayırması gerektiğini savunmaktadırlar.
- Yeni vergi denetim mekanizmalarının oluşturulması, yada mevcut olan vergi denetim mekanizmalarının daha sağlıklı ve işler hale getirilmesini ifade etmişlerdir. Bu şekilde de daha fazla vergi geliri elde edilebileceği bunun da bir kısmının eğitime aktarılacağı düşüncesindedirler.

3.3. BİR DEVLET VE BİR ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN FİNANSAL YAPILARININ VE MUHASEBE SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI KRİTİĞİ

3.3.1. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumlarının Genel Bilgilerinin Karşılaştırmalı Kritiği

Devlet orta öğretim kurumunun okul türü öğrencileri üniversiteye hazırlamada etkili olduğu düşünülen Anadolu Lisesi statüsündedir. Özel orta öğretim kurumunun da okul türü Anadolu Lisesi statüsündedir. Devlet orta öğretim kurumundaki öğretmen sayısı 37' si branş ve 1'i rehber öğretmen olmak üzere 38 kişiden oluşmaktadır. Özel orta öğretim kurumundaki öğretmen sayısı 17' si branş ve 1'i rehber öğretmen olmak üzere 18 kişiden oluşmaktadır. Her iki okulda da öğretmenlerin tamamı branş öğretmeni olup, tümü kendi branş derslerine girmektedirler. Her iki okulda da yan branş derslerine giren öğretmen yoktur. Devlet orta öğretim kurumunun öğrenci sayısı 583 kişidir. Özel orta öğretim kurumunun öğrenci sayısı 237 kişidir. Devlet orta öğretim kurumunda 15 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. Özel orta öğretim kurumunda ise 13 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. Her iki okulda da derslikler 30'ar kişiliktir. Devlet orta öğretim kurumunun öğrenci kapasitesi 600 kişidir. Özel orta öğretim kurumunun öğrenci kapasitesi 300 kişidir. Aslında devlet orta öğretim kurumu tam kapasite ile çalışmakta fakat üniversite sınavlarında girişteki orta öğretim başarı puanının düşmesinden dolayı nakil yolu ile azalmalar olmaktadır. Özel orta öğretim kurumu ise tam kapasitenin altında çalışmaktadır.

Mevcut durum kritiği yapılacak olursa her iki okul arasında eğitimin niteliğini etkileyecek farkların olmadığı anlaşılmaktadır. Öğrenci başına düşen öğretmen sayıları ile birbirilerine çok yakındır. Öğrencilere dağıtılan derslik kapasiteleri her iki okulda

aynıdır. Bu bağlamda aslında her iki okulda mevcut yapıları itibarı ile birbirleri ile ktedir.

3.3.2. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumlarının Mevcut Finansal Kaynaklarının Karşılaştırmalı Kritiği

Devlet orta öğretim kurumu öğrenci ailelerine ekonomik yönden baktığımızda genel olarak işçi ve memur sınıfı ağırlıklı olarak göze çarpmaktadır. Özel orta öğretim kurumu öğrenci ailelerine ekonomik yönden baktığımızda ise devlet orta öğretim kurumundan farklı olarak esnaf-işadarnı sınıfı göze çarpmaktadır. Buna göre devlet orta öğretim kurumu öğrenci ailelerinin gelir yönünden orta gelirli aileler, Özel orta öğretim kurumunun ise gelir bakımından biraz daha iyi gelirli aileler grubuna girdikleri anlaşılabilir. Devlet orta öğretim kurumunun genel bütçe dışındaki gelir kaynakları gönüllü nakit bağışlar, fotokopi ve teksir paraları, halkın gönüllü olarak yaptığı ayni katkılar, yetiştirme kursu faaliyetleri, spor kolu parası, gece ve soysal etkinliklerden alınan paylar, kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni destekler oluşturmaktadır. Özel orta öğretim kurumunda ise sadece kayıt ücreti vardır.

Devlet orta öğretim kurumu ile özel orta öğretim kurumunun gelirler bazında karşılanan ortalama aylık gider türleri Tablo 3.5.'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3.5. Devlet Orta Öğretim Kurumu ve Özel Orta Öğretim Kurumunun Aylık Gider Türleri

GİDER TÜRLERİ	DEVLET ORTA ÖĞRETİM KURUMU İÇİN GELİRLER BAZINDA KARŞILANAN GİDER MİKTARI (TL)		ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMU İÇİN GELİRLER BAZINDA KARŞILANAN GİDER MİKTARI (TL)	
	Genel Bütçe ve il Özel İdaresi	Özel Gelirleri	İşletme Sermayesi	Kayıt Gelirleri
1.Yakıt	1.000.000.000	150.000.000	750.000.000	
2. Elektrik	1.750.000.000		500.000.000	
3.Su	530.000.000		500.000.000	
4.Haberleşme	50.000.000	75.000.000	500.000.000	
5. Ek bina ve tesis yapımı				
6. Büyük bakım onarım			500.000.000	
7. Küçük bakım-onarım (tamirat, boya, badana vb.)			50.000.000	
8. Eğitim araçları (makine-teçhizat, harita, fen dolabı, sıra, sandalye vb.)				1.000.000.000
9. Mobilya ve tefrişat				
10. Kırtasiye	400.000.000	200.000.000	250.000.000	
11. Temizlik malzemeleri, Temizlik Şirketine Ödenenler (Varsa)	275.000.000		100.000.000	
12. Sosyal etkinlik masrafları (tiyatro, folklor, spor etkinlikleri, ağırlama vb.) idari giderler.	100.000.000		50.000.000	
13. Öğrencilere yapılan sosyal yardımlar (Devlet bursu)	520.000.000			
14. Personel Gideri	4.000.000.000		2.500.000.000	
15. Öğretmen Gideri	34.000.000.000		20.000.000.000	
TOPLAM	42.625.000.000	425.000.000	25.700.000.000	1.000.000.000

Tablo 3.5.'ten de anlaşılacağı üzere devlet orta öğretim kurumlarının devlete olan maliyetleri oldukça fazladır. Nitekim özel orta öğretim kurumları kendi işletme sermayeleri ile mevcut giderlerini karşıladıklarından dolayı finansal kaynaklarını daha etkin kullandığı göze çarpmaktadır. Tablo 3.5.'de de görüldüğü gibi giderler kalem bazında incelenirse;

Yakıt : Devlet orta öğretim kurumunda yakıt için genel bütçeden ödenen para miktarı 1.000.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunun ise işletme sermayesinden ödediği miktar 750.000.000 TL dir. Buna rağmen devlet orta öğretim kurumu yakıt giderinin aylık 150.000.000 TL kısmını da kendi özel gelirleri ile karşılamaktadır. Ancak özel orta öğretim kurumunda ise böyle bir durum mevcut değildir. Her iki okul için ısıtılacak kapalı alanlarının hemen hemen aynı büyüklükte olduğu düşünüldüğünde, devlet orta öğretim kurumunun yakıt için fazla para ayırdığı net olarak görülmektedir. Bunun yanında özel orta öğretim kurumlarında, eldeki mevcut imkanların elverişli

kullanımı, çalışma sisteminde ticari işletme mantığının olduğu açık bir şekilde görülebilmektedir.

Elektrik : Devlet orta öğretim kurumunda elektrik için genel bütçeden ödenen para miktarı 1.750.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda işletme sermayesinden ödenen ise 500.000.000 TL'dir. Yakıt olayında olduğu gibi devlet orta öğretim kurumunda ve özel orta öğretim kurumunda elektrik ile kullanılan araç-gereç ve aydınlatılan kapalı ve açık alanların aynı oranda olduğu baz alındığında devlet orta öğretim kurumuna genel bütçeden elektrik için ayrılan payın bariz bir şekilde etkin olarak kullanılmadığı göze çarpmaktadır.

Su : Devlet orta öğretim kurumunda su için genel bütçeden ödenen para miktarı 530.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda işletme sermayesinden ödenen ise 500.000.000 TL'dir. Her iki okulun da su için ödediği miktarlarda büyük bir fark yoktur.

Haberleşme : Devlet orta öğretim kurumunda haberleşme için genel bütçeden ödenen para miktarı 50.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunun işletme sermayesinden ödediği 500.000.000 TL'dir. Ancak devlet orta öğretim kurumu özel gelirleri ile haberleşme için aylık 75.000.000 TL ödeme yapmaktadır. Özel orta öğretim kurumunda ise böyle bir durum mevcut değildir. İki okul arasında haberleşme için ödenen genel toplam aylık miktarda bariz bir fark vardır. Bu farkın, özel orta öğretim kurumunun ticari çalışma prensibi ile çalışmasından kaynaklanmış olması olasıdır.

Ek Bina ve Tesis Yapımı : Devlet orta öğretim kurumu için ne genel bütçeden ne de özel gelirden, özel orta öğretim kurumu için de ne işletme sermayesinden ne de kayıt gelirlerinden herhangi bir aylık ödeme yapılmamıştır.

Büyük Bakım ve Onarım : Devlet orta öğretim kurumunda büyük bakım ve onarım için genel bütçeden ve özel gelirlere herhangi bir ödeme yapılmamıştır. Özel orta öğretim kurumunda ise işletme sermayesinden büyük bakım ve onarım için aylık 500.000.000 TL ödeme yapılmıştır. Özel orta öğretim kurumu Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere yeni kurulmuş bir okuldur. Bu nedenle Özel orta öğretim kurumu büyük bakım ve onarımlarını tamamlamak için işletme sermayesinden kaynak dağıtımını yapmaktadır.

Küçük Bakım ve Onarım (Tamirat, Boya, Badana v.b.) : Devlet orta öğretim kurumunda küçük bakım ve onarım için genel bütçeden ve özel gelirlerden herhangi bir ödeme yapılmamıştır. Özel orta öğretim kurumunda ise işletme sermayesinden küçük bakım ve onarım için aylık 50.000.000 TL ödeme yapılmıştır

Eğitim araçları (makine-teçhizat, harita, fen dolabı, sıra, sandalye vb.) : Devlet orta öğretim kurumunda eğitim araçları için genel bütçeden ve özel gelirlerden herhangi bir ödeme yapılmamıştır. Özel orta öğretim kurumu olan Özel orta öğretim kurumunda ise işletme sermayesinden eğitim araçları için herhangi bir ödeme yapılmamasına rağmen kayıt gelirlerinde eğitim araçları için aylık 1.000.000.000 TL ödeme yapılmıştır. Bu çalışma, iki okul göz önüne alındığında devlet orta öğretim kurumunun köklü bir yapıya sahip, daha önce kurulmuş bir okul olduğunun göstergesidir. Buna göre bu durum, özel orta öğretim kurumunun köklü bir yapıya kavuşması için eksiklerinin giderilmesi yönünden dikkate alınmalıdır.

Mobilya ve Tefrişat : Devlet orta öğretim kurumu için ne genel bütçeden ne de özel gelirden, özel orta öğretim kurumu için de ne işletme sermayesinden ne de kayıt gelirlerinden herhangi bir aylık ödeme yapılmamıştır.

Kırtasiye : Devlet orta öğretim kurumunda kırtasiye için genel bütçeden ödenen para miktarı 400.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda işletme sermayesinden ödenen ise 250.000.000 TL'dir. Buna rağmen devlet orta öğretim kurumu kırtasiye giderinin aylık 200.000.000 TL kısmını da kendi özel gelirleri ile karşılamaktadır. Ancak Özel orta öğretim kurumunda ise böyle bir durum mevcut değildir. Görüldüğü gibi devlet ve özel orta öğretim kurumu olan iki okul arasında % 58.3'lük bir fark vardır. Bu da devlet orta öğretim kurumunun kırtasiyede israfta olduğunu göstermektedir. Her ne kadar her iki okulun personel ve öğrenci sayıları aynı olmamasından kaynaklandığı düşüncesi akla gelse de, bu kadar mali külfetin bu nedene bağlanmaması gerekir. Çünkü devlet kurumlarında ki bürokrasi, herkes tarafından bilinen bir gerçek olup, göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle devlet orta öğretim kurumunun genel bütçeden yapılan kaynak dağıtımının etkin kullanmadığı, israfa gittiği düşünülebilir.

Temizlik malzemeleri, Temizlik Şirketine Ödenenler (Varsa) : Devlet orta öğretim kurumunda temizlik malzemeleri ve temizlik şirketi için genel bütçeden ödenen

para miktarı 275.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda işletme sermayesinden ödenen ise 100.000.000 TL'dir. Yapılan temizliklerin, temizlik periyotları bilgi olarak mevcut olmadığından okullar bina yönüyle fiziksel olarak ele alındığında devlet orta öğretim kurumunun yine genel bütçeden yapılan temizlik malzemeleri için kaynak dağıtımını etkili kullanmadığı göze çarpmaktadır.

Sosyal etkinlik masrafları (tiyatro, folklor,spor etkinlikleri, ağırlama vb.) idari giderler : Devlet orta öğretim kurumunda sosyal etkinlik masrafları ve idari giderler için genel bütçeden ödenen para miktarı 100.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda işletme sermayesinden ödenen ise 50.000.000 TL'dir. Aradaki fark %50'dir. Bu da her iki okulun personel sayıları göz önüne alındığında devlet orta öğretim kurumunda sosyal etkinlik masrafları ve idari giderleri için yapılan kaynak dağıtımının fazla olması normaldir. Ancak yine de her iki okul için bu konudaki kaynak dağıtımının kesilip diğer ihtiyaçlara kaydırılması gerekir. Çünkü her iki okul da sosyal etkinliklerden özel gelirler elde edebilirler.

Öğrencilere yapılan sosyal yardımlar (Devlet bursu) : Devlet orta öğretim kurumunda öğrencilere yapılan sosyal yardımlar için genel bütçeden ödenen para miktarı 520.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda ise böyle bir ödeme mevcut değildir. Devlet orta öğretim kurumlarında başarılı öğrenciye burs verme zorunluluğu vardır.

Personel gideri : Devlet orta öğretim kurumunda personel gideri için genel bütçeden ödenen para miktarı 4.000.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda işletme sermayesinden ödenen ise 2.500.000.000 TL'dir. Burada personel sayısı baz alındığında devlet orta öğretim kurumunda 8 hizmetli personel çalışırken, özel orta öğretim kurumunda ise 6 hizmetli personel bulunmaktadır. Buna göre her iki okulun personel sayılarında farklılık olmasına rağmen personel gideri için ödenen para miktarı devlet orta öğretim kurumunda daha yüksektir. Oysa ki özel orta öğretim kurumunda personel gideri daha düşük tutulmuştur. Bu da okulların özelleştirilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Öğretmen giderleri : Devlet orta öğretim kurumunda 38 öğretmen gideri için genel bütçeden ödenen para miktarı 34.000.000.000 TL iken özel orta öğretim kurumunda ise 18 öğretmen için işletme sermayesinden ödenen 20.000.000.000 TL'dir.

Genel bütçeden öğretmenler için yapılan bu ödemelere bakıldığında özel orta öğretim kurumu öğretmenlerinin aylık maaşları yaklaşık olarak 1.100.000.000 TL yi bulurken devlet orta öğretim kurumunun ise öğretmenlerin aylık maaşlarının yaklaşık değeri 895.000.000 TL'dir. (Emekli sandığı, SSK primleri ve tedavi giderleri hariç). Elbette iki okul arasındaki öğretmen maaşlarındaki bu 205.000.000 TL'lik fark, bu farkı alan öğretmen üzerinde kaliteli eğitimi artırıcı etki yönünde hareket etmesini sağlayacaktır. İşte bu nedenle de devlet okullarındaki nitelikli öğretmenler özel okulları tercih edeceklerdir. Bu durumda yine devlet okullarında verimin düşmesine neden olmaktadır. Oysa eğitimin daha iyi olmasında büyük katkısı olan öğretmenlerin ekonomik durumları ne kadar iyi olursa o kadar iyi eğitim olacaktır. Nitekim öğretmenlik mesleğinin gerektiği şekilde icra edilebilmesi için, mesleğin cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Buda ancak öğretmenlere ödenen ücret politikaları ve sosyal imkanların artırılması ile alakalıdır¹⁸⁸.

Devlet orta öğretim kurumunun toplamda aylık Genel Bütçe'den karşılamış olduğu giderler %41,34 oranında özel orta öğretim kurumunun kendi işletme sermayesinden karşılamış olduğu giderden fazladır. Ancak devlet orta öğretim kurumunun özel gelirleri ile özel orta öğretim kurumunun kayıt gelirleri yönünden bakıldığında toplamda aylık %29.32'lik bir fark göze çarpmaktadır.

Devlet orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerden gönüllü nakit bağışı adı altında diploma parası, karne parası, bunun dışında spor kolu parası, fotokopi ve teksir parası alınmaktadır. Özel orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerden ise kayıt ücreti dışında hiçbir ücret talep edilmemektedir.

3.3.3. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumlarının Finansal Kaynak Dağıtımının Karşılaştırmalı Kritiği

Devlet orta öğretim kurumu ve özel orta öğretim kurumu yıl içerisinde öğrenci başına finansal kaynak dağıtımını yapmamaktadırlar. Özel orta öğretim kurumu eğitim-öğretim yılının başında bir öğrenci için gerekli olan eğitim-öğretim araçlarını ve ihtiyaçlarını temin edebilmek için finansal kaynak dağıtımını öğrenci başına belirlemekte olup bunu da kayıt esnasında kayıt ücretine dahil ederek tahsil etmektedir. Devlet orta öğretim kurumunda ise, sadece sabit giderler olarak düşünülen elektrik, su,

¹⁸⁸ İsmail Bircan, a.g.m., s.137.

yakıt ve personel giderleri için bir yıl önceki bütçe değerlendirmesine göre okullara finansal kaynak dağıtılmaktadır. Bu da direk okulların adı ile yapılmaktadır. Devlet orta öğretim kurumunun, finansal kaynaklarının belirlenmesinde şöyle bir süreç izlenmektedir; okul, bir önceki yılın personel sayılarını, öğrenci sayılarını ve yıllık giderlerini göz önüne alarak o yılın enflasyon oranı baz alınarak bir yıl sonraki tahmini bütçe %20-30 oranında yuvarlanarak maliyeye bildirilmesi, geçmiş yılın bütçesi ile tahmin edilen bütçe miktarı milli eğitim bakanlığına gönderilmesi göze çarpmaktadır.

Devlet yukarıdaki verileri baz alarak bir yılda bir öğrenci için ne kadar harcama yapacağını önceden tahmin etmektedir. Çünkü o yıl için tahmin edilen miktar bazında okullara ödenek göndermektedir.

Özel orta öğretim kurumunda ise, alınan yıllık eğitim-öğretim ücreti ilin GSMH'dan almış olduğu oran göz önüne alınarak, eğitim kurumunun bir yıl için yapacağı giderler ve enflasyon oranı tahmin edilerek hesaplanır. Özel öğretim kurumları yetkilileri daha çok öğrenci ücretlerini belirleme konusunda devlet tarafından sınırlandırıldıklarını düşünmektedirler. Eğer yasal bir sınırlandırma olmasaydı, ticari işletme mantığı ile çalıştıkları için kendi işletmelerinin karını düşünerek öğretmen ücretlerini ödeyeceklerini belirtmişlerdir. Yine yasal bir sınırlandırma olmasaydı 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için bir öğrenciden 4.000.000.000 TL eğitim-öğretim ücreti alacaklarını belirtmişlerdir. Çünkü ne kadar fazla finansal kaynakları olursa o oranda öğrenciye kaliteli eğitim verebileceklerini söylemektedirler.

Ayrıca özel orta öğretim kurumunda öğretmen maaşlarına ilişkin en az maaş ücreti, devlet orta öğretim kurumlarında görev alan öğretmenlerinki ile aynı olacak şekilde belirlenir. Nitekim özel orta öğretim kurumunda aylık ortalama bir öğretmenin maaşı 1.000.000.000 TL'nin üzerinde belirlenmiştir.

Devlet orta öğretim kurumlarında, devlet, sınav kazanmış öğrencilere ayda öğrenci başına 20.000.000 TL burs vermektedir. Devlet orta öğretim kurumunda bu yıl 26 öğrenciye burs verilmektedir. Devlet bu yıl için devlet orta öğretim kurumundaki burslu öğrencilere ayda toplam 520.000.000 TL para göndermektedir. Bunun için yasal bir zorunluluk vardır. Görüldüğü gibi bu değer sadece başarılı olan öğrencilere genel bütçeden ayrılan küçük bir para olarak göze çarpmaktadır. Devlet her ne kadar, yıllık öğrenci başına ücret dağıtımını yapmasa da dolaylı olarak, devlet, orta öğretim okulu

için yaptığı yıllık tahmini dağıtımında öğrenci maliyetini de çıkarmaktadır. Bu bağlamda burs olarak genel bütçeden sadece başarılı olan öğrencilere yapılan bu harcama için ayrılan ödenek düşük miktarda olup bizlere, burs alamayan öğrencilere dolaylı olarak ayrılan yıllık tahmini değerlerinde o kadar düşük olduğunu düşündürmektedir.

Nitekim Tablo 3.7.¹⁸⁹’dan da görüldüğü gibi eğitim kademeleri itibarı ile öğrenci başına yapılan harcamalar incelendiğinde, “1”, yani sadece kamu kuruluşları için bu harcamalara ilişkin herhangi bir veri mevcut değildir. Üstelik Ulusal Gözlemevi Taslak Raporu verileri kullanılmış ve de satın alma gücü paritelerine göre yapılan orta öğretim kademesinde öğrenci başına harcamalara ilişkin verilere bakıldığında Türkiye, OECD ülkeleri arasında Polonya ve Meksika’nın önünde sondan 3. sırada yer almaktadır. Bu da bize yukarıdaki düşüncemiz için pekiştirici etki yapmaktadır.

Aktif okullar tecrübeli kişiler, yeterli materyal ve kuruluşlar ve motive olmuş öğrencilerin birleşmesiyle oluşur. Yüksek kaliteli eğitim için gerekli ihtiyaç öğrenci başına maliyetlerde bir artışı getirir. Bu yüzden vergi mükelleflerinin omuzlarına aşırı yük yüklememek için bir denge gerekir¹⁹⁰.

Bir çok ülkede ilköğretimde ve orta öğretimdeki öğrenci başına maliyet, 1990-1996 yılları arasında toplam öğrenci sayısının artmasına rağmen artmıştır. Öte yandan 14 ülkeden 8’inde yüksek öğretimde öğrenci başına harcamalar öğrenci sayısındaki artış nedeniyle azalmıştır.

Kişi başına milli gelir ile öğrenci başına yapılan harcamalar arasında orantılı bir ilişki vardır. Öğrenci başına harcama geliştirmekte olan ülkelerde gelişmiş olan ülkelerinkinden daha azdır. Buna karşın yüksek öğretim programlarının uzun vadeli olmasından dolayı düşük yıllık harcama daha yüksek olarak hesaplanabilir¹⁹¹.

¹⁸⁹ Fatih Türkmen, “Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması”, DPT-Uzmanlık Tezleri, Yayın no: DPT:2655, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Eylül 2002, s.21., <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/turkmenf/ekonomik.pdf>, (17.10.2003).

¹⁹⁰ “Education in OECD Countries” <http://www.meb.gov.tr/stats/spk2001ing.htm>, (10.12.2003).

¹⁹¹ “Education in OECD Countries” <http://www.meb.gov.tr/stats/spk2001ing/educationinOECD.htm>, (10.12.2003).

Tablo 3.6. Eğitim Seviyeleri İle Kamu Ve Özel Eğitim Kurumlarının Öğrenci Başına Harcamaları

ÜLKELER	OKULÖNCESİ	İLKOKUL	ORTA OKUL	KOLLEJ
Germany	4288	3490	6149	9466
US	6158	5718	7230	17466
Austria*	4867	6258	8213	9993
France	3462	3621	6564	7177
UK**	5312	3206	4609	8169
Italy*	4462	5073	6284	5972
Japan	3096	5202	5917	10157
Mexico	979	935	1726	4519
Greece**	X	2351	2581	3990

* Kamu kurumları

** Kısmen devlet tarafından idare edilen kamu ve özel eğitim kurumları.

Kaynak: "Education in OECD Countries"

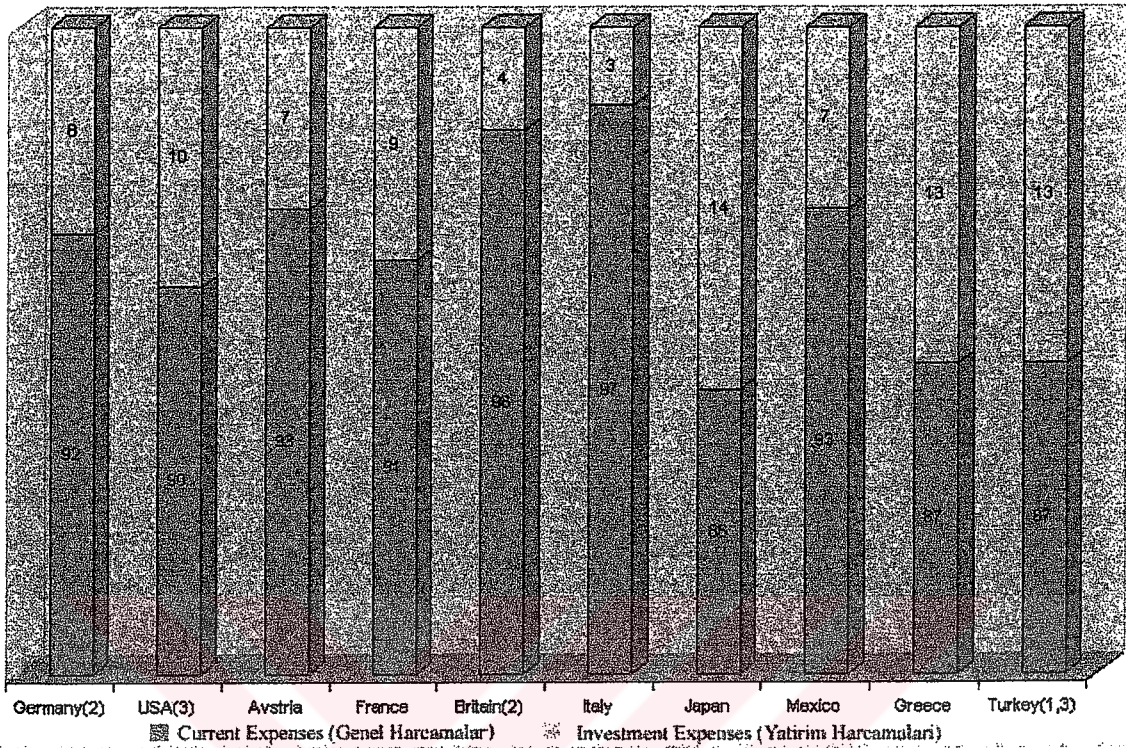
<http://www.meb.gov.tr/stats/spk2001ing/educationinOECD.htm>, (10.12.2003).

Tablo 3.6.'dan da görüldüğü üzere OECD ülkelerinin ortalamasına göre öğrenci başına maliyet yüksek öğretimde 8612 Dolar, orta öğretimde 5273 Dolar ve ilköğretimde 3851 Dolardır. Ülkeler arasındaki karşılaştırmalar satın alma gücü paritesi esas alınarak yapılmıştır. Bu ayarlamalar eşit eğitim kaynaklarının maliyetlerinde bir fark oluşmasına izin vermez¹⁹².

Eğitim sisteminin yeterliliğinin sağlanmasına ilişkin (yeni bina inşası ve diğerleri), okula girişlerdeki eğilimler ve değişen nüfus dağılımı, eğitim-öğretim binalarının durumu (bakım onarım gibi), eğitimin kalitesi (öğretmen maaşları gibi) anlamında farklı kategoriler arasındaki harcamaların nasıl dağılım gösterdiği önemlidir. Sistemde dağıtım yapılan kaynaklar üzerine alınan kararlar eğitimin doğallığını etkiler. Şekil 3.1. OECD ülkelerinin bazılarının eğitime yaptıkları genel ve yatırım harcamalarına ilişkin verileri sunuyor. OECD ülkeleri için harcamalardaki genel durumlar paralellik göstermektedir. Üniversite öncesi-orta öğretim sonrası eğitime (ön lisans programlarına) yapılan harcamalar Şekil 3.1. belirtilmemiştir.

¹⁹² A.g.m.

Şekil 3.1. OECD Ülkelerinden Bazılarındaki Eğitime Yapılan Genel Ve Yatırım Harcamaları

(1) Kamu kurumları

(2) Devlet idareli kamu özel eğitim kurumları

(3) Ortaöğretim sonrası-üniversite öncesi eğitim dahil değildir.

Kaynak: OECD, Education at a Glance OECD Indicators (Paris: OECD, 2000),
<http://www.meb.gov.tr/stats/spk2001ing/educationinOECD.htm>. (24.12.2003).

Özel orta öğretim kurumu, öğrencilerine herhangi bir burs vermemektedir. Bu nedenle genel bütçeden herhangi bir burs ödeneği almamaktadır.

Tablo 3.7. Eğitim Kademeleri İtibariyle Öğrenci Başına Yapılan Harcamalar

ÜLKELER	İLKOKULLAR	ORTAÖĞRETİM	YÜKSEKÖĞRETİM
Avustralya	3981	5830	11539
Avusturya ¹	6065	8163	11279
Belçika ²	3743	5970	6508
Belçika (Fl.) ²	3799	6238	6597
Kanada	M	M	14579
Çek Cum.	1645	3182	5584
Danimarka	6713	7200	9562
Finlandiya	4641	5111	7327
Fransa	3752	6605	7226
Almanya	3531	6209	9481
Yunanistan ²	2368	3287	4157
Macaristan	2028	2140	5073
İzlanda ¹	M	M	M
İrlanda	2745	3934	8522
İtalya ¹	5653	6458	6295
Japonya	5075	5890	9871
Kore	2838	3544	6356
Lüksemburg	M	M	M
Meksika	863	1586	3800
Hollanda	3795	5304	10757
Yeni Zelanda	M	M	M
Norveç ¹	5761	7343	10918
Polonya	1496	1438	4262
Portekiz	3121	4636	M
İspanya	3267	4274	5038
İsveç	5576	5648	13224
İsviçre ¹	6470	9348	16563
Türkiye ¹	M	M	M
İngiltere ²	3329	5230	9699
ABD	6043	7764	19802
Ülkeler Ort.	3940	5294	9063
OECD Toplamı	3915	5625	11720
Türkiye ³	1040	1850	4400

1. Sadece kamu kuruluşları.

2. Kamu kuruluşları ve devlete bağlı özel kuruluşlar

3. Ulusal Gözlemevi Taslak Raporu verileri kullanılmış ve de satın alma gücü paritelerine göre düzeltilmiştir.(1999 Yılı)

m: Bilgi mevcut değil

Kaynak: <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/turkmenf/ekonomik.pdf>, (17.10.2003).

Her iki okul türü finansal kaynak dağıtımını için kendi finansal kaynaklarını belirlemede, bir yılda bir öğrenci için ne kadar harcama yapacağını önceden tahmin etmektedirler. Sonuç olarak her iki okul türü için yıl sonunda tahmin edilen harcama miktarı ile gerçekleşen harcama miktarının birbirini tuttuğu belirlenmiştir.

3.3.4. Devlet ve Özel Orta Öğretim Kurumları İçin Muhasebe Sisteminin Kritiği

Devlet ve özel orta öğretim kurumları için finansal kaynak dağıtımını gerçekleştirecek ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik muhasebe sistemi her iki kurum içinde mevcut değildir. Fakat özel orta öğretim kurumunda standart bir muhasebe sistemi vardır. Bu muhasebe sistemin işleyişi hakkında bilgi edinebilmek için özel orta öğretim kurumu ile bu konu hakkında görüşülmüş ve aşağıda belirtilen durumlar ortaya çıkmıştır.

Özel orta öğretim kurumunda ayrı bir muhasebe departmanı vardır. Tek Düzen Muhasebe Sisteminin manuel uygulamasından sorumlu olan insan gücü nitelik ve nicelik anlamda yeterlidir. Ayrıca muhasebe departmanında da insan gücü ve bilgisayar desteği yeterlidir. Muhasebe departmanında ve uygulamalarında bir otomasyon sistemi mevcuttur. Eta programı kullanılmaktadır. Kullandıkları bir muhasebe sistemi ise yoktur. Günlük muhasebe işlemlerinin takibi sistemli bir şekilde yapılmaktadır. Muhasebeden sorumlu tek bir kişi vardır. Organizasyon şeması yataydır ve muhasebe departmanının organizasyon şemasındaki yeri müdür yardımcılardan sonra gelmektedir. Yöneticiler muhasebe çıktılarından aslında çok anlamamakta fakat muhasebe elemanları tarafından bilgiler kendilerine aktarılmaktadır.

Özel orta öğretim kurumunun muhasebeden sorumlu yeminli bir mali müşaviri vardır. Muhasebe ve vergi işlemleri konusunda da kendisinden sürekli olarak destek alınmaktadır. Muhasebe işlemleri sonucunda elde edilen bilgiler işletme bilgilerinin analizinde kullanılmakta ve çok yararlı olmaktadır. Aylık olarak muhasebe verileri incelenip okulun genel durum değerlendirilmesi yapılmaktadır. Muhasebe ile ilgili vergi ve diğer mevzuatların tamamı sürekli olarak izlenmektedir. Piyasa değişiklikleri takip edilmektedir.

Özel eğitim kurumları için tek bir hesap planı yoktur. Hizmet işletmesi oldukları için maliyetleri hesaplamada Tek Düzen Hesap Planının 7/B seçeneğini kullanmaktadırlar. Tahsilat ve ödemelerin analizi bilgisayar sistemi ile takip edilmektedir. Eğitim-öğretim ücreti hizmeti satın alanlardan aylık olarak alınmaktadır. Muhasebenin kurum içerisindeki konumu muhasebe kayıtlarını toplayıp, düzenleyip, yorumlayarak ilgililerine duyurmaktır. Aynı zamanda gelir giderleri kontrol altına

alınması, denetimin sağlanmasıdır. Böylelikle de devlete ve hizmeti satan alanlara karşı yükümlülüklerini yerine getirmektedir.

Muhasebenin stratejik yönü eğitim kurumlarının planlarını yaparken başvurduğu departmandır. Bu planlar kısa dönem ve uzun dönem planlar olmak üzere iki şekilde yapılır. Kısa dönem planlar kurumun işleyişi kontrol ederken, uzun dönemli planlar kurumun gelecek için yapacağı yatırımları gösterir ve çevresine karşı sorumluluklarını belirler. Üstlendiği misyon bu tanımların çerçevesinde kişisel sorumluluk, doğru ve dürüst bilgi sunmaktır. Bu şekilde denetimin kurum içinden ve kurum dışından mali kayıtların şeffaflığı gösterir. Finansal konular ile ilgili tüm alanlar muhasebe tarafından desteklenmelidir. Çünkü muhasebe birimi mali işler ile ilgilenmektedir. Özel orta öğretim kurumları da bir ticari işletme olduğu için bu konuları arz etmektedir. Mevcut faaliyetler ve süreçler stratejik hedefleri etkin bir şekilde desteklenmelidir. Desteklemediği takdirde muhasebe birimi ilgililere güvenilir ve doğru bilgi sunamaz. Muhasebe departmanında kullanılan teknoloji bilgisayardır. Muhasebe departmanında eğitim görmüş olan kişilerdir. Bu kişiler bu yeteneklerini muhasebe alanında kullanmaktadırlar.

3.4. OECD ÜLKELERİNE GÖRE ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI İÇİN ÖĞRENCİ BAŞINA HARCAMA TUTARININ BELİRLENMESİ

3.4.1. OECD Ülkelerine Göre Türkiye'deki Orta Öğretim Kurumlarında Öğrenci Başına Harcanan Tutar

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte toplumların eğitim seviyelerinin yüksekliği ile sağlayacakları refah artışı ve bilginin üretim, dağıtım ve kullanımının etkinliği ön planda yer alacağı beklenmektedir. 21. yüzyılın toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda insanları yetiştirmek, bilgi toplumunun ferdi eğitim olmak üzere zor bir eğitim sürecini gerekli kılmaktadır¹⁹³. Bu bağlamda eğitim için yapılan harcamaların OECD ülkeleri ile karşılaştırılması daha net bilgiler verecektir.

GSYİH'e orantılı olarak eğitim kurumlarının harcama yüzdesi Tablo 3.8.'de gösterilmiş olup yıla ve fon kaynağına göre kamu ve özel kuruluşlardan eğitimin her düzeyi için yapılmış dolaylı ve dolaysız harcamalar dikkate alınmıştır. GSYİH' ye göre karşılaştırıldığında 1990-1998 yılları arasında Türkiye'nin eğitim harcamalarına ayırdığı

¹⁹³ Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/>, s.3.

pay sadece %0.25 oranında artmıştır ve diğer ülkelere kıyasla, Türkiye'nin GSYİH' dan eğitime ayırdığı pay %5 oranından daha düşüktür. Örneğin 1998 verilerine göre bu oran Türkiye'de %2,94 iken bu oran Fransa'da % 5,88, Norveç' de ise % 6,77dir.

Tablo 3.8. GSYİH'e Orantılı Olarak Eğitim Kurumlarının Harcama Yüzdesi

	1998			1995			1990		
	KAMU ¹	ÖZEL ²	TOPLAM	KAMU ¹	ÖZEL ²	TOPLAM	KAMU ¹	ÖZEL ²	TOPLAM
FRANSA	5,88	0,36	6,24	5,94	0,38	6,32	5,23	0,43	5,66
ALMANYA	4,35	1,20	5,55	4,49	1,27	5,76	M	M	M
NORVEÇ	6,77	0,13	6,90	7,05	0,15	7,20	6,18	M	6,18
İSPANYA	4,44	0,85	5,29	4,56	0,97	5,53	4,07	0,64	4,71
İTALYA	4,82	0,19	5,01	4,50	0,09	4,59	5,77	M	5,77
TÜRKİYE	2,94	0,54	3,48	2,37	0,10	2,47	3,21	M	3,23
İNGİLTERE	4,65	0,28	4,93	4,84	0,23	5,07	4,45	M	M
A.B.D.	4,82	1,61	6,43	4,99	1,67	6,66	M	M	M
OECD ORTALAMASI	5,00	0,66	5,66						

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Stratejileri – Vizyon 2023-

<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/raporeik.pdf> (22.01.2004).

Eğitim seviyesine göre öğrenci başına kamu ve özel eğitim kurumlarında yapılan harcamaların A.B.D. doları cinsinden miktarları Tablo-3-9'da gösterilmiştir. Eğitim seviyesine göre öğrenci başına yapılan harcamalarda OECD ülkelerinin ortalaması okulöncesinde 3.585 \$, ilköğretimde 3.940, ortaokulda 5.083, lisede 5.916, yükseköğretimde 9.063 A.B.D dolarıdır. MEB bütçesi bazında yapılacak bir analiz sonucunda bu rakamların Türkiye ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Örnek verilecek olursa, Türkiye için bu rakam yüksek öğretimde 1.190 A.B.D. dolarıdır¹⁹⁴.

Eğitim yapısındaki daha önce değinilen değişim eğilimleri aynı zamanda eğitimin finansman kaynaklarını hem değiştirmekte hem de çeşitlendirmektedir. Bu değişim ve çeşitlenmenin göstergesi olan eğilimlerin başında ise “eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranının artması”, “eğitim harcamalarında uluslar arası akışkanlığın artması”, “spot eğitim borsasının oluşması”, “temel eğitimin bir kamu hizmeti olarak verilmesi”, “eğitimin özelleşmesi” gelmektedir.

¹⁹⁴

Eğitim ve İnsan Kaynakları Paneli Ara Rapor, Bilim ve Teknoloji Stratejileri, Vizyon 2003, s.11. <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/raporeik.pdf>

Tablo 3.9. Eğitim Seviyesine Göre Öğrenci Başına ABD Doları Cinsinden Harcama (Kamu ve Özel)

Ülkeler	İlkokul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ortaokul+Lise	Orta öğretim sonrası yüksek öğretim sınıfına girmeyen	Yüksek Öğretim		
							Tümü	Yüksek Okul	Üniversite ve ileri düzeydeki araştırma programları
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
FRANSA	3609	3752	6133	7191	6605	M	7226	7636	7113
ALMANYA	4648	3531	4641	9519	6209	10924	9481	5422	10139
İTALYA	4730	5653	6627	6340	6458	x(5)	6295	6283	6295
NORVEÇ	7924	5761	7116	7839	7343	x(5)	10918	x(9)	10918
İSPANYA	2586	3267	x(5)	x(5)	4274	x(5)	5038	4767	5056
TÜRKİYE	M	M	M	M	M	M	M	M	M
İNGİLTERE	4910	3329	x(5)	x(5)	5230	x(5)	9699	x(7)	x(7)
A.B.D.	6441	6043	x(5)	x(5)	7764	x(7)	19802	x(7)	x(7)
OECD ORTALAMASI	3585	3940	5083	5916	5294	4404	9063	—	—

M: Veri yok

x(Y) şeklindeki x değeri ve “Y” indisi ile o ülkeye ait “y” sütunundaki değeri verir. Örneğin; İngiltere x(5) için, 5. sütundaki değer alınır. O halde x(5) = 5230 dur.

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Stratejileri – Vizyon 2023,

<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongurusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/raporeik.pdf>. (22.01.2004).

Tablo 3.9.’dan da görüldüğü gibi Türkiye de eğitim seviyelerinin hepsinde öğrenci başına ABD doları cinsinden harcama (kamu ve özel) için herhangi bir veri yoktur. Oysa tabloda görüldüğü üzere ABD ve Norveç orta öğretimde öğrenci başına en yüksek harcama yapan ülkeler olarak göze çarpmakta ve bu ülkeler OECD ülkelerinin orta öğretimde öğrenci başına harcamalarda ortalama 1500-2000 dolar gibi bir fark olduğu rahatlıkla görülebilir. Tabloda İngiltere dışında ki diğer ülkelerde OECD ortalamasının üzerinde bir harcama yapmışlardır. Tablo 3.8.’den de görüldüğü gibi GSMH dan da eğitim için yapılan harcamalarına ilişkin yüzdesel değerlere bakarsak Türkiye yine eğitim için harcamalarda geri durumda olduğu açıktır. Bu nedenle Türkiye’de eğitim için GSMH’dan ayrılan yüzdesel payın diğer ülkeler (Tablo 3.8.’deki ülkeler) seviyelerine yükseltilmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu seviye belirlenirken öğrenci başına harcamalar dikkate alınarak hareket edilmelidir. Türkiye bir OECD üyesi olarak eğitimde öğrenci başına harcamalarını makroekonomik bağlamda belirlemeli ve OECD ülkeleri seviyesine çekmelidir. Türkiye’de bu hesaplama

yapılırken GSMH' nin dışında, kişi başına düşen milli gelirden göz ardı edilmemelidir. Bunların sonucunda, GSYİH değerleri ile bu harcamaları hesaplayabiliriz ve bizlere orta öğretimde öğrenci başına harcamalara dair sağlıklı sonuçlar sunulmuş olur. Bütün bunların ışığında eğitimde öğrenci başına harcamaların belirlenmesi gerekir. Öyle ki, eğitimin büyük önem kazandığı bu yüzyılda, eğitimde öğrenci başına harcamalar hesaplanmalıdır ve üstelik artırılması için yeni yöntemler geliştirilmelidir.

3.4.2. Türkiye'de Orta Öğretim Kurumları İçin Öğrenci Başına Harcama Tutarının Belirlenmesi

OECD ülkeleri ortalaması göz önüne alındığında Türkiye'de belli olmayan orta öğretimdeki öğrenci başına harcamaları en azından OECD ortalamasına yakın bir değerle belirtmek gerekir. Bunu yaparken, Türkiye'de sanayileşme ve gelişmişlik bakımından şehir kıyaslaması yaparsak, ve özel okulların öğrenci başına harcama için talep ettikleri ücretleri baz aldığımızda; İstanbul'daki özel okullar ortalama 2004-2005 dönemi için öğrenci başına ortalama 11.000.000.000 TL (yaklaşık 7200 dolar) kayıt ücreti talep etmektedirler. Gelişmekte olan illerimizde (Kütahya, Rize gibi) özel okullarda öğrenci başına harcamalara ilişkin ortalama 3.500.000.000 TL (yaklaşık 2300 dolar) ücret talep edilmektedir. Buna göre kamu okullarında da öğrenci başına yapılan harcama yapılırsa, bu değer şehirlerin GSYİH değerleri göz önüne alınarak her şehre has bir sınır değeri getirilebilir.

Örneğin; Rize'de özel Bilgi Koleji öğrenci başına 3.264.000.000 TL talep etmektedir, diğer yandan İstanbul'daki Doğu Okullar Grubu ise orta öğretimde öğrenci başına yemek fiyatları da dahil edildiğinde 12.520.000.000 TL talep etmektedir¹⁹⁵. Ancak ülke genelini düşünürsek, özel okulların orta öğretimde öğrenci başına en düşük ile en yüksek özel okul ücretleri ortalamasını alırsak ortalama 4750 dolar harcama yapılabilir. Her ne kadar bu değer OECD ülkelerindeki orta öğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların ortalamasının (9210 dolar) altında olsa bile, GSYİH baz alındığında Türkiye açısından kabul edilebilir seviyelerdir diyebiliriz¹⁹⁶.

¹⁹⁵ <http://www.21Yuzyil.12k.com.>, (03.05.2004).

¹⁹⁶ National Center for Education Statistics, The Condition of Education 2003, Indicator 40, International Comparisons of Expenditures for Education, <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.sap?pubid=2003067>, (28.04.2004), s.169.

Tablo 3.10. 1999 Yılı İtibarı İle Kamu Ve Özel Kuruluşların Öğrenci Başına Yaptığı Yıllık Harcama Miktarı Ve GSYİH'nın Yüzdesele Olarak Oranı.

ÜLKELER	Devlet ve Özel Eğitim-öğretim kurumlarında öğrenci başına harcamalar ¹		GSYİH'nın yüzdesele oranı olarak Devlet ve Özel Eğitim-öğretim kurumlarında öğrenci başına harcamalar		Kişi Başına GSYİH ² (Satın alma gücü paritesi kullanılarak Dolar olarak değeri)
	İlkokul ve Ortaokul ³	Lise ⁴ (orta öğretim)	İlkokul ve Ortaokul ³	Lise ⁴ (orta öğretim)	
OECD ortalaması	\$4,850	\$9,210	3,6	1,3	\$21,795
Australia	5,782	11,725	4,2	1,5	25,559
Austria ⁵	7,806	12,070	4,1	1,5	25,703
Belgium	5,329	9,724	3,5	1,3	24,669
Canada	5,981	15,211	3,8	2,5	25,243
Czech Republic	2,759	5,688	3,1	0,9	13,553
Denmark	7,226	10,657	4,1	1,6	27,679
Finland	5,093	8,114	3,6	1,8	23,429
France	5,944	7,867	4,3	1,1	23,155
Germany	5,734	10,393	3,4	1,1	24,627
Greece	2,571	4,260	2,5	1,0	15,799
Hungary	2,303	5,861	3,0	1,1	11,505
Iceland	—	—	—	—	27,695
Ireland	3,605	9,673	3,0	1,4	26,006
Italy	6,066	7,552	3,2	0,8	23,952
Japan	5,668	10,278	3,0	1,4	25,079
Korea	3,137	5,356	4,0	2,4	13,647
Luxembourg	—	—	—	—	43,069
Mexico	1,240	4,789	3,6	1,1	8,357
Netherlands	4,933	12,285	3,1	1,3	26,440
New Zealand	—	—	4,6	0,9	19,423
Norway ⁵	6,665	12,096	4,0	1,5	29,013
Poland	1,778	3,912	3,6	1,0	8,991
Portugal ⁵	4,320	4,802	4,0	1,1	17,063
Slovak Republic	1,852	5,325	3,0	0,8	11,152
Spain	4,331	5,707	3,7	1,1	19,044
Sweden	5,827	14,222	4,4	1,7	23,476
Switzerland	8,194	17,997	4,3	1,2	28,778
Turkey	—	4,328	2,9	1,0	5,966
United Kingdom	4,563	9,554	3,7	1,1	22,499
United States	7,397	19,220	3,8	2,3	33,280

Kaynak: National Center for Education Statistics, The Condition of Education 2003, Indicator 40, International Comparisons of Expenditures for Education, <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.sap?pubid=2003067>. (28.04.2004).

— Veri mevcut değil

1 Öğrenci başına harcamalar, verilerin mevcut olduğu yerde hem kamu hem de özel kaynaklardan kamu ve özel tam-zamanlı-eşit (TZE) kayıt tabloları (1998-1999 okul dönemi için ayarlanmış) esasına ve cari harcamalar ve anapara masrafları esas alınarak hesaplanmıştır.

2 GSYİH Milli (ulusal) Mali yıla uyumludur.

3 Belgium, Finland, Japan, Norway, Poland, Slovak Republic, Spain, and the United Kingdom için Lise 1-2 ye dair veri içerir.

4 Canada, Japan ve USA için Lise 1-2 ye dair veri içerir.

5 Verisi tam zamanlı ve yarım zamanlı öğrenciler içindir.

Not: Eğitim-öğretim harcamaları kamu ve özel gelir kaynaklarından yapılır. Satın alma gücü paritesi (SGP) indisleri diğer para birimlerini Amerikan dolarına çevirmede kullanılmıştır. Ülke içinde tüketici ücretleri indisleri mali yılın farklı ülkelerde farklı tarihlerde başlamasından dolayı enflasyon hesaba katılarak SGP indislerini ayarlama kullanılmıştır. Sadece kamu kurumlarını içeren Greece, Hungary, Italy, Norway, Poland, Switzerland ve Turkey ve Kamu ve hükümete bağlı özel kuruluşları içeren Holland hariç kamu ve özel kurumlarının hepsi bu tabloda yer almıştır.

Kaynak: Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), Center for educational Research and Innovation. (2002). Education at a Glance: OECD Indicators 2002, tables B1.1, B2.1c, B6.2, and Data from OECD Education Database, unpublished data (December 2002).

Uygulamada ele alınan kamu orta öğretim kurumu için, devletin öğrenci başına yapmış olduğu harcamayı aşağıdaki şekilde tespit etmek mümkündür.

$$\text{Öğrenci Başına Yıllık Harcama} = \frac{\text{Aylık toplam gelir}}{\text{Toplam öğrenci sayısı}} * 12 \text{ Ay}$$

42.530.000.000 TL

$$\frac{42.530.000.000 \text{ TL}}{600 \text{ Öğrenci}} * 12 \text{ Ay} = 850.600.000 \text{ TL}$$

600 Öğrenci

Bugünkü döviz kuru ile A.B.D. Doları değeri : 545 dolar /yıl eder.

Özel orta öğretim kurumları için öğrenci başına alınan para 3,5 milyar olduğundan : 2310 dolar/yıl eder.

Bu değerlere göre kamu orta öğretim kurumu için öğrenci başına yapılan harcama OECD ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça düşüktür. Bu açıdan değerlendirildiğinde Kütahya için seçilen özel orta öğretim kurumunun çok karlı bir işletme olduğu açıkça görülebilir. Burada bulunan değerler iller bazında ele alınmalıdır.

Çünkü, Türkiye’de şehirlerin gelir seviyeleri ve kalkınmışlıkları göz ardı edilmemelidir. Tablo 3.10’daki 4328 dolarlık Türkiye geneli ortalamasıdır. Ayrıca bu tutar, özel orta öğretim kurumlarının ve kamu orta öğretim kurumlarının birlikte harcadıkları ortalama tutardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA KAMU MALİ YÖNETİMİ VE
KONTROL KANUNU EKSENİNDE MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN
TESPİTLER VE ÖNERİLER

4.1. KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNUNUN KAMU KURUMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Taslağı kamuoyuna resmen 3 Kasım 2003 tarihinde açıklanmıştır. İlk taslağın ortaya çıktığı Nisan ayından bugüne kadar genel olarak aynı mantığı taşıyan, ama küçük farklılıklar içeren tam dört nüsha çeşitli şekillerde kamuoyuna taşınmıştır. Bir basın toplantısı ile açıklanan ve dokuzu geçici 60 maddeden oluşan taslak beşinci nüshadır¹⁹⁷. Maliye Bakanlığı'nın ilgili kamu kuruluşlarıyla görüş alışverişinde bulunarak hazırladığı bu tasarı, kamudaki tüm kuruluşları bir arada toplamaktadır¹⁹⁸.

Taslak, Türkiye Cumhuriyeti devlet örgütlenmesini köklü biçimde değiştirecek geniş bir operasyonun başladığını belirtmektedir. Genel gerekçede, taslağın kamu yönetimi alanını liberalleştirmek amacıyla hazırlandığı gösterilmektedir. Taslak Türkiye'de 1980'den bu yana uygulanan politikaların ekonomi alanında liberalizasyonu sağladığını ve bu değişimin kamu yönetimi alanında da sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Taslağa göre, kamu yönetimi açısından kaçınılmaz bir gereklilik olarak sunulan bu değişimi ortaya çıkaran temel unsurlar "özel sektörün rekabetçi yapısı ve kaydettiği ilerlemeler" ile "sivil toplumun gelişimidir". Bu iki temel unsurun gelişimi globalleşme ve bilgi toplumuna geçiş şartları ile birlikte düşünüldüğünde "özelleştirme"

¹⁹⁷ Nuray E. Keskin, "Eğitimde Reform", Ankara Üniversitesi, SBF Eğitimde Reform 18-19 Aralık 2003 Kamu Yönetimi 1. Ulusal Kurultayı Kamu Yönetimi "Temel Kanun Tasarısı'nın Ulusal Ve Uluslararası Boyutları" İnönü Üniversitesi, Malatya, <http://www.antimai.org/gr/nurayegitref.htm>, (18.03.2004).

¹⁹⁸ Yeni Mali Sistem Büyük Tartışma Yaratacak, Ekonomist Online, http://www.ekonomist.com.tr/ekonomi_gundemi/Yenimali_sistem_buyuk_tartisma_yaratacak.htm, (26.05.2004).

ve “yerelleşme” desteklenmesi gereken eğilimler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda kamu yönetiminin, hizmet sunduğu çevresine karşı daha duyarlı olması, piyasa aktörlerinden daha çok yararlanması ve sivil toplumla etkileşim içinde olması devletin temel görevi olarak gündeme gelmektedir¹⁹⁹. Yeni düzenin kapsamına giren kuruluşlar; merkezi idareler, sosyal güvenlik kurumları ve yerel idarelerdir²⁰⁰.

4.2. KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNUNUN EĞİTİM KURUMLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.2.1. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Eğitim Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi

Yeni Kamu Mali Reform’unda Milli bir kamu görevi olarak yürütülen milli eğitim görevlerinin de devredilmesi istenmiştir. Eğitim birliğini sağlama yetkisi merkezi idareye verilmekte ancak merkezi müfredat tespiti sadece konu ve ders sayısı ile sınırlandırıldığı görülmektedir. Konuların işleniş şekli ise yerel yönetimlere bırakılmıştır.

Eğitim hizmetlerinin kamusalıktan çıkarılması bu hizmetlerin paralı hale geleceğini göstermektedir. Merkezi idarenin yerel temsilcisi vali ve kaymakamın otorite ve yetkisi kaybolacak, şekil olarak varlığı devam edecektir. Milli güvenlik merkezi idarenin görev ve yetkileri arasında sayılmamıştır²⁰¹.

4.2.1.1. Eğitim Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması

Yeni Kamu Mali Reformu anayasal düzen gereğince devletin görev alanına giren ve bu nedenle merkezi yönetim tarafından yürütülen eğitim hizmetini devletin görev alanından çıkarmakta ve merkezi yönetime yalnızca müfredatı belirleme ve geliştirme konusunu bırakmaktadır. Tüm eğitim kurumları; kaynak, taşınır-taşınmaz mallar ve personeliyle birlikte bir yerel yönetim birimi olan il özel idarelerine devredileceği öngörülmektedir. Yeni Kamu Mali Reformu getirdiği değişiklik ile eğitim hizmeti merkezi yönetimden koparılarak yerelleştirilmekte ve her ilin kendi özel idaresi bu hizmet alanında genel sorumlu birimler olarak kabul edilmektedir. Taslakta

¹⁹⁹ Nuray E. Keskin, a.g.m.

²⁰⁰ Ekonomist Online, a.g.m.

²⁰¹ Nurullah Aydın, Kamu Yönetim Reformu, 29.12.2003, http://www.haberaliz.com/kytk_gorus_nurullah_aydin.php, (26.05.2004).

istihdamın temeli sözleşmelilik üzerine kurulmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevleri özel idareye devredildiğinde öğretmenler sözleşmeli çalıştırılabileceklerdir. Sözleşmeli istihdamda işe alma ve işten çıkarma il özel idarelerinin yetkisinde olacaktır. Bu durum kamusal eğitim hizmetinin geleceği açısından son derece önemli sorunlar yaratacaktır²⁰².

4.2.1.2. Eğitimde Yerelleşme

1920'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri atılırken eğitim ulus olmanın en önemli şartı olarak kabul edilmiş ve 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" (Eğitim Birliği Kanunu) ile eğitim sistemi birleştirilerek devletin gözetim ve denetimi altına alınmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu farklı kaynaklar tarafından beslenen ve yönetilen dağınık eğitim sisteminin (bir yanda dini eğitim veren kurumlar, bir yanda yabancı dilde eğitim veren misyoner okulları, diğer yanda ise Osmanlı Maarif Vekaleti'nin açtığı okullar) ortadan kaldırılması, devletin kültür ve eğitim politikasında birlik sağlanması amacıyla çıkarılmıştır²⁰³ ve eğitim uygulamalarını sürdüren eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Böylece eğitimin tek elden yürütülmesine başlanmıştır.

Türkiye'de eğitim kurumlarının hepsini devletin baskısı altına aldığı, bu kanun varoldukça eğitimde rekabet, çeşitlilik, farklılık, bireylerin ihtiyaç duydukları türden okullar oluşmasının imkansız olduğu hatta bu kanunun kalkması gerektiği çeşitli platformlarda zaman zaman dile getirilmiştir. Bu doğrultuda Kamu Mali Reformu bu beklentiye cevap niteliği taşımaktadır.

Eğitim birliğini ortadan kaldıracak düzenlemeler içeren Kamu Mali Reformu'nun bir karşı devrim atağı olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Bu kanun, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel düzeyde teşkilat kurması, doğrudan ihale ve harcama yapması da yasaklanmaktadır. Bu durumda her bölge kendi kaynaklarıyla idare etmeye çalışacak yada kendine kaynak yaratmak amacıyla "özgün" yöntemler bulacaktır. Nitekim genel gerekçede yeni yönetim anlayışının sivil toplum kuruluşlarına

²⁰² Nuray E. Keskin, a.g.m.

²⁰³ İbrahim Ethem Başaran, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Eğitim Yönetimi Açısından Önemi," Öğretim Birliğinin 75. Yılı, Eğitim Bilimlerinin Dünü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu, 3-4 Mart 1999, Ankara, s. 64-72.

yeni bir alan tanıdığı ve gelişmiş ülkelerde bazı kamu hizmetlerinin bu örgütlere devredildiği belirtilmektedir²⁰⁴.

4.2.1.3. Eğitimde Özelleştirme

Kamu Mali Reformu, asıl olarak hizmetlerin özelleştirilmesi esasına dayandırılmaktadır. Merkezi yönetimden yerel yönetimlere devredilmiş görevlerin en kısa zamanda özel sektöre aktarımını hedef alınmıştır.

Başlıca kamu görevlerini yerel yönetimlere bırakan ve bunların görev alanını merkezi yönetimin her türlü müdahalesinden özenle uzak tutan Kamu Mali Reformu'nda, hem merkezi hem yerel yönetimler yürütmekle yükümlü oldukları hizmetleri özel sektöre devretme bakımından tam yetkili kılınmışlardır. Kamu Mali Reformu 11.maddesinde yer alan ifade ile bu durum açıkça belirtilmektedir:

“Kamu hizmetlerinin daha etkili ve verimli olarak yerine getirilebilmesi amacıyla merkezi idare ile mahalli idareler, kendilerine ait hizmetlerden yetkili organlarının kararı ile uygun görülenleri, ilgileri itibarıyla üniversitelere, noterlere, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, hizmet birliklerine, özel sektöre ve alanında uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerine gördürebilir²⁰⁵”.

Bu maddenin gerekçesinde, kamu ihtiyaçlarını karşılamak üzere yerine getirilecek hizmetlerin merkezi idareden mahalli idarelere devrinin tek başına yeterli olmayabileceği ifade edilmiş olup, kamu hizmetlerinin daha etkili, verimli ve hızlı yürütülebilmesi için bazılarının özel sektöre ve sivil toplum örgütlerine gördürülmesi gerektiği öngörülmektedir²⁰⁶.

4.2.2. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Muhasebe Sisteminin Eğitim Kurumları Açısından Değerlendirilmesi

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Türkiye Büyük Millet Meclisince 10.12.2003 tarihinde kabul edilmiştir. Kanunun amacı şu şekilde belirtilmiştir:

“Kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilmesi ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak üzere, kamu mali yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm mali işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve mali kontrolü düzenlemek” .

²⁰⁴ Nuray E. Keskin, a.g.m.

²⁰⁵ A.g.k., madde:11.

²⁰⁶ Nuray E. Keskin, a.g.m.

Bu ifadeyle mali işlem ve eylemler hakkında doğru ve kapsamlı bir amaç belirlendiği belirtilmektedir. Fakat, bir usul kanunu niteliğindeki bu belgede, öncekinden farklı olarak, mali yönetimin yapısı da düzenlendiğini görmek mümkündür. Bu kanunla yürürlükten kaldırılan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununda esas olarak mali usul düzenlenmekte; mali yetki ve sorumluluklar idari yapıya bağlı görevler itibarıyla tanımlanmakta iken, Sayıştay'ın hesap yargısına da bu yapıya göre şekil verilmekteydi. Fakat, ortadan kaldırılan 1050 sayılı Kanunun öngördüğü bu yapı sadece mali işlemleri konu aldığından, modern anlamda mali saydamlık, hesap verebilirlik ve raporlama işlevlerini ihmal etmekte, bunları devletin tümüyle mallarının idare ve muhasebesi dışında, ayrı bir idari faaliyet olarak ele almaktadır. Bu fonksiyonlar bir yönü ile mali işler sayılmakla birlikte, diğer yönleriyle yürütülen görevin başarı derecesinin ölçülmesi ve ortaya konulması bakımından idari-siyasi nitelikli faaliyetler olarak düşünülebilir. Kamu kaynaklarının etkili ve verimli kullanılması, hesap verebilirlik, saydamlık, stratejik hedefler ve performans vb. kavramları ölçmek, değerlendirmek ve cezai yaptırım uygulamak mali hukuk konusu olmaktan çok, yönetim hukuku sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğü takdirde aslında, yürürlükten kaldırılan 1050 sayılı Kanunun sistematik oluşumunun, yanlış ve eski olmadığı; görev edindiği mali usul hukuku alanını düzenlemeyi esas alan bir tercihin sonucu olduğu daha net ortaya çıkmaktadır. Yeni Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu tümüyle 1050 sayılı Kanunun esaslarına dayalı etkinlik, verimlilik, saydamlık ve hesap verebilirlik kavramları üzerine oturuyor görünmektedir. Fakat, hesap yargısı önünde hesap verme ilkesi terk edildiği görülmekte olup; kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında, muhasebeleştirilmesinde ve raporlanmasında etkinlik, verimlilik ve hukuka uygunluk bakımından sorumlu olmak ve bunu yetkili merciler önünde açıklamak anlamında bir hesap verme sorumluluğu anlayışı 5018/8'de belirtilmektedir²⁰⁷.

Şimdi ayrıntılı olarak bu reformu eğitim kurumları açısından ele alalım.

²⁰⁷ Doğan Bayar, Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu Ne Getir(m)iyor? <http://www.maliye.gov.tr/apk/md144/kamumali.pdf>, (26.05.2004).

4.2.2.1. Muhasebe Sisteminin Amacı

Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanununda muhasebe sistemi; mali raporların düzenlenmesi ve kesin hesabın çıkarılmasına temel olacak ve karar, kontrol ve hesap verme süreçlerinin etkili çalışmasını sağlayacak şekilde kurulur ve yürütülür şeklinde ifade edilmiştir.

Kamu yönetimi mali reform tasarısına göre; Genel yönetim kapsamındaki idarelerde uygulanacak muhasebe ve raporlama standartları, çerçeve hesap planı ile düzenlenecek raporların şekil, süre ve türleri; uluslararası standartlara uygun olarak ilgili idarelerin görüşü alınmak suretiyle Maliye Bakanlığı bünyesinde Sayıştay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı ve diğer ilgili kuruluş temsilcilerinin katılımıyla oluşturulacak bir kurul tarafından belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Maliye Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulacaktır. Bu kurulun yapısı, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar Maliye Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesi tasarlanmıştır.

Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin çerçeve hesap planına uygun detaylı hesap planları ilgili idarelerin görüşü alınarak Maliye Bakanlığınca; merkezi yönetim kapsamı dışındaki kamu idarelerinin uygulayacakları hesap planları ise Maliye Bakanlığı ile ilgili idareler tarafından birlikte hazırlanacaktır.

Kamu hesapları, kamu idarelerinin gelir, gider ve varlıkları ile mali sonuç doğuran ve öz kaynağın artmasına veya azalmasına neden olan her türlü işlemler ile garantilerin ve yükümlülüklerin belirlenmiş bir düzen içinde hesaplara kaydedilerek, yönetim ve denetim yetkilileriyle kamuoyuna gerekli bilgilerin sağlanması amacıyla tutulacaktır²⁰⁸.

4.2.2.2. İç Kontrol Sistemi

Kamu mali yönetiminin bir unsuru olarak iç kontrol, kamu idarelerinin mali işlem ve faaliyetlerine ilişkin tüm gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin amacına ve

²⁰⁸ Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu (5018 S.K.), Resmi Gazete.25326; 24 Aralık 2003. Madde:49.

mevzuatına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi için uygulanan mali yönetim, harcama öncesi kontrol ile harcama sonrası iç denetim faaliyetlerinden oluşmaktadır²⁰⁹.

4.2.2.2.1. İç Kontrol Sisteminin Amacı

İç kontrol sistemi kurulmasının amacını şu şekilde özetleyebiliriz.

- Kamu gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yönetilmesini,
- Kamu idarelerinin kanunlara ve diğer düzenlemelere uygun olarak faaliyet göstermesini,
- Her türlü mali karar ve işlemlerde usulsüzlük ve yolsuzluğun önlenmesini,
- Karar oluşturmak ve izlemek için düzenli, zamanında ve güvenilir rapor ve bilgi edinilmesini,
- İç kontrol faaliyetlerinin nesnel risk yönetim analizlerine göre belirlenmiş en riskli alanlar üzerinde yoğunlaşmasını, sağlamak olarak belirlenmiştir²¹⁰.

4.2.2.2.2. İç Kontrol Sisteminin Yapısı Ve İşleyişi

Kamu idarelerinin mali yönetim ve kontrol sistemlerinin; mali hizmetler, harcama öncesi kontrol ve muhasebe hizmetlerinden oluşması tasarlanmıştır. Yeterli ve etkili bir kontrol sisteminin oluşturulabilmesi için; mesleki değerlere ve dürüst yönetim anlayışına sahip olunması, mali yetki ve sorumlulukların bilgili ve yeterli yöneticilerle personele verilmesi, belirlenmiş standartlara uyulmasının sağlanması, mevzuata aykırı faaliyetlerin önlenmesi ve kapsamlı bir yönetim anlayışı ile uygun bir çalışma ortamının ve saydamlığın sağlanması bakımından ilgili idarelerin üst yöneticileri ile diğer yöneticileri tarafından görev, yetki ve sorumluluklar göz önünde bulundurulmak suretiyle gerekli önlemler alınması kararlaştırılmıştır.

Kamu idarelerinin mali hizmetler birimi yöneticisi ile mali kontrol yetkilisi ve muhasebe yetkilisi olacak görevliler, Maliye Bakanlığınca görevin niteliği dikkate alınarak mesleki konularda eğitime tabi tutulacak ve bu eğitimi başarıyla

²⁰⁹ A.g.k., madde:55.

²¹⁰ A.g.k., madde:56.

tamamlayanlara sertifika verilecektir. Sertifika alamayanlar kamu idarelerinde bu kadrolara atanamayacaklardır²¹¹.

4.2.2.2.1. Harcama Öncesi Kontrol

Harcama öncesi kontrol süreci; ödenek dağıtılması, yüklenmeye girişilmesi, ihale yapılması, sözleşme yapılması, mal veya hizmetin teslim alınması, işin gerçekleştirilmesi, ödeme emri belgesi düzenlenmesi ve harcama yetkilisi tarafından alınacak benzeri mali kararları kapsamaktadır.

Harcama öncesi kontrol görevi, ilgili kamu idaresinin yönetim sorumluluğu çerçevesinde mali kontrol yetkilisi tarafından yürütülecektir. Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin merkez dışı birimlerinde harcama öncesi kontrol görevi il defterdarlıkları tarafından yerine getirilecektir²¹².

4.2.2.2.2. Mali Hizmetler Birimi

Kamu idarelerinde şu görevler, mali hizmetler birimi tarafından yürütülecektir:

- Bütçeyi hazırlamak, izleyen iki yılın bütçe tahminlerini yapmak, bütçe kayıtlarını tutmak.
- Bütçe ilke ve esasları çerçevesinde, ayrıntılı harcama programı ve hizmet gereksinimleri dikkate alınarak, ödenek gönderme belgelerini düzenlemek.
- Harcama yapılması ve gelir elde edilmesine ilişkin mali işlemleri yürütmek.
- Bütçe uygulama sonuçlarına ilişkin verileri toplamak, değerlendirmek ve bunların raporlanmasını sağlamak.
- İdarenin bütçe kesin hesabını hazırlamak.
- Stratejik plan ve performans programlarının hazırlanmasını koordine etmek ve sonuçlarının konsolide edilmesi çalışmalarını yürütmek.
- İdarenin mülkiyetinde veya kullanımında bulunan taşınır ve taşınmazlara ilişkin kayıtları tutmak.
- Mali kanunlar ile ilgili diğer mevzuatın uygulanması konusunda harcama yetkililerine gerekli bilgileri sağlamak.

²¹¹ A.g.k., madde:57.

²¹² A.g.k., madde:58.

Mali hizmetler birimlerinin çalışma usul ve esasları, idarelerin teşkilat yapısı dikkate alınarak Maliye Bakanlığınca hazırlanarak Bakanlar Kurulunca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecektir²¹³.

4.2.2.2.3. Muhasebe Hizmetleri

Gelirlerin tahsili, giderlerin hak sahiplerine ödenmesi, para ve parayla ifade edilebilen değerler ile emanetlerin alınması, saklanması, ilgililere verilmesi, gönderilmesi ve diğer tüm mali işlemlerin kayıtlarının yapılması ve raporlanması muhasebe hizmeti olarak nitelendirilmektedir.

Muhasebe yetkilisi, bu hizmetlerin yapılmasından ve muhasebe kayıtlarının usulüne uygun, saydam ve erişilebilir şekilde tutulmasından sorumlu olmaktadır. 9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin muhasebe hizmetleri Maliye Bakanlığınca yürütülecektir. Muhasebe yetkilileri gerekli bilgi ve raporları düzenli olarak kamu idarelerine vermekle yükümlü olmaktadır²¹⁴.

4.2.2.2.4. İç Denetim

İç denetim, kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız ve nesnel güvence sağlayan danışmanlık faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile mali işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi tasarlanmıştır. İç denetim, iç denetçiler tarafından yapılacaktır²¹⁵.

4.2.2.3. Dış Denetim Sistemi

Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin mali faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve

²¹³ A.g.k., madde:60.

²¹⁴ A.g.k., madde:61.

²¹⁵ A.g.k., madde:63.

planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasını amaçlamaktadır.

Dış denetim, genel kabul görmüş uluslararası denetim standartları dikkate alınarak;

- Kamu idaresi hesapları ve bunlara ilişkin belgeler esas alınarak, mali tabloların güvenilirliği ve doğruluğuna ilişkin mali denetimi ile kamu idarelerinin gelir, gider ve mallarına ilişkin mali işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespitini yapmak
- Kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi, faaliyet sonuçlarının ölçülmesi ve performans bakımından değerlendirilmesi yapmak için gerçekleştirilir²¹⁶.

Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu eğitim kurumlarına finansal kaynakların artırılması açısından herhangi bir katkı sağlamazken bunun yerine eğitim kurumları da dahil olmak üzere tüm kamu idareleri için bir muhasebe birimi kurulması gerektiğini öngörmektedir. Bu öngörülerde mevcut olan finansal kaynakların etkin bir şekilde kullanımının gerçekleşeceği düşüncesi hakimdir.

Üçüncü bölümde de değinildiği üzere incelenmiş olan bir kamu ve bir özel orta öğretim kurumunun finansal kaynakları etkin kullanma ve dağıtma konusunda tam anlamıyla işleyen bir mekanizmaları mevcut değildir. Özel orta öğretim kurumları işletme mantığı ile çalıştıkları için kısmen de olsa mevcut muhasebe sistemleri ile bunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Yine incelenmiş olunan orta öğretim kurumlarında her yıl bütçe gerekçelerini hazırlayan elemanların bununla ilgili yeterince bilgiye sahip olmadıkları, bilimsellikten uzak, rastgele yöntemlerle ödenek istem çizelgesi hazırladıkları tespit edilmiştir. Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu ise bu gibi aksaklıkların giderilmesinde de yeni uygulamalar getirmeyi hedeflemektedir. Çünkü yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu tüm genel ve özel bütçeye tabi kuruluşlar için muhasebe sistemlerinin kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Bu şekilde kaynakların etkin ve verimli kullanımının sağlanacağını, raporlama ve bütçeleme işlemlerinin realiteye uygun bir şekilde gerçekleşeceğini ön görmektedir.

²¹⁶ A.g.k., madde:68.

Nitekim özel orta öğretim kurumunun kendine özgü standart bir muhasebe sistemine sahip olması bile okulun sahip olduğu işletme sermayesini ve özel kaynaklarını daha etkin ve verimli kullanmasını sağlamaktadır ve bu şekilde de geleceğe yönelik yatırım planları yapmasına da olanak vermektedir. Buna benzer bir sistemin kamu orta öğretim kurumlarına uygulanması, aynı zamanda gelişen teknoloji ile değişen eğitim ekonomisinin ihtiyaçlarının karşılanması için finansal kaynakların hem arttırılmasına yönelik hem de mevcut finansal kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına yönelik yeni imkanlar tanıyacaktır. Kurulan muhasebe sistemi ile de eğitim kurumlarının tüm işlemleri denetlenecek ve kamusal kaynakların israfı ve gereksiz kullanımı önlenmiş olacaktır.

4.2.3. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Muhasebe Açısından Yaratacağı Sorunlar

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun kabul edilmesi 1927 yılından beri yürürlükte olan "Muhasebe-i Umumiye Kanunu" nun da değişmesine neden olmuştur. Çıkarılan yasa, ülke dışındaki yabancı bazı kuruluşlara göz boyama olarak nitelendirilebilir. Bu tür bir düzenlemede derine inildiğinde hesap verme sorumluluğu şartı aranmalıdır. Aslında yeni düzenleme ile hesap verme sorumluluğunun, stratejik plan, performans ölçümü, saydamlık, iç ve dış denetim vb. kamu yönetimi ilke ve araçları gibi kavramların temel alındığı göze çarpsa da, sorun tam da burada başlamaktadır. Temel alınan kavramların doğru kullanılıp kullanılmadığı konusunda tereddütlerin olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda temel alınan kavramların, düzenleme metninde olması gereken, göze hoş gelen tümceler olarak nitelenebilir. Dolayısıyla, kavramların hatalı veya akıllarda soru işareti bırakacak şekilde kullanıldığında, ortaya çıkan sistemin tasarımının da hatalar içerdiği izlenimi doğar²¹⁷. Aşağıda ayrıntılı olarak muhasebe açısından yaratacağı sorunlar incelenecektir.

4.2.3.1. Performans Ölçmedeki Olası Sorunlar

Yeni yasanın performans denetimi ve performansın raporlanması konularına yaklaşımları hatalı ve eksik bilgilere dayalıdır. Aynı şekilde denetimle ilgili düzenlemeler, genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun değildir. Oysa hesap

²¹⁷ Oğuz Oyan, Kamu Mali Yönetiminde Sözde Reform, <http://www.kamuyonetimi.org./pdf/oayan3.pdf>, (26.05.2004).

verme sorumluluğu, kendisine yetki verilenlerin ve kaynak dağıtılanların bu yetkileri ve kaynakları ne kadar iyi kullandıklarını raporlama, sergileme sorumluluğu olarak tanımlanabilir. Buna göre hesap verme sorumluluğu en iyi şekilde performansın ölçülmesiyle ve performans ölçümü sonucu ortaya çıkan performans bilgilerinin raporlanmasıyla yerine getirilebilir. Bu bağlamda yeni yasanın hesap verme sorumluluğu anlayışı dünyada uygulananlar ile karşılaştırılması gerekir. Kabul edilen yasa, dış denetim, kamu zararı, faaliyet raporları gibi düzenlemeler incelendiğinde bazı yanlışlıklar göze çarpabilir. Yasanın 68. maddesi dış denetimi, mali denetim ve performans denetimi iki farklı kavram olarak ele alınırken, farklı uygulanma alanlarında olan bu denetim süreçlerinin “idareler itibariyle konsolide edileceğini”den bahsedildiği görülebilir. Oysa, mali denetim her yıl yapılırken, performans denetiminin her yıl aynı işlem için yapılması sorunlar yaratabilir. Aynı kurum her yıl performans açısından dış denetim kapsamına alınması problemler getirebilir²¹⁸.

4.2.3.2. Hesap verme ve Raporlamadaki Olası Sorunlar

Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu çerçevesinde, muhasebe sisteminin özellikleri, gelir ve gider tahminlerini gösteren, belli döneme ait bütçenin hazırlanması kadar önemlidir. Son yıllarda muhasebenin klasik işlevleri, üst yönetim organlarına gerçekleşmesini tahmin ettikleri kararları almada ve yönetsel kontrollerin gerçekleşmesinde önemli birer araç olarak algılanmaktadır²¹⁹.

Hesap verme zorunluluğu; her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, muhasebeleştirme, raporlama ve kaynakların kötüye kullanılmaması için gerekli tedbirlerin alınmasından sorumlu tutulmuşlar ve bu kişilere ilgili mercilere hesap verme yükümlülüğü getirilmiştir. Yasanın 10 uncu maddesine göre ise bakanlar, hesap verme mercii olarak TBMM’ye ve Başbakanı karşı sorumludurlar ve “idarelerinin amaçları, hedefleri, stratejileri, varlıkları, yükümlülükleri ve yıllık performans planları konusunda her mali yılın ilk ayı içinde kamuoyunu bilgilendirir²²⁰”.

Bunu, bu biçimiyle ele alırsak böyle bir yaklaşımdan söz etmek mümkün olmayabilir. Bunun nedeni bu işlevin mekanizması kurulmamıştır. Raporu yayınlayanın bakan olmaması, üst yönetici olması ve raporların parlamentoya değil Sayıştay’a ve

²¹⁸ Oğuz Oyan, a.g.m.

²¹⁹ Şerafettin Sevim, a.g.e., s. 48

²²⁰ A.g.k., madde: 8-10.

Maliye Bakanlığına sunulduğu göze çarpmaktadır. Yöneticinin hesap verme sorumluluğu, bakanların hesap verme sorumluluğunun bir alternatifi gibi düşünülemez. Çünkü üst yöneticiler hesap vermede bakana, mahalli idarelerde ise meclislerine sorumludurlar. Bu yasa ile, çok sayıda bakanlığın taşra teşkilatının işlevselliğine son vereceği, buna karşılık İl Özel İdarelerinin merkezi idarenin yerine düşünüldüğü göz önüne alındığında, bakanlar ile yöneticiler (burada valiler) arasındaki hesap verme sorumluluğu ilişkisinin zarar görme hatta ortadan kalkma riski bulunmaktadır²²¹.

4.2.3.3. Envanter Kayıtlarındaki Olası Sorunlar

Yeni kamu mali reformu ile birlikte her kamu kurumunun muhasebe birimi oluşturması öngörülmektedir. Kamu kurumlarındaki maddi taşınır veya taşınmaz varlıkların envanteri bütün varlıkların maliyet bedellerinin kayda alınması esasına dayandırılmıştır. Kamu orta öğretim kurumlarında duran varlıklar, devlet tarafından süreli yada süresiz olarak tahsis edilenler, kamu ya da özel kişi ve kurumlardan kiralama, bağış ve hibe yolları ile edinilmiştir. Eğer tahsis edilen mülkiyet süresiz ise bir problem gözükmemektedir. Ancak, yeni kamu mali reformunun uygulamaya geçiş tarihi itibarı ile mevcut olan ve kayda alınmamış varlıkların maliyet bedelleri ile ilgili olarak problemlerin olduğu düşünülmektedir. Örneğin yapımı yeni tamamlanmış bir bina için kayıtlarda 1 lira gösterilmesi öngörülmektedir. Oysaki bunun maliyeti belki de 1 trilyondur. Bu durumda kamu kurumlarının ne şekilde envanter işlemlerini yapacakları kesin olarak belirtilmemiştir. Bu durumda yapılan yada yapılacak olan basit hesaplarla gerçek maliyetlerden uzaklaşmış olacaktır.

4.2.3.4. Bütçeleme Sistemindeki Olası Sorunlar

Kamu mali yönetimi ve kontrol kanununda kullanılması öngörülen bütçe sisteminde, kaynakların stratejik önem ve önceliklerine göre dağıtılması, dağıtılan kaynakların etkin ve verimli kullanılması yer almaktadır²²². Kamu mali yönetimi ve kontrol kanununda bütçeler ile ilgili olarak kamu kuruluşlarının, bütçelerini yaparken performans esaslı bütçeleme yapmaları öngörülmüştür. İstenilen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının anlaşılmasının ancak bu şekilde olacağı düşünülmüştür²²³.

²²¹ Oğuz Oyan, a.g.m.

²²² The World Bank, Public Expenditure Mangement Handbook, June 1998.

²²³ Ekonomist Online, a.g.m.

Orta öğretim kurumlarında performans dayalı bütçeleme sistemi, analitik bütçeleme sistemine dayandırılabilir. Ancak yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu bütçeleme faaliyetlerinde ortaya çıkan sorunlara analitik bütçe sisteminin tam anlamı ile cevap veremediği düşünülmektedir. Bu bağlamda esnek bütçeye ihtiyaç duyulabilir. Eğitim hizmetini veren orta öğretim kurumları, bir eğitim hizmeti üretmektedirler. Dolayısıyla bu noktada esnek bütçe uygulanması düşünülebilir. Çünkü, eğitim hizmetini alacak olan öğrenci ise, hizmeti satın alan öğrenci sayısı, üretim miktarı parametresi ile ilişkilendirilebilir. Yani, orta öğretim kurumlarında her bir öğrenciye verilen eğitim hizmeti bir birim ürün (mamul) olarak nitelenebilir.

Türkiye’de her orta öğretim kurumunun bulunduğu bölgenin gelir seviyesine göre çıktı vereceği düşünülebilir. Bütçelemede en temel faktörler olan gelir ve gider tahminlemesi çok önemlidir. Bütçelemede gider tahmini de orta öğretim kurumunun bulunduğu bölgeye göre şekil almaktadır. Bu nedenle her orta öğretim kurumu kendi bulunduğu bölgenin gelir ve gider tahmin planını yapması daha gerçekçi olacaktır. Eğitim –öğretim hizmetinde analitik ve analitik bütçelemedeki açıkları kapatan esnek bütçe özelliklerini içeren bir bütçe anlayışı ortaya çıkmaktadır. Ancak Maliye Bakanlığı 2004 yılı itibarı ile genel ve katma bütçeli idarelere analitik bütçe sisteminin kullanılacağını belirtmiştir.

Daha önce merkezi bütçe kapsamında Genel ve Katma Bütçeli İdareler yer almaktaydı. Yeni Kanun’un katma bütçeli idareler kavramını ortadan kaldırdığı göze çarpmakta, katma bütçeli kuruluşların bir kısmı özel, bir kısmı da genel bütçe başlığı altında gösterilmekte ayrıca düzenleyici kurum ve kurulların merkezi bütçe kapsamına dahil edildiğinden bahsedilebilir²²⁴. Yeni sistem kurumları dörtlü bir cetvel sistemi yardımıyla tanımlamaktadır. 1 Sayılı Cetvel eski genel bütçeli kurumları ve katma bütçeli kurumların bir kısmını içermektedir. 2 Sayılı Cetvel eski katma bütçeli kurumların kalanını ve İstanbul Altın Borsası Başkanlığı, İhracatçı Birlikleri vb. ek bazı kurumları, 3 Sayılı Cetvel Düzenleyici ve Denetleyici Kurumları, 4 Sayılı Cetvel ise Sosyal Güvenlik Kurumlarını kapsamaktadır²²⁵. Eski kanun (1050 sayılı kanun) tasarımında Anayasanın merkezden yönetim ve yerinden yönetim (hizmet yerinden

²²⁴ Doğan Bayar, a.g.m.

²²⁵ Bkz. Ahmet Alpay Dikmen, “Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu Tasarısı Üzerine Değerlendirmeler”, http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Dikmen-KMYMKK_Cumhuriyet.doc, (26.05.2004).

yönetimleri bakımından) ilkesine bağlı kaldığını ve merkezi yönetimi genel bütçede, hizmet yerinden yönetimlerini (özel bütçeli idareleri) katma bütçede toplandığını görebiliriz. Eğer, Devletin temel kuruluşu dikkate alınırsa yeni kanun ile bazı olumsuzlukların yaşanması olasıdır:

- Tek Devlet tüzel kişiliğine dahil dairelerin genel bütçe içinde toplandığı ifade edildiği halde (Madde:12), I sayılı cetvele TCK, DSİ, SHÇEK gibi ayrı tüzel kişiliğe sahip idarelerin de dahil edilmesi düşündürücüdür. Düzenlemenin tutarlı hale gelebilmesi için bunların özel bütçeli idareler arasına konulması gerekebilir veya tüzel kişiliklerinin ve mali özerkliklerinin kaldırılması yönünde yeni değişiklikler gerekecektir.
- Bunun yanında özel bütçeli idareler için iki ayrı cetvel öngörülmüştür. Özel bütçeli idarelerin tümü merkezden yönetime idari gözetimle bağlı hizmet yerinden yönetimleridir. İdari vesayetın konusu, kapsamı, araçları, uygulamaları ve derecesi bu idarelerin kuruluş kanunları tarafından belirlenmiştir. Aynı zamanda idari vesayetın derecesi az veya çok olabilir, yürütme yetkisini (elbette kendi görev alanında) doğrudan kullanan bağımsız otoriteler haline gelmemeleri göz önüne alındığında idari vesayete tabi olmayan hiçbir kamu kuruluşu olamaz. Bu nedenle bu durum, Anayasanın “Yürütme yetkisi ve görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasa ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.” diyen 8 inci ve “İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır²²⁶.” diyen 123 üncü maddelerine ters düştüğü kanısına varabiliriz. Bu itibarla bir mali usul kanunu olan bu yeni metinle farklı özerklik kriterleri ve dereceleri yaratılması gereksiz olduğu düşümlenebilir ve Türk Devlet sistematiğine ters düşebilir.

Yukarıdaki açıklamalara göre II ve III sayılı cetveller birleştirilebilir ve bu idarelerin tümü bütçe rejimine tek statü ile (katma bütçe statüsü ile) katılmaları gerekebilir. Sonuç olarak idari yapılanmada adres Anayasa ve teşkilat kanunlarıdır. Bu nedenle bunların dışında bir kanunla mali usuldeki düzenlemelerin yeniden yapılanması

²²⁶ A.g.k. , madde:8-123.

ve düzenlenmesi anlamsız olabilir. Bir idarenin bütçesinin konsolide bütçeye şu veya bu şekilde dahil edilmesinin idarenin tüzel kişiliğine veya özerkliğine dokunacak ve onu etkileyecek hiçbir yönü bulunmadığı da göz önüne alınmalıdır²²⁷.

4.3. ORTA ÖĞRETİM KURUMLARINDA MUHASEBE SİSTEMİNİN ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ

4.3.1. Orta Öğretimde Muhasebe Sisteminin Önemi

Muhasebe bir bilgi sistemi olarak ifade edilebilir. Bir işletme hakkında karar verme durumunda olan kişi ve kuruluşların alacakları kararlara destek olacak bilgileri üreten bir sistemdir²²⁸. Muhasebenin ana görevlerinden birisini, işletme yöneticisinin başarısını ve işletme yöneticilerinden beklenenleri açık ve yararlı bir biçimde raporlamak oluşturmaktadır. Raporlama görevinin yerine getirilmesi sonucunda, yöneticilerin fiili başarıları ile planların karşılaştırılması olanağı elde edilmekte ayrıca, işletmenin amaçlarına ne derece ulaşıldığı da tespit edilmektedir²²⁹.

Daha önceki bölümde de değinildiği üzere toplumlar artık bilgi toplumu sürecine geçmişlerdir. Yaşanılan çağ bilgi çağı olup, insanlarımızda bilgili insan konumundadırlar. Bu bağlamda orta öğretim kurumları da bilgi toplumlarının gereksinimi olan bilgili insan, nitelikli insan yani beşeri sermaye yetiştirme konusunda en önemli eğitim aşamasıdır.

Toplumların nitelikli insan gücü yetiştirme konusunda en temel eğitim aşaması olan orta öğretim kurumlarının ise kendi finansal kaynaklarını etkin bir şekilde kullanabilecekleri sistemlere ihtiyaçları vardır. Nitekim çağımızın bilgi çağı olduğunu da belirttiğimiz üzere bilgi çağının gerisinde kalmamak içinde teknolojiyi yakından takip etmek gerekmektedir.

Teknolojiyi yakından takip edebilmek için yeterince finansal kaynaklara sahip olmak bir zorunluluk teşkil etmektedir. Türkiye’de eğitim için ayrılan finansal kaynakların yetersiz olduğu ise yadsınamaz bir gerçektir maalesef. O halde kısıtlı olan finansal kaynakları en etkin ve verimli bir şekilde kullanmak, yönetmek ve dağıtmak

²²⁷ Doğan Bayar, a.g.m.

²²⁸ Hüseyin Ergin, Muhasebeye Giriş, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2002,9. Basım, s. 14.

²²⁹ Rifat Üstün, Yönetim Muhasebesi, Bilim Teknik Yayınevi, 4. Baskı, Eskişehir, 1999, s. 5.

gerekmektedir. Bu da hiç şüphesiz ki bir muhasebe bilgi sistemi ile mümkün olabilmektedir.

Muhasebe bilgi sistemi, işletmelerin finansal faaliyetlerini takip etmek ve bu faaliyetleri karar verici kişi ve kuruluşlara yararlı olacak şekilde özetlemek için kullanılan araç ve yöntemlerden oluşmaktadır²³⁰.

Bu durumda ilk akla gelen soru orta öğretim kurumlarının genel olarak kamu kurumlarından olması durumunda bir muhasebe bilgi sistemine ne derece gerek duyulup duyulmadığıdır. Her ne kadar kamu sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların esas amacı kar elde etmek yerine toplumsal faydayı gözeterek bir mal yada hizmeti üretip sunmak olsa da, yönetim açısından irdelendiklerinde özel işletmelerden farklı olmadıkları sonucuna varılmaktadır. Temel amaç, üretilmesi planlanan mal yada hizmeti minimum maliyetle ortaya çıkarmak ve faaliyet süreçlerinde aksamaya yol açmayan bir biçimde kurumu yönetmektir.

İhtiyaçların belirlenerek gider planlamalarının gerçekleştirilmesi, kuruluşun yapısına göre değişik özellikler gösteren gelir öngörülerinin yapılması ve kurum faaliyetlerinin sapmaları en aza indirgeyecek bir genel yönetim şekliyle yürütülmesi gerekmektedir. Üst yönetim ve karar verici kişi, kurum ve kuruluşların başarılı bir yönetim gerçekleştirebilmeleri için sağlıklı muhasebe verilerine ihtiyaçları olmaktadır. Ayrıca, faaliyet sonuçlarının ölçülmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi ancak yapılan işe uygun şekilde konumlanmış ve kusursuz işleyen bir muhasebe departmanının varlığıyla mümkün olacaktır.

İşte tüm bunlar da genel bütçeli kuruluşlardan olan orta öğretim kurumları için gerekli olan muhasebe bilgi sisteminin önemini belirtmektedir. Bunun yanında muhasebe sisteminin işlevleri olan ölçme, değerlendirme ve geliştirme yine orta öğretim kurumları için oldukça öneme sahiptir.

4.3.2. Orta Öğretimde Muhasebe Sisteminin İşlevleri

Muhasebenin başlıca dört fonksiyonu vardır. Bunlar para ile ifade edilen işlemleri toplamak, sınıflandırmak, raporlamak ve analiz ederek yorumlamaktır²³¹. Bu fonksiyonların yerine getirilmesi esnasında muhasebenin işlevleri ortaya çıkar. Bunlar;

²³⁰ Hülseyin Ergin, a.g.e., s.15.

²³¹ A.g.e., s. 18.

ölçme, değerlendirme ve geliştirme işlevleridir. Muhasebe sisteminin sağladığı bilgiler sadece birer tablo ve rapor olarak görülmemelidir. Bu tablo ve raporların hazırlanması ölçme işlevinin yerine getirilmesiyle sağlanır. Bu tablo ve raporların ilgili yöneticiler tarafından analiz edilerek yorumlanması ve dönemin gözden geçirilerek hedefler ile varılmış olunan noktaların karşılaştırılması “değerleme”, yapılan değerlendirme sonucu yeni hedeflerin tespitine dayanak noktası oluşturması ve belirlenen yeni hedeflerin eski durumdan daha ileride olmasına imkan olup olmadığının anlaşılması “geliştirme” işlevlerinin birer sonucudur.

4.3.2.1. Ölçme İşlevi

Muhasebe sistemi, ekonomik olayları para birimini kullanarak ölçen ve işletmelerle ilgili önemli niceliksel bilgileri sağlayan bir sistemdir²³². İyi bir muhasebe sistemi genel olarak işletmelerle ilgili bilgileri üç genel amaç için sağlar²³³:

- İşletme içi faaliyetlerin planlanmasında, kontrol edilmesinde ve maliyet yönetiminde kullanılması için yöneticilere iç raporlama,
- Özellikle stratejik kararların alınmasında, stratejik amaç ve politikalarının oluşturulmasında ve uzun vadeli stratejik planların hazırlanması ve uygulanmasında kullanılması için yöneticilere iç raporlama, ve
- Ortaklara, devlete ve diğer ilgili kişi ve kuruluşlara dış raporlamadır.

Dönem içerisinde gerçekleşen ekonomik olay ve işlemler toplanır, sınıflandırılır, raporlanır ve analiz edilerek yorumlanır. Bu işlerin yapılabilmesi için bir finansal bilgi sistemi ve döngü geliştirilerek işler hale getirilir²³⁴. Muhasebe sisteminin ürettiği muhasebe sisteminde yer alan finansal karakterli bilgiler muhasebe bilgisi olarak tanımlanır²³⁵. İşte bu döngünün ve bilgi sisteminin amacı; sağlanan verileri kullanıcıların gereksinimine uygun, yararlı bilgiler haline dönüştürmek, dolayısıyla da kuruluşun faaliyetlerini ölçmek; yani dönem başlangıcı ile dönem sonu arasındaki farkı gözler önüne sermektir²³⁶. Ölçüm işlemi ulusal para birimine dayandırılarak yapılır. Her tür iktisadi kıymet ve olay, belgelerle doğrulanarak muhasebe sistemi içerisinde gerekli kayıt ile gösterilir. Kuruluşun yapısına göre tutulması gereken defterler ilgili kanunlarla belirlenmiştir.

²³² Nejat Akıncı ve Necmettin Erdoğan, *Finansal Tablolar Ve Analizi*, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1995 s.s.4-6.

²³³ Hüseyin Ergin, *Stratejik Yönetim Muhasebesi*, Ekspres Matbaası, 2. Baskı, Kütahya, 1997, s.12.

²³⁴ Nejat Akıncı ve Necmettin Erdoğan, a.g.e., s.s.5-7.

²³⁵ Ferruh Çömlekçi, *Muhasebe Denetimi*, Birlik Ofset Yayıncılık, Eskişehir, 2004, s.28.

²³⁶ Nejat Akıncı ve Necmettin Erdoğan, a.g.e., s.s.7-9.

Ölçme işlevinde temel amaç, olayların net ve anlaşılır bir biçimde gözler önüne serilmesi ve yönetime değerlendirmeye dönük bilgi sağlanmasıdır. Kısacası denilebilir ki; muhasebe sisteminin ölçme işlevi bütün bir dönemin her yönüyle tartılarak sonuçların yönetime iletilmesidir.

4.3.2.2. Değerlendirme İşlevi

Yapılan ölçümler sonucu mali tablo ve raporlar hazırlanarak yönetime sunulur. Hazırlanan bu rapor ve tablolar önceki dönem ile cari dönemin karşılaştırmalı değerlendirmesi olarak adlandırılabilir. Kuruluşların faaliyetlerini yorumlayabilmeleri ancak mali olayların muhasebe sistemi tarafından değerlendirilmesiyle mümkündür. Mali tablo ve raporların başlıca hizmet amaçlarını aşağıdaki gibi belirlemek olasıdır,²³⁷

- Tüm çıkar gruplarının ortak amaçlar doğrultusunda hareket etmeleri ve uyum içinde çalışmalarının sağlanması ve gerekli önlemlerin alınması açısından yönetim için bir kontrol aracıdır,
- Departmanların işletme karına ve amaçlarına olan katkılarını gösterdiğinden departman yöneticileri için performans değerlendirme aracıdır,
- Kendi departmanlarına ilişkin verimliliği artıracak gerekli uygulama ve yöntem değişikliklerini yapabilmelerinde yöneticiler için kendi kendini eleştiri aracıdır.

Sürdürülen faaliyetlerin, muhasebe bilgi sisteminin sağladığı araç ve veriler yardımıyla değerlemesi yapılır. Dönem içerisinde gerçekleşmiş olan tüm mali nitelikte olayların yer aldığı finanssal tablolar, yönetime sadece geçmiş dönemle ilgili bilgiler vermekle kalmaz, aynı zamanda gelecek döneme de ışık tutar. Varlıkların hangi kaynaklarla ve ne şekilde sağlandığı, ve kullanılan bu kaynakların tekrar varlığa dönüşüp dönüşmediği gibi önemli yönetsel sorunların yanıtları muhasebe bilgi sisteminin değerlendirme işlevi sayesinde bulunabilir. Genel kanının aksine, muhasebe bilgi sisteminin görevi, sadece kayıt tutulması ve bu kayıtlar sonucu elde edilen verilerin üst yönetime iletilmesi olarak algılanmamalıdır. Yönetsel kararların alınması aşamasında, belirlenmiş hedeflere varılıp varılmadığı sorgulanırken baş vurulacak en önemli kaynak muhasebe bilgi sisteminden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi olacaktır.

²³⁷ A.g.e., s.s. 10-18.

Değerlendirmeler yapılırken, işletmenin kendi hedeflerine varıp varamadığının sorgulanmasının yanı sıra, aynı sektörde ve bölgede faaliyet gösteren rakipler de göz önüne alınmalıdır. Hammadde, malzeme, donanım, iş gücü, taşıma ve diğer maliyetler; satış fiyatları; alacakların tahsil edilme ve yabancı kaynak geri ödeme süreleri; pazar hakimiyet alanları ve genişleme imkanları; karlılık oranları ve diğer finansal ölçütler karşılaştırılarak, rakipler karşısındaki konum belirlenmelidir.

4.3.2.3. Geliştirme İşlevi

Muhasebe bilgi sisteminin en önemli işlevi, sağladığı bilgiler ışığında yapılan ölçme ve değerlemenin ardından geliştirici nitelikte olmasıdır. Yapılmış olan faaliyetler neticesinde ulaşılan durum, gerek işletmenin önceki dönem tabloları gerekse aynı sektörde faaliyet gösteren rakip konumundaki diğer kuruluşlar ile karşılaştırılarak mevcut şartlar dahilinde elde edilen verimlilik değerlendirilir. Değerlendirmenin amacı "Neredeyiz?" sorusuna bir cevap bulabilmektir. Ancak ardından daha önemli bir başka soru gelecektir: "Nereye ulaşmak istiyoruz?" İşte bu noktada muhasebenin geliştirme işlevi devreye girmektedir.

Günümüz çağdaş yönetim anlayışlarında muhasebenin geliştirme işlevi ön plana çıkmaktadır; kuruluşlar, uzun vadeli strateji, politika ve planlarını hazırlarken muhasebe bilgi sistemini temel dayanak olarak almaktadırlar. Dolayısıyla hem tespit edilmiş hedeflere ulaşılma derecesi ölçülürken hem de yeni hedeflerin belirlenmesine çalışılırken muhasebe sistemi en önemli rolü oynamaktadır. Çağdaş yaklaşımlarda hedef tespit edilirken, öncelikle elde bulunan imkanların ne olduğu ve var olan bu kısıtlı imkanlarla neler yapılabileceği belirlenmeye çalışılır. Varılmak istenen noktaların gerçekçi bir biçimde belirlenebilmesi ve belirlenen bu noktalara nasıl ulaşılacağı yine muhasebe bilgi sisteminin sağlayacağı verilerin incelenmesiyle mümkün olacaktır.

Özetle denilebilir ki; kullanılan kaynakların yapısı, durumu ve bu kaynakların tekrar varlığa dönüştürülüp dönüştürülemeyeceği araştırılırken muhasebenin geliştirme işlevi yönetime yol gösterici en önemli etkidir.

4.4. ORTA ÖĞRETİMDE KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU EKSENİNDE MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN TESPİTLER

Kamu yönetimi mali reform ekseninde, genel bütçeli kuruluş olan orta öğretim kurumlarının, tüm finansal kaynaklarının denetimini sağlayacak bir muhasebe sistemi

geliştirilmesi öngörülmektedir. Bu muhasebe sisteminin işleyişinin şu şekilde olması tasarlanmıştır.

Orta öğretim kurumlarına iç denetim ve dış denetim sistemleri getirilecektir. İç denetim sistemi, harcama öncesi kontrol, mali hizmetler birimi ve muhasebe hizmeti birimlerinden oluşacaktır.

4.4.1. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde İç Denetim Sistemi

İç denetim, kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız ve nesnel güvence sağlayan danışmanlık faaliyeti şeklinde ifade edilmektedir. Bu faaliyetler, idarelerin yönetim ve kontrol yapıları ile mali işlemlerinin risk yönetimi, yönetim ve kontrol süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek yönünde sistematik, sürekli ve disiplinli bir yaklaşımla ve genel kabul görmüş standartlara uygun olarak gerçekleştirilecektir. İç denetim, iç denetçiler tarafından yapılacaktır²³⁸.

İç denetçinin görevleri

Kamu idarelerinin yıllık iç denetim programı üst yöneticinin önerileri de dikkate alınarak iç denetçiler tarafından hazırlanacak ve üst yönetici tarafından onaylanacaktır²³⁹.

İç denetçi, aşağıda belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlü olacaktır:

- Nesnel risk analizlerine dayanarak kamu idarelerinin yönetim ve kontrol yapılarını değerlendirmekle,
- Kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılması bakımından incelemeler yapmak ve önerilerde bulunmakla,
- Harcama sonrasında yasal uygunluk denetimi yapmakla,
- İdarenin harcamalarının, mali işlemlere ilişkin karar ve tasarruflarının, amaç ve politikalara, kalkınma planına, programlara, stratejik planlara

²³⁸ A.g.k., madde:63.

²³⁹ A.g.k., madde:64.

ve performans programlarına uygunluğunu izlemekle ve değerlendirmekle,

- Mali yönetim ve kontrol süreçlerinin sistem denetimini yapmakla ve bu konularda önerilerde bulunmakla,
- Denetim sonuçları çerçevesinde iyileştirmelere yönelik önerilerde bulunmakla,
- Denetim sırasında veya denetim sonuçlarına göre soruşturma açılmasını gerektirecek bir duruma rastlandığında, ilgili idarenin en üst amirine bildirmekle.

İç denetçi bu görevlerini, İç Denetim Koordinasyon Kurulu tarafından belirlenen ve uluslararası kabul görmüş kontrol ve denetim standartlarına uygun şekilde yerine getirecektir. İç denetçi, görevinde bağımsızdır ve iç denetçiye asli görevi dışında hiçbir görev verilmeyecek ve yaptırılmayacaktır.

İç denetçiler, raporlarını doğrudan üst yöneticiye sunacaklardır. Bu raporlar üst yönetici tarafından değerlendirmek suretiyle gereği için ilgili birimler ile mali hizmetler birimine verilecektir. İç denetim raporları ile bunlar üzerine yapılan işlemler, üst yönetici tarafından en geç iki ay içinde İç Denetim Koordinasyon Kuruluna gönderilecektir. İç denetçi olarak görev yapacak kişiler aşağıda belirtilen niteliklere sahip olacaklardır²⁴⁰:

- İlgili kamu idaresinin özelliği de dikkate alınarak İç Denetim Koordinasyon Kurulu tarafından belirlenen alanlarda en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olmak.
- Kamu idarelerinde denetim elemanı olarak en az beş yıl veya İç Denetim Koordinasyon Kurulunca belirlenen alanlarda en az sekiz yıl çalışmış olmak.
- Mesleğin gerektirdiği bilgi, ehliyet ve temsil yeteneğine sahip olmak.
- İç Denetim Koordinasyon Kurulunca gerekli görülen diğer şartları taşımak.

²⁴⁰ A.g.k., madde:65.

4.4.1.1. Orta Öğretim Kurumlarında Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde İç Kontrol Sisteminin Amacı ve Yararı

İç kontrolün amacını şu şekilde ifade etmek mümkündür²⁴¹:

- Kamu gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde yönetilmesini,
- Kamu idarelerinin kanunlara ve diğer düzenlemelere uygun olarak faaliyet göstermesini,
- Her türlü mali karar ve işlemlerde usulsüzlük ve yolsuzluğun önlenmesini,
- Karar oluşturmak ve izlemek için düzenli, zamanında ve güvenilir rapor ve bilgi edinilmesini,
- İç kontrol faaliyetlerinin nesnel risk yönetim analizlerine göre belirlenmiş en riskli alanlar üzerinde yoğunlaşmasını gerçekleştirmektir.

İç kontrolün yararı ise şu şekilde ifade edilebilir:

Yeterli ve etkili bir kontrol sisteminin oluşturulabilmesi için; mesleki değerlere ve dürüst yönetim anlayışına sahip olunması, mali yetki ve sorumlulukların bilgili ve yeterli yöneticilerle personele verilmesi, belirlenmiş standartlara uyulmasının sağlanması, mevzuata aykırı faaliyetlerin önlenmesi ve kapsamlı bir yönetim anlayışı ile uygun bir çalışma ortamının ve saydamlığın sağlanması bakımından ilgili idarelerin üst yöneticileri ile diğer yöneticileri tarafından görev, yetki ve sorumluluklar göz önünde bulundurulmak suretiyle gerekli önlemlerin alınması sağlanacaktır²⁴².

4.4.1.2. Orta Öğretim Kurumlarında Kamu Mali Reform Ekseninde İç Kontrol Süreci

Kamu mali yönetiminin bir unsuru olarak iç kontrol, kamu idarelerinin mali işlem ve faaliyetlerine ilişkin tüm gelir, gider, varlık ve yükümlülüklerinin amacına ve mevzuatına uygun bir şekilde gerçekleştirilmesi için uygulanan mali yönetim, harcama öncesi kontrol ile harcama sonrası iç denetim faaliyetlerini ifade etmektedir²⁴³. Kamu

²⁴¹ A.g.k., madde:56.

²⁴² A.g.k., madde:57.

²⁴³ A.g.k., madde:55.

idarelerinin mali yönetim ve kontrol sistemleri; mali hizmetler, harcama öncesi kontrol ve muhasebe hizmetlerinden oluşacaktır.

4.4.1.2.1. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Harcama Öncesi Kontrol Süreci

Orta öğretim kurumları için gerekli ödeneğin dağıtılması, mal veya hizmetin teslim alınması, ödeme emri belgesi düzenlenmesi ve harcama yetkilisi tarafından alınacak benzeri mali kararları kapsayacaktır.

Harcama öncesi kontrol görevi, ilgili kamu idaresinin yönetim sorumluluğu çerçevesinde mali kontrol yetkilisi tarafından yürütülecektir. Mali kontrol yetkilisi, alınacak mali kararların kullanılabilir ödenek tutarı, bütçe tertibi, ayrıntılı harcama programı ile harcamanın bütçe ve gider mevzuatına uygunluğunu kontrol etmekle yükümlü olacaktır. Mali kontrol yetkilisi tarafından vize edilen veya uygun görüş verilen mali işlemler gerçekleştirilebilecektir. Mali kontrol yetkilisi olarak görev yapacak kişiler aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyacaklardır²⁴⁴.

- En az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olmak.
- Kamu idarelerinde müdür, eşiti veya daha üst görevlerde en az dört yıl çalışmış olmak.
- Görevin gerektirdiği bilgi ve temsil yeteneğine sahip olmak.

Bu durum genel bütçeli kurumlardan olan orta öğretim kurumları için atanacak olan mali kontrol yetkilisi sayesinde, ilgili kurumun finansal kaynaklarını takip ve dağıtımının işin ehli kişiler tarafından yapılacağını amaçlanmasını ifade etmektedir. Böylelikle de devlet tarafından finanse edilen bu kurumlardaki israf önlenmiş, finansal kaynaklar da etkin bir şekilde kullanılmış olacaktır.

4.4.1.2.2. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Mali Hizmetler Birimi

Genel bütçeli kurum olan orta öğretim kurumlarında mali hizmetler birimi;

- Bütçeyi hazırlamak, izleyen iki yılın bütçe tahminlerini yapmak ve bütçe kayıtlarını tutmakla,

²⁴⁴ A.g.k., madde:59.

- Bütçe ilke ve esasları çerçevesinde, ayrıntılı harcama programı ve hizmet gereksinimleri dikkate alınarak, ödenek gönderme belgelerini düzenlemekle,
- Harcama yapılması ve gelir elde edilmesine ilişkin mali işlemleri yürütmekle,
- Bütçe uygulama sonuçlarına ilişkin verileri toplamak, değerlendirmek ve bunların raporlanmasını sağlamakla,
- İdarenin bütçe kesin hesabını hazırlamakla,
- Stratejik plan ve performans programlarının hazırlanmasını koordine etmek ve sonuçlarının konsolide edilmesi çalışmalarını yürütmekle,
- İdarenin mülkiyetinde veya kullanımında bulunan taşınır ve taşınmazlara ilişkin kayıtları tutmakla,
- Mali kanunlar ile ilgili diğer mevzuatın uygulanması konusunda harcama yetkililerine gerekli bilgileri sağlamakla görevli olacaktır²⁴⁵.

Bu durumda da yukarıda belirtilen hizmetlerin bu birimce ve uzmanlarca yapılması da orta öğretim kurumları için gerekli olan finansal kaynakların tespitinde ve dağıtımında etkili olacak böylelikle de eğitim kurumlarındaki kalitede artmış olacaktır.

4.4.1.2.3. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Muhasebe Hizmetleri Birimi

Gelirlerin tahsili, giderlerin hak sahiplerine ödenmesi, para ve parayla ifade edilebilen değerler ile emanetlerin alınması, saklanması, ilgililere verilmesi, gönderilmesi ve diğer tüm mali işlemlerin kayıtlarının yapılması ve raporlanması konusunda görevli olacaktır.

Muhasebe yetkilisi, bu hizmetlerin yapılmasından ve muhasebe kayıtlarının usulüne uygun, saydam ve erişilebilir şekilde tutulmasından sorumlu olacaktır. Genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin muhasebe hizmetleri Maliye Bakanlığınca yürütülecektir. Muhasebe yetkilileri gerekli bilgi ve raporları düzenli olarak kamu idarelerine vermekle yükümlü olacaklardır.

²⁴⁵ A.g.k., madde:60.

Muhasebe yetkilileri işlemlerine ilişkin defter, kayıt ve belgeleri muhafaza etmek ve denetime hazır şekilde bulundurmak durumundadırlar. Muhasebe yetkilisinin olmadığı durumlarda aynı görevi yapmakla yetkili olan kişiler muhasebe mutemetleridir. Muhasebe mutemetleri doğrudan muhasebe yetkilisine karşı sorumludurlar²⁴⁶. Muhasebe yetkilisi olarak görev yapacak kişiler aşağıda belirtilen nitelikleri taşıyacaklardır²⁴⁷:

- En az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş olmak.
- Kamu idarelerinin muhasebe hizmetlerinde en az dört yıl çalışmış olmak.
- Görevin gerektirdiği bilgi ve temsil yeteneğine sahip olmak.

9.12.1994 tarihli ve 4059 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinde muhasebe yetkilisi Maliye Bakanlığınca, diğer kamu idarelerinde üst yöneticiler tarafından atanacaktır.

Genel bütçeli kurum olan orta öğretim kurumlarında görev yapacak olan muhasebe yetkilileri sayesinde de tüm işlemler kayıt altına alınacağından dolayı istenildiği zaman denetlenebilecektir. Böylelikle de finansal kaynakların etkin kullanımı ve dağıtımını sağlanmış olacaktır.

4.4.2. Orta Öğretimde Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Ekseninde Dış Denetim Sistemi

Sayıştay tarafından yapılacak harcama sonrası dış denetimin amacı, genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, yönetimin mali faaliyet, karar ve işlemlerinin; kanunlara, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden incelenmesi ve sonuçlarının Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanmasını ifade etmektedir. Dış denetim, genel kabul görmüş uluslararası denetim standartları dikkate alınarak;

- Kamu idaresi hesapları ve bunlara ilişkin belgeler esas alınarak, mali tabloların güvenilirliği ve doğruluğuna ilişkin mali denetimi ile kamu idarelerinin gelir, gider ve mallarına ilişkin mali işlemlerinin kanunlara ve diğer hukuki düzenlemelere uygun olup olmadığının tespitini yapmak

²⁴⁶ A.g.k., madde:61.

²⁴⁷ A.g.k., madde:62.

- Kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi, faaliyet sonuçlarının ölçülmesi ve performans bakımından değerlendirilmesini yapmak suretiyle gerçekleştirilecektir.

Dış denetim sırasında, kamu idarelerinin iç denetçileri tarafından düzenlenen raporlar, talep edilmesi halinde Sayıştay denetçilerinin bilgisine sunulacaktır²⁴⁸. Sayıştayın denetlenmesi, her yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı tarafından görevlendirilen ve gerekli mesleki niteliklere sahip denetim elemanlarından oluşan bir komisyon tarafından, hesaplar ve bunlara ilişkin belgeler esas alınarak yapılacaktır²⁴⁹.

Sonuç olarak şunları ifade etmek mümkün olabilir; özel ve genel bütçeli kuruluşların tümünün finansal kaynaklarını ve bu kaynakların kullanım yerlerini denetleyebilmek için yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunu hazırlanmıştır. Orta öğretim kurumları da genel bütçeli kuruluşlar kapsamında olduğu için tüm denetlemelerin altında olacaktır. Yine tüm kurumların denetimi, ancak o kurumlar için geliştirilecek muhasebe sistemi ile mümkün olacaktır. Muhasebe sisteminin nasıl işletileceği konusunda ise kesin bilgiler mevcut olmayıp, ancak tüm işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak uzman kişilerin bu kurum ve kuruluşlarda görevlendirilmesi öngörülmektedir. Böylelikle de hem kamusal malların ve finansal kaynakların israfı önlenmiş olacak hem de etkili kullanımı sağlanmış olacaktır.

Kamu harcama sisteminin iyi işlemesi yada işletilmesi devletin millettten aldığı kaynakları kamu hizmetlerini görürken doğru – dürüst kullanmasını ve bunun hesabını iyi vermesini, yani devletin etkin olmasını sağlayacak bir durum ortaya çıkaracaktır. Ancak bu, sözle olamaz. Bu, sistematik bir çalışma gerektiren ciddi bir konu bütünüdür. Belki de Türkiye’de uzun zamandır hayata geçirilememesinin nedeni, bu reformun ciddi ve karmaşık bir süreç içermesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de kamu harcamalarının yapılması, denetlenmesi ve genel olarak kaynakların dağıtım süreci yeterince iyi işletilememektedir. Kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması da bütçe sistemimizce engellenmektedir. Sistemin katı ön kontrol ve vize uygulamalarına tabi tutulması, harcamacı kuruluşları bütçe dışı kaynaklara yönlendirmekte ve bütçe

²⁴⁸ A.g.k., madde:68.

²⁴⁹ A.g.k., madde:69.

disiplinini sağlamak için getirilen kontrol mekanizmalarının bizzat kendisi bütçe disiplinini bozmaktadır. Böyle bir ortamda kamu hizmetlerinin kalitesini iyileştirecek hiç bir teşvik edici mekanizma geliştirilememektedir. Aslında kamu harcama yönetimindeki bu aksaklıklar çok uzun zamandan bu yana Türk bürokrasisinde ve kamuoyunda tartışılan ve üzerinde çözüm aranan konular olmuşlardır. Nitekim yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanunuyla mevcut tüm problemlerim ve aksaklıkların giderilerek kamusal kaynakların etkin kullanımını gerçekleştirebilmek için tüm kamu kurum ve kuruluşlarına mali şeffaflık ilkesi gereği muhasebe sistemi kurulması gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Çünkü ancak bir muhasebe sistemi ile tüm finansal kaynakların denetimi sağlanabilecektir²⁵⁰.

4.5. ORTA ÖĞRETİMDE KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU EKSENİNDE MUHASEBE SİSTEMİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Yeni Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu göz önünde bulundurularak mali şeffaflık ilkesine uyulması kaydı ile vergi denetim mekanizmaları geliştirilmelidir. Bu şekilde adaletli vergi alınması sağlanacak ve vergiler oranından genel bütçedeki eğitime ayrılan pay arttırılmış olacaktır.

Eğitim yerel yönetimlere devredilmeli, fakat finansal kaynak dağıtımı açısından kısmen de olsa merkezîyetçi olmalıdır. Çünkü günümüzde siyasi etik açısından yerel yönetimler yeterli olgunluğa sahip değildirler.

Yeni kamu mali yönetimi kontrol kanunu ile yarı özelleşmiş olan orta öğretim kurumları zaman içerisinde kademeli olarak tamamen özelleştirilmelidir. Çünkü bu durum, rekabet ortamı içerisinde eğitim hizmetlerini üretenlerin sayısını arttıracak buna paralel olarak da eğitim için kişilerden alınan paranın düşmesine neden olacaktır. Yani hizmeti alanlar zaman içerisinde daha düşük parayla daha kaliteli bir eğitim hizmeti alabileceklerdir. Bu nedenle de eğitim hizmetlerinin orta gelirli vatandaşları zorlayacak fahiş bir fiyatı olmayacak, rekabet olduğu için kalite artacak, değişen teknoloji hızlı bir şekilde eğitim hayatına girecektir. Bunun sonucunda da eğitim hizmetini satın alanların eğitim süresi sonunda beşeri sermaye elde etmeleri sağlanmış olacaktır.

²⁵⁰ Kamu Harcama Yönetiminde Reform (Bütçe Reformu) Nedir – Niçin Gereklidir? http://www.treasury.gov.tr/peir_web.pdf, s.s.1-3. (30.10.2003).

Orta retim kurumlarına kurulacak olan muhasebe sistemleri ile muhasebenin işlevleri olan kaydetme, raporlama ve sınıflama işlemleri gerçekleştirileceği için varlıkların tekrar kaynaklara dnüşürölmesi döngüsü gerçekleştirilerek ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik muhasebe sistemi de sağlanmış olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu hizmeti olan eğitim hizmetlerinin 21. yüzyıla geçişle birlikte ekonomisi değişmiş ve talebi artmıştır. Değişen eğitim ekonomisi paralelinde eğitim hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü olan kamu otoriteleri bu alana yeterince finansal kaynak ayıramamaktadır. Bu nedenle kamu otoriteleri, eğitim hizmetlerini gereği gibi yerine getirmekte zorlanmaktadır. Dolayısıyla eğitim hizmetlerinin 21. yüzyıl bilgi toplumu sürecinde yeniden irdelenmesi ve yetersiz olan finansal kaynaklarının artırılması için yeni çözümler üretilmesi bir zorunluluk teşkil etmeye başlamıştır.

Bu çalışma, orta öğretim kurumlarına özellikle kamunun daha fazla kaynak ayırması ve bu kaynakların etkili kullanılarak eğitimin çıktısını oluşturan insan niteliğini arttırmaya yönelik öneriler geliştirmek için ele alınmıştır.

Genel anlamda eğitimin kalitesini arttırmaya yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. 21. yüzyılda eğitim kurumları, bireyleri bilgi toplumuna hazırlamanın ve onları bu toplumun seçkin bir üyesi yapmanın kurumsal misyonunu üstlenmelidirler. Ülkelerin bilgi toplumunu oluşturmaya yönelmesi ile birlikte meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler kurumların yapısında ve öğretim elemanlarının görev ve rollerinde önemli değişmelere yol açacaktır. Dolayısıyla orta öğretim kurumları toplumun ve ekonominin ihtiyacı olan insan gücünü dikkate alarak yeni misyon belirlemelidirler. Öğretim elemanları da bu doğrultuda kendilerini değiştirmeli ve geliştirmelidirler.

2. Ülkeler globalleşme sürecine göre eğitim sistemlerini uyarlamalı ve globalleşen dünyanın evrensel değerlerine uygun eğitimi gerçekleştirme çabası içine girmelidirler. 21. yüzyılda bu zorunluluğun en önemlilerinden biri teknolojidir. Teknolojiyi insan üretmekte ve kullanmaktadır. Dolayısıyla teknolojiyi kullanan insanların iyi eğitim görmüş olmaları önem kazanmaktadır.

3. 21.yy'da değişen eğitim ekonomisi ile birlikte eğitimin önemi daha fazla artacaktır. Zira rekabete dayalı yeni dünya düzeninde eğitime en fazla yatırım yapan ve yetiştirilmiş insan gücüne sahip olan ülkeler avantaj sağlayacaktır. Böylece, eğitim her zaman olduğu gibi insan davranışlarını değiştiren, insanların birbirleriyle ve toplumla ilişkilerini sağlayan bir araç olarak 21. yüzyılda da etkinliğini sürdürecektir. Eğitimin temelini oluşturan beşeri sermaye, yapılacak yatırımlar içerisinde önemli yeri alacaktır.

4. Türkiye, gerek devlet gerek özel sektör olarak ekonomik açıdan dönüşümü gerçekleştirebilmek için teknolojiye ve eğitime önemli ölçüde yatırım yapmalıdır.

5. Türkiye'nin ihtiyacı olan nitelikli insanların yetiştirilebilmesi açısından eğitim stratejileri son derece önemlidir. Eğitim stratejileri oluşturulurken, ülkenin ihtiyaç duyduğu/duyacağı nitelikler temel bir öncelik olarak dikkate alınmalıdır. Eğitim sisteminin yapısı, gerek bu niteliklerin bireylere çok etkin bir şekilde verilebilmesi gerekse ortaya çıkacak insan tipinin yaşam boyu öğrenme sürecinin gereğini başarıyla yapabilmesi açısından önemlidir.

6. Türkiye'nin çağın gereklerine uygun bir eğitim politikası uygulayabilmesi için tüm nüfusu kapsayan bir nitelik envanteri çıkarılmalıdır. Diğer yandan, Türkiye nüfusunun oldukça genç olduğu düşünüldüğünde eğitim konusunda gençlerin eğitimine öncelik verilmesi önemlidir. Bunun için de etkili ve yeterli bir finansal kaynak ayrılması gerekmektedir.

Eğitime ayrılacak finansal kaynakların arttırılmasına yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Eğitim sisteminin en büyük sorunu finansal kaynak sıkıntısı ve buna bağlı olarak kaynakların etkin kullanılmamasıdır. Geçici çözüm yolları ile eğitim-öğretimde bu sorunların aşılamayacağı bir gerçektir. Eğitim sistemine getirilecek çözümlerin başında eğitim hizmetinden faydalananların bu hizmetin finansmanına katılımlarının sağlanması gelmektedir.

2. Orta öğretim kurumları nitelikli insan gücü yetiştirme konusunda önemli bir basamaktır. Fakat orta öğretim kurumları, teknolojik gelişmeleri bünyelerine yansıtabilecek yeterli finansal kaynaklara sahip değildir. Bu kurumların finansal kaynaklarının artırılması, etkin ve verimli kullanılması sonucunda teknolojiyi kullanabilen vasıflı insan gücünün yetiştirilmesi sağlanacaktır. Bütün bunların bir gerçekleşme maliyeti vardır. Dolayısıyla bu maliyetin devlet, aile ve özel sektör tarafından paylaşılması gerekmektedir. Çünkü yetişen nitelikli insan gücü hem toplumun hem de ekonominin kalkınmasını sağlayacaktır.

3. Cumhuriyet döneminden günümüze kadar yapılan kalkınma planlarında devletin, eğitimi sürdürülebilmesi için ayırmış olduğu finansal kaynakların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı özel eğitim kurumlarına doğru bir yönelişin

olduğu görülmektedir. Bu durum devletçi zihniyetin zamanla terk edildiğinin bir göstergesidir. Eğitimin bu geçiş sürecinin en bariz dönemi şu anda içinde bulunduğumuz dönemdir. Bu dönem, 21. yüzyıl bilgi ve teknoloji esası bir çağdır. Bugün Türkiye’de eğitim bütçeleri ya donmuş, yada azalmaya başlamıştır. Temel sorun ise, bu azalmanın nerede duracağıdır. Bu nedenle azalmanın durması, ülke ekonomisindeki dar boğazların giderilmesi için finansal kaynakların etkin dağıtımının gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

4. Orta öğretim kurumları okul yöneticilerine ve öğretmenlere hisse karşılığı devredilmelidir. Bu şekilde bu kişiler, kurumlara, kendi kurumları olarak sahip çıkacaklar, böylelikle de karı ve verimliliği ön planda tutacaklardır.

5. Okul yöneticileri ve öğretmenlere devir edilen orta öğretim kurumları vergiden, %50’i oranında kendi kurumlarına yatırım yapmaları kaydıyla, %100 oranında muaf tutulmalıdır. Bu şekilde varlıkların tekrar kaynaklara dönüştürülmesi döngüsü sağlanmış olacaktır.

6. Eğitimin parası kısmen hizmeti satın alanlardan tahsil edilmelidir. Bununla da ek finansal kaynak girişi sağlanmış olacak ve iç güdüsel olarak bireyler para ödedikleri eğitim hizmetini sorgulama gereği duyacaklardır. Burada fakir öğrencilerin okutulamayacağı gibi bir durum toplumda tedirginlik yaratacaktır. Bu tedirginliği gidermek için fakir öğrencilerin eğitimini sürdürebilmelerini sağlayacak bir fon geliştirilmelidir.

7. Orta öğretim kurumlarının paralı olmasının sonucunda nitelikli insan gücü yetişecek, üniversite kapılarında büyük yığılmalar olmayacak, bireyler direk orta öğretimde nitelik kazanıp, ara elemanlar olarak iş hayatına girecektir. Böylelikle üretimin artması ile istihdam sorunu çözülecek, Türkiye’nin refah düzeyinin artması sağlanmış olacaktır.

Eğitime ayrılan finansal kaynakların artırılması ve etkin kullanılmasına yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Orta öğretim kurumları yarı özelleştirme kapsamına alınmalıdır. Bu geçiş süreci, öncelikle tüm orta öğretim kurumlarının yerel yönetimlerine devredilmesiyle

başlamalıdır. Bunun nedeni kamu oyunun özelleştirmeye karşı olumsuz düşüncelerini bertaraf etmeye çalışmaktır. Yeni Kamu Mali Yönetimi Kontrol Kanunu ekseninde yine tüm orta öğretim kurumlarının finansal kaynaklarının dağıtımının denetlenmesini sağlayacak muhasebe sisteminin kurulması sağlanmalıdır. Buna takiben orta öğretim kurumlarının özelleştirilmesi sağlanmış olacaktır.

2. Finansal kaynak sıkıntısına çözüm ancak, finansal kaynakların dağıtımının etkin bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak muhasebe sisteminin eğitim kurumlarına kurulması ile sağlanabilecektir.

3. Bilindiği üzere Türkiye’de kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımını sağlayabilmek için Yeni Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu çıkarılmıştır. Çıkarılan bu kanunun muhasebe açısından bir takım eksikliklerinin olduğu gözden kaçmamaktadır. Muhasebe açısından mevcut olan eksiklikleri giderildiği takdirde tüm kamu kurumları ve özellikle eğitim kurumlarında kurulacak olan muhasebe birimleri ile kamu kaynaklarının kullanımı ve dağıtımı etkin bir şekilde işletilebilecektir. Bu şekilde varlıkların tekrar kaynaklara dönüştürülmesi döngüsü gerçekleştirilmiş olacaktır.

4. Orta öğretim kurumlarına devletten dağıtılan finansal kaynaklar yetersizdir. Fakat gönüllü bağışlar fazladır. Buna rağmen öğrenci başına gerekli finansal kaynak dağıtımı yapılamamaktadır. Mevcut finansal kaynaklar okulun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında finansal kaynakların etkin kullanımı gerçekleştirilememektedir. Bu, orta öğretim kurumlarında ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik bir muhasebe sisteminin olmamasından kaynaklanmaktadır. Tüm bu sorunların giderilmesi ise ancak orta öğretim kurumlarına ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik bir muhasebe sisteminin getirilmesi ile mümkün olacaktır. Çünkü okulun amaçlarını ve problemlerini, okulda neler olup bittiğini bilmek, okulu verdiği vergilerle ve bağışlarla destekleyen insanların en doğal hakkı, yapılanları ve yapılmak istenenleri anlatmak ve ikna etmek de yöneticilerin en önemli görevidir.

5. Geliştirilecek olan muhasebe sistemi iç denetimin aynı zamanda dış denetimin sağlanmasına olanak verecektir. İç denetimciler, yöneticiler, öğretmenler, hizmeti satın alan veliler olacaktır. Dış denetimciler, devlet ve buna bağlı kurumlardır.

6. Bu çalışma sonucunda OECD ülkeleri göz önüne alınarak, OECD ülkelerinin gelir seviyeleri (GSMH) verileri ile elde edilen ortalama orta öğretimler için öğrenci

başına yapılan harcamanın 9200 Dolar olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de öğrenci başına harcama yapılmamaktadır. Bunun nedeni orta öğretim kurumlarında ölçme, değerlendirme ve geliştirmeye yönelik bir muhasebe sisteminin olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak, Türkiye’de GSMH dikkate alınırsa ortalama orta öğretimde öğrenci başına yapılacak harcama tutarının 4750 Dolar seviyelerinde olması gerekmektedir.

EKLER

Ek – 1 Özel Orta Öğretim Kurumu Olan Konuralp Lisesinin Mevcut Muhasebe Sisteminin İşleyişine Yönelik Sorular

Sayın Yetkili ,

Bu görüşme soruları Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans bünyesinde hazırlanan, Türkiye’de Orta Öğretim Kurumlarının Finansmanı, Orta Öğretimde Kamu Reformu Ekseninde Muhasebe Sistemine İlişkin Tespitler Ve Öneriler Konulu, Yüksek Lisans Tezi’nin, Orta Öğretimdeki Mevcut Durumların Tespitine yönelik bir çalışma olup, mevcut finansal kaynakların etkin kullanımının nasıl yapılacağına ilişkin öneriler geliştirmek için yapılmaktadır. Elde edilen bilgiler herhangi bir amaç için kullanılmayacaktır.

Mükerrem ATALAY

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

SORULAR

1. Muhasebe departmanı ayrı bir departman mı?
2. Eğitim-Öğretim Kurumlarında Tek Düzen Muhasebe Sisteminin manuel uygulamasından sorumlu olacak insan gücü kantitatif ve kalitatif anlamda yeterli midir?
3. Muhasebe departmanında bilgisayar desteği ve insan gücü yeterli midir?
4. Muhasebe departmanında ve uygulamalarında herhangi bir otomasyon sistemi yada yazılım kullanılmakta mıdır?
5. Mevcut bir muhasebe bilgi sistemi var mıdır?
6. Günlük muhasebe işlemlerinin takibi sistematik bir şekilde yapılabilen midir?
7. Muhasebeden sorumlu tek bir kişi var mıdır?
8. Muhasebe departmanının organizasyon şeması içindeki yeri nedir?
9. Yöneticiler muhasebe çıktılarında ne derece anlıyor ve yararlanıyor?

10. Muhasebeciden muhasebe ve vergi işlemleri konusunda sürekli veya süreksiz bir danışmanlık alınmakta mıdır? (Vergi avantajları gibi)
11. Muhasebe işlemleri sonucunda elde edilen bilgiler işletme bilgilerinin analizinde kullanılmakta mıdır? (Karlılık analizi gibi)
12. Muhasebe verileri incelenip işletmenin genel durum değerlendirilmesi yapılmakta mıdır?
13. Muhasebe sadece devlete karşı yükümlülüklerin yerine getirilmesinde mi kullanılmaktadır?
14. Muhasebe ile ilgili vergi ve diğer mevzuatlar yeterince izlenmekte midir?
15. Piyasa değişiklikleri takip edilmekte midir?
16. Eğitim-Öğretim kurumları için tek bir hesap planı var mıdır?
17. Tahsilat ve ödemelerin analizi nasıl yapılmaktadır? (Alacak takibi)
18. Muhasebenin kurum içindeki konumu nedir? Sizce ne olmalıdır?
19. Muhasebenin stratejik yönü ve üstlendiği misyon nedir? Kurumun genel stratejisini ne yönde etkilemektedir?
20. Kurumun hangi alanları muhasebe tarafından desteklenmektedir?
21. Muhasebe departmanının kuruluş amacı nedir? Hangi yollarla hizmet sağlamaktadır?
22. Muhasebe departmanının iş süreçleri, belirlenmiş stratejik hedeflere ulaşmada ne derece etkin tasarlanmıştır? Mevcut faaliyet ve süreçler stratejik hedefleri etkin bir şekilde desteklemekte midir?
23. Muhasebe departmanında kullanılan teknolojiler nelerdir? Teknoloji etkin bir biçimde kullanılmakta mıdır?
24. Muhasebe departmanındaki çalışanların bireysel yetenekleri nelerdir? Varsa bu yeteneklerini muhasebe alanında kullanabiliyorlar mı?
25. Üst yönetimin muhasebe departmanından beklentileri nelerdir? (Vergi, tahsilat, karar verme)
26. Mevcut bir tek düzen muhasebe sistemi var mı?

Ek- 2 Özel Orta Öğretim Kurumlarının Finansal Kaynaklarını Tespit Etmeye Yönelik Sorular (Görüşme soruları, Prof. Dr. Yüksel Kavak'ın "İlköğretimde Kaynak Arayışları" araştırması için geliştirdiği anket baz alınarak hazırlanmıştır.)

Sayın Yetkili ,

Bu görüşme soruları Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans bünyesinde hazırlanan, Türkiye'de Orta Öğretim Kurumlarının Finansmanı, Orta Öğretimde Kamu Reformu Ekseninde Muhasebe Sistemine İlişkin Tespitler Ve Öneriler Konulu, Yüksek Lisans Tezi'nin, Orta Öğretimdeki Mevcut Durumların Tespitine yönelik bir çalışma olup, mevcut finansal kaynakların etkin kullanımının nasıl yapılacağına ilişkin öneriler geliştirmek için yapılmaktadır. Elde edilen bilgiler herhangi bir amaç için kullanılmayacaktır.

Mükerrem ATALAY

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM

GÖRÜŞÜLEN ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN PROFİLİ

1. Okulunuzun türü nedir?
2. Okulunuzdaki öğretmen sayısı kaçtır?
3. Okulunuzdaki öğretmenlerden kaç branş öğretmenidir?
4. Branş öğretmenlerinizden kaç yan branş derslerine girmektedir?
5. Okulunuzda kaç öğrenciniz vardır?
6. Okulunuzun öğrenci kapasitesi kaçtır?

2. BÖLÜM

ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL KAYNAKLARININ TESPİTİNE YÖNELİK SORULAR

1. Öğrenci ailelerinin genel olarak işi nedir?

() a) İşçi-Memur

() b) Esnaf-İş adamı

2. Okulunuzun (genel bütçe dışındaki) gelir kaynakları nelerdir? En çok gelir elde ettiğiniz 5 (beş) gelir kaynağı hangisidir?

()1. Gönüllü nakit bağışlar

()2. Kayıt parası

()3. Milli Eğitim Vakfı katkı payı

()4. Diploma parası

()6. Takdirname-Teşekkürname parası

()7. Halkın gönüllü olarak yaptığı ayni katkılar (Para dışındaki yardımlar)

()8. Kurs faaliyetleri

()9. Spor kolu parası

()10.Okul arması geliri

()11. Öğrenci kıyafeti satış geliri

()12. Pul fotoğraf gelirleri

()13. Zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar

()14.Gece ve başka sosyal etkinliklerden alınan paylar. (Tiyatro, gezi, çay,kermes, gün)

()15. Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni destekler, (Bilgisayar, dil laboratuvarı, vb.)

()16. Servis araçlarından alınan paylar

()17. Karne parası

En çok gelir elde edilen 5 (beş) gelir kaynağı hangileridir?

- 1-
- 2-
- 3-.....
- 4-
- 5-

3. Bir öğrenciden maksimum fiyat mı yoksa altında fiyat mı alıyorsunuz?

- a) Altında fiyatı alıyoruz
- b) Maksimum fiyatı alıyoruz
- c) Her ikisini de alıyoruz

4. Eğitim-öğretim hizmetinden doğrudan yararlananların, finansal kaynakların yetersizliğine katkılarının olabileceğini düşünüyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır

5. Bir önceki soruya cevabınız evet ise aşağıdaki katkılardan hangisini olabileceğini düşünüyorsunuz?

- a) Eğitim-öğretim ücretlerinin tamamı ailelerden karşılanmalı
- b) Devlet eğitim-öğretim ücretlerinin %50'sini ailelerden karşılamalı
- c) Eğitim-öğretim ücretlerinin tamamı devlet tarafından karşılanmalı

6. Aşağıda bir tarafta okulunuzun olası gider türleri, diğer tarafta olası gelir kaynakları belirtilmiştir. Çizelgeyi inceleyerek, hangi giderlerinizi hangi gelir kaynağı veya kaynakları ile karşıladığınızı aylık ortalama tutarları ile birlikte lütfen belirtiniz. Herhangi bir gider için birden fazla gelir kaynağı işaretleyebilirsiniz.

GİDER TÜRLERİ	GELİRLER BAZINDA KARŞILANAN GİDER MİKTARI (TL)	
	İşletme Sermayesi	Kayıt Gelirleri
1.Yakıt		
2. Elektrik		
3.Su		
4.Haberleşme		
5. Ek bina ve tesis yapımı		
6. Büyük bakım onarım		
7. Küçük bakım-onarım (tamirat, boya, badana vb.)		
8. Eğitim araçları (makine-teçhizat, harita, fen dolabı, sıra, sandalye vb.)		
9. Mobilya ve tefriş at		
10. Kırtasiye		
11. Temizlik malzemeleri, Temizlik Şirketine Ödenenler (Varsa)		
12. Sosyal etkinlik masrafları (tiyatro, folklor,spor etkinlikleri, ağırlama vb.) idari giderler.		
13. Öğrencilere yapılan sosyal yardımlar		
14. Personel Gideri		
15. Öğretmen Gideri		
TOPLAM		

7. Öğrencilerinizden hangi adlar altında ne miktarda para toplanmaktadır?

	<u>Toplanan Para Türleri</u>	<u>Toplanan Para Miktarı</u>
1.	Eğitime katkı payı
2.	Diploma parası
3.	Karne parası
4.	Üye aidatı (Koruma Derneği).....
5.	Spor kolu parası
6.	Takdirname-teşekkürname parası
7.	Okul arması

8. Temizlik malzemesi
9. Fotokopi ve teksir
10. Küçük bakım onarım
(Tamirat, boya, badana vb.)
11. Sınıf içi eğitim-öğretim malzeme
giderleri
12. Gezi
13. Cam
14. Elektrik, su, telefon
15. Masa örtüsü, perde
16. Kurs Faaliyetleri
17. Pul fotoğraf parası

8. Okul açısından öğrenci başına eğitim-öğretimin yıllık maliyetini belirliyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

9. Bir önceki soruya cevabınız evet ise öğrenci başına yıllık maliyeti nasıl belirliyorsunuz?

10. Vergi muafiyetiniz var mı? Varsa miktarı nedir?

a) Evet ve Miktarı

b) Hayır

11. Vergi muafiyetiniz olmasaydı öğrenci sayınız değişir miydi?

a) Artardı

b) Azalardı

c) Değişmezdi

12. Bir önceki soruya yanıtınız a yada b seçeneği ise kapasitenizin % kaç kadar bir değişme olurdu?

a) %5 b) %10 c) %15 d) %20

13. Okulunuzda koruma derneği var mıdır?

a) Evet

b) Hayır

14. Bir önceki soruya yanıtınız evet ise hangi kuruluşlardan destek alıyorsunuz?

a) Kendi işletme hesabımız dışındaki diğer kuruluşlardan

b) Genel bütçeli dışındaki diğer kurum ve kuruluşlardan

15. Genel bütçe ve kendi işletme hesabınız dışındaki diğer kamu kurum ve kuruluşlarından nakdi destek alıyor musunuz?

a) 50-100 milyon (Aylık ortalama)

b) 100-200 milyon (Aylık ortalama)

c) 200- 300 milyon (Aylık ortalama)

d) Hiç almıyoruz.

3. BÖLÜM

ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL KAYNAKLARININ TAHSİSİNE YÖNELİK SORULAR

1. Alınan yıllık eğitim-öğretim ücretini neye göre belirliyorsunuz?

2. Devletin sizi hangi konularda sınırladığını düşünüyorsunuz?

a) Öğretmen ücretlerini belirleme

b) Öğrenci ücretlerini belirleme

c) Vergi uygulamaları

3. Yasal bir sınırlandırma olmasaydı öğretmenlere ne kadar ücret ödemeyi uygun gördünüz?

a) 500 milyon b) 750 milyon c) 1 milyar d) 1 milyar 250 milyon

4. Yasal bir sınırlandırma olmasaydı 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için bir öğrenciden ne kadar eğitim-öğretim ücreti almak isterdiniz.

a) 2 milyar b) 4 milyar c) 6 milyar d) 8 milyar

5. Öğrencilere burs veriyor musunuz?
- () a) Evet () b) Hayır
6. Bir önceki soruya cevabınız evet ise burs vermeniz için yasal bir zorunluluk var mı?
- () a) Evet () b) Hayır
7. Bir önceki soruya cevabınız evet ise burslu öğrenciler için devletten ne kadar yardım alıyorsunuz ?
8. Okulunuzdaki öğretmen maaşları nasıl belirlenmektedir?
9. Öğrenci başına finansal kaynak dağıtımı yapıyor musunuz? Yapıyorsanız 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için bir öğrenci için ne kadar finansal kaynak ayırdınız?
10. Bir öğrenci için bir yılda ne kadar harcama yapacağınızı önceden tahmin ediyor musunuz?
11. Yıl sonunda gerçekleşen harcama miktarı ile tahmin edilen harcama miktarı birbirini tutuyor mu?
12. 1050 sayılı muhasebat kanununa göre muhasebe usul ve esasları açısından sorunlarınız var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
13. Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanununun orta öğretim kurumlarına kaynak dağıtımını açısından ne tür etkiler yarattığını düşünüyorsunuz?
- () a) Finansal kaynaklar açısından artış sağlandı
- () b) Finansal kaynaklar açısından azalış sağlandı
- () c) Finansal kaynaklar açısından hiçbir değişiklik olmadı
14. Kamu yönetimi mali reformuna göre orta öğretim kurumları için muhasebe sistemine ilişkin ne tür gelişmeler oldu?
15. Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanununa göre orta öğretim kurumlarının muhasebe sistemine ilişkin neler önerebilirsiniz?
16. Bilindiği üzere devlet muhasebe sistemi nakit esaslı muhasebe sisteminden tahakkuk esaslı muhasebe sistemine geçmiştir. Bu bağlamda sizin bu yeni düzenleme sonucunda karşılaştığınız sorunlar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

17. Siz bir özel orta öğretim kurumu olarak bu yeni muhasebe sisteminin faydalı olacağına inanıyor musunuz? İnanıyorsanız hangi açılardan faydalı olacağını düşünüyorsunuz?

4. BÖLÜM

ÖZEL ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL KAYNAK BULMA VE DAĞITIMI KONSUNDAKİ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Okullarda sunulan eğitim-öğretimin yetersizliği yıllardan beri tartışılmakta ve bunun nedeni büyük ölçüde kaynak yetersizliğine bağlanmaktadır. Siz bu görüşe katılıyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

2. Bir önceki soruya cevabınız evet ise ek kaynak girişi sağlayan bugünkü uygulamalar (Eğitime katkı payı, karne parası vb.) size yapıldı mı?

a) Evet

b) Hayır

3. Bir önceki soruya cevabınız evet ise siz böylelikle kaynak sorununun çözüme ulaşacağına inanıyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

4. Bir önceki soruya cevabınız hayır ise bu konuda siz ne öneriyorsunuz?

Ek- 3 Kamu Orta Öğretim Kurumlarının Finansal Kaynaklarını Tespit Etmeye Yönelik Sorular (Görüşme soruları, Prof. Dr. Yüksel Kavak'ın "İlköğretimde Kaynak Arayışları" araştırması için geliştirdiği anket baz alınarak hazırlanmıştır.)

Sayın Yetkili ,

Bu görüşme soruları Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı, Yüksek Lisans bünyesinde hazırlanan, Türkiye'de Orta Öğretim Kurumlarının Finansmanı, Orta Öğretimde Kamu Reformu Ekseninde Muhasebe Sistemine İlişkin Tespitler Ve Öneriler Konulu, Yüksek Lisans Tezi'nin, Orta Öğretimdeki Mevcut Durumların Tespitine yönelik bir çalışma olup, mevcut finansal kaynakların etkin kullanımının nasıl yapılacağına ilişkin öneriler geliştirmek için yapılmaktadır. Elde edilen bilgiler herhangi bir amaç için kullanılmayacaktır.

Mükerrem ATALAY

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Bölümü Yönetim Organizasyon Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM

GÖRÜŞÜLEN ORTA ÖĞRETİM KURUMUNUN PROFİLİ

7. Okulunuzun türü nedir?
8. Okulunuzdaki öğretmen sayısı kaçtır?
9. Okulunuzdaki öğretmenlerden kaç branş öğretmenidir?
10. Branş öğretmenlerinizden kaç yan branş derslerine girmektedir?
11. Okulunuzda kaç öğrenciniz vardır?
12. Okulunuzun öğrenci kapasitesi kaçtır?

2. BÖLÜM

KAMU ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL KAYNAKLARININ TESPİTİNE YÖNELİK SORULAR

1. Öğrenci ailelerinin genel olarak işi nedir?

a) İşçi-Memur

b) Esnaf-İş adamı

2. Okulunuzun (genel bütçe dışındaki) gelir kaynakları nelerdir? En çok gelir elde ettiğiniz 5 (beş) gelir kaynağı hangisidir?

1. Gönüllü nakit bağışlar

2. Kayıt parası

3. Milli Eğitim Vakfı katkı payı

4. Diploma parası

6. Takdirname-Teşekkürname parası

7. Halkın gönüllü olarak yaptığı aynı katkılar (Para dışındaki yardımlar)

8..Kurs faaliyetleri

9. Spor kolu parası

10.Okul arması geliri

11. Öğrenci kıyafeti satış geliri

12. Pul fotoğraf gelirleri

13. Zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar

14.Gece ve başka sosyal etkinliklerden alınan paylar. (Tiyatro, gezi, çay,kermes, gün)

15. Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan aynı destekler, (Bilgisayar, dil laboratuvarı, vb.)

16. Servis araçlarından alınan paylar

17. Karne parası

En çok gelir elde edilen 5 (beş) gelir kaynağı hangileridir?

- 1-
- 2-
- 3-.....
- 4-
- 5-

3. Eğitim-öğretim hizmetinden doğrudan yararlananların, finansal kaynakların yetersizliğine katkılarının olabileceğini düşünüyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

4. Bir önceki soruya cevabınız evet ise aşağıdaki katkılardan hangisini olabileceğini düşünüyorsunuz?

a) Eğitim-öğretim ücretlerinin tamamı ailelerden karşılanmalı

b) Devlet eğitim-öğretim ücretlerinin %50'sini ailelerden karşılamalı

c) Eğitim-öğretim ücretlerinin tamamı devlet tarafından karşılanmalı

5. Aşağıda bir tarafta okulunuzun olası gider türleri, diğer tarafta olası gelir kaynakları belirtilmiştir. Çizelgeyi inceleyerek, hangi giderlerinizi hangi gelir kaynağı veya kaynakları ile karşıladığınızı aylık ortalama tutarları ile birlikte lütfen belirtiniz. Herhangi bir gider için birden fazla gelir kaynağı işaretleyebilirsiniz.

GİDER TÜRLERİ	GELİRLER BAZINDA KARŞILANAN GİDER MİKTARI (TL)	
	Genel Bütçe ve il Özel İdaresi	Özel Gelirler
1.Yakıt		
2. Elektrik		
3.Su		
4.Haberleşme		
5. Ek bina ve tesis yapımı		
6. Büyük bakım onarım		
7. Küçük bakım-onarım (tamirat, boya, badana vb.)		
8. Eğitim araçları (makine-teçhizat, harita, fen dolabı, sıra, sandalye vb.)		
9. Mobilya ve tefriş at		
10. Kırtasiye		
11. Temizlik malzemeleri, Temizlik Şirketine Ödenenler (Varsa)		
12. Sosyal etkinlik masrafları (tiyatro, folklor,spor etkinlikleri, ağırlama vb.) idari giderler.		
13. Öğrencilere yapılan sosyal yardımlar		
14. Personel Gideri		
15. Öğretmen Gideri		
TOPLAM		

6. Öğrencilerinizden hangi adlar altında ne miktarda para toplanmaktadır?

<u>Toplanan Para Türleri</u>		<u>Toplanan Para Miktarı</u>
1.	Eğitime katkı payı
2.	Diploma parası
3.	Karne parası
4.	Üye aidatı (Koruma Derneği).....	
5.	Spor kolu parası
6.	Takdirname-teşekkürname parası
7.	Okul arması

8.	Temizlik malzemesi	
9.	Fotokopi ve teksir	
10.	Küçük bakım onarım
(Tamirat, boya, badana vb.)	
12.	Sınıf içi eğitim-öğretim malzeme
giderleri	
12.	Gezi	
13.	Cam	
14.	Elektrik, su, telefon	
15.	Masa örtüsü, perde	
16.	Kurs Faaliyetleri	
17.	Pul fotoğraf parası	

7. Okulunuzda koruma derneği var mıdır?

- a) Evet b) Hayır

8. Bir önceki soruya yanıtınız evet ise hangi kuruluşlardan destek alıyorsunuz?

- a) Kendi işletme hesabınız dışındaki diğer kuruluşlardan
 b) Genel bütçeli dışındaki diğer kurum ve kuruluşlardan

9. Genel bütçe ve kendi işletme hesabınız dışındaki diğer kamu kurum ve kuruluşlarından nakdi destek alıyor musunuz?

- a) 50-100 milyon (Aylık ortalama)
 b) 100-200 milyon (Aylık ortalama)
 c) 200- 300 milyon (Aylık ortalama)
 d) Hiç almıyoruz.

3. BÖLÜM

KAMU ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL KAYNAKLARININ DAĞITIMINA YÖNELİK SORULAR

1. Öğrencilere burs veriyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

2. Bir önceki soruya cevabınız evet ise burs vermeniz için yasal bir zorunluluk var mı?

a) Evet

b) Hayır

3. Bir önceki soruya cevabınız evet ise burslu öğrenciler için devletten ne kadar yardım alıyorsunuz?

4. Devlet bir yıl için bir öğrenciye finansal kaynak ayırıyor mu? Ayırıyorsa 2003-2004 eğitim-öğretim yılı için ne kadar ayırdı?

5. Devlet bir öğrenci için bir yılda ne kadar harcama yapacağını önceden tahmin ediyor mu?

6. Yıl sonunda gerçekleşen harcama miktarı ile tahmin edilen harcama miktarı birbirini tutuyor mu?

7. Yeni kamu mali yönetimi ve kontrol kanununun orta öğretim kurumlarına kaynak dağıtımını açısından ne tür etkiler yarattığını düşünüyorsunuz?

a) Finansal kaynaklar açısından artış sağlandı

b) Finansal kaynaklar açısından azalış sağlandı

c) Finansal kaynaklar açısından hiçbir değişiklik olmadı

4. BÖLÜM

KAMU ORTA ÖĞRETİM KURUMLARININ FİNANSAL KAYNAK BULMA VE DAĞITIMI KONUSUNDAKİ SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Okullarda sunulan eğitim-öğretimin yetersizliği yıllardan beri tartışılmakta ve bunun nedeni büyük ölçüde kaynak yetersizliğine bağlanmaktadır. Siz bu görüşe katılıyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

2. Bir önceki soruya cevabınız evet ise ek kaynak girişi sağlayan bugünkü uygulamalar (Eğitime katkı payı, karne parası vb.) size yapıldı mı?

a) Evet

b) Hayır

3. Bir önceki soruya cevabınız evet ise siz böylelikle kaynak sorununun çözüme ulaşacağına inanıyor musunuz?

a) Evet

b) Hayır

4. Bir önceki soruya cevabınız hayır ise bu konuda siz ne öneriyorsunuz?

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.43.00.05.1.510-
KONU : Tez Çalışması

866

14 OCAK 2004

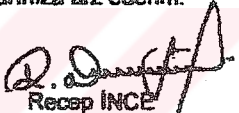
VALİLİK MAKAMINA
KÜTAHYA

İLGİ :Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün
31.12.2003 Gün ve 1523 Sayılı Yazısı.

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme (Yönetim Organizasyon) yüksek lisans program öğrencisi Mükerrerem ATALAY "Türkiye'de orta öğretim kurumlarının finansmanı ve orta öğretimde kamu mali reformu ekseninde muhasebe sistemine ilişkin tespitler ve öneriler" konularında tez çalışması yapmak istemektedir.

Eğitim-öğretim aksatılmadan,konunun dışına çıkmamaları,bütün sorumluluğun ilgiliye ve okul müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen çalışmanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamınızca da uygun görülmesi halinde Olurlarınıza arz ederim.

Recep İNCE
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR:

14/01/2004

B.Sıtkı KOCAKUNDAKÇI
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Valilik Binası KÜTAHYA
İnternet : <http://kutupya.meb.gov.tr>
E-Posta : kutupyemem@meb.gov.tr
Tel : 0274 223 62 41 - Fax : 0274 223 62 54

PARİŞMA
444 0 632
H A T İ

EGİTİMİ
%100
DİSİPLİN

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.43.00.05.1.510-
KONU: Tez Çalışması

910

15 OCAK 2004

DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
KÜTAHYA

İLGİ : a)Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 31.12.2003 Gün ve 1523 Sayılı Yazısı.
b)Valilik Makamınının 14.01.2004 Gün ve 866 Sayılı Yazısı.

Enstitünüz İşletme (Yönetim Organizasyon) yüksek lisans program öğrencisi Mükerrrem ATALAY'ın tez çalışması ile ilgili Valilik Makamından alınan ilgi (b) onay ekte gönderilmiştir.
Bilgilerinize arz ederim.

Recep İNCE
İl Millî Eğitim Müdürü V.

EK: 1 Onay

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Valilik Binası KÜTAHYA
İnternet : <http://kutahya.meb.gov.tr>
E-Posta : kutahyamem@meb.gov.tr
Tel : 0274 223 62 41 - Fax : 0274 223 62 54

PARİSMA
444 8 632
HATTI

TEKNE
%100
DİSTEN

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKINCI Nejat, - ERDOĞAN Necmettin, Finansal Tablolar Ve Analizi, Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1995.

ATAÇ Engin, Türkiye’de Eğitim Hizmetlerinin Kamu Harcamaları Açısından Analizi, E.İ.T.İ. Akademisi Basımevi, Eskişehir, 1979.

BAŞARAN İbrahim Ethem, Eğitim Psikolojisi, Feryal Matbaası, 2000.

_____, Yönetimde İnsan İlişkileri, Aydın Web Tesisleri, Ankara, 1998.

BURSALIOĞLU Ziya, Eğitimde Yönetimi Anlamak ve Sistemi Çözümlmek, Ankara, Pegem A Yayıncılık, Mayıs 2000.

BÜLBÜL Sudi, “ Eğitim Planlaması ve Harcamalar”, Cumhuriyet Döneminde Eğitim, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul, 1983.

CANEL A.Nilgün, “Yeni Bir Döneme Başlangıç”, Sınıf Yönetimi, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004.

ÇÖMLEKÇİ Ferruh, Muhasebe Denetimi, Birlik Ofset Yayıncılık, Eskişehir, 2004.

DEMİREL Özcan, Karşılaştırmalı Eğitim, Pegem A Yayıncılık, Ankara, Nisan 2000.

DRUCKER Peter F., Kapitalist Ötesi Toplum, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1993.

_____, Yeni Gerçekler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 7. Basım, 2000.

_____, **Gelecek İçin Yönetim**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 6.Basım, 2000.

DÜREN Zeynep, **2000' li Yıllarda Yönetim**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2000.

ERDOĞAN İrfan, **Çağdaş Eğitim Sistemleri**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2. Basım, 1997.

ERGİN Hüseyin, **Muhasebeye Giriş**, Ekspres Matbaası, Kütahya, 9. Basım, 2002.

_____, **Stratejik Yönetim Muhasebesi**, Ekspres Matbaası, Kütahya, 2. Basım, 1997.

ERKAN Hüsnü, **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No:326, 4. Basım, Ankara, 1998.

FINDIKÇI İlhami, **Bilgi Toplumunda Yöneticilerde Kendini Geliştirme**, Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.

FİDAN Nurettin, - ERDEN Münire, **Eğitime Giriş**, Alkım Yayınevi, Ankara, 1991.

GÜVEN Kemal, **"Eğitimin Toplumsal Temelleri"**, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004.

IZGAR Hüseyin, - GÜRSEL Musa, **Eğitim Bilimlerinin Gelişimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.

IZGAR Hüseyin, **"Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı"**, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004.

KÖKEN Nevzat, **"Düşünme ve Eğitim"**, Eğitime İlişkin Çeşitlemeler-I, Eğitim Kitabevi, Konya, 2004.

ÖGÜT Adem, **Bilgi Çağında Yönetim**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Kasım 2001.

ÖZÇAĞLAYAN Mehmet, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim*, Alfa Basım-Yayın Dağıtım, İstanbul, 1998.

ÖZDEMİR Servet, *Eğitimde Örgütsel Yenileşme*, Pegem-Önder Matbaacılık, Ankara, 1998.

SERİN Necdet, *Eğitim Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No:77, 2. Basım, Ankara, Nisan 1979.

SEVİM Şerafettin, *Muhasebe Bilgi Sistemi*, Dumlupınar Üniversitesi Yayın No:13, Kütahya, 2003.

SEYİDOĞLU Halil, *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, Güzem Yayınları, Geliştirilmiş 8. Basım, İstanbul, 2000.

ULUĞ Fevzi, *Eğitimde Grup Süreçleri*, TODAİE yayınları, Ankara, Eylül 1999.

ÜNAL L.İşıl, *Eğitim ve Yetiştirme Ekonomisi*, Epar Yayınları, Ankara, 1996.

ÜSTÜN Rifat, *Yönetim Muhasebesi*, Bilim Teknik Yayınevi, 4. Basım, Eskişehir, 1999.

YÜCEL İsmail Hakkı, *Bilim Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu*, DPT Yayını, Ankara, 1997.

Makaleler

ADEM Mahmut, "Planlama Açısından Türk Eğitiminin Ekonomik Ve Politik Sorunları", *Eğitim Planlaması Seminer Notları*, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 1974.

_____, "Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Alanındaki Gelişmeler", *Eğitim Üç Aylık İlmî Dergi* (6), Ekim-Kasım-Aralık, 1993.

ALTINTAŞ Mustafa, "Paralı Eğitim", *Siyah Beyaz*, (10555), 22 Şubat 1996.

BAŞARAN M. Fevzi, "Bedava", *Çağdaş Eğitim Aylık Eğitim-Öğretim Dergisi*, 20 (211), Haziran 1995.

BİRCAN İsmail, "Eğitimde Nitelik Geliştirme" Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu, Eğitimde Nitelik Geliştirmede Finansman Ve Ücret Politikaları, İstanbul, Kültür Koleji Genel Müdürlüğü, 1991.

CORNOY Martin, "Eğitim ve Ekonomi İlişkisi" Çev: Necla Tural, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı:1, Ankara, 1989.

DÖNMEZ Burhanettin, "Orta öğretimde bütçe hizmetlerinin yönetimi ve yöneticinin rolü", 6. Milli Eğitim Sempozyumu, Orta öğretimde yeni yapılanma, Ankara; Türk Yurdu, 1996.

EKİNCİ Salih, "Eğitimde Parasal Kaynak Sorunu", *Milli Eğitim Bakanlığı Vakfı Dergisi*, Sayı:35, Nisan- Mayıs-Haziran 1996.

EKİNCİ Yusuf, "Ekonomik Değişme Sürecinde Eğitim", *Karınca Kooperatif Postası*, 60. yıl, sayı: 691, Temmuz 1994.

HESAPÇIOĞLU Muhsin, - ÖZCAN Handan, "Türkiye'de Eğitimin Finansmanı Ve Özel Okullar Sorunu", *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:7, 1995.

KARSLI Mehmet Durdu, "Eğitim Finansmanı Çerçevesinde Paralı Eğitim Ve Gençlik Tuzakları", *Çağdaş Eğitim, Aylık Eğitim-Öğretim Dergisi*, Sayı. 22 (237) Kasım 1997.

KAVAK Yüksel, - EKİNCİ Ergin, "Eğitimin Finansmanı Sorunu ve Maliyetlerin Azaltılmasına İlişkin Alternatif Stratejiler" , *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:10, 1994.

KEMMERER Frances,- WAGNER Alan P., "The Economics of Educational Reform", *Economics of Education Review*, Cilt: 4, No: 2, 1985, G.B.

KILINÇ Ramazan, "İktisadi Açıdan Eğitim", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:3 Sayı:5, 2001.

KÖKSAL İsmail, "Eğitim Nasıl Bir Mal (Hizmet) dir?", Yeni Türkiye, Sayı 2, Şubat 1996.

LEWIN Keith M., "The Costs of Secondary Schooling in Developing Countries; Patterns and Prospects", Int. J. Educational Development, Cilt: 16, No: 4, 1996, U.K.

MELEN Mithat, "Eğitim Ekonomisi ve Türkiye Gerçeği...", Finans Dünyası, Sayı 85, Ocak 1997.

ÖZKAYA Necdet, "Tarihin Süzgecinde Özel Eğitim", Yeni Türkiye, Sayı 2, Şubat 1996.

SCHULTZ W. Theodere, "Investment In Human Capital", The Free Press, New York, 1971.

TEKELİ Hasan, "Sınırlanmış Bütünleşmede Teknoloji, Emek ve Sermaye", Yeni Türkiye, 21. Yüzyıl Özel Sayısı II, Ankara, Mart-Nisan 1998.

TURGUT Bekir, "Eğitimin Önemi Artarak Sürecektir" Yayınlar Dairesi Başkanlığı, (03.09.2003).

TÜRKMEN Bekir, – ERGÜN Muammer, " Türkiye'de Eğitimin Planlanması ve Sorunları", Kastamonu Eğitim Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 4, Ekim 1997.

The World Bank, Public Expenditure Management Handbook, June 1998.

ÜLSEVER Cüneyt, "Paralı Eğitim" Liberal Düşünce Topluluğu, Sayı:2, 1996

YAĞIZ Ömer, "Yüksek Öğrenim Kurumları ve Toplam Kalite Yönetimi", ODTÜ Gelişme Dergisi, 24 (2), 1997.

YILDIZ Zühra, “Türkiye’de Kamu Harcamaları Açısından Mesleki Teknik Orta Öğretimin Gelişimi”, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı:1-2, Güz 1997.

Yayınlanmış Tezler

AK Tayfun, “Türk Eğitim Sisteminin Ekonomik Analizi”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1997.

ARSLAN Saliha, “Ankara İlindeki Ortaöğretim Okullarının Özel Gelir Kaynakları”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000.

EROĞLU Ayşe Aktaş, “Türkiye’de Eğitime Ayrılan Kaynaklar ve İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.

İBİŞ Hasan, “Eğitim-Gelir İlişkisi”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993.

KESKİN İlker, “Türkiye’de Eğitimin Kamu-Ekonomi Politikası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu 2001.

İnternet Kaynakları

AYDIN Nurullah, Kamu Yönetim Reformu, 29.12.2003,
http://www.haberaliz.com/kytk_gorus_nurullah_aydin.php, (26.05.2004).

BAYAR Doğan, Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu Ne Getir(m)iyor?
<http://www.maliye.gov.tr/apk/md144/kamumali.pdf>, (26.05.2004).

Bilim-Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu, <http://ekutup.dpt.gov.tr/bilim/>, (22.01.2004).

ÇOKGEZEN Murat, “Herkes Bedava Eğitim, Bedava Sağlık”,
<http://mimoza.marmara.edu.tr/mcokgez/makaleler/egitim.htm>, (03.09.2003).

DİKMEN Ahmet Alpay, “Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu Tasarısı Üzerine Değerlendirmeler”,
http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_BSB/Dikmen-KMYMKK_Cumhuriyet.doc, (26.05.2004).

Dpt: 2568, Öik: 584 Hayatboyu Eğitim Veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2001,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik584.pdf>, (04.10.2003).

ER Rahim, “Türkiye’de Eğitim Kalitesi”,
<http://www.ozelokullardernegi.org.tr/haber082.htm>, (01.09.2003).

Eğitim ve İnsan Kaynakları Paneli Ara Rapor, Bilim ve Teknoloji Stratejileri, Vizyon 2023,
<http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/egitimveinsankaynaklari/raporlar/raporeik.pdf>, (18.03.2004).

Education In OECD Countries, <http://www.meb.gov.tr/stats/apk2001ing.htm>, (10.12.2003).

GAZALCI Mustafa, “Eğitim, Eğitim, Eğitim...”,
<http://www.gaziler.org.tr/egitimegitimegitim.htm>, (03.09.2003).

GÜNAY Ali, “Eğitim” Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl:3, Sayı:23, Ocak 2002,
<http://www.meb.gov.tr>, (27.08.2003).

Kamu Harcama Yönetiminde Reform (Bütçe Reformu) Nedir – Niçin Gereklidir?
http://www.treasury.gov.tr/peir_web.pdf, (30.10.2003).

KARADAL Himmet, – SAVAŞ Orhan, “Bilgi Toplumu Süreçlerinin Geleneksel Maliyet Yönetimi Anlayışında Oluşturduğu Dönüşümler”
<http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/>, (01.04.2004).

KELLEÇİ Mehmet Ali, Bilgi Ekonomisi, İşgücü Piyasasının Temel Aktörleri Ve Eşitsizlik: Eğilimler, Roller, Fırsatlar Ve Riskler, Yayın No: DPT.2674, Ekonomik Modeller Ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Stratejik Araştırmalar Dairesi, Temmuz 2003, <http://ekutup.dpt.gov.tr/isgucu/kellecim/bilgieko.pdf>, (08.10.2003).

KESKİN Nuray E., “Eğitimde Reform”, Ankara Üniversitesi, SBF Eğitimde Reform 18-19 Aralık 2003 Kamu Yönetimi 1. Ulusal Kurultayı Kamu Yönetimi “Temel Kanun Tasarısı’nın Ulusal Ve Uluslararası Boyutları” İnönü Üniversitesi, Malatya. <http://www.antimai.org/gr/nurayegitref.htm>, (18.03.2004).

LOTT John, Çev: Metin Meriç “Eğitim Niçin Devlet Tarafından Sunulmaktadır? Eleştirel Bir Çalışma” <http://www.canaktan.org/ekonomi/ozellestirme/kamu-ekonomisi-genisleme/meric-lott.education.htm>, (03.09.2003).

MUTER Naci B., - GÖKBUNAR Ramazan, “21. Yüzyıla Doğru Türkiye’de Eğitim Hizmetlerinin Çağdaştırılması”, <http://www.Canaktan.org/yonetim/toplamkalite/kamuda-toplam-kalite/muteregitim-hizmetleri-kalite.pdf>, (07.11.2003).

National Center for Education Statistics, The Condition of Education 2003, Indicator 40, International Comparisons of Expenditures for Education, <http://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.sap?pubid=2003067>, (28.04.2004)

OYAN Oğuz, Kamu Mali Yönetiminde Sözde Reform, <http://www.kamuyonetimi.org/pdf/oayan3.pdf>, (26.05.2004).

ÖNDER İzzettin, “Eğitim Üzerine”, <http://www.metu.ed.tr/home/wwwoes/yaz2.html>, (01.09.2003).

ÖZDEMİR Esra, “Türk Eğitim Sistemi Ve Sorunları” <http://www.ingilish.com/es9.htm>, (03.09.2003).

TAŞ Halil, “Toplam Kalite Yönetimi Kuramının Eğitim Bilimlerine Katkısı”, <http://yayim.gov.tr/yayimlar/145/tas.htm>, (09.09.2003).

TÜRKMEN Fatih, “Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması”, DPT-Uzmanlık Tezleri, Yayın no: DPT:2655, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Eylül 2002, <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/turkmenf/ekonomik.pdf>, (17.10.2003).

The Office of State Printing, The Politics of Reinvention: Monopoly Versus Competition, The Public Innovator, USA, September 1994. at <http://www.clearlake.ibm.com>.(02.10.2003).

ÜLSEVER Cüneyt, "Paralı Eğitim: Gelir Dağılımı ve Eğitimde Kalite", <http://www.e-komunistdergi.com/makaleler/ulsever.htm>, (03.09.2003).

YAMAN Hamza, "Eğitim Hakkı" <http://www.turkhukuksitesi.com/faq/egitim.shtml>, Eylül 2000, (03.09.2003).

YAPICIER İsmail, "Eğitimde Yenileşme" Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl:2, Sayı:16, Haziran 2001, <http://www.meb.gov.tr>., (27.08.2003).

Yeni Mali Sistem Büyük Tartışma Yaratacak, Ekonomist Online, http://www.ekonomist.com.tr/ekonomi_gundemi/Yenimali_sistem_buyuk_tartisma_yaratacak.htm, (26.05.2004).

YILDIZ Zühra, "Eğitim Sürecinde Ortaya Çıkan Kayıpların Gerçek Maliyetlerin Hesaplanmasındaki Önemi", Milli Eğitim Dergisi, Sayı:147, <http://www.meb.gov.tr>, (27.08.2003).

<http://www.kutahya.gov.tr/meb/apk/kurumsal>.(25.06.2004).

<http://www.kutahya.gov.tr/meb/apk/kurumsal>.(25.08.2004).

<http://www.meb.gov.tr/stats/apk2003/icindekilerSayisalVeriler2003.pdf>, (24.12.2003)

<http://www.meb.gov.tr/stats/ist2000/b10a.htm>. (24.12.2003)

http://www.sosyalsiyaset.com/documents/sozluk_e.htm, (11.02.2004).

<http://www.21Yuzyil.12k.com>., (03.05.2004).

Kanun, Yönetmelik ve Kararnameler

Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu (5018 S.K.), Resmi Gazete.25326; 24 Aralık 2003.

Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.), Resmi Gazete. 14574; 24 Haziran 1973.

Özel Öğretim Kurumları Kanunu (625 S.K.), Resmi Gazete. 12026; 18 Haziran 1965.

Özel Öğretim Kurumlarına Yapılacak Mali Yardım Yönetmeliği, Resmi Gazete. 18750: 10 Mayıs 1985.

Diğer Kaynaklar

APAYDIN Talip, "Paralı Eğitim Derken" , Cumhuriyet Gazetesi, s. 2, 21 Şubat 1996.

BAŞARAN İbrahim Ethem, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Eğitim Yönetimi Açısından Önemi," Öğretim Birliğinin 75. Yılı, Eğitim Bilimlerinin Dünyü, Bugünü ve Yarını Sempozyumu, Ankara, 3-4 Mart 1999.

BİLGEN Nihat, "21. Yüzyılda Eğitim ve Öğretmen", Sempozyum 96, Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme Ve İlerlemeler, 30 Eylül-4 Ekim 1996.

DEMİRCİOĞLU İlhan, "Fabrika Gibi Meslek Lisesi", Sabah Gazetesi, 6 Nisan 2004.

DEMOKRATİK EĞİTİM KURULTAYI, Eğitim-Sen, Ankara, 1998.

KISAKÜREK Mehmet A., "Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi", Milli Prodüktivite Merkezi, Eğitimcilerin Eğitimi Semineri, Ankara, 1982.

SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI, Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT 2576 - ÖİK: 589.

XII. MİLLİ EĞİTİM ŞURASI: RAPORLAR, GÖRÜŞMELER, KARARLAR, (Eğitim Finansmanı), Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara, 1989.

DİZİN

- A**
- Anadolu Liseleri, 31, 72
- B**
- Bilgi Çağı, 55, 59, 164
Bilgi Toplumu, 53, 55, 57, 59, 60, 164,
169
Borçlanma Yöntemi, 13
Bütçeleme, 121
- D**
- Değerlendirme İşlevi, 127
Devlet Orta Öğretim Kurumları, 76
Doğrudan Finansman, 12
Dolaylı Finansman, 12
Döner Sermaye İşletmeleri, 40
- E**
- Eğitim Ekonomisi, 39, 46, 77, 165, 167
Eğitim Sistemi, 2, 3, 4, 18, 32, 52, 164,
168, 170
Eğitim-Öğretim, 2, 3, 7, 8, 9, 11, 12, 13,
14, 16, 18, 44, 57, 62, 66, 144, 145,
166
Eğitim-Öğretim Sistemi, 2, 3, 4, 12
- G**
- Geliştirme İşlevi, 128
Genel Lise, 30, 31
- H**
- Harcama Öncesi Kontrol, 116, 132
- İ**
- İç Kontrol Sistemi, 114, 115, 131
İnsan Sermayesi, 53
- K**
- Kamu Mali Reformu, 110, 111, 112,
119, 144, 146, 154
Kamu Orta Öğretim Kurumları, 30, 51,
154
Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu,
44, 45
Kısmi Finansman, 12
- M**
- MEB Araştırma, Planlama ve
Koordinasyon Kurulu, 38, 43
Meslek Lisesi, 54, 172
Milli Eğitim Bakanlığı, 11, 14, 27, 31,
32, 33, 37, 111, 165, 166
Milli Eğitim Temel Kanunu, 30, 172
Muhasebe Hizmetleri, 117, 133
- GSMH**, 7, 15, 33, 34, 37, 38, 48, 51, 54,
59, 84, 95, 102, 103, 141
GSYİH, 61, 101, 102, 104, 105, 106

Muhasebe Sistemi, 76, 85, 100,
112, 114, 124, 125, 144, 146, 154

Ö

OECD Ülkeleri, 11, 98, 101
Orta Öğretim, 4, 30, 31, 32, 35, 36, 38,
43, 46, 47, 48, 49, 51, 55, 68, 70, 71,
72, 74, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 84,
85, 87, 88, 89, 90, 94, 100, 101, 104,
124, 125, 129, 131, 132, 133, 134,
144, 146, 154, 168
Orta Öğretim Kurumları Bütçesi, 32

Ö

Öğrenci Katılım Payları, 41
Ölçme İşlevi, 126
Özel Dershaneler, 32
Özel Orta Öğretim Kurumları, 31, 43,
51, 85, 88, 89, 94, 100, 146
Özel Türk Okulları, 32
Özel Yabancı Okullar, 32

P

Paralı Eğitim, 16, 17, 26, 27, 165, 166,
167, 171, 172
Parasız Eğitim, 11, 17, 21
Performans Ölçme, 119

S

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 6,
20, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 169
Serbest Piyasa Modeli, 13
Sosyal Devlet, 22

T

Teknik Lise, 31
Tespit, 146, 154
Teşvik Tedbirleri, 44
Tüketici, 47

V

Vergi Muafiyeti, 44